image
not
available

chi l'a pi 'd fil farà pi 'd teila

Ex libris

LUIGI FIRPO

26. 3. 5.

FIRPO

2685

BIBLIOTECA NAZIONALE
TORINO

DE PRINCIPATIBVS Italiæ,

Tractatus Vary.

Editio ſecunda Priore longè auctior.

LVGD. BAT.
Ex officina Elzeuiriana.
A° cIↃ IↃ cxxxI.
Cum priuilegio.

BIBLIOTECA NAZIONALE - TORINO

Illuſtriſſimo, excellentiſſimo,

D. DVDLEIO CARLETONO, Baroni ab IMBERCOVRT, Vice-Cubiculario ſupremo, Equiti aurato, ſereniſſimi MAGNÆ BRITANNIÆ, &c. Regis, ad illuſtriſſimos fœderatæ Belgicæ Ordines, Legato.

Illuſtriſſ. & excell. Domine:

C*Ommentarium hunc* DE PRINCIPIBVS ITALIÆ, *haud indignum, cuius noſceretur auctor, quiqueque multorum tereretur manibus, Latina à me qualicumque donatum veste, cum iuſtas ob cauſſas emittere deſtinaſſem in lucem* ἀντίγραφον*: auctor mihi hortatorque ſerius*

fuit Sereniſſimus Bohemiæ Rex deſignatus, &c. FRIDERICVS HENRICVS,, *ingenio, memoria, iudicio ad miraculum præſtanti ſuſpiciendus omnibus, præclaris in me meritis, mihi ſumma animi demiſſione ſtudioque colendus Princeps, tibi, ut magnorum abs te acceptorum beneficiorum, ſibi (ut quæ magna ex parte commendatione mei ſua ipſe conciliavit) cognitiſſimorum, teſtimonium dicarem. Illius ego in ætate nondum matura, iudicio maturo, haud potui ſine piaculo obfirmato animo refragari. Reluctandi hæc fuit cauſſa. Premebat me (& vehementer) ſcrupulus, ne novum potius hoc officio viderer affectare beneficium, quam agnoſcere vetera. Eum mihi, ſi non omnino, exemit Principis auctoritas, at lenivit ſaltem hactenus, ut hanc in partem præoptarim peccare, quam opportunæ grati profitendi*

ſaltem

ſaltem animi, deeſſe occaſioni, & ingratus omnino atque beneficiorum immemor haberi, cum ſuſpicione fortaſſis nonnulla, à benevolo mihi & benefico Principe profecti, ſalutaris mihi & honorifici neglecti conſilii. Qualecumque de me aliorum eſt futurum iudicium; ego, bona fretus conſcientia, hoc à me agi unum, ut homines ſciant, tibi me plurimum debere, auctoritati, conſilio, imperio, officii me commonefacientis rectaque ſuadentis Principis, non obtemperare, nefas iudicavi. Abs te, Illuſtriſſime & Excellentiſſime heros, πολιτικὸν *hoc ſcriptum anguſtis circumſcriptum finibus, te homine* πολιτικωτάτῳ *haud fortaſſe indignum, & rei politicæ ſtudioſis, ob argumenti in tanta brevitate copioſiſſime accuratiſſimeque tractati præſtantiam, haud iniucundum inutiléve futurum, eâ certo mihi*

perſuadeo ſuſceptum iri alacritate, qua & aliis quamplurimis ad arripiendum, idem avideque perlegendum, incitamento ſit futura. Id ſi conſecutus fuero, novo me abs te, eoque ingenti, auctum cenſebo beneficio, maiora fortaſſe olim tanto conaturus probatore. Vale, & optimo Regi noſtro CAROLO, *Reique publicæ longùm felix florenſque vive, & clientem tuum Seghetum, patrocinio tuo porro complectere. Lugduni Batavorum, Non. Novembris.*

Illuſtriſſ. Excellentiæ tuæ

Obſtrictiſſimus cultor

THOMAS SEGETHVS.

IN-

INCERTI AVCTORIS DE PRINCIPIBVS ITALIÆ COMMENTARIVS,

Ex Italico in Latinum verſus

à

THOMA SEGETHO.

ITALIA eſt omnis diviſa in Principatus undecim. Ceteri dynaſtæ, quantumvis mero & miſto imperio utantur, cum jure auri, argenti, æris, flandi, feriundi: poſſunt tamen, è Germaniæ conſuetudine, Barones verius dici, quam Principes, quod & ditiones anguſtas & exiguas opes poſſident.

Ac Principes quidem ſunt hi: Pontifex Romanus, Rex Catholicus; tres Reſpublicæ, Venetorum, Genuatium, Lucenſium. Duces, Sabaudiæ, Hetruriæ, Mantuæ, Mutinæ, Parmæ, Vrbini, Baronum numero cenſeri poſſunt. Princeps Guaſtallæ, Marchio Caſtilionæus, aliique è gente Gonzaga, Princeps Mirandulæ, Princeps Maſſæ & Carraræ, Monachii & Corregii Dyna-

ſtæ. His addi poſſunt Barones Romani, quibus tamen cudendi numiſmatis jus non eſt. Vt mittam, auctoritate Pontificis graviter eos premi.

I.

DE PONTIFICE.

Pontifex, qui & ſedis Apoſtolicæ nomine cenſetur, ſex in Italia ditionum potens eſt. Ejuſdē eſt Ducatus Beneventanus in Regno Neapolitano, Comitatus Avenionenſis in Provincia Narbonenſi. Vaſallorum illi immenſa vis eſt; quorū præcipui ſunt Hiſpaniæ Rex, ob Regnum Neapolitanum, (quod & utriuſque Siciliæ nomen fert) Dux Parmæ & Placentiæ, Dux Vrbini. ditio quoq; Radicofanenſis cum territorio quod aduſque Pontem Centinum porrigitur, fiduciario jure à Ferdinando Mediceo (quā Senarum Dux eſt) perpetui Vicariatus titulo poſſidetur. Sex vero ditiones ſunt. Romana, quæ à Regni Neapolitani finibus principium ducens, ad pontem uſque Centinum extenditur, magnamque Hetruriæ partem amplectitur. Ditio hæc ab ipſo regitur Pontifice, nec ullus eo mittitur Legatus, ſicut in aliis fit.

Vmbriæ ditionem Legatus regit. Ea Lega-

Legatio Peruſina dicitur, à Peruſio præcipua ditionis civitate.

Romanienſis ditio vetus, Legationis nomen fert. Nunc eam Ferrarienſis Legatus adminiſtrat, qui antequam Clemens VIII P. M. Ferrariam in poteſtatem redegiſſet, Ravennæ ſedem imperii habebat. Amplectitur hęc ditio decem urbes, Ferrariam, Comaclum, Ravennam, Imolam, Forum Livii, Faventiam, Ariminum, Cerviam, Ceſenam, Bortinorum.

Ducatus Spoletinus & MarcaAnconitana, junctim Legationem conſtituunt. Omnia in poteſtate ſunt ſedis Apoſtolicæ. Solus Vrbini Dux nonnulla huius ditionis loca, fiduciario jure à Pontifice habet.

Eſt & ditio Legatioque Bononienſis, cui unica *illa* civitas eſt.

E [a] ſex hiſce ditionibus, Ducatibus, Comitatibuſque, addito Vaſallorum tributo, percipit ſedes Apoſtolica decies & octies centena ſcutatorum millia annua, quæ quotidie auget, redigendis in poteſtatem ſuam abolendiſque feudis. Quamvis autem tantam pecuniæ vim, quantam jam memoravimus, reddant hæ ditiones; parum tamen aut nihil compercit Pontifex, (*vix enim centum millia ducatorum ſu-*

perare refert ſereniſſimæ Reipub. Venetæ Legatus ad Clementem VIII) exhauriente quotannis fœnore privatis debito è [b] montibus (quos vocant) vacabilibus & non vacabilibus, octies circiter centena ſcutatorum millia, præter eos ſumtus qui in præſidiariorum militum ſtipendium erogantur; quibus tamen Eccleſiæ opus non eſt, ut quæ ipſa ſe ſatis religione tuetur. Verum hoc Nepotum Pontificiorum compendium eſt, qui quotannis plus dimidio ſtipendii in ſuam arcam derivant. Sumtus in miniſtros modum excedit, cum dimidium poſſit ſufficere. Hi rapinis crebro provinciales premunt. quas injurias muneribus, in Pontificum nepotes collatis, tegunt redimuntque.

Magni à Pontificibus in ſubſtructiones, memoriæ ad poſteros propagandæ, ſumtus fiunt; in quibus tamen vitare non poſſunt, quin emungantur.

Poſtremus ſumtus fit in compenſandis recuperandiſque feudis, incumbentibus in hoc vehementer Pontificibus, ut aboleantur. Sumtus jam memorati redditus abſumunt. opinio tamen eſt, in arce [c] Sant-angeliana, repoſita exſtare vicies centena ſcutatorum millia.

Privati Pontificis redditus, ſunt è [d] Dataria officiiſque Cameralibus: quæ quidem antiquitus ob merita confe-rebantur; à Sixti Quinti Pontificatu venalia ſunt.

Potentia Pontificis maritima con-ſtat duodecim triremibus. terrâ au-tem, exercitum poteſt è ditionibus ſuis ſcribere peditum quinquaginta mil-lium, equitum quatuor, ſtrenuorum ignavorumque. Vmbri præſtantiſſimi fuere, & armorum tractandorum pe-ritiſſimi. Feudatarii quoque, ſi belli ratio poſtulabit, auxilii aliquid ſubmi-niſtrare non contabuntur, quemad-modum, quo tempore Ferraria in po-teſtatem redigebatur, à Parmenſi & Vrbinate Ducibus milites ſubmiſſi fuêre.

Maxima Pontificis potentia, in Ita-lia quidem, in ſacrorum interdictione videtur eſſe ſita: id quod in negotio Ferrarienſi patuit.

II.

REX CATHOLICVS.

REx Catholicus, in Italia poſſidet Regna, Neapolitanum & Sicu-lum, quæ fiduciario jure, ab Ec-cleſia Apoſtolica agnoſcit, tributique nomine quotannis aſturconem Pon-tifici

tifici pendit,cum ſex ſcutatorum millibus.

Poſſidet quoque ditionem Mediolanenſem,quà & Senenſis comprehenditur, Medicææ genti fiduciario jure conceſſa; ad hæc, Marchionatum Finalis & dynaſtiam Pontremolenſem, ditiones fiduciario jure, eoque libero, à Cæſare conceſſas.

Poſſidet etiam inſulam Sardiniam cum titulo Regni liberi. Ea tamen à Rege non magni cenſetur,prædæ ſæpe piratisq; expoſita; tum tuendæ Siciliæ ejuſq; feudo inſulæ *Melitæ* (è qua hoc titulo quotannis falco ei penditur) Sardorum triremibus utitur.

Ex omnibus his ditionibus percipit Rex quotannis (comprehenſo quod Neapolitani altero quoque anno pendunt donativo)ſummam fere quadragies centenûm millium ſcutatorum. Verum ea maximam partem variis eſt oppignorata. quod vero ſupereſt, in præſidia,peditatum, equitatum, triremes impenditur. in eandem rationem veniunt penſiones quæ in varios Principes, Barones, diverſarumque nationum proceres, item in Præfectos miniſtros erogantur, præmiaque quæ ex his fere ditionibus confert Rex. Triremium ſumtus, Principis Auriæ, alio-

rumque

rumque procerum Genuatium penſiones, militum qui in Belgium mittuntur ſcriptio, armorum in eorumdem militum uſum paratus, variorum locorum munitiones, veredariorum expeditiones, aliaque onera, omnes quos ex his ditionibus percipit Rex redditus, abſorbent. Quas autem ex iiſdem opes & emolumenta percipit, hæc ſunt: multos milites ditare; multos ſibi obnoxios reddere Principes & dynaſtas; in clientes multos præmia conferre; equitatum peditatumque, quoties opus eſt, conſcribere; quinquaginta triremes in omnem uſum inſtructas habere: adhæc, negotia forenſia, vacationes feudorum, munerum publicorum, & ſacerdotiorum: quibus addi poſſunt largitiones, quæ in aula Hiſpana effunduntur, ut ſui quiſque voti compos evadat. hæc, hæc, inquam, Regem conſtituunt Italiæ arbitrum, aliis ſub clientela ejus viventibus, aliis illi per penſiones obſtrictis. Genuates vero & Lucenſes ipſi ſe per ejus patrocinium atterunt.

Potentia autem per Italiam quidem eſt ingens, eo quod magnâ equitatus peditatuſque vi, è Regno Neapolitano ditioneque Mediolanenſi inſtrui poteſt (quod expertus eſt bello Belgico.)

maritima autem potentia, triremium quinquaginta claſſe conſtat.

Venetiæ.

Respublica Veneta, plenâ in ſuis ditionibus poteſtate utitur, nec in illam quiſquam quidquam ſibi juris vendicat, niſi quod Turcarum Imperator, occupatam ab ea Corcyram, ſui juris inſulam obtendit; quod in Ottomano ſuo Lazarus Superantius ſcribit.

Septem in Italiæ continenti urbibus dominatur; Patavio, Vicentiæ, Veronæ, Brixiæ, Bergamo, Tarviſio, Cremæ.

Extra Italiam, Foro Iulienſi ditioni imperant, Cretæ Regno, Corcyræ inſulæ, aliiſque oppidis & locis munitis in Græcia, Sclavonia, Baſſina, Dalmatia.

Adminiſtrandæ Reip. poteſtas eſt penes nobilitatem, è qua nemo non magiſtratuum eſt particeps, pro ſuo quiſque gradu. Prudentiſſimi cenſentur & ad rempubl. gerendam nati. oriuntur tamen nonnumquam inter eos ex multitudine diſcordiæ: ut mittam, prodi arcana eorum Principibus quibus ea ſcire expedit.

Redditus annui, tricies centenis aureorum millibus æſtimantur. Sola quippe

quippe urbs Veneta Italiæ horreum (uti fama eſt) reddit quotannis octingenta ſcutatorum millia.

Sumtus è contra, è theoreticorum ſententia, immenſus eſt, ſi quis ſecum ipſe expendat, quantis impenſis tuendæ ſint Creta & Corcyra, cum multis aliis locis Turcæ ditioni conterminis, cui parum fidunt, quamvis induciæ inter utroſque ſunt. Ingenti quoque impenſa exſtruitur Palma, propugnaculum (ut ajunt) inexpugnabile. Magno etiam conſtant præſidiarii milites, in iis oppidis locati, quæ Auſtriacis ſunt finitima & Vſcocchis, quibuscum continenter bellum gerunt. Multum exhauriunt Brixiæ, Bergomi, Veronæ præſidia; quæ loca, non ſine magno metu poſſident, ob jus, quod in illa oppida obtendunt Hiſpani ad Ducatum quondam Mediolanenſem ſpectantia. His adde duodecim turmas equitum cataphractorum, quos ſine intermiſſione alunt, memoratis oppidis tuendis. Adde & quinquaginta, nonnumquam ſeptuaginta, imo & octoginta triremium (prout ab hoſte ſuſpiciones ingruunt) ſumtus Hadriatico mari aliiſque multis locis tutandis. Adde & plurimos equeſtris ordinis viros dynaſtaſque, quos opimis penſionibus ſibi

ſibi habent obnoxios. [e] Ioannes Baptiſta Montanus,aliique ejuſdem conditionis Legati & negotiorum geſtores apud omnes Principes Chriſtianos; Bailus Conſtantinopolitanus;munera quæ identidem Baſſis dantur; ſubſtructiones quæ in navali fiunt, ſeu armamentario; ſtipendia quæ ex muneribus publicis,præmium laborum percipiunt nobiles, ingentem pecuniæ vim exhauriunt. adde & fortuitos ſumtus, cujuſmodi ſunt pecuniæ nonnullis Principibus mutuo datæ, munera, ſumtus,quos in excipiendis tractandiſque hoſpitibus faciunt; qua ſane in re ſplendidiſſimi ſunt.

Caput hujus Reip.eſt Dux, cui titulus datur Sereniſſimi & Celſitudinis, æque ac primæ dignitatis Ducibus. Perpetuus eſt illi hic magiſtratus, ſolebatq; olim è veteribus familiis nobilibus creari:nunc vero perinde eſt,ſive è primis, ſive è ſecundis,ſeu deniq; è noviſſimis legatur. Percipit è publico quotannis duodecim ſcutatorum millia.

Secunda in hac Repub' dignitas eſt ...curatorum divi Marci, qui [f] no... numero ſunt, eodemque quaſi q... Cardinales loco Romæ:ex eorum en... fere Collegio Dux creatur.

In populo primus eſt Cancellarius

honos

honos, ſummæ & dignitatis & emolumenti.

In præſens vacua eſt Reſpubl. omni ære alieno, ajuntque repoſita ſibi eſſe in ærario centies vicies centena millia.

Potentia hujus urbis major cenſetur mari quam terrâ; ita ut, ſi urgeat neceſſitas, centum triremium claſſem alere poſſint, quamvis ante annos aliquot, cum de fœdere inter Pontificem, Hiſpanum, ipſoſque ageretur, ſe excuſarint, quaſi eum numerum inſtruere non poſſent.

Duarum maximi momenti rerum penuria laborat hæc Reſpubl.; militum & frumenti. Militibus opus habent ad præſidia quæ multis locis tuenda ſunt, in Græcia præſertim. Ea de cauſſa permiſſum eſt iis à Pontifice, militem ex ejus ditionibus ſcribere, tam hunc in finem, quam triremibus inſtruendis, quarum ope, magno Chriſtianorum bono, tuta ſervantur Italiæ maria à piratis.

Submiſſa fuere illis à Rege Galliæ bello contra Vſcocchos gerendo, tria peditum millia. Atque hac ratione confirmantur ab iis ſubditi, qui in continenti agunt, ut memoratas tueantur urbes adverſus Hiſpanos, quorum perpetuo in metu vivunt.

Rem frumentariam, coguntur ſibi ex Oriente proſpicere, è ditionibus Eccleſiaſticis, è Ducatu Vrbinate Comitatuque Mirandulano, atque aliis Italiæ locis.

Annonæ gravitas ex immenſo capitum numero oritur, quibus urbs Veneta eſt referta. eſt is ducentorum millium. triremium locorumque munitorum apparatus, magnam vim exhaurit.

Quas in continenti poſſident ditiones, eæ, quamvis territorio amplo ſunt, montibus tamen abundant. quin & illæ urbes, quæ maximè frumento affluunt, quantumvis ſevere interdictum ſit, ne frumentum exportetur, emittunt tamen magnam vim Tridentum, in Rhætos, alioſque finitimos, quibus eſt opus.

Imperium eorum, pacis quidem tempore, ſatis ęquo animo ferunt ſubditi. Vaſallis ſane, Brixionis præſertim, auctoritatem juriſdictionemque in feudis eripuerunt, redditus reliquerunt. Proſcriptos in integrum ut reſtituant, ægre à ſe impetrari patiuntur, quos ne bello quidem ingruente revocant.

Nonnullorum è nobilitate immenſæ ſunt opes, adeo ut vix æſtimari

poſſint:

Rem frumentariam, coguntur ſibi ex Oriente proſpicere, è ditionibus Eccleſiaſticis, è Ducatu Vrbinate Comitatuque Mirandulano, atque aliis Italiæ locis.

Annonæ gravitas ex immenſo capitum numero oritur, quibus urbs Veneta eſt referta. eſt is ducentorum millium. triremium locorumque munitorum apparatus, magnam vim exhaurit.

Quas in continenti poſſident ditiones, eæ, quamvis territorio amplæ ſunt, montibus tamen abundant. quin & illæ urbes, quæ maximè frumento affluunt, quantumvis ſevere interdictum ſit, ne frumentum exportetur, emittunt tamen magnam vim Tridentum, in Rhætos, alioſque finitimos, quibus eſt opus.

Imperium eorum, pacis quidem tempore, ſatis æquo animo ferunt ſubditi. Vaſallis ſane, Brixionis præſertim, auctoritatem juriſdictionemque in feudis eripuerunt, redditus reliquerunt. Proſcriptos in integrum ut reſtituant, ægre à ſe impetrari patiuntur, quos ne bello quidem ingruente revocant.

Nonnullorum è nobilitate immenſæ ſunt opes, adeo ut vix æſtimari poſſint:

poſſint: id quod tribus è rebus oritur, parſimonia, commercio, atque iis emolumentis, quæ è Repub. percipiunt, quæ hanc ob cauſſam diuturna fore creditur.

III.

GENVA.

Genuarum urbs olim potentiſſima fuit, ſolebatque cum Veneta de imperio certare. nunc, præter loca litori vicina, nihil poſſidet. Extenditur litus in longum ſexaginta millia paſſuum, principio à Serrezana villa Francam uſque & Monachium ducto. Complectitur hæc ora civitates novem. Genua, Savona, Serrezana præcipuæ ſunt. Poſſident & inſulas Corſicam & Caprariam.

Corſicæ tres ſunt urbes, virorumque & militum copia: verum exiguos inde fructus percipit Reſpubl. Cujus in univerſum quotannis quingentis ſcutatorum millibus redditus cenſentur. hi in loca maritima portuſque tuendos impenduntur. Penſio etiam Ducis, ſumtus in Legatos, quos in Pontificis, Cæſaris, Hiſpaniæque Regis aula alunt, in ſex præterea triremes, quas ſemper inſtructas habēt, magnam redituum partem abſumunt g. Monti

divi Georgii maxima civitatis Genuæ vectigalium pars oppignorata eſt. Origo huic Monti fuit tunc, cum gerebant bella, nec fœnoris nomine plus tribus in centena quotannis ſolvitur privatis, iiſque fere Genuatibus.

Rempubl. hanc tam plebeii quam nobiles regunt: atque hinc ſæpe diſſidiorum cauſſæ.

Dux promiſcue creatur è nobilitate aut plebe, in biennium; quo exacto tempore, divi Georgii Procurator fit, cum annua quingentorum ſcutatorum penſione.

Princeps Auriæ, Maſſæ Princeps, aliique qui operam addixere Regi Catholico feudaque poſſident, non admittuntur ad Reipubl. hujus adminiſtrationem.

Magna iis ſuſpicio eſt à Magno Hetruriæ Duce, ob Serezanam urbem, quæ ad Florentinam Rempubl. olim ſpectabat. etiam ob inſulam Corſicam, Piſanæ quondam reipublicæ. itidem ob Savonam urbem, in quam jus ſemper ſibi vindicavit Saxoniæ Dux, unum illam eſſe dictitans è ſeptem Marchionatibus ſuis, quos dono dederat Cæſar Otho Alterami Alteſiæque filiæ, è Saxoniæ Principum ſtirpe.

Metuere etiam ſibi cœpere ab Hi-

divi Georgii maxima civitatis Genuæ vectigalium pars oppignorata eſt, Origo huic Monti fuit tunc, cum gerebant bella, nec fœnoris nomine plus tribus in centena quotannis ſolvitur privatis, iiſque fere Genuatibus.

Rempubl. hanc tam plebeii quam nobiles regunt: atque hinc ſæpe diſſidiorum cauſſæ.

Dux promiſcue creatur è nobilitate aut plebe, in biennium; quo exacto tempore, divi Georgii Procurator fit, cum annua quingentorum ſcutatorum penſione.

Princeps Auriæ, Maſſæ Princeps, aliique qui operam addixere Regi Catholico feudaque poſſident, non admittuntur ad Reipubl. hujus adminiſtrationem.

Magna iis ſuſpicio eſt à Magno Hetruriæ Duce, ob Serezanam urbem, quæ ad Florentinam Rempubl. olim ſpectabat. etiam ob inſulam Corſicam, Piſanæ quondam reipublicæ. itidem ob Savonam urbem, in quam jus ſemper ſibi vindicavit Saxoniæ Dux, unum illam eſſe dictitans è ſeptem Marchionatibus ſuis, quos dono dederat Cæſar Otho Alterami Alteſiæque filiæ, è Saxoniæ Principum ſtirpe.

Metuere etiam ſibi cœpere ab Hi-

ſpaniæ Rege, poſteaquam Finalis Marchionatum occupavit. à Principeque Auriæ non parum timent, ne quando urbis illius imperium velit invadere ſavente Rege Cotholico, in cujus clientela vivunt; quamvis verus patronus ſit Imperator.

Quicquid Genuatibus opum eſt, id habet in manu Rex Catholicus, eoque illi obſequentiſſimi vivunt, majore obſequio, quam ſi eorundem urbes præſidiis, arcibusque præfectis ſuis contineret. quin & ex illius ditionibus alimenta ſibi coguntur proſpicere, cum è ſuis ægre corradere poſſint, quantum ad bimeſtre quotannis ſatis ſit.

Nobilium Genuatum pars major locuples eſt; bonaque poſſident in Regno Neapolitano ac ditione Mediolanenſi. alii maritima munia exercent. tenuiores maritimis fere rebus ſtudēt, utentibus illorum opera Hiſpaniæ Rege aliiſque Principibus. quæſtum etiam faciunt è telis è ſerico, quod externis in regionibus emtum ita texunt, ut eorum telæ pluris æſtimentur quam quorumlibet aliorum, per univerſum orbem Chriſtianum.

At potentiam eorum quod attinet, jactant quidem ipſi exercitum ſe poſſe ſcribere ſexaginta millium peditum.

id quod ſi ita ſe haberet, Corcis paucisque aliis montanorum exceptis, ceteri omnes idonei magis eſſent, qui mari, quam qui terrâ operam navarent, eo quod litorarii fere omnes rebus maritimis ſtudent. Gens hæc ceteris Italiæ populis pacis ſtudioſior habetur; quod forte è continua eorum quæſtus faciendi cupiditate provenit.

IV.

LVCA.

Reſpubl. Lucenſis à Nobilitate tantum regitur. Ii ſunt Senatores, Vexillifer, novem Antiani [h] ſeu Seniores: qui tertio quoque menſe mutantur. Senatorum vero adminiſtratio eſt annua.

Redditus hujus reipubl. ſunt, centum decem millium ſcutatorum annuorum, eruntque centum viginti millium, ubi aliquid æris alieni aboleverint, quod variis civibus debetur, ob pecunias mutuo Reipubl. datas, cum uſura ducenteſimæ.

Sumtus redditibus par eſt. ſi quid ſupereſt, id muniendæ quotidie urbi impenditur.

Ad potentiam quod attinet, exercitum conficere poſſunt [i] * decem millium

Id quod ſi ita ſe haberet, Corcis pauciſque aliis montanorum exceptis, ceteri omnes idonei magis eſſent, qui mari, quam qui terrâ operam navarent, eo quod litorarii fere omnes rebus maritimis ſtudent. Gens hæc ceteris Italiæ populis pacis ſtudioſior habetur; quod forte è continua eorum quæſtus faciendi cupiditate provenit.

IV.

LVCA.

Reſpubl. Lucenſis à Nobilitate tantum regitur. Ii ſunt Senatores, Vexillifer, novem Antiani b ſeu Seniores: qui tertio quoque menſe mutantur. Senatorum vero adminiſtratio eſt annua.

Redditus hujus reipubl. ſunt, centum decem millium ſcutatorum annuorum, eruntque centum viginti millium, ubi aliquid æris alieni aboleverint, quod variis civibus debetur, ob pecunias mutuo Reipubl. datas, cum uſura ducenteſimæ.

Sumtus redditibus par eſt. ſi quid ſupereſt, id muniendæ quotidie urbi impenditur.

Ad potentiam quod attinet, exercitum conficere poſſunt i * decem millium

lium peditum, è ſua ditione; quos vero è Graffignanenſi agro ciere poſſunt, ii accedunt ad duo millia, evaduntque ſtrenui milites.

Vrbs ipſa Lucenſis triginta capitum millia capit. libertati conſervandæ concordes degunt.

Alitur hæc urbs fere ſerici texturâ & lanificio. multi mercaturæ operam dant, quorum pars major in Gallia commercia exercet.

Vivunt in regis Catholici clientela: à legitimo enim patrono Cæſare nulla eſt iis auxilii ſpes. Cum finitimis Genuatibus & Principe Maſſæ amicitiam colunt. Cum Mutinenſi vero Duce ſæpe diſcordes ſunt, ob agri Graffignanẽſis fines. Magnum Hetruriæ Ducem valde obſervant, idq; ob metum, vindicante ſibi illo in urbem Lucam jus, Reipubl. quondam Piſanæ ſubjectam. cum eo tribus ex partibus fines communes habent. Rei frumentariæ inopiâ laborantibus, ſubvenit nonnunquam Hetruriæ Dux, ſuetum evectionis vectigal ſolventibus.

Territorio fruuntur ſatis amplo; quod cum montoſum ſit, annonæ penuriâ premuntur, nec fere plus colligunt, quam quod in ſemeſtre ſufficiat. In reliquum ſemeſtre proſpiciunt ſibi

frumento mari adveƈto, & è Regno Neapolitano.

Cauſſæ & controverſiæ inter cives à quinque Iureconſultis peregrinis deciduntur, quemadmodum & Genuæ. Ii Rota nominantur.

V.

DVX SABAVDIÆ.

INter Italiæ Principes cenſetur Sabaudiæ Dux, quod Taurini, in præcipua Pedemontii civitate, habitat. Imperii etiam Germanici Princeps habetur, quamvis publicis Germaniæ conventibus non interveniat, quemadmodum ejus majores, quo tempore Sabaudiæ Comites vocabantur, factitare ſolebant.

E Ducibus is, qui nunc vivit, eſt quartusdecimus: cujus hic eſt titulus; Carolus Emmanuel Dux Sabaudiæ; Princeps Pedemontii; Saluzziarum, Cevæ, Borzenæ Marchio; Aſtæ Comes; Niceæ Dynaſta.

Annui ejus redditus fuerant ante bellum Gallicum octies centenum millium ſcutatorum. nunc vero omnia ſunt mutata, vaſallis ſumtu in bellum exhauſtis, populo attrito, redditibus Genuatibus atque aliis oppignoratis.

Poten-

frumento mari advecto, & è Regno Neapolitano.

Cauſſæ & controverſiæ inter cives à quinque Jureconſultis peregrinis deciduntur, quemadmodum & Genuæ. Ii Rota nominantur.

V.

DUX SABAUDIÆ.

INter Italiæ Principes cenſetur Sabaudiæ Dux, quod Taurini, in præcipua Pedemontii civitate, habitat. Imperii etiam Germanici Princeps habetur, quamvis publicis Germaniæ conventibus non interveniat, quemadmodum ejus majores, quo tempore Sabaudiæ Comites vocabantur, factitare ſolebant.

E Ducibus is, qui nunc vivit, eſt quartusdecimus: cujus hic eſt titulus; Carolus Emmanuel Dux Sabaudiæ; Princeps Pedemontii; Saluzzjarum, Cevæ, Borzenæ Marchio; Aſtæ Comes; Nicææ Dynaſta.

Annui ejus redditus fuerant ante bellum Gallicum octies centenum millium ſcutatorum. nunc vero omnia ſunt mutata, vaſallis ſumtu in bellum exhauſtis, populo attrito, redditibus Genuatibus atque aliis oppignoratis.

Potentia quidem magnus Princeps eſſet, ſi diuturna in pace vita obtingeret ſubditorumq; amorem recuperaret.

Septem Sabaudia equeſtris ordinis millia fert, ut refert Boterus; qui quidem hac in parte nimio patriæ ſtudio agi videtur.

E Pedemonio aliiſque, quas in Italia habet, ditionibus, comprehenſis etiam feudatariorum agris, triginta peditum millia ſcribi poſſunt.

Sabaudiæ urbes octo ſunt, Pedemontii totidem. Nicæa & Villafranca portus, pars Provinciæ Narbonenſis ſunt. in has jus ſibi vendicat Gallus. In portubus his, duæ ſunt triremes, eæque male inſtructæ. eæ ad divi Lazari equites ſpectant, quorum Magnus Magiſter eſt Dux. equitum inſigne eſt Crux viridis, auro argentoq; circumdata. E divi Auguſtini ordine ſunt; eſtque vetuſtiſſimum hoc ſodalitium.

Præcipua vero dignitas equeſtris, quam conferre eſt in manu hujus Principis, eſt illa quam Annuntiatam vocant. Horum equitum numerus ad XXXVI accedit, primores omnes è Ducis aula. in exteris qui huc admittuntur, ii Comites ſunt aut Marchiones, & inter hos Nemurſenſis Dux & Galliæ Comes ſtabuli.

Cum finitimis, Catholico Rege excepto, diſcors agit omnibus. Galli nondum præteriti temporis offenſas concoxerunt. Genuates ſæpe ab eo aſpere ſunt habiti. Helvetii vel prædandi, vel finium ſuorum ampliandorum ſunt cupidi.

Suſpectum eum habet Dux Mantuanus, ceu Montiferrato imminentem. eadem eſt Monachienſis dynaſtæ conditio, ob dynaſtiam ſuam.

Ad generis nobilitatem quod attinet, præterquam quod è ſtirpe Saxonica eſt oriundus, multorumque Principum propinquitatibus & affinitatibus ſubnixus, cum Luſitano etiam & Gallo, tandem uxorem duxit Infantam Catharinam, Philippi II Hiſpaniæ Regis filiam natu minorem, cum dote quingentorum millium ſcutatorum. Ex hoc matrimonio, quinos liberos mares ſuſtulit, tres feminas. Filiorum maximo nomen eſt Principi Pedemontii, eſtque annorum viginti. Sciendum vero eſt, duabus ditionibus, Sabaudæ inquam & Pedemontanæ, ſua eſſe ſingulis juris dicundi tribunalia, quæ Parlamenta vocant, ſuas cuique leges: nec ferre poſſunt Sabaudi, in Pedemontio potius ditione minore vivere Principem, quam inter ſe.

VI.

Cum finitimis, Catholico Rege excepto, diſcors agit omnibus. Galli nondum præteriti temporis offenſas concoxerunt. Genuates ſæpe ab eo aſpere ſunt habiti. Helvetii vel prædandi, vel finium ſuorum ampliandorum ſunt cupidi.

Suſpectum eum habet Dux Mantuanus, ceu Montiferrato imminentem. eadem eſt Monachienſis dynaſtæ conditio, ob dynaſtiam ſuam.

Ad generis nobilitatem quod attinet, præterquam quod è ſtirpe Saxonica eſt oriundus, multorumque Principum propinquitatibus & affinitatibus ſubnixus, cum Luſitano etiam & Gallo, tandem uxorem duxit Infantam Catharinam, Philippi II Hiſpaniæ Regis filiam natu minorem, cum dote quingentorum millium ſcutatorum. Ex hoc matrimonio, quinos liberos mares ſuſtulit, tres feminas. Filiorum maximo nomen eſt Principi Pedemontii. eſtque annorum viginti. Sciendum vero eſt, duabus ditionibus, Sabaudæ inquam & Pedemontanæ, ſua eſſe ſingulis juris dicundi tribunalia, quæ Parlamenta vocant, ſuas cuique leges: nec ferre poſſunt Sabaudi, in Pedemontio potius ditione minore vivere Principem, quam inter ſe.

VI.

VI.

MAGNVS HETRVRIÆ DVX.

FErdinandus Mediceus, Magnus Hetruriæ Dux, Franciſco fratri ſucceſſit: Franciſcus Coſmo patri: Coſmus poſt Alexandri cædem creatus fuit, quem interfecit Laurentius Mediceus A.C. CIↃ IↃ XLVI, annos quinque imperio potitum.

Principis hujus redditus cenſentur decies & quinquies centenis ſcutatorum millibus; eoque ditiſſimus Italiæ Principum habetur, beatiſſimo imperio fruens, quemadmodum peculiari commentario explicabimus.

VII.

DVX MANTVÆ.

DVx Mantuæ, cui nomen eſt Vincentio Gonzagæ (quæ familiarũ Italiæ vetuſtiſſima eſt) originem ducit à Paſſarino Gonzagenſi. Is Mantuæ imperium occupavit Friderici Secundi Imperatoris ævo, à quo titulum accepit dynaſtæ. Qui illum ſecuti ſunt, Marchiones ſunt dicti, tandem Duces. Hoc nunc titulo cluent; Dux Mantuæ & Montisferrati; Marchio Gonzagæ. In præſtantiſſimis Italiæ ditionibus cenſeri poſſet Mantuana, ni in

multas

multas partes diſſeparata eſſet. cõceſſit minoribus natu illius familiæ Sablonetа, Gunſtella, Novellaria, Sancto Martino, Bercolo, Guazzado, aliis cum oppidis & caſtellis. Hi (quod tamen facere eos par erat) non agnoſcunt Ducem ſuperiorem: quin & dicunt, directe ſe Cæſaris eſſe vaſallos.

Ducatus Monsferratenſis huic ſtirpi ceſſit, per nuptias Frederici ſecundi Marchionis Mantuani, cum ultima herede gentis Palæologæ, unica poſtremi Montisferrati Marchionis filia; eamque ob cauſſam fiduciarium illius ditionis jus Frederico jam memorato Carolus V Cæſar dedit, cum titulo Marchionatus.

Redditus Ducis Mantuani ad trecenties quinquagies ſcutatorum millia quotannis fere accedere creduntur. ducenta millia reddit ditio Monsferratenſis, reliquum Mantuana.

Quæ nunc rerum eſt conditio, ditio Monsferratenſis omnes prope redditus ſuos abſorbet, idq; per loca munita, quæ ibidé exſtruenda curavit Princeps, ſuſpectis ob nimiam vicinitatem Sabaudo & Hiſpanis. nec Monsferratenſibus ex agro Mantuano vires ſubmittere poteſt, niſi tranſito agro Cremonenſi, qui in poteſtate eſt Hiſpani.

Reddi-

multas partes diſſeparata eſſet. cóceſſit minoribus natu illius familiæ Sabloneta, Gunſtella, Novellaria, Sancto Martino, Bercolo, Guazzado, aliis cum oppidis & caſtellis. Hi (quod tamen facere eos par erat) non agnoſcunt Ducem ſuperiorem: quin & dicunt, directe ſe Cæſaris eſſe vaſallos.

Ducatus Monsferratenſis huic ſtirpi ceſſit, per nuptias Frederici ſecundi Marchionis Mantuani, cum ultima herede gentis Palæologæ, unica poſtremi Montisferrati Marchionis filia; eamque ob cauſſam fiduciarium illius ditionis jus Frederico jam memorato Carolus V Cæſar dedit, cum titulo Marchionatus.

Redditus Ducis Mantuani ad trecenties quinquagies ſcutatorum millia quotannis fere accedere creduntur. ducenta millia reddit ditio Monsferratenſis, reliquum Mantuana.

Quæ nunc rerum eſt conditio, ditio Monsferratenſis omnes prope redditus ſuos abſorbet, idq; per loca munita, quæ ibidé exſtruenda curavit Princeps, ſuſpectis ob nimiam vicinitatem Sabaudo & Hiſpanis. nec Monsferratenſibus ex agro Mantuano vires ſubmittere poteſt, niſi tranſito agro Cremonenſi, qui in poteſtate eſt Hiſpani.

Reddi-

Redditaum Mantuanorum pars magna oppignorata eſt per ingentes Principis ſumtus largitioneſque.

Ad potentiam quod attinet, magnam equitum peditumque vim ex utraque ditione cogere poteſt Princeps. Ac equitatus quidem præſtantiſſimus eſt cenſendus, cum ob equorum greges qui in agro Mantuano à Principe aluntur, generoſæ ſtirpis, tum vero etiam quod inſtructus eſt magno nobilium ſubditorum numero, rei militaris ſtudioſorum. non tamen temerè extra ditiones ſuas militem mittet.

Feudatariorum illì magna eſt copia in utraque ditione, cum titulis Marchionum, Comitum, Dynaſtarum.

Non æque hic Dux ſuis carus eſt atque majores, qui, prudentiſſimi cum eſſent, ingentem opum vim acervabant abſque ſubditorum detrimento.

Cæſarianum ſe hic Princeps profitetur, quod à Cæſare quicquid habet ditionum, fiduciario jure habet. Accepit tamen aurei velleris inſigne, penſionem autem à Rege Catholico nullam poteſt impetrare.

Vxorem duxit Leonoram Mediceam, Magni Hetruriæ Ducis Franciſci & Ioannæ Auſtriacæ filiam cum dote ccc millium ſcutatorum. Ex hoc matrimo-

trimonio orti ſunt quinque virilis, tres muliebris ſexus liberi. Maximus natu Princeps Gulielmus viceſimum ætatis annum implevit: Secundus Don Ferdinandus, Barlettæ Prior, Cardinalatum ambit. ceteri, ex illius gentis conſuetudine, rem militarem capeſſent.

VIII.

DVX MVTINÆ.

DVx Mutinæ Imperii Germanici eſt vaſallus, [k] illius urbis, Carporum, Frignani, Graffignanæ, & Comitatus Rolenſis nomine. Caſtellum Borſelli fiduciario jure à Duce Mantuano poſſidet, cui eo nōmine par calcarium præſtat.

Ex omnibus his ditionibus paullo amplius centum ſcutatorum millibus annuis percipit. ex his quatuor millia Imperatori penduntur. extra ordinem vero quinquaginta inſuper millia poteſt percipere, Marchionatuum, Comitatuum, Equeſtris dignitatis titulis, ambitioſis hominibus vænum datis. ac titulos quidem hos emunt ad rationem duorum in centena, nec eos ſubditi tantum Ducis ambiunt, verum & Bononienſes & alii præterea equeſtris ordinis viri.

Ingens è pecuniâ cudendâ emolu-

mentum

trimonio orti ſunt quinque virilis, tres muliebris ſexus liberi. Maximus natu Princeps Gulielmus viceſimum ætatis annum implevit: Secundus Don Ferdinandus, Barlettæ Prior, Cardinalatum ambit. ceteri, ex illius gentis conſuetudine, rem militarem capeſſent.

VIII.

DVX MVTINÆ.

Dux Mutinæ Imperii Germanici eſt vaſallus, [k] illius urbis, Carporum, Frignani, Graffignanæ, & Comitatus Rolenſis nomine. Caſtellum Borſelli fiduciario jure à Duce Mantuano poſſidet, cui eo nomine par calcarium præſtat.

Ex omnibus his ditionibus paullo amplius centum ſcutatorum millibus annuis percipit. ex his quatuor millia Imperatori penduntur. extra ordinem vero quinquaginta inſuper millia poteſt percipere, Marchionatuum, Comitatuum, Equeſtris dignitatis titulis, ambitioſis hominibus vænum datis. ac titulos quidem hos emunt ad rationem duorum in centena, nec eos ſubditi tantum Ducis ambiunt, verum & Bononienſes & alii præterea equeſtris ordinis viri.

Ingens è pecuniâ cudendâ emolu-

mentum

mentum capit, dum tamen per Longobardiam expendi poſſit. eſt enim deterrimæ notæ. Non parum etiam illi ex Iudæis, ditionis ſuæ incolis, fructus obvenit, ex iiſque prædiis quæ ſunt in ditione Carpenſi, fueruntque Archiepiſcopi Bononienſis.

Qui in ditione Ferrarienſi, à gente Eſtenſi antiquitus poſſeſſa, ſunt redditus, ii olim centum quotannis ſcutatorum millibus cenſeri ſolebant. nunc vix ad quinquaginta millia accedunt, atque id per inundationes Padi, per ſumtus miniſtrorum, illaque emolumenta, quæ famulos amicoſque percipere patitur Princeps.

Aere alieno premitur octingentorum millium ſcutatorum, ob quos maxima ex parte fœnus pendit. difficillimum nomen eſt ducentorum millium ſcutatorum, quos Genuares demortuo Alfonſo Ferrariæ Duci mutuos dederunt. Ii Imperatori fuere numerati, fiduciario in Mutinam & Regium Lepidi juri impetrando. fœnus eſt ſedecim millium ſcutatorum annuorum.

Duci Margaretæ, Alfonſi Ducis viduæ, duodecim quotannis penduntur ſcutatorum millia: eſtque hoc fœnus ducentorum millium dotis. eidem &

penſio

penſio quotannis penditur quatuor millium, è legato, quo eam frui voluit maritus quoad ipſa vivet. Doctori Imolæ primo defuncti Ducis Conſiliario novem & ſeptuaginta ſcutatorum millia debentur. Cardinali Aldobrandino in ſupplementum hereditatis Vrbini Ducis uxoris quinquaginta millia. Montes, ſive menſæ nummulariæ Pietatis, quæ eſt Florentiæ, mutuo accepta in uſum Cardinalis Eſtenſis, tunc cum Romam eſt profectus, ... cum uſura quinque ſcutatorum in centenos. Reſiduum dotis, Principi Venuſino eorundem affini debitum, ſex ſcutatorum millia. E bonis ſoli, quæ adſcripta fuere Principi Mirandulano ob conjugis ſuæ Lauræ Eſtenſis dotem . . . .

Hoc præcipuum eſt hujus Principis æs alienum, quod abolere poſſet, venditis vel omnibus bonis, quæ ſunt in ditione Ferrarienſi, vel eorum parte. Verum, quo minus id facere poſſit, varias ob cauſſas ab Aldobrandinis impeditur.

Dimidiam redditũum ſuorum partem amiſit gens Eſtenſis. Quamvis autem Pontifex ditionem Ferrarienſem occuparit, Duciſſa tamen Nemurſenſis Alfonſi Ducis ſoror, conſecuta eſt in Gallia

penſio quotannis penditur quatuor millium, è legato, quo eam frui voluit maritus quoad ipſa viver. Doctori Imolæ primo defuncti Ducis Conſiliario novem & ſeptuaginta ſcutatorum millia debentur. Cardinali Aldobrandino in ſupplementum hereditatis Vrbini Ducis uxoris quinquaginta millia. Montes, ſive menſæ nummulariæ Pietatis, quæ eſt Florentiæ, mutuo accepta in uſum Cardinalis Eſtenſis, tunc cum Romam eſt profectus, ... cum uſura quinque ſcutatorum in centenos. Reſiduum dotis, Principi Venuſino eorundem affini debitum, ſex ſcutatorum millia. E bonis ſoli, quæ adſcripta fuere Principi Mirandulano ob conjugis ſuæ Lauræ Eſtenſis dotem . . . .

Hoc præcipuum eſt hujus Principis æs alienum, quod abolere poſſet, venditis vel omnibus bonis, quæ ſunt in ditione Ferrarienſi, vel eorum parte. Verum, quo minus id facere poſſit, varias ob cauſſas ab Aldobrandinis impeditur.

Dimidiam redditus ſuorum partem amiſit gens Eſtenſis. Quamvis autem Pontifex ditionem Ferrarienſem occuparit, Duciſſa tamen Nemurſenſis Alfonſi Ducis ſoror, conſecuta eſt in Gallia

Gallia Ducatum Carnutenſem, cum ceteris omnibus ditionibus.

Familia Eſtenſis eſt è vetuſtiſſimis Italiæ una. Fuere primum Marchiones Eſtenſes & Ferrariæ: poſt Duces Ferrariæ, Mutinæ, Rhegii, Principes Carporum, & dynaſtæ Graffignanæ.

Vivit Dux Mutinæ in clientela Hiſpani cum penſione annua duodecim millium ſcutatorum. habet & præfecturam turmæ equitum cataphractorum, qui in Regno Neapolitano aluntur. Hiſpanorum amicitiam curæ habet, qui ni faviſſent, jacturam feciſſet dudum dynaſtiæ Saxoli, de qua lis ei fuit cum Dn. Aenea de Piis ex morte Marci nepotis.

Habet Cardinalis Eſtenſis in clientela ſua Galliam, qui cum Princeps ſit, prodeſſe ſemper poteſt rebus Regis Chriſtianiſſimi.

Ad potentiam hujus Principis quod attinet; quemadmodum dimidio minuti ſunt redditus, ita & minutas eſſe vires conſentaneum eſt. Vivo Duce Alfonſo, cogi poterant in ejus ditionibus quatuor & viginti militum millia. nunc confici poſſunt paulo amplius duodecim millibus. Graffignanéſes Montaniq: in re militari excellunt.

Finitimus eſt ditioni Eccleſiaſticæ,

Duci Parmenſi, Mantuano, dynaſtiſque Correggii & Mirandulæ.

In matrimonio habet Donnam Virginiam Mediceam Magni Hetruriæ Ducis Ferdinandi filiam, cum dote centum millium ſcutatorum. ex ea ſuſcepit quinque virilis, muliebris ſexus tres liberos.

Egregia huic Principi animi dona ſunt, eoque univerſim à ſuis amatur, eſtque credibile augeri ab eo redditus, Mutinâ majore hominum numero, quam umquam ante, habitatâ.

Adverſus Pontificiam ſedem in multa ſibi jus vendicat, ob ditionem Comaclenſem aliaque in Romania oppida olim ab Eſtenſibus poſſeſſa.

Multa etiam in Gallia ſibi vendicat, contra Duciſſam Nemurcẽſem ipſumque adeo Regem, ob pecunias Regibus à Ferrariæ Ducibus mutuo datas, tunc cum in Italia bella gerebant. Fides eſt illi apud multos, eo quod leniſſimus erat Alfonſus in redditibus exigendis.

IX.

DVX PARMÆ.

SEdis Romanæ vaſallus, eſt Dux Parmæ, ob Ducatum Parmenſem Placentinumque fiduciario jure datos, à Paulo tertio Pontifice, Petro

Aloiſio

Duci Parmenſi, Mantuano, dynaſtiſque Correggii & Mirandulæ.

In matrimonio habet Donnam Virginiam Mediceam Magni Hetruriæ Ducis Ferdinandi filiam, cum dote centum millium ſcutatorum. ex ea ſuſcepit quinque virilis, muliebris ſexus tres liberos.

Egregia huic Principi animi dona ſunt, eoque univerſim à ſuis amatur, eſtque credibile augeri ab eo redditus, Mutinâ majore hominum numero, quam umquam ante, habitatâ.

Adverſus Pontificiam ſedem in multa ſibi jus vendicat, ob ditionem Comaclenſem aliaque in Romania oppida olim ab Eſtenſibus poſſeſſa.

Multa etiam in Gallia ſibi vendicat, contra Duciſſam Nemurcéſem ipſumque adeo Regem, ob pecunias Regibus à Ferrariæ Ducibus mutuo datas, tunc cum in Italia bella gerebant. Fides eſt illi apud multos, eo quod leniſſimus erat Alfonſus in redditibus exigendis.

IX.

DUX PARMÆ.

Sedis Romanæ vaſallus, eſt Dux Parmæ, ob Ducatum Parmenſem Placentinumque fiduciario jure datos, à Paulo tertio Pontifice, Petro Aloiſio

Aloiſio Farneſio, (
vius. Octavio Ale
Rainutius qui nun
quotannis Eccleſia
decem millium ſ
dunt tamen Hiſpa
juris eſſe Placentia
deficiente Farneſi
certum eſt, orituru
Ducatuſque Medio
hanc ob rem diffic

Hujus Ducatus
centum millium
rum. nunc ducen
quod præcipui feu
lavicini, Landi, Sc
maximam dition
amiſerunt, quæ fi
catu Placentino p
omnes redditus fi

Nundinæ in ur
tæ & Lyceum in
afferunt emolum
tifice conceſſum e
à ſubditis exigere
iam multæque p
num indictæ, red
prædiorum emtic
tiones, ad fiſcum
juncta, memora
ciunt.

Præter hæc poſſidet Ducatum Caſtrenſem & Roſſilionem, ceu feudum Eccleſiaſticum. ex iis aliiſque caſtellis Romæ vicinis, percipit annua ſexaginta ſcutatorum millia. verum hiſce in ditionibus nullum eſt Duci pecuniæ cudendæ jus.

In Regno Neapolitano Brutiorumque ditione oppida nonnulla poſſidet. è ditione Mediolanenſi penſionem percipit ſedecim millium ſcutatorum; quæ ſorori ſuæ Duci Margaretæ ejuſque heredibus dono dedit Rex Philippus ſecundus, ob bene ab illa in Belgico bello navatam operam. Habet itidem ab Hiſpano idem Dux aliam penſionem duodecim millium ſcutatorum & turmam equitum cataphractorum cum aurei velleris inſigni, quemadmodum Mutinæ & Vrbini Duces.

In univerſum redditus ejus annui trecentis ſcutatorum millibus cenſeri poſſunt. premebatur quidem ante ære alieno, quo jam liberatum credibile eſt per matrimonium, cum nepte Pontificis Margareta Aldobrandina contractum, muneraque à vaſallis ſubditiſque in nuptiarum ſumtus collata.

Liberorum illi nihildum eſt; nec ex hac linea præter Ducem ejuſque fratrem Odoardum Farneſium Cardina-

lem

Præter hæc poſſidet Ducatum Ca-
ſtrenſem & Roſſilionem, ceu feudum
Eccleſiaſticum. ex iis aliiſque caſtellis
Romæ vicinis, percipit annua ſexagin-
ta ſcutatorum millia. verum hiſce in
ditionibus nullum eſt Duci pecuniæ
cudendæ jus.

In Regno Neapolitano Brutiorum-
que ditione oppida nonnulla poſſidet.
è ditione Mediolanenſi penſionem
percipit ſedecim millium ſcutatorum;
quæ ſorori ſuæ Duci Margaretæ ejuſ-
que heredibus dono dedit Rex Philip-
pus ſecundus, ob bene ab illa in Belgi-
co bello navatam operam. Habet iti-
dem ab Hiſpano idem Dux aliam pen-
ſionem duodecim millium ſcutato-
rum & turmam equitum cataphracto-
rum cum aurei velleris inſigni, quem-
admodum Mutinæ & Vrbini Duces.

In univerſum redditus ejus annui
trecentis ſcutatorum millibus cenſeri
poſſunt. premebatur quidem ante ære
alieno, quo jam liberatum credibile
eſt per matrimonium, cum nepte Pon-
tificis Margareta Aldobrandina con-
tractum, muneraque à vaſallis ſubdi-
tiſque in nuptiarum ſumtus collata.

Liberorum illi nihildum eſt; nec ex
hac linea præter Ducem ejuſque fra-
trem Odoardum Farneſium Cardina-
lem

lem Hiſpanicæ nationis, Romæ patro-
num, quiſquam ſupereſt.

Princeps hic ſummæ probitatis cen-
ſetur. opinio tamen eſt, Hiſpanis non
uſque adeo diligi; quod animadverti
potuit in reſtitutione quæ ab Hiſpanis
facienda fuit Navariæ, in ditione Me-
diolanenſi, depoſitis ducentis quin-
quaginta ſcutatorum millibus, quam
tamen Dux abnuit.

Cum ceteris Italiæ Principibus, præ-
ſertim cum finitimis, bonam amici-
tiam colere creditur.

X.

DVX VRBINI.

DVx Vrbini è gente Roborea eſt.
Ducatum ut vaſallus Eccleſiæ
poſſidet, cui eo nomine annua
pendit octo ſcutatorum millia. Com-
plectitur Ducatus urbes ſex; Vrbinum,
Eugubium, Piſaurum, San-Leonem,
Senas Gallicas, & Forum Sempronii,
cum aliis oppidis amplis.

Omnes hæ urbes atque oppida,
comprehenſis etiam prædiis, reddun
quotannis ducẽta ſcutatorum millia,
ampliuſque, ſi quis induſtriam quo-
que computet. è portu enim Senegal-
lico, per rei frumentariæ evehendæ fa-
cultatem, ingentem percipit fructum,

tam è ſua quam è finitimis ditionibus miſſo frumento.

Titulos hos fert; Dux Vrbini, Comes Montisfeltrii, Piſauri Dynaſta, & Senarum Gallicarum Præfectus.

Regio eſt opulenta & fœcunda, atque eo magis, quod oneribus non premuntur ſubditi, quemadmodum in aliorum Principum ditionibus. populo referta eſt, ex urbibuſque ſuis poteſt Princeps cogere ad xx. peditum millia.

Regem Catholicum magna veneratione proſequitur, ejuſque in patrocinio degit cum penſione XII M. turma equitum cataphractorum & aurei velleris inſigni. Quin & illi ſe in tuendo obſtrinxit Rex quoties res poſtulabit, obſtricto viciſſim Duce ad tria, quoties opus erit, peditum millia è ſuis ditionibus ſcribenda.

Habet, ut multorum eſt opinio, in munita San-Leonis urbe repoſita vicies centena millia. Vxor illi eſt, & filius quinquennis. Annum agit ſextum & quinquageſimum. arthritide vexatur. Patrueles illi duo ſunt, non è matrimonio, Marchio & Abbas Roborei.

Nomen Principi eſt Franciſcus Maria Roboreus, Guidone Vbaldo patre, matre Victoria Farneſia, Octavii Parmēſis Ducis ſorore. Religioſus, doctus, huma-

tam è ſua quam è finitimis ditionibus miſſo frumento.

Titulos hos fert; Dux Vrbini, Comes Montisfeltrii, Piſauri Dynaſta, & Senarum Gallicarum Præfectus.

Regio eſt opulenta & fœcunda, atque eo magis, quod oneribus non premuntur ſubditi, quemadmodum in aliorum Principum ditionibus. populo referta eſt, ex urbibuſque ſuis poteſt Princeps cogere ad xx. peditum millia.

Regem Catholicum magna veneratione proſequitur, ejuſque in patrocinio degit cum penſione XII M. turma equitum cataphractorum & aurei velleris inſigni. Quin & illi ſe in tuendo obſtrinxit Rex quoties res poſtulabit, obſtricto viciſſim Duce ad tria, quoties opus erit, peditum millia è ſuis ditionibus ſcribenda.

Habet, ut multorum eſt opinio, in munita San. Leonis urbe repoſita vicies centena millia. Vxor illi eſt, & filius quinquennis. Annum agit ſextum & quinquageſimum. arthritide vexatur. Patrueles illi duo ſunt, non è matrimonio, Marchio & Abbas Roborei.

Nomen Principi eſt Franciſcus Maria Roboreus, Guidone Vbaldo patre, matre Victoria Farneſia, Octavii Parmêſis Ducis ſorore. Religioſus, doctus, huma-

humanus, probus habetur, eoque ab omnibus, ſubditis præſertim, immenſùm diligitur.

XI.

MIRANDVLÆ PRINCEPS.

PRincipi Mirandulæ, Concordiæ Comiti & Dynaſtæ, nomen eſt Alexander Picus. In matrimonio habet Lauram Eſtenſem, Mutinenſis Ducis filiam. Principatum ſuum fiduciario jure ab Imperatore agnoſcit. Ius illi eſt cudendæ pecuniæ, eo tamen non ſine probro utitur, interdicto per aliorum Principum ditiones illius uſu.

XII.

MASSÆ & CARRARÆ PRINCEPS.

ESt [1] & illi alibi multum divitiarum, in Regno nempe Neapolitano, Genuæ, & in Hetruria, uſq; adeo ut redditus ejus æſtimentur octoginta ſcutatorum millibus annuis. ſed ære alieno graviter premitur, & emtores quærit.

In clientela degit Regis Catholici, cum annua trium millium ſcutatorum penſione. Fines ei communes ſunt cum Magno Hetruriæ Duce, Ge-

nuatibus, Lucenſibus, aliiſque è familia Grimalda Marchionibus, patriciis Genuatibus. Ditionem hanc à majoribus ſuis Reipubl. Genuatium ereptam poſſidet, eoque nullius in eam Principis fiduciarium jus agnoſcit. Vivit tamen in clientela Hiſpaniæ Regis, à quo præſidiariis munitorum locorum, ſtipendium ſolvitur.

Monachii & Corregii Dynaſta.

MOnachii [m] & Corregii Dynaſtæ ditio, ſita eſt in litoraria Genuatium regione, inter Vintimilium & Villam Francam. Monachium portus eſt, piratarum nonnumquam receptaculum. quæ portum hunc è vicino prætervehuntur navigia, ea, tyrannorum in morem, adigit ut tributum ſolvant. Vivit in continuo metu Sabaudi Ducis & Genuatium, omnibus parum amatus, omniumque minime ſubditis ſuis. eò continenter urbe & arce Monachii clauſus agit.

De illius redditibus nihil poteſt certi affirmari, cum occulti ſint. Ditionis ejus territorium anguſtum eſt. habet tamen jus percutiendorum nummorum, poſſidetque in Regno Neapolitano oppida dynaſtiaſque majoribus ſuis

à

nuatibus, Lucenſibus, aliiſque è familia Grimalda Marchionibus, patriciis Genuatibus. Ditionem hanc à majoribus ſuis Reipubl. Genuatium ereptam poſſidet, eoque nullius in eam Principis fiduciarium jus agnoſcit. Vivit tamen in clientela Hiſpaniæ Regis, à quo præſidiariis munitorum locorum, ſtipendium ſolvitur.

Monachii & Corregii Dynaſta.

MOnachii m & Corregii Dynaſtæ ditio, ſita eſt in litoraria Genuatium regione, inter Vintimilium & Villam Francam. Monachium portus eſt, piratarum nonnumquam receptaculum. quæ portum hunc è vicino prætervehuntur navigia, ea, tyrannorum in morem, adigit ut tributum ſolvant. Vivit in continuo metu Sabaudi Ducis & Genuatium, omnibus parum amatus, omnium que minime ſubditis ſuis. eò continenter urbe & arce Monachii clauſus agit.

De illius redditibus nihil poteſt certi affirmari, cum occulti ſint. Ditionis ejus territorium anguſtum eſt. habet tamen jus percutiendorum nummorum, poſſidetque in Regno Neapolitano oppida dynaſtiaſque majoribus ſuis à

à Carolo V. eo conſilio donatas, ut pronos eos haberet rebus ſuis contra Gallos in bellis Pedemontanis.

Navigia habet piraticæ exercendæ, inſequendiſque illis navibus, quæ prætervehentes non ſolviſſent debitum tributum.

Genuatium Reſpub. in animum induxerat pro feudatario illum admittere. maluit tamen ille liber vivere & plenus metus.

Poſt ejus obitum (qui incidit in annum CIↃ IↃ CV) Hiſpani munitum illum locum occuparunt, in quo milites ſunt ducenti, cives ducenti quinquaginta. filius tamen, quem reliquit annos decem natum, redditibus fruitur, ejuſque nomine omnia geruntur,

Dynaſtæ Eccleſiæ ſubditi.

MArchio Cortegnæ opes poſſidet duodecim millium ſcutatorum annuorum. rei militaris peritus meruit ſub Hiſpano ſtipendia. nunc Peruſii agit.

Comes Bevilacqua Ferrariæ, redditus percipit quotannis duodecim ſcutatorum millium. Gallorum rebus pronus eſt: nemini tamen obnoxius.

Æneas Pius Ferrarienſis Hiſpana-

rum partium, Ducis Sabaudiæ ordinis Eques. annua percipit decem ſcutatorum millia.

Pyrrhus Malvezzius Bononienſis, Regis Catholici ſtipendiarius; cui in Sabaudia militavit. annua habet decem ſcutatorum millia.

Adde: Maluezzia familia vna eſt ex antiquiſſimis & nobiliſſimis Italiæ, è qua multi viri illuſtres & rebus geſtis clari enituerũt; ex illa Pyrrhus ejus nominis III ann. 1569 à Pio pontifice Rege Galliæ ſubſidio miſſus operã ſuam egregie probavit; dein quum eſſet unus quatuor præfectorum (vulgo Colonellos vocant) Eccleſiæ, in claſſe adverſus Turcã meruit, & nobiliſſimæ victoriæ, navali prælio Duce Ioanne Auſtriaco partæ, pars fuit, & poſtilla ſtipendiarius Regis Hiſpaniæ eſt factus.

Iulius Riarius Bononienſis, Magni Hetruriæ Ducis cliens. opes ejus cenſentur decem mill. annuis. in nullius agit ſtipendio.

Filius Comitis Ioannis Pepoli Bononienſis, Caſtellorum dominus. annua percipit decem ſcut. mill. Gallicarum partium.

Romæ multi ſunt; Vrſini, Columnenſes, Contes, ſive Comites, Sabellii, Cajetani, Cæſii, Cæſarini, aliique.

Inter

rumpartium, Ducis Sabaudiæ ordinis
Eques. annua percipit decem ſcutato-
rum millia.

Pyrrhus Malvezzius Bononienſis,
Regis Catholici ſtipendiarius; cui in
Sabaudia militavit. annua habet de-
cem ſcutatorum millia.

Adde: Maluezzia familia vna eſt ex
antiquiſſimis & nobiliſſimis Italiæ, è
qua multi viri illuſtres & rebus geſtis
clari enituerūt; ex illa Pyrrhus ejus no-
minis III ann. 1569 à Pio pontifice Re-
ge Galliæ ſubſidio miſſus operā ſuam
egregie probavit; dein quum eſſet
unus quatuor præfectorum (vulgo
Colonellos vocant) Eccleſiæ, in claſſe
adverſus Turcā meruit, & nobiliſſimæ
victoriæ, navali prælio Duce Ioanne
Auſtriaco partæ, pars fuit, & poſt illa
ſtipendiarius Regis Hiſpaniæ eſt factus.

Julius Riarius Bononienſis, Magni
Hetruriæ Ducis cliens. opes ejus cen-
ſentur decem mill. annuis. in nullius
agit ſtipendio.

Filius Comitis Ioannis Pepoli Bo-
nonienſis, Caſtellorum dominus. an-
nua percipit decem ſcut. mill. Gallica-
rum partium.

Romæ multi ſunt; Vrſini, Colum-
nenſes, Contes, ſive Comites, Sabellii,
Cajetani, Cæſii, Cæſarini, aliique.

Inter

Inter Vrſinos eſt Bracciani Dux,
cum annuis triginta millium ſcutato-
rum redditibus. penſio illi eſt ab Hiſ-
pano ſex millium.

Dux item Sancti Gemini, qui, ſi æs
alienum diſſolviſſet, redditus percipe-
ret octodecim millia. Gallorum rebus
ſtudet.

Inter Columnenſes eſt Dux Taglia-
cotii, in Regno Neapolitano Comes-
Stabuli, Hiſpani ſtipendiarius & ſub-
ditus, ratione multorum oppidorum,
quæ in Brutiis poſſidet.

Inter Sabellios ſunt Dux Montis Lan-
cii, ejuſque frater, partium Gallicarum.

Inter Comites (ſeu Contes) Dux Po-
læ & Montis Dux, partium Gallicarum.

Inter Cæſarinos, Dux Civitatis No-
væ, neutrarum partium.

E Cæſiis, Dux Aquæ Sparſæ & Dux
Centi, Marchionis Riarii filius, Gallo-
rum ſtudioſus.

E Cajetanis Dux Sermonettæ, au-
rei velleris Eques, & Hiſpani ſtipen-
diarius.

Dynaſtæ ſub Veneta Republ.

GEntis Martinengæ, dynaſtarum
Hiſpanis ſtudentium centum am-
plius ſcutatorum millibus opes cen-
ſentur. Brixiani ſunt.

Piſauri

Piſauri à Gorzone xx ſcutatorum millibus annuis cenſentur. Gallorum rebus favent.

Gentis San-Bonifacii Comites Veronenſes duodecim millibus annuis.

Luca.

REipubl. Lucenſi nulli è civibus ſunt dynaſtæ. mercatores tamen ſunt, (inter quos primi Bonuiſii) quorum opus centum ſcutatorum millibus æſtimantur. Gallis ſtudent. ſunt & Cenami centum millium opibus inſtructi.

Genua.

Reipubl. Genuatium multi ſunt dynaſtæ, opibus potentes. quia vero illorum pars maxima ditiones ſuas poſſident in Hiſpaniæ Regis ditionibus, coguntur Hiſpanarum eſſe partium, quantumvis animo ſint alieno. ſunt tamen inter eos nonnulli liberi; ut Marchio Spinola, cujus opes amplius vicies centenis millibus æſtimantur. ſunt & multi Cobellini, Auriæ, Spinolæ, aliique, pecunia potentiſſimi.

Sabaudia.

SVb Duce Sabaudiæ eſt Don Amadæus de Sabaudia, cui dynaſtia nulla eſt.

Dyna-

Piſauri à Gorzone xx ſcutatorum millibus annuis cenſentur. Gallorum rebus favent.

Gentis San-Bonifacii Comites Veronenſes duodecim millibus annuis.

Luca.

REipubl. Lucenſi nulli è civibus ſunt dynaſtæ. mercatores tamen ſunt, (inter quos primi Bonuiſii) quorum opus centum ſcutatorum millibus æſtimantur. Gallis ſtudent. ſunt & Cenami centum millium opibus inſtructi.

Genua.

Reipubl. Genuatium multi ſunt dynaſtæ, opibus potentes. quia vero illorum pars maxima ditiones ſuas poſſident in Hiſpaniæ Regis ditionibus, coguntur Hiſpanarum eſſe partium, quantumvis animo ſint alieno. ſunt tamen inter eos nonnulli liberi; ut Marchio Spinola, cujus opes amplius vicies centenis millibus æſtimantur. ſunt & multi Cobellini, Auriæ, Spinolæ, aliique, pecunia potentiſſimi.

Sabaudia.

SVb Duce Sabaudiæ eſt Don Amadæus de Sabaudia, cui dynaſtia nulla eſt. Dyna-

Dynaſta Raconignius ſeptem ingentium locorum dynaſta, quæ illi reddunt annua quindecim ſcutatorum millia. partium Gallicarum.

Dynaſta Bobienſis Nicæam verſus, duorum & viginti oppidorum dominus cum ſedecim ſcutatorum millibus; è gente Grimalda; partium Gallicarum.

Marchio Evanatozzi è gente Spinola, duodecim millium ſcutator. annuorum. Hiſpani cliens. ceteri omnes dynaſtæ haud magni ſunt momenti.

Mantua.

NOn habet Dux Mantuanus ſub imperio ſuo dynaſtas inſignes, exceptis nonnullis è gente Gonzagia, Hiſpanorum quam Gallorum ſtudioſioribus. Inter ceteros eſt Marchio Carolus cum fratribus. Marchio Verueus, Comes Iulius Guerrerius, Marchio Caſtilionæus, & divi Martini. hi duo duodecim millium ſcutatorum annuos redditus percipiunt. & Marchio quidem divi Martini Cæſaris eſt vaſallus.

Vrbini Dux.

NEc Vrbini Dux ſub imperio habet dynaſtas, qui magni cenſendi ſint. Quam-

Quamvis autem Marchio Montis nonnulla in Ducis ditione loca poſſideat; eſt tamen ſui juris dynaſta, percipitque annua quindecim millia. Gallorum ſtudioſus.

Hetruria.

IN Magni Ducis ditione ſunt Don Petrus & Don Ioannes Medicei: ille paullo ante fato ceſſit; hic Florentiæ nunc agit. fuit uterque Hiſpani ſtipendiarius, ille duodecim, hic quatuor ſcutatorum millibus. neutri dynaſtia eſt. priori in univerſum erant quadraginta ſcutatorum millia annua; poſterioris redditus non excedunt duodecim millia. Eſt & Don Antonius Mediceus, cujus redditus annui ſunt viginti millium.

Sunt & Salviati, dynaſtiæ quidem expertes, ſed quorum opes trecentis ſcutatorum millibus æſtimantur.

Sunt & Corſini, opulentiſſimi, quibus in pecunia numerata ſunt ſexaginta ſcutatorum millia: dynaſtia tamen deſtituuntur. Sunt & alii cives, quorum opes ducentis millibus æſtimantur: ii ſunt omnes proni in Gallos.

Mutina.

Quamvis autem Marchio Montis nonnulla in Ducis ditione loca poſſi- deat; eſt tamen ſui juris dynaſta, per- cipitque annua quindecim millia. Gallorum ſtudioſus.

Hetruria.

IN Magni Ducis ditione ſunt Don Petrus & Don Ioannes Medicei: ille paullo ante fato ceſſit; hic Florentiæ nunc agit. fuit uterque Hiſpani ſti- pendiarius, ille duodecim, hic quatuor ſcutatorum millibus. neutri dynaſtia eſt. priori in univerſum erant qua- draginta ſcutatorum millia annua; po- ſterioris redditus non excedunt duo- decim millia. Eſt & Don Antonius Mediceus, cujus redditus annui ſunt viginti millium.

Sunt & Salviati, dynaſtiæ quidem expertes, ſed quorum opes trecentis ſcutatorum millibus æſtimantur.

Sunt & Corſini, opulentiſſimi, qui- bus in pecunia numerata ſunt ſexagin- ta ſcutatorum millia: dynaſtia tamen deſtituuntur. Sunt & alii cives, quo- rum opes ducentis millibus æſtiman- tur: ii ſunt omnes proni in Gallos.

Mutina.

SVb Duce Mutinenſi, eſt Marchio Bentivolus Hiſpani ſtipendiarius, cui redditus ſunt annui duodecim millia ſcutatorum.

Parma.

SVb Duce Parmenſi ſunt Marchio Soregnæ. è gente Lupa, itidem dy- naſta Baſſetti; Marchio Curiæ majoris, è gente Pallavicina; Marchio Salæ, è ſtirpe Sanſeverina; Marchio Colorni, è gente San-Vitalia; dynaſtæ omnes ma- gno vaſallorum numero inſtructi, quorum ſingulorum redditus exce- dunt quotannis duodecim ſcutato- rum millia. omnes Gallicarum ſunt partium.

Dynaſtæ Hiſpaniæ Regi ſubditi.

REliquum eſt ut de dynaſtis Hiſpa- niæ Regi ſubditis dicamus, qui in Sicilia, Sardinia, Regno Neapolitano, & ditione Mediolanenſi ſunt. primo autem loco de Mediolanenſibus verba faciemus.

Marchio Marignani è domo Medi- cea, annua pẽſione percipit duodecim ſcutator. mill. partium eſt Hiſpanarũ.

Marchio Trivultus vicenum mil-

lium ſcutatorum annuorum. is ſub Hiſpano in Belgio ſtipendia meret.

Comes Renatus Borromæus multorum caſtellorum dominus, cum annuis quindecim ſcutatorum millium redditibus. parum Hiſpano favet, ob loca quædam occupata ad lacum Verbanum.

Marchio Caravaggii è gente Sfortia. ejus opes cenſentur duodecim ſcutatorum millibus annuis. parum Hiſpanorum ſtudioſus.

Comes Pyrrhus Vicecomes, cui annua ſunt decem ſcutatorum millia.

Sunt & Corbelloni, quorum opes xxx ſcutatorum millibus annuis æſtimantur.

Aſtaitati, Cremonenſes, ditiſſimi; aliique nonnulli, quibus dynaſtæ non ſunt. iis fere omnibus exoſi ſunt Hiſpani.

In Sardinia.

SVnt dynaſtæ nonnulli, qui in aciem producere poſſint ducentos trecentoſve ſuos vaſallos. In quibus tamen nihil firmi eſt, quod ducentos jam pluresque annos in Hiſpanorum & linguam & mores omnino tranſierunt.

Regnum

lium ſcutatorum annuorum. is ſub Hiſpano in Belgio ſtipendia meret.

Comes Renatus Borromæus multorum caſtellorum dominus,cum annuis quindecim ſcutatorum millium redditibus. parum Hiſpano favet, ob loca quædam occupata ad lacum Verbanum.

Marchio Caravaggii è gente Sfortia.ejus opes cenſentur duodecim ſcutatorum millibus annuis. parum Hiſpanorum ſtudioſus.

Comes Pyrrhus Vicecomes,cui annua ſunt decem ſcutatorum millia.

Sunt & Corbelloni, quorum opes xxx ſcutatorum millibus annuis æſtimantur.

Aſtaitati, Cremonenſes, ditiſſimi; aliique nonnulli, quibus dynaſtæ non ſunt. iis fere omnibus exoſi ſunt Hiſpani.

In Sardinia.

SVnt dynaſtæ nonnulli,qui in aciem producere poſſint ducentos trecentosve ſuos vaſallos. In quibus tamen nihil firmi eſt, quod ducentos jam pluresque annos in Hiſpanorum & linguam & mores omnino tranſierunt.

Regnum

Regnum Nea

AD Regnum Nea
attinet, multæ i
præcipuæ, quales
Sanſeverinorum, C
ciolorum, Picolom
dorum, Loffredorum
Lanſiorum, Spinell
rum, Toletorum,
neris ære alieno me
vaſallis.

Sunt denique alii
Principes, Marchion
magni momenti,qu
annui quinque, ſex,
vem, & decem mil
per omnes Hiſpan
diffuſi.

F I N

·N COMMENTARIVM DE ITALIÆ PRINCIPIBVS

THOMAE SEGETHI NOTÆ.

a S *Ex hiſce ditionibus*] Acutè obſervavit, eruditione multiplici, judicio exacto vir, Ioannes Deanlius, Sereniſſimi Bohemiæ Principis, &c. FRIDERICI HENRICI familiaris, amicus meus, in ditionum harum enumeratione deeſſe unam: niſi forte dicere velimus, ſeparatas eſſe ditiones, Ducatum Spoletinum & Marchionatum Anconitanum, qui tamen unius Legationis ſeu Præfecturæ nomine cenſentur.

b *Montibus quos vocant*] Montes vocant Itali, menſas nummularias, pecuniæ egentib⁹ levi uſura mutuo dandæ, nempe ut quotannis, pignoribus fidejuſſoribuſve datis, ob centenorum uſum terna, quaterna, quina, ad ſummum ſena pendantur. qua re tenuiorum rationibus egregiè conſulitur. Montes vacabiles ſunt, in quibus defuncto

N COMMENTARIVM
DE
ITALIÆ PRINCIPIBVS.

THOMAE SEGETHI
NOTÆ.

a SEx hiſce ditionibus] Acutè obſervavit, eruditione multiplici, judicio exacto vir, Ioannes Deanlius, Sereniſſimi Bohemiæ Principis, &c. FRIDERICI HENRICI familiaris, amicus meus, in ditionum harum enumeratione deeſſe unam: niſi forte dicere velimus, ſeparatas eſſe ditiones, Ducatum Spoletinum & Marchionatum Anconitanum, qui tamen unius Legationis ſeu Præfecturæ nomine cenſentur.

b *Montibus quos vocant*] Montes vocant Itali, menſas nummularias, pecuniæ egentibꝰ levi uſura mutuo dandæ, nempe ut quotannis, pignoribus fidejuſſoribuſve datis, ob centenorum uſum terna, quaterna, quina, ad ſummum ſena pendantur. qua re tenuiorum rationibus egregiè conſulitur. Montes vacabiles ſunt, in quibus defuncto

functo præfecto, Pontificis M. arbitratu alius ſurrogatur: non vacabiles, qui heredem ſequuntur.

c *Arce Sanctangeliana*] Fuit olim Hadriani Imperatoris ſepulcrum.

d *Dataria*] Datarii munus, non ſolet conferri niſi in ſpectatæ virtutis Præſules. Illi facultas eſt conferendorum ſacerdotiorum, quorum annui redditus, non excedunt ducatos quatuor & viginti. Sacerdotiorum, ſi opimiora ſunt, (cujuſmodi ſunt Canonicatus) jus conferendi eſt penes Pontificem, cui à Datario ſupplices petitorum libelli porriguntur, quibus multum ſua apud Pontificem commendatione prodeſſe poteſt. Patet illi quotidie ad Pontificem aditus, ſignandis ſupplicum libellis. Solitus erat Datarius ſupplicum libellis ſubjungere manu ſua; DATVM ROMAE APVD &c. atque ex hac formula magiſtratus hujus manaſſe vocabulum creditur. Ab aliquot annis, quibus id munus non niſi Cardinales exercent, deſitum ab ipſis eſt ſubſcribi, aliis demandata hac cura. Qui primus deſiit ſubſcribere, fuit Cardinalis Arigonius. Hæc habeo beneficio memorati amici mei Deanlii, in cujus manu eſt inſignis accurateque congeſtus Commentarius.

De Pontificiæ Reipubl. adminiſtratione, Italicè ſcriptus; qui fortè olim in Latinum verſus lucem videbit.

[e] *Ioannes Baptiſta Montanus*] Huic poſt merita cum laude in Belgio ſub Rege Hiſpano ſtipendia, Senatus Venetus ſummam rem militarem commiſit, in qua dignitate obiit.

[f] *Novem numero ſunt*] Ego cum Venetiis agerem, plures fuere. Cauſſa hæc fuit. Exhauſto per bellum Cyprium ærario, certa pecuniæ appenſa ſumma, (puto fuiſſe vicena à ſingulis ducatorum millia) adſciti fuere ad ordinarios novem divi Marci Procuratores, totidem extra ordinem. Par utriſque fuit dignitas, par poteſtas: non tamen par exiſtimatio. Hi vocabantur Procuratores ære facti, illi ex merito creati: Italis *Procuratori per. dinari*, *Procuratori per dignità.* Defuncto è poſterioribus aliquo, ſufficiebatur ſucceſſor, è prioribus non itidem: ita ut arbitrer ad novem denuo redactos, numerum in illa civitate dudum vigentem.

[g] *Montes divi Georgii*] Vide quæ ſupra de Montibus à me ſcripta ſunt litera b.

[h] *Antiani ſeu Seniores*] Hoc exprimit Antianorum vox; cujus uſus eſt

etiam

De Pontificiæ Reipubl. adminiſtratione, Italicè ſcriptus; qui fortè olim in Latinum verſus lucem videbit.

e *Joannes Baptiſta Montanus*] Huic poſt merita cum laude in Belgio ſub Rege Hiſpano ſtipendia, Senatus Venetus ſummam rem militarem commiſit, in qua dignitate obiit.

f *Novem numero ſunt*] Ego cum Venetiis agerem, plures fuere. Cauſſa hæc fuit. Exhauſto per bellum Cyprium ærario, certa pecuniæ appenſa ſumma, (puto fuiſſe vicena à ſingulis ducatorum millia) adſciti fuere ad ordinarios novem divi Marci Procuratores, totidem extra ordinem. Par utriſque fuit dignitas, par poteſtas: non tamen par exiſtimatio. Hi vocabantur Procuratores ære facti, illi ex merito creati: Italis *Procuratori per dinari*, *Procuratori per dignità*. Defuncto è poſterioribus aliquo, ſufficiebatur ſucceſſor, è prioribus non itidem: ita ut arbitrer ad novem denuo redactos, numerum in illa civitate dudum vigentem.

g *Montes divi Georgii*] Vide quæ ſupra de Montibus à me ſcripta ſunt litera b.

h *Antiani ſeu Seniores*] Hoc exprimit Antianorum vox; cujus uſus eſt etiam

etiam inter Equites Melitenſes, iis ſignificandis qui priores in illum cœtum ſunt lecti.

i *Decem millium*] In Italico eſt, *centum millium*. Quæ ſumma, cum mihi videretur & modum, & fidem excedere, pro tam anguſto agro, mutavi *centum* in *decem*.

k *Illius urbis*] Mirum, omiſſum ab auctore Rhegium Lepidi, oppidum vetus amplum, quod & ipſum fiduciario jure Dux Mutinenſis à Cæſare poſſidet.

l *Eſt & illi*] De quo loquatur fateor non omnino mihi liquere. Suſpicor aliquid deeſſe.

m *Ditio ejus ſita eſt*] Certum eſt, de Marchione Finalis ſeu Finarii loqui auctorem, cujus tamen nulla mentio. Suſpicor & hic aliquid deſiderari.

FINIS.

TRACTATVS
DE
TERRITORIIS, POTENTIA,
FAMILIIS, FOEDERIBVS

Principum, Rerumpublicarum, & eorum qui hodiè in Italia rerum potiuntur:

è

Variis & probatiſsimis authoribus, magnâ curâ & labore collectus.

TRACTATVS

DE

TERRITORIIS, POTENTIA,

FAMILIIS, FOEDERIBVS

Principum, Rerumpublicarum, & eorum qui hodiè in Italia rerum potiuntur:

è

Variis & probatiſſimis authoribus, magnâ curâ & labore collectus.

Nobiliſſimo, Amp
tiſſimoque

D. CAROLO
IVL. CÆS.
& I. V. Doct
Cancellaria M
Reg. Aſſeſſor
affini ſuo plur
rando, I. DE

Onorand
lum pro
tem Vir
mas Sege
acceſſioni
naverat, ſed à morte i
tus perficere non p
amicorum quorunda
dum ampliandumqu
riis collectionibus ex
buſque Authoribus,
quiſitis, auxi, atqu
nulla etiam jam an
ria convenientiam h
jam pene perfectum
rium de Principibu
ſtudioſi ſint habitur
Veneta Republica
quia jam peculiaris l

Elzeviriis noſtris excuſus fuerat. Hanc noſtrã opellam tibi inſcribere viſum ſuit, non aliam ob cauſam, quam ut publicè profiterer, me quamplurimum tibi debere. neque enim tanti eſt, ut eâ gratiam me referre tibi poſſe confidam; ſi Deus conatibus noſtris annuerit, ampliora in hoc ſtudiorũ genere aliquando daturi ſumus. Poſtremò hoc te atq; illos qui forte hæc lecturi ſunt ſcire velim; cum ætas hæc magno ſinceritatis & veritatis detrimento, ferè inter obnoxios aut inſenſos agatur, me nihil in hac opella aut cujuſquam gratia dediſſe, aut odio in quemquam conſultò præteriiſſe, aut denique ſecus quam res habet fuiſſe interpretatum. Vale. Lugd. Batavorum, Idibus Decemb. anni CIↃ IↃ C XXVII.

CON-

Elzeviriis noſtris excenſus fuerat. Hanc noſtrã opellam tibi inſcribere viſum fuit, non aliam ob cauſam, quam ut publice profiterer, me quamplurimum tibi debere. neque enim tanti eſt, ut eâ gratiam me referre tibi poſſe confidam; ſi Deus conatibus noſtris annuerit, ampliora in hoc ſtudiorũ genere aliquando daturi ſumus. Poſtremò hoc te atque illos qui forte hæc lecturi ſunt ſcire velim; cum ætas hæc magno ſinceritatis & veritatis detrimento, ferè inter obnoxios aut infenſos agatur, me nihil in hac opella aut cujuſquam gratia dediſſe, aut odio in quemquam conſultò præteriiſſe, aut denique ſecus quam res habet fuiſſe interpretatum. Vale. Lugd. Batavorum, Idibus Decemb. anni ctɔ Iɔ c XXVII.

CON-

CONTENTA

hoc libello, in quibus ordinem præcedentis libelli ſecuti ſumus.

I.

De Pontifice Romano & Eccleſiaſtico Dominio.

II.

De ditionibus Hiſpaniarum Regis, Regno Neapolitano & Ducatu Mediolanenſi.

III.

Politia apud Genuenſes deſcriptio.

Ius quod Reges Galliarum ſibi vendicant in Remp. Genuenſem. ex Thuano.

IV.

Politici ſtatus apud Lucenſes deſcriptio.

V.

De Ducatu Sabaudiæ.

VI.

De Magno Ducatu Hetruriæ.

VII.

De Mantua & Montiſferrati Ducatu.

VIII.

De Mutina & Rhegii Duce.

 IX. De

IX.

De Parmæ & Placentiæ Duce.

X.

De Vrbini Duce.

XI.

De Mirandulæ Principe.

XII.

Illuſtris Cardinalis Oſſati de Principibus Italiæ judicium.

XIII.

Diſcurſus Politicus de Principibus Italiæ, quo animo & inter ſe, & erga Regem Hiſpaniæ affecti ſint, & de ſingulorum potentia: è Gallico anonymo ſcriptore.

XIV.

Appendix de Corſica Inſula.

XV.

De Plombino. è Thuano.

XVI.

De Italia. ex Ioannis Barclaii libro qui inſcribitur Icon animorum.

IX.

De Parma & Placentia Duce.

X.

De Vrbini Duce.

XI.

De Mirandulæ Principe.

XII.

Illuſtris Cardinalis Oſſati de Principibus Italiæ judicium.

XIII.

Diſcurſus Politicus de Principibus Italiæ, quo animo & inter ſe, & erga Regem Hiſpaniæ affecti ſint, & de ſingulorum potentia: è Gallico anonymo ſcriptore.

XIV.

Appendix de Corſica Inſula.

XV.

De Plombino. è Thuano.

XVI.

De Italia. ex Ioannis Barclaii libro qui inſcribitur Icon animorum.

I.

DE PONTIFICE ROMANO ET ECCLESIASTICO DOMINIO.

QVID Principes alii ab Eccleſiaſtico dominio ſperare debeant, vix in communi dici poteſt, quia Pontifices crebro mutantur, & raro ex una familia duo ſucceſſive creantur: ſed quid ab eo expectare poſſint, proclive eſt dicere, quia id & potentia & auctoritate quam apud Catholicos Romanenſes obtinet dependet. De authoritate illius Spirituali nihil dicam, quæ pro temporum ratione variat. plurima enim exempla adferri poſſent Principum etiam eorum qui poteſtatem illius Eccleſiaſticam venerantur, qui illam fortiter ſpreverunt. Potentia illius temporalis, ut ita dicam, colligitur ex dominii illius amplitudine, opum immenſitate, & conſiliorum prudentia.

Pontifex ſex ditionum in Italia potens eſt, quæ magna terrarum ſpatia occupant. Etenim in medio Italiæ imperat urbi Romæ & toti Latio; magnæ

parti Etruriæ; Vmbriæ, ducatui Spoletano, Peruſię & Bononiæ; Ferrariæ, nec non Flaminiæ, & agro Piceno, & parti Samnii. quibus nuper acceſſit Vrbini Ducatus. præterquam quod ſupremum jus habet in Regno Neapolis & Siciliæ, Placentia & Parma; in ditione quoque Radicofanenſi; cum territorio quod adusque pontem Centinum porrigitur, & à Florentinis perpetui vicariatus titulo poſſidetur. Ditiones ſuas per Legatos regit, qui plerumque ſunt Cardinales magni nominis, & raro ipſi in provinciis ſuis degunt; in cæteris locis gubernatores conſtituit & Poteſtates, ut Itali vocant: qui nihil magni momenti decernere poſſunt, ſed referunt ad Conſultam, quæ Romæ bis ſingulis ſeptimanis tenetur, conſtans è principalibus viris, qui ſumma prudentia & brevitate cauſas determinant. Romæ vero ſub Papa ipſo regimen eſt penes tria collegia; (congregationes ipſi vocant.) quorum prius de brevibus, alterum juſtitiæ, tertium de gratiis appellatur. Cauſæ denique criminales referuntur ad Gubernatorem, qui primum locum obtinet poſt Cardinales, & plerumque Pontificem comitatur.

Cardi-

parti Etruriæ; Vmbriæ, ducatui Spoletano, Peruſiç & Bononiæ; Ferrariæ, nec non Flaminiæ, & agro Piceno, & parti Samnii. quibus nuper acceſſit Vrbini Ducatus. præterquam quod ſupremum jus habet in Regno Neapolis & Siciliæ, Placentia & Parma; in ditione quoque Radicofanenſi; cum territorio quod adusque pontem Centinum porrigitur, & à Florentinis perpetui vicariatus titulo poſſidetur. Ditiones ſuas per Legatos regit, qui plerumque ſunt Cardinales magni nominis, & raro ipſi in provinciis ſuis degunt; in cæteris locis gubernatores conſtituit & Poteſtates, ut Itali vocant: qui nihil magni momenti decernere poſſunt, ſed referunt ad Conſultam, quæ Romæ bis ſingulis ſeptimanis tenetur, conſtans è principalibus viris, qui ſumma prudentia & brevitate cauſas determinant. Romæ vero ſub Papa ipſo regimen eſt penes tria collegia; (congregationes ipſi vocant.) quorum prius de brevibus, alterum juſtitiæ, tertium de gratiis appellatur. Cauſæ denique criminales referuntur ad Gubernatorem, qui primum locum obtinet poſt Cardinales, & plerumque Pontificem comi-

Cardi-

Cardinales non po
quam LXX, per conſti
V, ſecundum numeru
Servatoris noſtri Ieſu
tifices pro arbitrio &
nem nonnumquam
excedunt; interdum
ciores ſunt. Summ
Principibus Catholic
qui muneribus & offic
pitios reddere conan
Nepotes Papæ, qui pl
apud Pontificem poſſi
dinales quidam ſunt P
mis Europæ familiis n
raram prudentiam,
in collegium allegunt
utrorumque Pontife
runque gratificari ſol
Pontifex inter Ca
quatuor officia ſum
Quorum primum e
tentiarii. qui penſit
tentium una cum cc
pænitendi modum p
ſunt alii pænitentiai
confitentes audiunt,
aut, ſi res majoris r
lato nomine confite
tentiarii ſupremi con
ferunt. Secundum r

Papæ, qui curat cultum divinum & regimen Spirituale. Tertium eſt Vicecancellarii, (nam Cancellarii dignitas penes ipſum Pontificem cenſetur eſſe, aut S. Laurentium,) qui plurimos habet miniſtros ſibi ſubordinatos; nam omnes judices ipſi ſubſerviunt; etiam Auditores Rotæ, qui ſunt Prælati magnæ dignitatis, viri doctrina & prudentia, rerumque uſu præſtantiſſimi, qui de cauſis totius Chriſtianitatis cognoſcunt. Sunt autem numero XII. Vnus nomine Franciæ, qui ut plurimum eſt decanus, ſecundus Germaniæ, tertius Hiſpaniæ, quartus Arragoniæ, quintus Portugalliæ, ſextus Mediolanenſis Ducatus, ſeptimus & octavus Bononienſium, nonus Peruſiæ, decimus & undecimus Romanorum, & duodecimus Reipubl. Venetæ. Quartum officium eſt Camerarii, qui multis gaudet prærogativis: habetque ſub ſe quamplurimos miniſtros, puta Auditores magnę dignationis, Theſaurarium generalem, Commiſſarium, & XII Clericos, & alios infinitos pene. Atque omnia hæc miniſteria venalia ſunt, ita ut Auditores & Theſaurarius pro munere obtinédo ſolvant ſinguli LXX aut LXXX millia ducatorum.

Sed

Papæ, qui curat cultum divinum & regimen Spirituale. Tertium eſt Vicecancellarii, (nam Cancellarii dignitas penes ipſum Pontificem cenſetur eſſe, aut S. Laurentium,) qui plurimos habet miniſtros ſibi ſubordinatos; nam omnes judices ipſi ſubſerviunt; etiam Auditores Rotæ, qui ſunt Prælati magnæ dignitatis, viri doctrina & prudentia, rerumque uſu præſtantiſſimi, qui de cauſis totius Chriſtianitatis cognoſcunt. Sunt autem numero XII. Vnus nomine Franciæ, qui ut plurimum eſt decanus, *ſecundus* Germaniæ, tertius Hiſpaniæ, quartus Arragoniæ, quintus Portugalliæ, *ſextus* Mediolanenſis Ducatus, *ſeptimus* & octavus Bononienſium, nonus Peruſiæ, decimus & *undecimus* Romanorum, & *duodecimus* Reipubl. Venetæ. *Quartum* officium eſt Camerarii, qui multis gaudet prærogativis: habetque ſub ſe quamplurimos miniſtros, puta Auditores magnę dignationis, Theſaurarium generalem, Commiſſarium, & XII Clericos, & alios infinitos pene. Atque omnia hæc miniſteria venalia ſunt, ita ut Auditores & Theſaurarius pro munere obtinẽdo ſolvant ſinguli LXX aut LXXX millia

Sed

Sed relationem jam
erti, qui ſub Sixti V pc
pſit, anno clↃ IↃ LXXX
Dominatus, inquit,
tificis(ut inter Italos) m
unum redactus,utrumc
git, fertilis totus, excul
rimi agri, omni comr
tus, populorum &
hominum plenus. Et
nam, ſolus ager Picenu
nis minimo negotio
rum imperio plus qua
lia modiorum tritici
Patrimonium vero, q
& adjacentium agroru
potuit olim Liguriæ,
motiorum locorum
nire.

Verum quod ſpec
communis eſt opinio.
ſtatu meliores eos del
in tota reliqua Italia
crediturque ex agro F
nia viginti quinque n
bello idoneorum edu
trimonio vero & Lat
dem.

Et quanquam dul
regionibus Pontifex
reditus, utpote qui o

vel creditoribus addicti, nihilominus exploratum eſt, Pontifici nunquam deeſſe, modo velit, pecuniam; cernimuſque præſentem Pontificem breviſſimo annorum curriculo collegiſſe circiter quinquageſies centena millia aureorum: quos temporis progreſſu adaugere poterit; magiſque poſſet quam antehac, ſi renuntiationes beneficiorum cum regreſſibus admitteret: & adhuc multo magis ſi officiorum compoſitiones approbaret: & proverbio uſurpatur, Pontifici nunquam defuturos nummos, dum manus illi & calamus aderit. Cum hoc igitur terrarum dominatu, cumque iis viribus quas diximus, dubitandum non eſt, quin Pontifex, ex ſeipſo vel aliis adhærens, multum commodi aut incommodi cuicunque, præſertim in Italia, afferre poſſit. Neque deſunt exempla, Pontifices minoribus opibus, quam quas modo poſſident, Pontificiam dignitatem atque auctoritatem contra potentiores Principes ſuſtétaviſſe, Reges & Imperatores exauctoraſſe, Imperia & Regna ſuo arbitratu mutaſſe: noſtrorumque patrum temporibus minime ignotum eſt, quid efficere potuerit Pontifex Alexander; cujus nutu rex Galliæ, ſuperatis Alpibus,

vel creditoribus addicti, nihilominus
exploratum eſt, Pontifici nunquam
deeſſe, modo velit, pecuniam; cerni-
muſque præſentem Pontificem bre-
viſſimo annorum curriculo collegiſſe
circiter quinquageſies centena millia
aureorum: quos temporis progreſſu
adaugere poterit; magiſque poſſet
quam antehac, ſi renuntiationes be-
neficiorum cum regreſſibus admitte-
ret: & adhuc multo magis ſi officio-
rum compoſitiones approbaret: &
proverbio uſurpatur, Pontifici nun-
quam defuturos nummos, dum ma-
nus illi & calamus aderit. Cum hoc
igitur terrarum dominatu, cumque
iis viribus quas diximus, dubitandum
non eſt, quin Pontifex, ex ſeipſo vel
aliis adhærens, multum commodi aut
incommodi cuicunque, præſertim in
Italia, afferre poſſit. Neque deſunt
exempla, Pontifices minoribus opi-
bus, quam quas modo poſſident, Pon-
tificiam dignitatem atque auctorita-
tem contra potentiores Principes ſuſ-
tẽtaviſſe, Reges & Imperatores exau-
ctoraſſe, Imperia & Regna ſuo arbitra-
tu mutaſſe: noſtrorumque patrum
temporibus minime ignotum eſt, quid
efficere potuerit Pontifex Alexander;
cujus nutu rex Galliæ, ſuperatis Alpi-
bus,

bus, Italiam invaſit, totamque per-
turbavit: & Pontifex Iulius ejus ſuc-
ceſſor noſtræ Reipublicæ (heu nimium)
quanta ſit Pontificis auctoritas, pate-
fecit. Leo X, & Clemens VII, per pluri-
ma bella, quæ ſuis aut ſociorum vi-
ribus geſſere, magnitudinem ſuam fir-
marunt, & Clemens poſt perpeſſas ca-
lamitates potentior quam ante evaſit.
Paulus III Eccleſiæ dignitatem & quie-
tem inter duos potentiſſimos Princi-
pes ſuſtentavit auctoritate magis, quã
armis: adverſus Turcas & hæreticos
arma movit: denique poſteros ſuos in
eam fortunæ amplitudinem, quam
cernimus, collocavit. Iulius III, dum
arma movit, Italicam pacem ſuſtulit,
totamque propemodum Europam
perturbavit: & Paulus IV multos the-
ſauros hoſti Regi ademit, memorabi-
le poſt ſe relinquens exemplum in-
commodorũ, quæ ex Pontificis animi
propenſionibus, niſi ratione regan-
tur, emanare poſſunt: & Pontifex,
quem modo habemus, quanquam
nullum hactenus inter Chriſtianos
bellum excitavit, neque ullam tur-
barum occaſionem dedit, tamen haud
mediocre inſtat periculum, propter
ſtimulum conſiliariorum, quibus cir-
cumdatur: quam rem non ignorat

Gallorum, non Catholicus Rex, & plerique alii Principum.

Proinde quemadmodum antiquitus fiebant numinibus quibuſdam ſacrificia, ut prodeſſent, aliis, ne nocerent; ita ſanum conſilium exiſtimandum eſt, ſumma ope niti, ut cum Pontificibus (quoſcunque mores præ ſe ferant) bene nobis conveniat: quantum enim pacis & belli tempore utiles ſunt favores, & beneficia, quæ bene animati Pontifices poſſunt concedere, tantum periculoſa ſunt detrimenta, quæ ab iiſdem male affectis timenda ſunt: neque unquam defuerunt, qui ad deteriora proclives animos inſtigent.

Ideo omnes Chriſtiani Principes, ſive inter magnos, ſive inter mediocres annumerentur, religione ducti, ſive aliis de cauſis, eo ſeſe abjecerunt, ut coram Pontificibus genua flexerint, ejuſque pedibus oſcula detulerint, omneſque in univerſum, etſi magni validique, ipſorum amicitiam adipiſci conati ſint, aut ſaltem, ne contrarios haberent, operam dederint; & quicunque naturæ & affectibus Pontificis ſeſe prudenter accommodavit, ingens ex ea re commodum, maximumque fructum aſſecutus eſt. Quæ res ſi unquam utilis

Gallorum, non Catholicus Rex, & plerique alii Principum.

Proinde quemadmodum antiquitus fiebant numinibus quibuſdam ſacrificia, ut prodeſſent, aliis, ne nocerent; ita ſanum conſilium exiſtimandum eſt, ſumma ope niti, ut cum Pontificibus (quoſcunque mores præ ſe ferant) bene nobis conveniat: quantum enim pacis & belli tempore utiles ſunt favores, & beneficia, quæ bene animati Pontifices poſſunt concedere, tantum periculoſa ſunt detrimenta, quæ ab iiſdem male affectis timenda ſunt: neque unquam defuerunt, qui ad deteriora proclives animos inſtigent.

Ideo omnes Chriſtiani Principes, ſive inter magnos, ſive inter mediocres annumerentur, religione ducti, ſive aliis de cauſis, eo ſeſe abjecerunt, ut coram Pontificibus genua flexerint, ejuſque pedibus oſcula detulerint, omneſque in univerſum, etſi magni validique, ipſorum amicitiam adipiſci conati ſint, aut ſaltem, ne contrarios haberent, operam dederint; & quicunque naturæ & affectibus Pontificis ſeſe prudenter accommodavit, ingens ex ea re commodum, maximumque fructum aſſecutus eſt. Quæ res ſi unquam

utilis aut neceſſaria deprehenſa eſt, equidem hoc tempore, & hoc Pontifice, perneceſſaria eſt, multoque utiliſſima. Natura ſiquidem rigidus eſt & auſterus: cumque præſentem dignitatis celſitudinem non artibus ſuis, non ambitu, ſed ſolo Dei conſilio ſibi conſecutus eſſe videatur, autoritatem ſuam ſine timore ullo ſemper exercuit, profiteturque ſe non modo omni perturbatione atque utilitatis cupidine eſſe immunem, ſed etiam nihil aliud reſpicere, quam quod religionem, & quæ eam conſequuntur, attingit, fixam animo gerens opinionem cunctos Chriſtianos religione omnia metiri debere.

Verum de temporali Pontificis dominatu inſtitutum ſermonem continuantes, primum ſeſe mihi offert Roma urbs. In qua, ut communis fert opinio, trecenta millia hominum, majori ex parte advenarum, reperiuntur: nam quoad indigenas, revera pauci ſunt; ambigiturque an quiſquam ex illis à vetuſtis incolis originem trahat. Inter quos aliqui Barones, & Principes, viginti, triginta, quinquaginta millia aureorum, & nonnulli amplius in reditibus poſſident, omnes tamen fere alieno ære obſtricti: quemadmo-

dum etiam plurima pars hominum magis ad paupertatem vergit, quam divitiis affluat, ut neceſſe eſt accidere, ubicunque nulla ars, qua homines ſuſtentare ſe poſſunt, celebratur: propterea, quæcunque ad uſum vitæ pertinent, omnia fere aliunde importantur: præſertim laneæ & ſericæ veſtes, Venetiis, Luca, Florentia, Genua, & Neapoli afferuntur.

Creant Romani ſuos Conſervatores, Tribunos, alioſque Magiſtratus, & Pontifex ipſis ſecundum veterem morem Senatorem concedit; qui ſimul cum Conſervatoribus in Capitolio jus dicit; ubi populus conſilium ſuum habet, ubi ſimiliter Tibicines & Muſici detinentur. ſed hæc ſpeciem potius, quam vim gubernationis exhibent: etenim à tribunalibus illis non niſi controverſiæ inter Romanos, reſque minoris momenti cognoſcuntur. cætera vero & majora quæque coram Pontifice ejuſque miniſtris, Vicario, Gubernatore, & Auditore Cameræ agitantur; & conſilii decreta omnino dependent ex voluntate Pontificis; qui Baronum populique audaciam quotidie deprimendo, abſolutum Vrbis imperium ſolus adeptus eſt.

Peregrini vero ad urbem, tan-

dum etiam plurima pars hominum magis ad paupertatem vergit, quam divitiis affluat, ut neceſſe eſt accidere, ubicunque nulla ars, qua homines ſuſtentare ſe poſſunt, celebratur: præterea, quæcunque ad uſum vitæ pertinent, omnia fere aliunde importantur: præſertim laneæ & ſericæ veſtes, Venetiis, Luca, Florentia, Genua, & Neapoli afferuntur.

Creant Romani ſuos Conſervatores, Tribunos, alioſque Magiſtratus, & Pontifex ipſis ſecundum veterem morem Senatorem concedit; qui ſimul cum Conſervatoribus in Capitolio jus dicit; ubi populus conſilium ſuum habet, ubi ſimiliter Tibicines & Muſici detinentur. ſed hæc ſpeciem potius, quam vim gubernationis exhibent: etenim à tribunalibus illis non niſi controverſiæ inter Romanos, reſque minoris momenti cognoſcuntur, cætera vero & majora quæque coram Pontifice ejuſque miniſtris, Vicario, Gubernatore, & Auditore Cameræ agitantur; & conſilii decreta omnino dependent ex voluntate Pontificis; qui Baronum populique audaciam quotidie deprimendo, abſolutum Vrbis imperium ſolus adeptus eſt.

Peregrini vero ad urbem, tanquam

quam ad communem pat
ti numero convolant .
perſonæ acceptio eſt, nu
tiones conſtituta diſcrepa
brevi temporis ſpatio in
deſcribuntur, primoſque
nores non multo negot
tur, & melius fortaſſe, q
genii induſtriæque ſuæ
miumque conſequuntur
tunæ ſuæ favore & virt
ſpirare poſſunt ad maxi
Eccleſiæ dignitates, imo
quoque honoris gradum
conſecuti ſunt ſordido
ejuſmodi homines qui
tuiſſent egeſtatem ſuam
ſublevare: præterquam
illuc plerique vel religio
clementiæ, vel juſtitiæ i
petendæ, quorum mul
expeditur quotidie: p
propter munia & officia
ſidere coguntur.

Admirandum quoqu
cto undequaque Roma
cunia, partim propte
advenarum urbem inc
ptus, qui generatim ſa
atque profuſi: partim o
rum rerum, quæ im

peditiones, præſertim propter Bullas beneficiorum: partim etiam ad quædam aulæ officia, utilitatis vel ambitionis ergo coëmenda.

Regio, quæ ſpatio triginta mill. paſſ. Romam ambit, uberrima eſt, utpote quæ affatim frumentariam annonam carniumque omne genus ſuppeditet: vini quoque copia non deeſſet, niſi incolæ, præſertim externi, valetudinis, aut potius deliciarum cauſa, aliarum regionum vina expeterent: quorum plurima ex regno Neapolitano, Corſica inſula, ex litoribus Liguriæ, & ex Gallia advehuntur. Verum hæc regio adeo fertilis, adeo parum incolis repleta eſt, ut ad agros colendos, & ad meſſem, vindemiaſque, ex diverſis Italiæ partibus, & ex Gallia Ciſalpina quoque illuc quadragies circiter mille operarii concurrant: qui abſoluto opere cum lucello aliquo domum revertuntur; ſi modo ſuperſtites fuerint. etenim magna ipſorum pars extingui ſolet, vel propter inſuetum ſolis fervorem, vel propter marinorum flatuum malignitatem, qui nunc eo ſunt pernicioſiores, quo majorem vaporum, qui ex paludibus exſurgunt, copiam afferunt; remoto jam magna ex parte impedimento ſylvarum,

peditiones, præſertim propter Bullas beneficiorum: partim etiam ad quædam aulæ officia, utilitatis vel ambitionis ergo coëmenda.

Regio, quæ ſpatio triginta mill. paſſ. Romam ambit, uberrima eſt, utpote quæ affatim frumentáq; jam annonam carniumque omne genus ſuppeditet: vini quoque copia non deeſſet, niſi incolæ, præſertim externi, valetudinis, aut potius deliciarum cauſa, aliarum regionum vina expeterent: quorum plurima ex regno Neapolitano, Corſica inſula, ex litoribus Liguriæ, & ex Gallia advehuntur. Verum hæc regio adeo fertilis, adeo parum incolis repleta eſt, ut ad agros colendos, & ad meſſem, vindemiaſque, ex diverſis Italiæ partibus, & ex Gallia Ciſalpina quoque illuc quadragies circiter mille operarii concurrant: qui abſoluto opere cum lucello aliquo domum revertuntur; ſi modo ſuperſtites fuerint. etenim magna ipſorum pars extingui ſolet, vel propter inſuetum ſolis fervorem, vel propter marinorum flatuum malignitatem, qui nunc eo ſunt pernicioſiores, quo majorem vaporum, qui ex paludibus exſurgunt, copiam afferunt; remoto jam magna ex parte impedimento ſylvarum,

rum, quæ prius ob
omnia (quanqua
bem Romam ad
ciunt. Itaque hæc
tus innumerum h
continebat, mod
eſt, & in littore
dicitur, à portu
cinam, ſpatio cen
millium paſſuum
& ne vix quidem
res connumerantu

Tractus ille te
Vrbem & Regnun
terjacent, *Campan*
modum ſpatium
parte Vrbis Floren
tur, *Patrimonium*
chia Anconitana,
re ſitæ ſunt, illa c
politano, hæc ag
bus ſimiliter Bono
bria mediterrane
quidem adeo fera
colis ſuis victum
etiam ad Floren
tranſmittat.

Conſueverunt
harum Provincia
quarundam civi
affinibus ſuis, tan

Secularibus, & Cardinalibus à ſe promotis & benemeritis, concredere, ut inde utilitatem ac beneficium conſequantur: Nonnulla enim gubernatio, & legatio, tria, quatuor, & uſque ſeptem millia aureorum, nonnunquam amplius in annuis reditibus habebat.

Verum hic Pontifex hæc emolumenta omnia ad ſe traxit, ipſeque gubernatores illuc mittit: qua in re haud bene ſcio, num populi in ratione gubernationis quidquam lucri fecerint: illud verum eſt, ipſos propter ſummam in hac re Pontificis diligentiam, quiete vivere, cum antehac magnis perturbationib⁹ jactati fuerint, ſæviſſimas inter ſe inimicitias exercentes, neque cuiquam odii cauſa parcentes, extinctis aliquando integris familiarum gentibus.

Sed ex hoc incommodo beneficium illud conſecutum eſt, quia in armorum exercitio ſeſe perpetuo exercentes, videntur magna ex parte ſtrenui & generoſi milites evaſiſſe: quos præteriti Pontifices ad numerum uſque viginti quinque millium conſcriptos delegerunt, & in cohortes diſtribuerunt, ut exercerentur.

In præſentia Pontifex nullos habet ſtipendiarios milites, præter ducentos

Secularibus, & Cardinalibus à ſe promotis & benemeritis, concredere, ut inde utilitatem ac beneficium conſequantur: Nonnulla enim gubernatio, & legatio, tria, quatuor, & uſque ſeptem millia aureorum, nonnunquam amplius in annuis reditibus habebat.

Verum hic Pontifex hæc emolumenta omnia ad ſe traxit, ipſeque gubernatores illuc mittit: qua in re haud bene ſcio, num populi in ratione gubernationis quidquam lucri fecerint: illud verum eſt, ipſos propter ſummam in hac re Pontificis diligentiam, quiete vivere, cum antehac magnis perturbationib⁹ jactati fuerint, ſæviſſimas inter ſe inimicitias exercentes, neque cuiquam odii cauſa parcentes, extinctis aliquando integris familiarum gentibus.

Sed ex hoc incommodo beneficium illud conſecutum eſt, quia in armorum exercitio ſeſe perpetuo exercentes, videntur magna ex parte ſtrenui & generoſi milites evaſiſſe: quos præteriti Pontifices ad numerum uſque viginti quinque millium conſcriptos delegerunt, & in cohortes diſtribuerunt, ut exercerentur.

In præſentia Pontifex nullos habet ſtipendiarios milites, præter ducentos Helvetios, & centum equites levis armaturæ, quibus ſtipatoribus utitur: viginti quinque Helvetios Ravennæ, in agro Piceno viginti quinque pedites, totidemque equites; præter Adrianæ molis præſidiarios milites: item arcis Anconitanæ, aliarumque arcium & turrium, pauciſſimo numero. Bononia ex ſuis reditibus centum habet ſtipendiarios Helvetios, & quinquaginta equites. In iſtis nihilominus civitatibus ac regionibus poſſent, quotquot placeret, milites colligi, & nonnulli equites, quanquam non adeo magno numero: neque deſunt eximiæ virtutis duces: quandoquidem videntur hæ provinciæ non minus quam quælibet pars Italiæ, iis abundare.

Quoad arces, quædam ſunt natura munitæ, ut Orviætum, ſed parum arte adjutæ: hæc enim res non minus ſocorditer, quam pleræque aliæ, in ſtatu Eccleſiaſtico tractatur. Incepit Pius IV Leoninæ civitatis munitionem (quæ eſt pars Romæ ultra Tiberim, in qua parte eſt Caſtellum S. Angeli, templum S. Petri, palatium Pontificis) ne regina urbium hoſtilibus damnis ſemper expoſita foret: Gregorius Pontifex multum pecuniæ expendit, eandemque partem duabus

pulcherrimis viis exornavit: & præſens Pontifex, quanquam præ ſe fert munitionis abſolvendæ voluntatem, nihilominus eam reliquit hactenus imperfectam.

Verum Eccleſiaſtici imperii arces, quæ majoris ſunt momenti, ſunt Neapolim verſus, Agnania; Civitas vetus ad mare inferum; Ancona: adhuc omnes ita imperfectæ, ut difficillime reſtituræ eſſe videantur minimæ, quæ fieret ab hoſte, impreſſioni. Sunt præterea pleraque alia caſtella & arces male cuſtoditæ, cum propter minimum præſidiariorum numerum & virtutem, tum propter munitionem & annonæ defectum.

Reſtat, ut de proventibus dicamus, qui conſiſtunt in vini, olei, farinæ, ſalis, carnis, ac cæterarum venalium rerum vectigalibus, gabellis, mulctis: ſubſidio triennali, quod à Paullo III extra ordinem ſemel imperatum, jam ordinarium ac perpetuum fieri cœpit: ſubſidio triennali, quod Fratrum ſive Monachorum non mendicantium in Italia collegia perſolvere conſueverunt: collectis ex Hiſpania, Luſitania, Italia: cenſu S. Petri, quem Reges Neapolitani, Duces Ferrariæ, Vrbini, Parmæ & Placentiæ, aliique dependunt: Item

pulcherrimis viis exornavit: & præſens Pontifex, quanquam præ ſe fert munitionis abſolvendæ voluntatem, nihilominus eam reliquit hactenus imperfectam.

Verum Eccleſiaſtici imperii arces, quæ majoris ſunt momenti, ſunt Neapolim verſus, Agnania; Civitas vetus ad mare inferum; Ancona: adhuc omnes ita imperfectæ, ut difficillime reſtituræ eſſe videantur minimæ, quæ fieret ab hoſte, impreſſioni. Sunt præterea pleraque alia caſtella & arces male cuſtoditæ, cum propter minimum præſidiariorum numerum & virtutem, tum propter munitionem & annonæ defectum.

Reſtat, ut de proventibus dicamus, qui conſiſtunt in vini, olei, farinæ, ſalis, carnis, ac cæterarum venalium rerum vectigalibus, gabellis, mulctis: ſubſidio triennali, quod à Paullo III extra ordinem ſemel imperatum, jam ordinarium ac perpetuum fieri cœpit: ſubſidio triennali, quod Fratrum ſive Monachorum non mendicantium in Italia collegia perſolvere conſueverunt: collectis ex Hiſpania, Luſitania, Italia: cenſu S. Petri, quem Reges Neapolitani, Duces Ferrariæ, Vrbini, Parmæ & Placentiæ, aliique dependunt: Item

Item ordinariis reditibus è Romaniola, Marchia Anconitana, Patrimonio S. Petri, Latio, Vmbria; agris Camerino, Peruſino, Bononienſi, Beneventano & aliis regionibus ac oppidis.

His non computo illas utilitates, quæ ex Præfecturis à Pontifice retentis & ſibi reſervatis percipiuntur: has enim illis ſumptibus contrapendo, quos Pontifex in Cardinales quoſdam, minus divites, erogare ſolet.

Neque Annatas beneficiorum, & penſiones pro Bullarum redemptionibus, in rationes refero, quum ex his nihil in Pontificis ærarium inferatur, ſed diverſis Officialibus ſint obligatæ.

Quamvis autem horum redituum non pauci à ſuperioribus Pontificibus alienati fuerint; præſentis tamen Pontificis vigilantia & parſimonia, ita jam ſunt revocati, ut ſeſquimillionem auri fere reddant.

Alienationes hæ ſub duobus ſunt factæ nominibus & titulis; Officiorum, & Montium.

Officia ſunt fere omnia miniſteria aulica & his conſimilia, quorum eſt ea conditio, ut poſt mortem ejus, qui tenuit, vacent, aut etiam tum, quando is ad Cardinalatum evectus fuerit. In his æſtimandis Camera ita verſatur,

tur, ut pro denis annui reditus, ſemel centum poſcat; unde quinquies centena coronatorum millia confici putantur.

Montes duorum ſunt generum: Aut enim morte extinguuntur, qui pro ſingulis centenis duodecim aureos annuatim reddunt: aut ad hæredes tranſeunt, & pro centenis ſeptem pendunt.

Præter hæc aliis etiam modis Pontificii reditus obligati & onerati ſunt, inprimis ab ipſius Vrbis & aliarum Provinciarum Præfecturis; nec parum in Vrbanos populi Romani Magiſtratus erogatur. Huc accedunt ſumptus domeſtici in Pontificis familiam, in Helvetiorum & levis armaturæ equitum ſatellitia; in caſtelli S. Angeli, Oſtiæ, Civitatis veteris, Terracinæ, Orviæti, &c. præſidia; in cantores, cornicines, nuncios, curſores, & ejuſmodi famulitium: in eleemoſynas, dona & largitiones, aliaque in magnatum aulis uſitata.

Hos tamen alioſque fere infinitos ſumtus, quos in multa ædificia & magnificas ſubſtructionum moles cum æterna nominis ſui laude jam ante fecit, & etiam nunc quotidie facit, præſens Pontifex ita moderatur, uti quinque

Ponti-

tur, ut *pro denis* annui reditus, ſemel centum poſcat; unde quinquies centena coronatorum millia confici putantur.

Montes duorum ſunt generum: Aut enim morte extinguuntur, qui pro ſingulis centenis duodecim aureos annuatim reddunt: aut ad hæredes tranſeunt, & pro centenis ſeptem pendunt.

Præter hæc aliis etiam modis Pontificii reditus obligati & onerati ſunt, inprimis ab ipſius Vrbis & aliarum Provinciarum Præfecturis; nec parum in Vrbanos populi Romani Magiſtratus erogatur. Huc accedunt ſumptus domeſtici in Pontificis familiam, in Helvetiorum & levis armaturæ equitum ſatellitia; in caſtelli S. Angeli, Oſtiæ, Civitatis veteris, Terracinæ, Orviæti, &c. præſidia; in cantores, cornicines, nuncios, curſores, & ejuſmodi famulitium: in eleemoſynas, dona & largitiones, aliaque in magnatum aulis uſitata.

Hos tamen alioſque fere infinitos ſumtus, quos in multa ædificia & magnificas ſubſtructionum moles cum æterna nominis ſui laude jam ante fecit, & etiam nunc quotidie facit, præſens Pontifex ita moderatur, uti quinque

Ponti-

Pontificatus ſui an
tena aureorum mi
auri milliones ærar
Licet autem P
beant conficiendæ
iis duo tamen ma
ſunt. Quorum un
creatio, à quibus
ciſcatur pecuniam
men è beneficiis,
derant, percipit em
eſt regreſſuum &
conceſſio, ut olim
hoc opus eſt ut Pap
nihil ſe cogi patiatu
Verum ut hanc
Pontificis imperio
auſim dicere, ſi P
laris Pontificias
eaſque tanquam re
reditariam admini
Principibus fore c
tam imperii ampli
& hoc ampliſſimu
num præſtantia, a
incolarum numer
ad militiam apta
denique rerum om
quarum rerum a
tantum præclare t
formidabilis eſſe

omnes qui antehac fuerunt Pontifices, non modo de amplificanda & locupletanda ditione Eccleſiaſtica, ſed vix pene dicam, de conſervanda ullam ſuſceperunt curam aut cogitationem. Vnde mirum non eſt, vix ullum in toto Chriſtiano orbe reperiri dominium, quod in tanta rerum omnium copia & ubertate, armis, commeatu, aliiſque ejuſmodi præſidiis minus ſit munitum, ita ut ad prædam cuilibet invaſuro expoſitum videatur.

Hic in Pontificibus digna quædam conſideratione occurrunt, utpote quibus cauſa ad mutandam ſententiam nunquam deeſt, dum Eccleſiæ commodum & dignitatem allegant & prętexunt. Sed & iidem provecta plerumque ſunt ætate, ita ut haut procul à morte abſint. Quibus defunctis, univerſa mutatur rerum facies, conſiliaquē evaneſcunt, aut alium longe exitum ſortiuntur, ſic ut in Pontificum amicitia & confœderatione non multum ſpei ponendum ſit. At ſi quis vice verſa dicere velit, eorundem ergo inimicitias vel odia non valde metuenda, longe erraverit. Quicunque enim cum Pontifice bellum geſſerit, poſt infinitos factos ſumptus præclare ſecum actū putabit, ſi quod ſuum eſt, defenderit:

omnes qui antehac fuerunt Pontifices, non modo de amplificanda & locupletanda ditione Eccleſiaſtica, ſed vix pene dicam, de conſervanda ullam ſuſceperunt curam aut cogitationem. Vnde mirum non eſt, vix ullum in toto Chriſtiano orbe reperiri dominium, quod in tanta rerum omnium copia & ubertate, armis, commeatu, aliiſque ejuſmodi præſidiis minus ſit munitum, ita ut ad prædam cuilibet invaſuro expoſitum videatur.

Hic in Pontificibus digna quædam conſideratione occurrunt, utpote quibus cauſa ad mutandam ſententiam nunquam deeſt, dum Eccleſiæ commodum & dignitatem allegant & prætexunt. Sed & iidem provecta plerumque ſunt ætate, ita ut haut procul à morte abſint. Quibus defunctis, univerſa mutatur rerum facies, conſiliaque evaneſcunt, aut alium longe exitum ſortiuntur, ſic ut in Pontificum amicitia & confœderatione non multum ſpei ponendum ſit. At ſi quis vice verſa dicere velit, eorundem ergo inimicitias vel odia non valde metuenda, longe erraverit. Quicunque enim cum Pontifice bellum geſſerit, poſt infinitos factos ſumptus præclare ſecum actū putabit, ſi quod ſuum eſt, defenderit:

derit: quum pl
gionis quadam
nova in ſe cor
neant ab iis, qua
occupandis, au
ut ex multis hiſt
re eſt: idque no
rolus V Impera
Veneti, qui Se
Pontifici reddid

Verum enim
tas atque auctor
bus, quam à te
Quoad illas eni
pro univerſæ
capite, divi Pet
ſti in terris Vica
betur, qui in re
tibus errare no
cio & determi
quidem diſced
ejuſmodi rebu
conſtringere o
etiam, quæ in
plenam ſtatuer
beat facultate
Cónſilia ſit, qu
declarare, infr
quibuſdam etj
tamen Sorbon
ca, Baſilienſis

ſequuta. nunquam abſolute voluit aſſentiri. Iam rerum ſacrarum, & quæ ſub his comprehenduntur, cura omnis ad Pontificem refertur. Neque vero Sacerdotes modo & Monachi ipſi ſunt ſubjecti, ſed ne ſeculares quidem ab ipſius poteſtate ſunt exempti, non tantum reſpectu rerum pure ſpiritualium, ſed & aliqua ex parte temporalium, ut judiciorum tam civilium & criminalium, quam rerum matrimonialium, hæreticæ pravitatis, & aliorum enormium ſcelerum judicia ab ipſo ejuſque miniſtris petantur.

Quin etiam non defuerunt, qui ad demerendam Pontificum gratiam, ſcribere non dubitarunt, Principes omnes & ſtatus ſeculares Pontificum imperio eſſe ſubjectos, eorumque eſſe de Regum & Principum controverſiis judicium ferre, & quid hujus, quidve illius ſit, determinare.

Ac ſi quis penitus cognoſcere velit, quanta Pontificis Romani ſit auctoritas: tot tantoſque præmiorum ac pœnarum, quibus duabus rebus tanquam vinculis, homines in officio continentur, modos perpendat. In pœnis quidem, quæ à Pontificibus infliguntur, non de fortunis tantum & vita, ſed de animæ quoque ſalute agitur, eorum

ſcili-

ſequuta. nunquam abſolute voluit aſſentiri. Iam rerum ſacrarum, & quæ ſub his comprehenduntur, cura omnis ad Pontificem refertur. Neque vero Sacerdotes modo & Monachi ipſi ſunt ſubjecti, ſed ne ſeculares quidem ab ipſius poteſtate ſunt exempti, non tantum reſpectu rerum pure ſpiritualium, ſed & aliqua ex parte temporalium, ut judiciorum tam civilium & criminalium, quam rerum matrimonialium, hæreticæ pravitatis, & aliorum enormium ſcelerum judicia ab ipſo ejuſque miniſtris petantur.

Quin etiam non defuerunt, qui ad demerendam Pontificum gratiam, ſcribere non dubitarunt, Principes omnes & ſtatus ſeculares Pontificum imperio eſſe ſubjectos, eorumque eſſe de Regum & Principum controverſiis judicium ferre, & quid hujus, quidve illius ſit, determinare.

Ac ſi quis penitus cognoſcere velit, quanta Pontificis Romani ſit auctoritas: tot tantoſque præmiorum ac pœnarum, quibus duabus rebus tanquam vinculis, homines in officio continentur, modos perpendat. In pœnis quidem, quæ à Pontificibus infliguntur, non de fortunis tantum & vita, ſed de animæ quoque ſalute agitur, eorum ſcili-

cet quibus illi ſacris interdixerint, quouſque Cenſura & Excommunicatione percuſſerint. Remunerandi vero idem plures, quam quiſpiam alius Princeps habet modos, non tantum è bonis temporalibus, ſed etiam ſpiritualibus, ut Abſolutione, Indulgentiis, Diſpenſatione, aliiſque tam temporalium quam ſpiritualium rerum gratiis, quibus non plebeii tantum homines, ſed maximi etiam Principes opus habent, præſertim ut ad ſuos & ſuorum regnorum uſus, & neceſſitates, Eccleſiaſticorum ſubſidiis, decimis, & id genus exactionibus liceat uti.

Sed inprimis illa trita & latiſſima eſt via, conferendi ſcilicet in alienis regionibus ſive imperiis Eccleſiaſtica beneficia: quæ tamen poteſtas hodie non parum acciſa eſt, & reſtricta, in Germania præſertim, ubi Epiſcopos & Prælatos eligendi Canonicorum Collegia (quæ Capitula vocant) jus habent; exceptis iis, qui Auſtriacæ familiæ imperio ſubſunt, qui ab Archiducibus nominantur. In Francia ſive Gallia ſolius Regis eſt Epiſcopos nominare. Sic etiam Rex Catholicus ſolet in Hiſpaniæ regnis, in India Occidentali, in Belgio, in Sardinia, Epiſcopos nominare; in regno Neapolitano nomina-

tionis jus habet in viginti quatuor Eccleſiis, ſecundum conventionem cum Clemente VII factam. Sed & Imperatori, quatenus Hungariæ & Bohemiæ rex eſt, Epiſcopos in jam dictis regnis nominandi jus eſt, non Collegiis. Idem in Luſitania & Polonia uſurpatur. Nihilominus tamen tanta eorum beneficiorum, quorum ad Papam pertinet diſpoſitio, eſt copia, ut nemini ex omnibus Chriſtianis Principibus uberior ſit materia, & latior, quibus voluerit, benefaciendi campus: ſed & qui Collationē ab ipſo non accipiunt; Confirmationis tamen diploma impetrare neceſſe habent.

Non alienum abs re fuerit, de Pontificum creatione hoc loco aliquid dicere, ut quantum fieri poteſt, omnia breviter, quæ ad materiæ hujus cognitionem pertinent, perſequamur. Scire igitur oportet, morem Romani creandi Pontificis varium eſſe, & diverſum ab illo antiquit[9] uſurpato. Primum enim Pontificem, D. Petrum ſcilicet Apoſtolorum Principem, Chriſtus ipſe, Dei filius, Eccleſiæ fundator, propria auctoritate inſtituit. D. Petrus Clementem ſibi ſucceſſorem aſcivit: cui poſtea Cletus, & inde Anacletus ſucceſſerunt. Poſtea clerus Romanus, conjunctis

tionis jus habet in viginti quatuor Ec-clesiis, ſecundum conventionem cum Clemente VII factam. Sed & Impera-tori, quatenus Hungariæ & Bohemiæ rex eſt, Epiſcopos in jam dictis regnis nominandi jus eſt, non Collegiis. Idem in Luſitania & Polonia uſurpatur. Ni-hilominus tamen tanta eorum bene-ficiorum, quorum ad Papam perti-net diſpoſitio, eſt copia, ut nemini ex omnibus Chriſtianis Principibus u-berior ſit materia, & latior, quibus voluerit, benefaciendi campus: ſed & qui Collationē ab ipſo non accipiunt; Confirmationis tamen diploma im-petrare neceſſe habent.

Non alienum abs re fuerit, de Pon-tificum creatione hoc loco aliquid di-cere, ut quantum fieri poteſt, omnia breviter, quæ ad materiæ hujus co-gnitionem pertinent, perſequamur. Scire igitur oportet, morem Romani creandi Pontificis varium eſſe, & di-verſum ab illo antiquitꝰ uſurpato. Pri-mum enim Pontificem, D. Petrum ſci-licet Apoſtolorum Principem, Chriſtus ipſe, Dei filius, Eccleſiæ fundator, pro-pria auctoritate inſtituit. D. Petrus Cle-mentem ſibi ſucceſſorem aſcivit: cui poſtea Cletus, & inde Anacletus ſuc-ceſſerunt. Poſtea clerus Romanus, con-

junctis cum populo ſuffragiis, jus re-nunciandi ſibi Pontificis uſurpavit. In-de ab anno CCCLI Imperatores ſuam quoque interpoſuere auctoritatem: à quibus illi confirmationem petere ſo-lebant, primum depenſa certæ pecuniæ ſumma, deinde ſine pretio. Iidem per aliquod temporis ſpatium non niſi præſentibus Imperatorum legatis co-ronari ſolebant: ac tandem etiam ipſo-rum Pontificum conſenſu, ad retun-dendam populi Romani inſolentiam, univerſum jus creandorum Pontificū in Imperatores fuit tranſlatum, qui etiam longo id tempore uſurparunt, ac mordicus retinuerūt: adeo, ut quum idem à Pontificibus repeteretur, grave ſchiſma exortum fuerit, quod Chriſtia-nam rempublicam diu graviſſime af-flixit. Inter hæc Pontifices quidam ipſi ſibi ſucceſſores elegerunt, quorum electionem deinde Clerus confirmavit. Tandem vero prævalente Pontificum auctoritate, excluſo Imperatore & populo, electio penes Cardinales & Primates aliquot ex clero remanſit, donec ab Alexandro III in concilio La-teranenſi anno MCCLIX, præſentibus CCLXXX Epiſcopis, decretum fuit, ut is, qui à tertia Cardinalium præſentium parte electus fuiſſet, pro legitimo Papa

agnoſceretur. Qui mos obtinuit ad annum uſque MCDXVII, quando Martinus.V ad tollendum illius temporis ſchiſma electus fuit: poſtea vero Gregorius X in Concilio Lugdunenſi primus conclave illud ordinavit; donec tandem ſucceſſu temporis dicta electio ad eam, quæ hodie uſurpatur, formam eſt reducta.

Solebant autem Cardinales in eligendo Pontifice tribus uti modis, per Compromiſſum, per Adorationem, & per Scrutinium. Nobis illud ſcire hic ſufficiat; omne eligendi Pontificis jus atque auctoritatem penes Cardinales eſſe, qui Pontificis tanquam capitis præcipua membra ſunt, rationis ejus lumina & operum coadjutores. Eis multa à Pontificibus conceſſa ſunt privilegia, præcipue vero à Paulo II & aliis, ſemiſſis omnium redditiuum Sedis Apoſtolicæ, ut ex ſcriptis ſive Actis patet: Sed ejus loco, ſemiſſis Annatarum de beneficiis, quæ à Conſiſtorio conferuntur, aut imperantur, ipſis aſſignata eſt. In honore autem Regibus æquiparantur. Olim, ut curioſi quidam obſervarunt, non plures erant quinquaginta tribus. at numerus paulatim eo uſque excrevit, ut Pius IV uno tempore ſeptuaginta ſex viderit. Hoc

vero

agnoſceretur. Qui mos obtinuit ad annum uſque MCDXVII, quando Martinus.V ad tollendum illius temporis ſchiſma electus fuit: poſtea vero Gregorius X in Concilio Lugdunenſi primus conclave illud ordinavit; donec tandem ſucceſſu temporis dicta electio ad eam, quæ hodie uſurpatur, formam eſt reducta.

Solebant autem Cardinales in eligendo Pontifice tribus uti modis, per Compromiſſum, per Adorationem, & per Scrutinium. Nobis illud ſcire hic ſufficiat; omne eligendi Pontificis jus atque auctoritatem penes Cardinales eſſe, qui Pontificis tanquam capitis præcipua membra ſunt, rationis ejus lumina & operum coadjutores. Eis multa à Pontificibus conceſſa ſunt privilegia, præcipue vero à Paulo II & aliis, ſemiſſis omnium redditnum Sedis Apoſtolicæ, ut ex ſcriptis ſive Actis patet: Sed ejus loco, ſemiſſis Annatarum de beneficiis, quæ à Conſiſtorio conferuntur, aut imperantur, ipſis aſſignata eſt. In honore autem Regibus æquiparantur. Olim, ut curioſi quidam obſervarunt, non plures erant quinquaginta tribus. at numerus paulatim eo uſque excrevit, ut Pius IV uno tempore ſeptuaginta ſex viderit. Ho: vero

vero tempore (*Sixti V P., quo auctor hujus Relationis Italice hæc ſcripſerat, anno* M D LXXXV) ſexaginta quatuor ſunt: in quibus multi excellentes Iuriſconſulti; Theologi vero, qui alicujus nominis ſint, pauci.

Collegium hoc Cardinalium Principum ſtudiis in factiones olim ſciſſum fuit, eo maxime tempore, quo Carolus V Imperator, & Franciſcus I Galliæ Rex capitali odio inter ſe diffidebant, &, non de gloria & imperio, ſed de ſalute dimicare videbantur. Quum enim uterque exiſtimaret, magnum ſibi ad victoriam conſequendam in Pontificis gratia & favore poſitum eſſe momentum: illi vero circa Pontificem aſſidui ſint, ejuſque conſilia moderentur, & quo velint, flectant: mortuo vero Pontifice, novi eligendi habeant poteſtatem: uterque omnibus modis eò elaboravit, ut quos rebus ſuis commodos fore arbitrabantur, eorum obſequia multis officiis ſibi devincirent. Poſtquam vero experientia cognitum eſt, Cardinales quibuſcunque conſtrictos officiis in Pontifice eligendo ſuas magis quam aliorum ſequi utilitates; (ex quo factum ſæpe eſt, ut Pontifices ii renunciati ſint, quos illi minime omnium volebant) electionem Pontificis

ficis non à Cardinalium ſibi propenſo favore, ſed unius Dei voluntate expectandam ſibi ſtatuerunt, rati, omnem operam & ſumptus, qui hanc in rem impenderentur, perire. Hinc Galli primum curam hanc omiſerunt: & Rex Catholicus diu ab omni largitione in Cardinales abſtinuit; poſtea vero paucos quoſdam certis penſionibus ſibi obligavit, numero circiter, cum ſibi ſubditis, ad viginti quinque. Nec Gallis difficile foret ad ſuas partes quoſdã hac ratione adjungere; ſed prudentius forſan faciunt, quod tale nihil præ ſe ferunt, ſed in univerſum omnibus Cardinalibus favorem ſuum probare ſtudent. Imperator ſex aut ſeptem habet ſibi obnoxios, quos tamen ille nihil impedit, quo minus libere omnia agant, ſuoque munere fungantur. Inde fit, ut hodie principales factiones inter ipſos Cardinales vigeant, quamvis magnus Hetruriæ, ſive Florentiæ Dux, non ignarus, quantum ſua interſit, Papam habere cui tuto fidat, aut certe non diffidat, nihil eorum omnium intermittat, quibus ſe putat id conſequi poſſe: & eum in finem octo vel decem Cardinales habeat confœderatos.

Audiamus porro quæ Illuſtriſſ. Ioannes Delphinus Sereniſſ. Reip. Venetæ ad

ficis non à Cardinalium ſibi propenſo
favore, ſed unius Dei voluntate expe-
ctandam ſibi ſtatuerunt, rati, omnem
operam & ſumptus, qui hanc in rem
impenderentur, perire. Hinc Galli pri-
mum curam hanc omiſerunt: & Rex
Catholicus diu ab omni largitione in
Cardinales abſtinuit; poſtea vero pau-
cos quoſdam certis penſionibus ſibi
obligavit, numero circiter, cum ſibi
ſubditis, ad viginti quinque. Nec Gal-
lis difficile foret ad ſuas partes quoſdā
hac ratione adjungere; ſed prudentius
forſan faciunt, quod tale nihil præ ſe
ferunt, ſed in univerſum omnibus
Cardinalibus favorem ſuum probare
ſtudent. Imperator ſex aut ſeptem ha-
bet ſibi obnoxios, quos tamen ille ni-
hil impedit, quo minus libere omnia
agant, ſuoque munere fungantur. Inde
fit, ut hodie principales factiones inter
ipſos Cardinales vigeant, quamvis ma-
gnus Hetruriæ, ſive Florentiæ Dux,
non ignarus, quantum ſua interſit,
Papam habere cui tuto fidat, aut cer-
te non diffidat, nihil eorum omnium
intermittat, quibus ſe putat id conſe-
qui poſſe: & cum in finem octo vel de-
cem Cardinales habeat confœderatos.
Audiamus porro quæ Illuſtriſſ. Ioan-
nes Delphinus Sereniſſ. Reip. Venetæ
ad

ad Clementem VIII Legatus retulerit domum reverſus.

Sedes Apoſtolica ex omnibus provinciis ſuis & ditionibus annuatim percipit decies octies centena millia coronatorum, & tamen, quæ vix invenient fidem, præter ingens fœnus quod montes poſtulant, tantum expenditur in familiam Papæ, in Cardinales, inque infinitos pene officiales Curiæ, aliaque, ut vix ſub finem anni ex tam immenſa ſumma centum millia ducatorum fiant reliqua; Quare quum ſumtus extra ordinem faciendi ſunt, diverſæ inſtituendæ ſunt pecuniæ conquirendæ rationes; quales ſunt: venundata officia vetera multiplicare, inſtituere nova; augere pretium expeditionum in officiis jam collatis; non neceſſarios miniſtros abdicare; curialium ſumtum minuere; novos Montes erigere tam vacabiles quam non vacabiles; denique nova onera invenire, aut vetera augere; (quanquam poſtremi hi modi difficulter à populo Romano tolerarentur.) Magnum quoque emolumentum percipere poſſunt è permiſſione Capitulorum, & diſpenſationibus in ſecundo gradu; quibus modis Sixtus V prudenter & feliciter uſus reditus annuos incremento du-

 cento-

centorum mill. coronatorum auxit; & ſupra CL millium expenſarum onere levavit; ut mirum cuique videatur, Pontificem illum vulgo accuſari quod reditus Eccleſiæ alienaverit ut aurum in Caſtellum inferret; ille enim quatuor milliones & dimidium in auro reliquit; & ipſo ſuperſtite vix tertia pars ſumtuum fiebat, qui hodie fiunt; Tanquam hodie non pejora fierent; nam reditibus Eccleſiæ oppignoratis, & æs fœnori ſumitur, & prodige admodum profunditur: quodque ratione vacare videtur, quum uſuras ſolvat Pontifex decimas, caſtella ſubditorum emit, è quibus exigui fructus, puta unum & dimidium aut ſaltem duo ducat. in ſingula centena percipiuntur; nulla neceſſitate, quum caſtella hæc in ditione Eccleſiaſtica cõſtituta ſint. Alii & hoc mirantur, quod Pontifex in hac ærarii inopia, & emendi libidine, non potius manum admoveat theſauro in Caſtello S. Angeli condito, quam ſedem tam ingenti fænore oneret; Sed Pontifex numquam induci potuit ut trecenta aureorum millia quæ reliqua ſunt promerentur; quum ægerrime CL illa aureorum millia, ultimum ſubſidium quod in Hungariam miſſum fuit, inde promi

centorum mill. coronatorum auxit; & ſupra CL millium expenſarum onere levavit; ut mirum cuique videatur, Pontificem illum vulgo accuſari quod reditus Eccleſiæ alienaverit ut aurum in Caſtellum inferret; ille enim quatuor milliones & dimidium in auro reliquit; & ipſo ſuperſtite vix tertia pars ſumtuum fiebat, qui hodie fiunt; Tanquam hodie non pejora fierent; nam reditibus Eccleſiæ oppignoratis, & æs fœnori ſumitur, & prodige admodum profunditur: quodque ratione vacare videtur, quum uſuras ſolvat Pontifex decimas, caſtella ſubditorum emit, è quibus exigui fructus, puta unum & dimidium aut ſaltem duo ducat. in ſingula centena percipiuntur; nulla neceſſitate, quum caſtella hæc in ditione Eccleſiaſtica conſtituta ſint. Alii & hoc mirantur, quod Pontifex in hac ærarii inopia, & emendi libidine, non potius manum admoveat theſauro in Caſtello S. Angeli condito, quam ſedem tam ingenti fœnore oneret; Sed Pontifex nunquam induci potuit ut trecenta aureorum millia quæ reliqua ſunt promerentur; quum ægerrime CL illa aureorum millia, ultimum ſubſidium quod in Hungariam miſſum fuit, inde promi

mi conſenſerit. Mirum autem eſt unde tanti ſumtus potuerint fieri. nam, ut Hungaricam taceam, in expeditione Ferrarienſi, & Caſtelli ibidem ædificatione, aliiſque quæ eodem pertinent ſupra duas milliones expenſas fuiſſe, ſatis conſtat; ut è donativis & oppignorationibus reliquum proveniſſe neceſſe ſit. Addam tamen unum quod veriſſimum eſt, duobus hiſce annis octies centena millia coronatorum ex exactis, (*Spogli* vocant) annumerando Archiepiſcopatum Toletanum, in ærarium illata, & quidem è ſolis Romanis beneficiis ſupra centum millia.

Vires militares, quas Pontifex continuo alit, perexiguæ ſunt. nam præter CC Helvetios corporis illius cuſtodes; & alam equitum; tantum Iɔccc Corſi ſtipendarii ſuperſunt; quorum numerus etiam longe minor cenſetur. Quas vero copias, ubi neceſſe eſt, in ſuis terris poſſit concire, è nuperis delectibus proclive fuerit æſtimare; neque dubium eſt, quin ſine ullo agrorum & culturæ diſpendio, decem mill. peditum & mille equites cogere poſſit, militiæ apprime idoneos; licet equites fere velites ſint, verum Italorum longe optimi.

II.

De Regno
NEAPOLITANO.

Cuncta quidem Imperia & Regna varias ſæpe viciſſitudines paſſa ſunt, nullum autem plures quam Regnum Neapolitanum, ſive dominii ipſius, ſive dominorum mutationem ſpectes. Cumque pleraque Regna & Reſpublicæ, ſuo dominationis curriculo abſoluto, alia alteri regno ſive dominio initium dederint; alia crebris hoſtium invaſionibus diu exagitata, aut libertatem penitus amiſerint, aut priſtinam poſtliminiò recuperaverint amplitudinem: Hoc Regnum jam toties excidio ſuo ſuperfuit, & in perpetua licet ſervitute, ex hoſtium ſuorum potentia, aliquam invenit libertatem. Id primum ſub Apuliæ & Calabriæ Ducibus fuit, & anno demum cIↃ c xxv in regnum verſum eſt, & utriuſque Siciliæ Regnum nuncupatum. Id Rogerio primo datum, qui cum ante Siciliæ Comes diceretur, poſt Ducatum hunc Gulielmo ereptum, (qui Conſtantinopolim profectus erat, ut Alexii Imperatoris filiam

II.

De Regno Neapolitano.

CVncta quidem Imperia & Regna varias ſæpe viciſſitudines paſſa ſunt, nullum autem plures quam Regnum Neapolitanum, ſive dominii ipſius, ſive dominorum mutationem ſpectes. Cumque pleraque Regna & Reſpublicæ, ſuo dominationis curriculo abſoluto, alia alteri regno ſive dominio initium dederint; alia crebris hoſtium invaſionibus diu exagitata, aut libertatem penitus amiſerint, aut priſtinam poſtliminiò recuperaverint amplitudinem: Hoc Regnum jam toties excidio ſuo ſuperfuit, & in perpetua licet ſervitute, ex hoſtium ſuorum potentia, aliquam invenit libertatem. *Id primum ſub Apuliæ & Calabriæ Ducibus fuit, & anno demum* cIↃ C XXV *in regnum verſum eſt, & utriuſque Siciliæ Regnum nuncupatum. Id Rogerio primo datum, qui cum ante Siciliæ Comes diceretur, poſt Ducatum hunc Gulielmo ereptum, (qui Conſtantinopolim profectus erat, ut Alexii Imperatoris filiam in*

in uxorem acciperet) ab Anacleto, ut volunt, Antipapa, primus utriuſque Siciliæ Rex eſt coronatus. Rogerii hujus poſteri hoc Regnum poſſedere uſq; ad Guilielmum cognomento Probum. Quo abſque legitimis hæredibus defuncto, Barones Regni naturalem quendam ipſius nepotem, nomine Tancredum, in Regem cooptarunt; Clemens vero III, regnum ad Eccleſiam devolutum aſſerens, (nam Robertus Guiſcardus anno cIↃ LIX à Nicolao II P. R. Dux Apuliæ & Calabriæ creatus, univerſam ditionem ſuam, publico jurejurando, Eccleſiaſtico dominio ſubjeciſſe dicitur) eis bellum in Apulia movit. Et poſt hunc Celeſtinus III Henrico Sexto Imperatori Regnum hoc in feudum conceſſit, eique Conſtantiam Tancredi ſororem Abbatiſſam S. Mariæ Panormi, voti indulgentia facta, in uxorem tradidit: atque ita Regnum à Normannis ad Suevos tranſlatum: Hujus Filium Fredericum II Imperatorem, Innocentius IV Imperio & Regno Neapolitano privare conatus eſt, & Æmundo filio Henrici Regis Angliæ conceſſit: Cui licet Alexander IV inveſtituram, ut vocant, per Legatum miſiſſet, cum ſperata ex Anglia auxilia minimè procede-

cederent,& Frederici II liberi jam magnam Regni partem occupaſſent, Vrbanus quartus Alexandri ſucceſſor, idem inCarolum Andegavenſem Provinciæ Comitem, & Ludovici,cognomentoSancti,Gall. Regis,fratrem trãſtulit; qui à Clemente IV deinde inauguratus fuit,his potiſſimum conditionibus, ut poſthac nullus Neapolitanorum Regum, Imperatoriam dignitatem ambiret, aut oblatam reciperet, neque Lombardiæ aut Hetruriæ negotiis ſe immiſceret,& feudi nomine Eccleſiæ quotannis octo millia ducatorum & album equum penderet. In domo dein AndegavenſiRegnum permanſit ad Ioannam primam Roberti R. neptem; quam Vrbanus VI, quod Clementis VII Antipapæ electioni faviſſet, excommunicatam Regno privavit, eique Carolum Durrachii principem, ex Roberti Regis fratre oriundum, ſubſtituit. poſt quem duo alii ex eadem familia ſucceſſerunt, Ladiſlaus Hungariæ Rex & Ioanna altera,ſed nõ ſine variis ſeditionibus & bellis. Nam cum Ioanna illa prima, conſentiente Clemente Antipapa, Ludovicum Andegavenſem Regis Franciæ II genitũ, hæredem ſuum nuncupaviſſet,& is ſub Barii mœnibus à Caroli Durrachini mili-

cederent, & Frederici II liberi jam ma-
gnam Regni partem occupaſſent, Vr-
banus quartus Alexandri ſucceſſor,
idem in Carolum Andegavenſem Pro-
vinciæ Comitem, & Ludovici, cogno-
mento Sancti, Gall. Regis, fratrem tra-
tulit; qui à Clemente IV deinde inau-
guratus fuit, his potiſſimum conditio-
nibus, ut poſthac nullus Neapolitano-
rum Regum, Imperatoriam dignita-
tem ambiret, aut oblatam reciperet,
neque Lombardiæ aut Hetruriæ nego-
tiis ſe immiſceret, & feudi nomine Ec-
cleſiæ quotannis octo millia ducato-
rum & album equum penderet. In
domo dein Andegavenſi Regnum per-
manſit ad Ioannam primam Roberti
R. neptem; quam *Vrbanus VI*, quod
Clementis VII Antipapæ electioni fa-
viſſet, excommunicatam Regno pri-
vavit, eique *Carolum Durrachii prin-*
cipem, ex Roberti Regis fratre oriun-
dum, *ſubſtituit*. *poſt quem* duo alii ex
eadem familia *ſucceſſerunt*, *Ladiſlaus*
Hungariæ Rex & Ioanna altera, ſed nõ
ſine variis ſeditionibus & bellis. Nam
cum Ioanna illa *prima*, *conſentiente*
Clemente Antipapa, *Ludovicum An-*
degavenſem Regis Franciæ II genitũ,
hæredem ſuum nuncupaviſſet, & is ſub
Barii mœnibus à Caroli Durrachini
mili-

militibus profligatus & cæſus fuiſſet, ab eodem Clemente filius ejuſdem Ludovicus, in Regem inauguratus fuit; qui tamen ſub Ladiſlao & Ioanna fruſtra aliquoties regnum adire conatus, voti irritus deceſſit. Martinus porro V R. P. Ludovicum hujus præcedentis Ludovici filium è Gallia evocavit, & Ioannam II, quod ipſi in bello quod cum Braccio Montone Pontifex gerebat, minime adfuiſſet, regno indignam judicavit. Illa autem orba & de Regni amiſſione anxia, Alfonſum Arragoniæ Regem, qui tum in Sardinia erat, ſibi adoptavit & hæredem Regni inſtituit: qui cum Neapolim veniſſet, & inſigni ingratitudine Reginam in carcerem detrudere moliretur, illa profugit; & vindictæ cupiditate ardens, Alfonſo abdicato, Ludovicum ſupradictum hæredem adſcivit, & illo vita functo, Renatum Ludovici fratrem: Illa autem defuncta, Ferdinandus VI Neapolim expugnavit, & regni inveſtituram ab Eugenio P. R. impetravit; ita Regnum ad Catalaunos devenit; qui ſimiliter cum innatæ populorum inſtabilitati ac ſeditionibus impares eſſent, ejecti fuerunt; & poſt Frederici Regis fugam, Ludovicus XII, Galliar. Rex, & Ferdinandus, Hiſpaniæ regnum

inter

inter ſe diviſerunt. Quo pacto autem hæc res geſta fuerit & quis illius exitus fuerit, operæ pretium eſt, ex Iacobo Aug. Thuano audire. Poſt irritam (inquit) Caroli VIII in Italiam expeditionem, quæ tamen funeſtiſſimo Italiæ exemplo externis principibus ad invadendas illas otio & alta pace gaudẽteis provincias iter aperuit, metus Gallici nominis, quod omnia paullo ante terrore compleverat, aliquantum conquievit. nam Ferdinandus Ferdinandi nothi nepos, Alfonſo patre à regnĩ administratione ultro ſe abdicante, ut præteritæ ſævitiæ invidiam elueret, brevi tempore amiſſà pæne momento recuperaverat. & quamvis omnes merito metuerent, ne denuo Carolus, uti rumor erat, eandem expeditionem tentaret: tamen Italorum principum ante diffidentium recens fœderatio, atque inprimis Ludovici Sfortiæ, qui Carolo in Italiam veniendi auctor & adjutor fuerat, à partibus noſtris defectio, ad hæc Tarrenſis pugnæ exitus dubius, (nam ſibi in ea vel victa pars victoriam arrogabat,) priſtinum metum magna ex parte minuebant. ſed mortem Ferdinandi victoris ſecuta paullo poſt mors Caroli moram tantiſper bello incepto interpoſuit, donec

Ferdi-

inter ſe diviſerunt. Quo pacto autem
hæc res geſta fuerit & quis illius exitus
fuerit, operæ pretium eſt, ex Iacobo
Aug. Thuano audire. Poſt irritam (in-
quit) Caroli VIII in Italiam expeditio-
nem, quæ tamen funeſtiſſimo Italiæ
exemplo externis principibus ad inva-
dendas illas otio & alta pace gaudêteis
provincias iter aperuit, metus Gallici
nominis, quod omnia paullo ante ter-
rore compleverat, aliquantum con-
quievit. nam Ferdinandus Ferdinandi
nothi nepos, Alfonſo patre à regni ad-
miniſtratione ultro ſe abdicante, ut
præteritæ ſævitiæ invidiam elueret,
brevi tempore amiſſa pæne momento
recuperaverat. & quamvis omnes me-
rito metuerent, ne denuo Carolus,
uti rumor erat, eandem expeditionem
tentaret: tamen Italorum principum
ante diſſidentium recens fœderatio,
atque inprimis Ludovici Sfortiæ, qui
Carolo in Italiam veniendi auctor &
adjutor fuerat, à partibus noſtris de-
fectio, ad hæc Tarrenſis pugnæ exitus
dubius, (nam ſibi in ea vel victa pars
victoriam arrogabat,) priſtinum me-
tum magna ex parte minuebant. ſed
mortem Ferdinandi victoris ſecuta
paullo poſt mors Caroli moram tan-
tiſper bello incepto interpoſuit, donec
Ferdi-

Ferdinandus Hiſpaniæ Rex Gallos, in-
ſtigante Alexandro VI, in eam curam
intêtos, interventu ſuo ad illud quam-
primum ſuſcipiendum incitaret. is re-
cepto ante ſeptennium Perpiniano &
Ruſcinonenſi Comitatu, ictum cũ Ca-
rolo in Italiam profecturo fœdus mox
cavillatus fuerat, ſummiſſo in auxi-
lium Arragoniis patruelibus Ferdinan-
do Conſalvo Cordubenſi, qui poſtea
magni Ducis nomen meruit, & ipſe
cum infeſto exercitu contra fidem
datam in Septimaniam deſcenderat:
poſtremo rebus proſperè à Conſalvo in
Calabria & Apulia geſtis, conciliataque
ſibi, uti rebatur, populorum illorum
benevolentia, conſilium mutavit, &
pæne alienato à patruelibus animo
cum Ludovico XII, qui Carolo in re-
gnum ſucceſſerat, clam novum fœdus
percuſſit de regno Neapolitano occu-
pando, his conditionibus, ut inter ipſos
divideretur, & Neapolis regni caput,
Campania, Samnium Gallo cederet;
Hiſpano Apulia & Calabria. auxit Fer-
dinandi perfidiam, quod cum Frideri-
cus Ferdinandi nuper mortui patruus
& hæres, rem ſibi cum Gallo tantum
futuram ſperaret, Conſalvum cum ex-
ercitu ex Hiſpania venientem benigne
in Sicilia exceperat, & in Calabriam
ſub-

ſubſidio, uti putabat, contra Gallos deportandum curaverat; Conſalvo contra rumores, qui de occulta illa conventione jam ubiq; ſpargebantur, etiam poſt publicatum Romæ fœdus, affirmante, nihil ſibi aliud in mandatis dediſſe Ferdinandum, quam ut Friderico & regni ſaluti conſuleret. quo factum eſt, ut Fridericus, qui nihil ſibi ab Hiſpano metuebat, à duobus potentiſſimis regibus eodem tempore prȩter opinionem circumventus facile opprimeretur. Exuto ſumma patruelis infamia Friderico, reſtabat Ferdinandus dux Calabriæ; cui pater in Galliam abiens clam mandata dederat, ut ſe in Tarentinam arcem, cui præfectum Potentiæ ducem impoſuerat, reciperet, & ibi tamdiu moraretur, dum ne ſe neceſſitate præverti ſineret, quo minus dedendo arcem, quo vellet, libere abire poſſet. Nam Fridericus odio patruelis in Gallia fortunas omneis ſuas collocaverat, & ut eo filius ſe ſequeretur, ſi Italiam relinquere cogeretur, imperaverat. verum Conſalvus Manfredoniâ captâ, cum Tarentinam arcem his condicionibus accepiſſet, ut liberum eſſet Calabriæ duci, quo vellet, abire, idq; ſolemni jurejurando firmaſſet, arce deditâ cauſſatus novum Ferdinandi impe-

imperium, cui parere neceſſe haberet, Calabriæ ducem contra fidem datam ſub cuſtodia in Hiſpaniam miſit. Sed non diu inter victores reges manſit in ſocietate concordia. nam cum de vectigali, quod in Apulia ad fineis Samnii ex quadrupedum tranſitu colligitur, inter parteis ambigeretur, & multis ultro citroque tractatibus nihil profectum fuiſſet, tandem ad arma ventum eſt: quorum de eventu cum vereretur Ferdinandus, Philippum Auſtrium Maximiliani Imperatoris F., generum ſuum & heredem, cujus animus ad pacem & otium natura ſua ferebatur, induxerat, ut fide accepta in Galliam ad Ludovicum tranſiret, & de componendis diſſenſionibus in regno ea, qua dixi, occaſione exortis cum rege ageret. ſed cum interea Meletio ad Terram-novam in Brutiis cæſo, res Hiſpanorum novis copiis Hugonis Cardonæ, & alteris mox ductu Emanuelis Benavidæ & Antonii Levæ ex Hiſpania miſſis paullum recreatæ, Gallorum contra longa & infelici Baruli obſidione attritæ inde animos adderent, hinc noſtris adimerent, Conſalvus conditionibus de concordia inter Ludovicum & Philippum, quamvis ſolemni jurejurando firmatis, ſtare

G noluit.

noluit. nec conceptæ de rerum proſpero ſucceſſu opinioni eventus defuit. nam mox Albinii exercitu ad Seminaram in Calabria deleto, ipſoque Albinio cum præcipuis belli ducibus capto: & paullo poſt in Apulia re male geſta ad Gerionem, ac Ludovico Armeniaco Nemorenſi duce in pugna deſiderato, Conſalvus victor à Neapolitanis exceptus eſt; moxque ad *Lirim* commiſſo cum exercitus Gallici reliquiis ingenti prœlio, victor Cajetam recepit, &, Gallis totius regni poſſeſſione dejectis, Hiſpanorum res hactenus dubias in poſterum ſtabilivit. ita Ferdinandus grande perfidiæ ſuæ lucrum tulit, & conſilium de invadendo regno contra patrueles, quod jampridem animo agitatum profunda diſſimulatione texerat, occaſione oblata ad exitum feliciter perduxit. At Ludovicus tot acceptis cladibus, cum non minus pudore quam dolore angeretur, nec inultis tot injuriis honeſte aut ſecure cum Hiſpano tranſigere poſſet, inducias in annum pepigit, ut tantiſper, dum fortuna de rebus ſuis decerneret, ſuſpenſis de bello conſiliis eventum opperiretur; cum ecce commodum de collocanda in matrimonium Ferdinando Germana Foxia ſororis F., quæ honeſta

pacis

pacis inter principes contrahendæ ratio eſſe ſolet, actum eſt. nam paullo ante Iſabella Caſtellæ regina Ferdinandi uxor, quæ marito regni Caſtellæ procurationem teſtamento legaverat, è vivis exceſſerat: & Philippus Iſabellæ gener, ad quem materni regni ſucceſſio pertinebat, teſtamentum ſocero in dubium revocabat. itaque Ferdinandus, ut hinc res ſuas in Italia ſtabiliret, inde ſe adverſus generum muniret, facile in novas nuptias conſenſit his legibus, ut dotis nomine jus in ea regni Neapolitani parte, quæ in diviſione Ludovico obvenerat, Germanæ ab avunculo cederetur, ita ut ſi ante Ferdinandum moreretur, ea pars marito accreſceret; ſin marito ante ſine liberis mortuo decederet, ad Ludovicum rediret. nec certior in eo fœdere conſervando quam in reliquis Ferdinandi fides fuit. nam contra dotaleis tabulas ipſe mox ſe totum regnum ex ſucceſſione Alfonſi I Ferdinandi ſpurii patris, excluſo Germanæ uxoris jure, poſſidere palàm profeſſus eſt.

Hiſce itaque artibus Neapolitanum regnum ad Hiſpanum pervenit. nunc de ipſo Regno pauca dicamus. Orientalis Italiæ pars (inquit Bernardus Saccus) regno Neapolitano adſcripta, ubi

Apuliæ & ſuperioris Calabriæ opes late patent, majore æſtu ac ſiccitate urgetur, quam Campania & Latium, quia Orienti propinquior eſt, præcipuè Apulia, quæ magis ſinuoſo littore orientem ſolem æſtivum & hibernum excipit, quam Calabria: & Aquiloni quoque ab Adriatico patet, quod ejus ſiccitatem interdum auget. Vtraque vero mare ab Oriente & montium rupes ab Occidente habet, qua ex re orientis ſolis radii in montium altitudinem inflexi ſimilem caloris repercuſſionem dant, ſicuti in Meridionali diximus. Quid, quod etiam in Apulia montium cornua brachiave in Orientem extenta longe majorem caloris rejectionem in ejus planitie excitant, quam in Latio? ſole videlicet in Meridiem aſcendente, ac matutino æſtivoque calore cum Meridionali æſtu per montium reverberationem conjuncto & continuato: à qua continuatione, æſtuoſa ſitibundaq; fit Apulia, univerſa planitie ante finem menſis Maji pene exuſta. Additurque aliud ſiccitati malum, innumerabilium muſcarum infeſtatio; à qua re manaſſe populare proverbium conſtat: Quiſquis inferni pœnas ſubire tentat, æſtatem in Apulia, hyemem circa Aquilam agat. Planteque æſtate

in ipſa Regione auſtro vina in vaſibus mutata bonitate reſident, paſſimque flacceſſunt. In tanta tamen rerum moleſtia, pabuli præſtantia celeberrima eſt, vinique & olei ac tritici & amygdalorum & aliorum fructuum copia, tum à ſoli fœcunditate, tum à ſitu Orientalis oræ, maxima provenit. Hujus regionis pabulum, equino armento eſt aptiſſimum, tam ad pullorum proceritatem, quam ad robur conſtituendum; ideoque ejus provinciæ equi, optimi bellatores ſunt, ævoque diuturniores aliis Europæ equis: nam ſeptimo ineunte anno, finem corporei incrementi recipiunt, & quartodecimo anno labori probe ſufficiunt; ac diligenter curati, vigeſimum annum excedunt, præcipue ii qui albi ac maculoſi ſunt, vulgo à muſcarum ſimilitudine, muſcati appellati. Paſcuntur autem in Apulia equi æſtate in vallibus opacis & montium latebris in Septentrionem verſis, & ad algida Apennini juga traducuntur; hyeme vero in planiciem deſcendunt, & per campeſtria ſive per apricos colles ſine ſtabulis & tecto die noctuque vagantur, ſeparatis inter ſe gregibus, quibus pulli à matribus femelliſque longe ablegantur, ne ſexus agnitione percepta,

temere in amores ruant, & libidine enervati fruſtra deinde inter armenta torpeant. Ingruente autem per hyemem procella ſub ilicibus ſe recipiunt, quarum copia & proceritate Orientalis ac Meridionalis plagæ referta eſt. Calabria autem aëre puriore fruitur quam Apulia, niſi quod ſtaturæ magnitudine Apuli Calabris ſuperemiment, ſed itineri faciendo Calabri aptiſſimi ſunt. Eſtque ipſa provincia minus æſtuoſa quam Apulia, minuſque muſcarum frequentia infamis.

Neapolitanum regnum ambitu ſuo capit cIↄ cccc LX aut (uti Collenutius) cIↄ Iↄ LXVIII milliar. Italica, peninſulæ in modum inter ortum & meridiem porrectum & undiq; mari incinctum, præterquam CL milliar. ſpatio, à Supero mari ad Inferum; à flumine nimirum Aufido ſiveOfente, qui in mare Tyrrhenum exit, per Apennini juga & Vmbriæ atque Marchæ Anconitanæ confinia ad flumen Trontum, ubi in mare Adriaticum deſcendit. Patetque in longitudinem à Fluvio Tronto ſive arctoo ad mare Adriaticum limite, ad Promontorium Herculeum, quod vulgo Cabo Spartivento vocant, & auſtrum aſpicit, milliar. Italica quadringenta & quinquaginta: maxima illius

illius latitudo eſt centum & duodecim milliarium à territorio Cajetæ ad fluminis Tronti jam dicti ortum, inter ortum atque occaſum; minima vero milliarium viginti à freto S^tæ^ Euphemiæ ad mare Tyrrhenum, uſque ad Scyllaceum, quod Ionio mari alluitur & ſolis ortum reſpicit.

Continet hoc Regnum haſce provincias: A flumine Aufido ſive Ofente ad Lyrim uſq:, hodie dictum Gargiliano, partem Latii, quod hodie in tres partes dividitur, Latium nimirum, Campaniam Romæ, & litoralem ſive maritimum tractum quem vocant Marennam. Pars igitur Latii antiqui ab oſtio Terracinæ fiuvii Ofentis ad Gargilianum jam Neapolitano regno accenſetur. Inter Lyrim vero & Sarnum complectitur Campaniam veterem, quæ jam Terra di Lavoro appellatur. Poſt quam ſequitur Licentinorum ager à Sarno fluvio ad Silarum, qui hodie magna ex parte Principatus vocatur. Hanc excipit à Silaro ad Saporim antiquitus Lao dictū Lucania, quæ hodie maxima ſui parte Baſilicata nominatur. Lucaniam ſequitur Brutiorum regio à flumine Sapri ad mare Tyrrhenum ſito, ad promontorium Leucopetram in mari Siculo, quod

hodie vocant Capo dell armi, ubi Apenninus deſinit, cujus extremus ſupra dictum promontorium clivus, à navigantibus punta di Tarlo vocatur. Terra hæc Brutiorum hodie dicitur Calabria. Ab hoc promontorio flectendo verſus Septentriones ſecundum orarum ductum ad Tarentum uſque, magna Græcia ſita eſt, jam quoque Calabria dicta: hanc ſequitur Salentinorum regio ſupra ſinum Tarentinum uſque ad Leucæ caput ſive Salentinorum promontorium: Atque inde verſus Septentriones Brunduſium uſque regio olim Calabria dicta ad mare Ionium, nunc autem cum terra Salentinorum conjuncta regio Tarentinorum appellatur, vulgo Terra d'Otranto. Inter Brunduſium porro & flumen Aufidum, Apulia Peucetia dicta jacet, nonnullis Ætolia; hodie ſecundum oram maritimam Terra de Bari vulgo dicitur. quam excipit Apulia plana, quæ & Daunia olim, hodie Capitaneatus appellatur, inter dictum fluvium Aufidum & Finternum, hodie Fortore, donec promontorium Sancti Angeli ſuperaveris, quod hodie mons Garganus dicitur. Inde uſque ad Trontum fluvium & extimum Regni limitem & aſcendendo per Apennini juga verſus

verſus marcham Anconitanam, incolunt Frentani, Marucinii, Velleni, Præcutii & Marſi, qui unam provinciam faciunt, quæ hodie appellatur Abruzzo. In Mediterraneis autem altera regio jacet, quæ planiciem occupat ſcis & ultra Apenninum, antiquis Samnium dicta, hodie vero Vallis Beneventana; quæ octuaginta milliaria patet in longitudinem uſq; ad fontem fluvii Silari; hi autem populi, cum ſex illis ſupradictis & Hiſpinis, qui fines jungunt cum Principatu & Baſilicata, ab antiquis ſcriptoribus confuſe appellati fuerunt Samnites. Omnes autem hæ provincię hodie ad ſeptem rediguntur: Terrã Laboris, Baſilicatam, Calabriam, regionem Tarentinam, Barenſem tractum, Apuliam planam, ſive Capitaneatum, & Aprutium. Verum à Regiis miniſtris in duodecim ſubdividuntur, Terram Laboris, Comitatum Moliſſe, qui Vallem Beneventanam comprehendit, Aprutium citerius, Aprutium ulterius, Principatum citeriorem, & ulteriorem, Capitaneatum, Baſilicatam, Barenſem tractum, Tarentinam regionem, & Calabriam citeriorem, & ulteriorem. Hiſce provinciis continentur cIↃ IↃ LXIII oppida; inter quæ viginti ſunt Archiepiſcopatus, & centum atq;

ſeptem Epiſcopatus maximam partem opibus perexiguis dotati; quædam item ad oram maris ſita, quæ munitiora judicantur, in quibus cum vis aliqua hoſtilis aut invaſio metuitur, præſidia militaria collocari ſolent; ut Peſcaria in Aprutio; Beſticia & Manfredonia in Baſilicata; Barleta, Tranium, Biſeglia & Monopolis in Barenſi tractu; Brunduſum, Tarentum & Gallipolis in Tarentina ditione; Taranium Cortonæ & Rhegium in Calabria; Neapolis & Cajeta in terra Laboris; & in Mediterraneis Aprutii Civitella. In ſingulis hiſce oppidis, exceptis Peſcaria, Beſtice & Civitella, arces ſunt ad antiquum modum fabricatæ, Brunduſii quidem duæ, Barii una haud longe à Puteolis, Neapoli tres, Capuæ una facta ad hodiernum modum, quæ una cum ſancti Ermi arce quæ Neapoli imminet ſolæ hiſce temporibus hoſtibus pares futuræ creduntur. De Civitella ita Thuanus: *Civitella in Caracenis arduo colli impoſita eſt, ab ea parte prærupto, qua ſeptentrionem ſpectat & per unam partem Hadriaticum mare deſpicit. in imo colle olim habebat arcem quinque propugnaculis munitam, ab oppidanis ſub Caroli VIII in Italiam adventum deſtructam*

ne

ne præſidiariorum inſolentia ad prædam exponerentur. Ad occaſum ubi declivior eſt Viperatam fluvium ſubjectum habet, haud longè ex Apennino juxta Gercetum ſcatentem, qui flexuoſis anfractibus vallem interſecat, unde illi nomen, & ad Ægidii fanum in mare exoneratur: paulo inferius Salinus eſt, qui relicto ad lævam Turtureto prope Iuliam novam decurrit.

Portus pro tanta regionum amplitudine admodum pauci, licet quidam ſinus, quos ora variis receſſibus lancinata admittit, urgente tempeſtate ſtationem haud incommodam prębeant: ſed magna ex parte intuti ſunt, & inprimis Neapolitanus. qui licet mole objecta defendi videatur, tamen magis pompæ inſervit quam navigiorum ſecuritati: ideoque graviore tempeſtate ingruente triremes Bajas petere ſolent, à quibus haud longè abſunt mirabilis illius molis à Nerone jactæ reliquiæ, quæ portus vicem præbent. ſinus hic vulgo mare mortuum appellatur. Cajetanus quoque ſinus pro portu habetur, licet aquilonibus expoſitus. In Tarentina regione Brunduſinus eſt. In Barenſi portus Tranii ſi reficeretur, centum triremium capax eſſet, & Tarentinus in Baſilicata longè

plurium,

plurium, niſi jam occluſus eſſet, ne Turcis, uti creditur, opportunitatem præberet hic claſſem ſuam ſubducendi ad Regnum invadendum.

Flumina pleraque hujus Regni navium feracia ſunt. inter illa autem eminent, Liris, hodie Garigliano; Vulturnus, Landus, in terra Laboris: Vaſentium & Acriſium in Baſilicata; Aufidus in Barenſi regione: Phiternus, hodie Fortore, & Candelorus in Capitaneatu: Iuntum, Aternus Ptolomæo, hodie Peſcara; Sangrus, in Aprutio.

Porro Civitates de quibus ante diximus pleræque inter particulares dominos Regni hujus indigenas diviſæ ſunt, ſub diverſis titulis, quorum numerus quantum accrevit, tantum dignitas illorum imminuta eſt: tum quod ad vilis cōditionis homines partim donatione, partim pretio pervenerint, tum ob ingentes ſumtus quos ſuperba hæc natio facere conſuevit, denique quia aut numquam aut perrarò ad publica munia adhibentur unde emolumentum aliquod poſſent capere. Nobilitatis vero hic immenſus eſt numerus; Novemdecim Principes; Duces viginti quinque; Marchiones triginta ſeptem, Comites quinquaginta quatuor,& ſupra mille Barones.(alii mino-

minorem horum numerũ producunt.) quibus defunctis niſi conſanguinei ſuperſint, adeo propinqui ut jure pragmaticæ ſanctionis ſuccedere poſſint, eorum dominia ad Regem revertuntur. Qui illa plerumque locupletibus mercatoribus vendere ſolet, ſingulari imperii arcano. nam cum hoc hominum genus plerumque vilis & abjecti animi ſit, nihil ab ipſis timendum; & cum antiquæ nobilitati juxta inviſi ſint, diſcordiæ inter titulatos ut vocant nobiles feruntur atque aluntur, ne quid conjuncti audeant. Cætera oppida nullis Baronibus ſubjecta à Rege ſi ita neceſſitas poſtulet divendi poſſunt; ſuntque ita obærata, ut vix liberari poſſe credantur. Annui hujus Regni redditus ad 2 milliones & quingenta millia ducatorum dicuntur aſcendere, ſi millionem & ducenta millia ducatorum comprehendas, quam ſummam Rex ſingulis bienniis Donativi nomine à populo accipit; quod jam in ordinarium tributum converſum eſt; item triginta & unum grana quæ à ſingulis focis ſolvuntur pro hoſpitiis præſidiariorum, & Nobilium quorumdam qui Proregem comitantur & continui dicuntur, penſionibus; grana ſeptem pro cuſtodibus Turrium mari-

maritimarum: novem pro ſemitarum refectione: quinque denique pro Circitoribus campeſtribus. Ab hoc reddito ſi deducas millionem & trecenta millia ducatorum, quæ in penſiones, variaſque conceſſiones expenduntur, quę reſtant, vix ac ne vix quidem præſidiis, Peditatui, Equitatui, Triremibus aliiſque ſumtibus ordinariis ſufficiunt.

Rex Hiſpaniarum ut plurimum in hoc Regno ſolet alere peditum quatuor millia, ſub diverſis Tribunis, & uno Præfecto quem vulgo *maeſtro di Campo* vocant, & uno Iudice rerum militarium, quem vocant Auditorem; hæ autem copiæ vulgari nomine *il Terzo di Napoli* appellantur. Præterea in arcibus & caſtellis Regni atque in Turribus quæ juxta littus exſtructæ ſunt, mille ſexcenti pedites Hiſpani in præſidio ſunt, præter officiales qui in iiſdem locis habitant. Equitatus mille cataphractis conſtat, qui in ſedecim turmas dividuntur, & ſub variis Ducibus tam Hiſpanis quam Italis militant; turmæ autem ſingulæ ſexaginta capitibus conſtant, præter Proregis & Columnæ turmas, quæ centum: præterea quadringenti quinquaginta velites in quinque turmas partiti.

In omnibus denique provinciis, quin-

quinque pedites in ſingulos centenos focos extra ordinem imperantur, qui cum per totum Regnum foci numerantur 401454, efficiunt pedites 240701. Hi autem, ubi neceſſe eſt, à deputatis in ſingulis oppidis aut locis nominantur, ita tamen ut ſi ducibus non placeant nominati, alii rurſus nominentur, donec iisdem ſatisfiat: atque hi, licet ſatis armati ſint, tamen magis idonei ſunt ad patiendum, quam ad pugnandum, & tamen vulgo peditatus mediæ aciei appellantur; quibus licet ſtipendia non procedant, niſi cum actu ducibus ſerviunt, tamen officiales illorum ordinario fruuntur commeatu.

Quia autem hoc Regnum vix ab ullo hoſte tentari aut invadi poteſt, qui non per mare ſubſidia ſibi comparare valeat, Rex Hiſpaniæ jamdudum per Miniſtros ſuos magnum triremium numerum ſibi comparavit. Verum id à peritioribus obſervatum invenio, pacis tempore non modo terreſtres copias negligenter haberi, & longè infra numerum præſtitutum conſiſtere, ſed etiam triremes: Proreges enim aliique regii miniſtri ſtipendia militum in proprium emolumentum ſolent convertere, & ſervitiis

nauti-

nauticis ad alias operas abuti. Vix autem dici poteſt quam licenter Proreges aliique miniſtri Hiſpani plebem exhauriant, & quantas pauculis annis quibus præſunt opes ſibi conquirant. unde minime mirum eſt, interdum graviſſimas ſeditiones in Regno, & præſertim in urbe Neapolitana oriri; quibus tamen Hiſpanus ſatis feliciter ſeſe hactenus extricavit.

Porro regno huic adjacent ſex Inſulæ: Tremythus quidem Aprutio, Liparis Calabriæ: Capreæ, quæ omnium maxima, Nycheta, Prochyta & Iſchia Terræ Laboris: Iſchia autem, olim Ænaria dicta, munitiſſimam arcem habet, inter duas terras ſaxo impoſitam.

Regnum hoc ab externo hoſte terrâ tentari minime poteſt, niſi qui Pontificem R. & Eccleſiaſticum dominium propitium habeat. Quatuor autem viæ è Latio aut Anconitana marcha in Regnum ducunt. Prima per Germani fanum, (verba ſunt Thuani) olim temporibus Conſalvi magni à Gallis infeliciter tentata, & periculoſior ob Fruſinonem & Anagniam, præter quas tranſeundum eſt, quæ facili negotio muniri poſſunt. Secunda per Taliacotium Columniæ ditionis frequens caſtellum, quod in dextra Tucini lacus ripa

ripa ex Samnio venientibus occurrit, & Valerii vicum, nobile itē caſtellum, & Sublacenſe cœnobium, difficilis admodum, propter montium & convallium aſperitatem. Tertia per ducalem civitatem Reate. Quarta denique, quæ ſuperi maris littus legentes per Firmum, Aſculum, Civitellam ac Iuliam novam Truentum ducit: quæ tutior eſt, quia planior: & illuc euntibus expeditior via in Apuliam patet, fertilem regionem & omni rerum copia abundantem.

Eſt Neapoli Senatus inſignium virorum, quos Regentes vulgo appellant, conſiliumque conſtituunt, quod vocant Collaterale, eo quod à Latere Proregis aſſideat, Regnique adminiſtrationi una cum ipſo aſſiduam operam impendāt.

De moribus gentis hæc accepimus. Calabri in bello præcipites: nulli melius ex Neapolitanis hoſtes adoriuntur; inſtant, premunt ac dextra levaque feriunt; plus quoque cæteris bellorum incōmoda perferre poſſunt. Reſpuunt omnium conſilia Neapolitani: iidem & beneficiorum maxime memores, & injuriarum ſtrenui ultores: nimios inveſtium cultu faciunt ſumtus.

Calabri officioſi ſunt in peregrinos,

ſi lucri ſpes aliqua affulgeat, alioquin quantum poſſunt, vitant, aut donant, quæ ſpernunt aut oderunt. Neapolitani amant peregrinum, ſi quidpiam in ſe excellens aut eximium habeat.

Ex Thoma Coſto hæc addere operæ pretium duximus. Provincia quæ Terra Laboris appellatur, continet viginti quinque civitates cum ſuis Archiepiſcopatibus & Epiſcopatibus, centum ſexaginta ſex, quâ urbes muro cinctas, quâ caſtella, & centum ſexaginta pagos, quos vocant caſate Itali. Vrbes præter Neapolim & Capuam, quæ facile Principes, ſunt ſequentes. Nola, quæ quemadmodum primis nequaquam olim ceſſit, neque amplitudine, neque ædificiorum magnificentia, ita hodie plena eſt nobilium familiis & opibus florentiſſima. Puteoli, antiquitus Dicearchia dicta, cujus famoſæ reliquiæ, antiqui ſplendoris teſtes, hodieque ſpectatores qui è longinquis regionibus accurrunt in admirationem rapiunt. Averſa & Surrentum à nobilibus familiis habitatæ. Reliquæ ſunt Cajeta, Fundi, Iſchia, Seſſa, Caſtellum ad Mare, vulgo *Caſtellammare di Stabbia*, Maſſa, Vico, Acerra, Alife, Aquinum, Sora, Tianum, Gajazza, Calvi, Teleſe, Venafrum, Carinola,

Caſerta & Larinum; quæ urbs cum eſſet in Comitatu Moliſino in ultima diviſione à Regia curia facta, huic provinciæ fuit adjuncta. Metropolitanæ quæ Archiepiſcopos habent omnino ſunt tres, Neapolis, Capua & Surrentũ.

Principatus citerior ducentas & triginta habet, quà civitates, quâ pagos atque caſtella. Vrbes ſunt ſedecim, Salernum, & Amalfia, metropolitanæ ambæ, Sarno, la Cava, Nocera, Campagna, Carigiano, Capaccio, Caſtelammare della Bruca, Aterno, Capoleuco, Policaſtro, Ravello minore, Lettere, Scala & Capri. In principatu ulteriore ſunt centum quinquaginta tria quâ oppida quâ pagi & caſtella: Vrbes undecim ſunt, Conſa metropolitana, Cedogna, Avellino, Ariano, Biſaccia, Montemarano, Monteverde, Nuſco, Santagatha Gothorum, Santangelo & Vico della Baronia.

Bãſilicata nonaginta tres, quâ urbes quà pagos aut arces continet: & urbes quidem decem, Cerenza, Melfi, Venoſa, Potenza, Tricarico, Lavello, Montepeloſo, Marſico, Rapolla & Muro. Cerenza Archiepiſcopalis eſt, licet Archiepiſcopus Materæ agat, & utriuſque nomine conjunctim nominetur.

In Calabria citeriore ſunt CLXII. Vrbes autem decem: Coſenza, Roſſano, Biſignano, Cariati, Lamantea, Caſſano, Santo Marco, Vmbriatico, Martorano & Strongoli: duæ autem primæ ſunt metropolitanæ.

In ulteriore CXXX: Vrbes ſedecim, quarum Rhegium & Sancta Severina Archiepiſcopatus habent, reliquæ ſunt Monteleone, Belcaſtro, Catanzaro, Mileto, Hieraci, Cotrone, Liſola, Squillace, Nicaſtro, Nicotera, Bova, Taverna, Oppido & Tropea.

In Tarentina ditione CLVIII: Vrbes quatuordecim: quarum quatuor ſunt metropolitanæ, Otranto, Brunduſium, Tarentum & Matera; reliquæ Lecce, Nardo, Caſtellanetta, Caſtro, Gallipolis, Oſtuni, Aleſſano, Motola, Vgento & Oira.

In Barenſi tractu non ultra quinquaginta: Vrbes quatuordecim; Bari & Trani metropolitanæ, Bitonto, Gravina, Ruvo, Andri, Briſegli, Molferta, Converſano, Monopoli, Minorvino, Giovenazzo, Polignano & Biretto.

In Capitaneatu, CIII: Vrbes tredecim; Aſcoli, Bovino, Manfredonia, Luceria, Leſena, Fiorenzuola, Salpe, Santangelo del monte, Siponto, Vreſte,

Vol-

Volturata, Termole & Troja; quarum Sipõto & Sant angelo metropolitanæ quidem ſunt, ſed ab uno Archiepiſcopo hodie reguntur.

Iñ Comitatu Moliſſino CVIII: Vrbes tantum quatuor, Bojano, Guardialfetia, Iſernia & Trivento.

In Aprutia CL; quinque tantum Vrbes, Benevento, Lanciano, Civitadichieti, Civitaburella & Sulmona; quarum tres priores ſunt metropolitanæ.

Deniq; Aprutium ulterius CCLXXXIV: Vrbes tantum quatuor, Aquila, Atri, Cività di penna & Tejamo.

De urbe Neapoli pauca hic addamus. Ea haud dubiè antiquiſſima eſt: ſed Caroli V ac deinde Regis Hiſpaniarum Philippi auſpiciis mirum in modum ampliarunt; muris, propugnaculis, foſſis, turribus atque caſtellis munierunt & quaſi inexpugnabilem fecerunt eorũm principum Legati qui proximis annis regnum Neapolitanum provinciam obtinuerunt. Sacris etiam ædibus & collegiis, item curiis, atque Principum hominumque illuſtrium palatiis mirifice ubique locorum eſt exornata. Vrbi adjunctum caſtrum Novum, ut nunc appellant, ante trecentos & amplius annos ex-

tructum à fratre D. Ludovici Francorum Regis Carolo primo Neapolitanorum Rege & Andium Comite, ut urbi & portui adverſus maritimos hoſtium inſultus eſſet præſidio. Inſtauravit proavorum memoria Alphonſus primus Arragonum Rex, maximiſque operibus ampliatum ita munivit ut inter Italiæ munitiſſimas arces tunc celebretur: cum maxime Carolus V & Philippus filius hãc & alias ejus urbis, annona, præſidio militari valido, nec non omni apparatu bellico ad hoſtes propulſandos neceſſario abunde firmarint. Adjacet & Ovi, ut vocant, Caſtrum, quod propter formam ovalem Scopuli marinis fluctibus inſulæ in modum circumfuſi, in quo illud poſitum eſt, illud nomen accepit. Conditam volunt hanc arcem àGuilielmo III Normanno, ſed Alphonſus reſtauravit, plurimumque ornavit. Portus ampliſſimus à tempeſtatibus præmunitus eſt aggere latiſſimo, per quingentos plus minus à littore paſſus in mare, brachii incurvi forma, procurrente. Is quidem veſtitur atque in altum evehitur è mari quadratis ſaxis immanibus. Molem ex re nunc vulgo quoque nominant. Hujus initia poſita conſtat ante annos pluſquam ducéros

à Ca-

à Carolo II: Sed ampliavit mirum in modum, operibus maximis adjectis, Alphonſus primus. Santremenſe denique caſtrum longè munitiſſimum, in vertice vicini montis poſitum, deſpectat ac detegit urbem, portum, littora atque maris inſulas; Exſtruxit Caroli II filius Rex Robertus; auxit propugnaculis, reddiditque quaſi inexpugnabile Carolus V & Philippus; qui & ampliato pomerio conjunxit urbi, eamque prolatis mœnibus atque caſtellis magno ſpatio novis ędificiis ſuppleto auxit. Suburbana plura in agro circumquaque fertili, præſertim littoreo, ut amœniſſima ſitu, ſic ædificiis villarum ſplendidis, hortorumque pulcherrimorum ſumtuoſa cultura per Principes viros exornata.

Publicum civitatis conſilium conſtat ex VI viris. quorum quinque ex nobilitate, ſinguli ex ſingulis curiis, in quas omnis diſtributa eſt nobilitas, leguntur: unus ex plebe. Iis ſimul jus eſt de rebus publicis conſulere;ac ſi qua majoris momenti deliberatio incidat, ſinguli ex nobilitate ad ſingulas curias, plebeius item ad plebem referre ſolet. Eſt enim civitas diviſa (ut inquit Mazzella)in quinque, ut ipſi vocant,Seggi: Petrarcha appellat vicos: qui totidem

habent curias theatrali forma, ſub quibus omnes familiæ nobiles comprehenduntur. Quorum primus appellatur Capuanus, à porta quæ Capuam ducit, conſtatque hodie familiis quadraginta duabus. Secundus dicitur di Montagna, conſtatque familiis viginti duabus. Tertius del Nido, conſtans familiis LVII. Quartus di Porto, conſtans familiis XX. Quintus di Porta nuova, conſtans familiis XVII.

E Scipione Mazzella Neapolitano.

REgnum Neapolitanum dividitur in XII Provincias, in quibus ſecundum cenſum fiſci Regii continentur foci

in Provincia di Lavoro	58. 152.
in Principatu citeriori	47.562.
in Principatu ulteriori	30. 535.
in Baſilicata	38.747.
in Calabria citeriori	50. 878.
in Calabria ulteriori	55. 457.
in Terra d'Otranto	50. 874.
in Terra di Bari	39.141.
in Aprutio citeriori	27. 046.
in Aprutio ulteriori	48. 689.
in Comitatu Moliſſe	15.693.
in Capitanata	20.804.

ita ut totalis ſumma ſit 483. 578 focorum. quibus tamen non comprehendun-

Digitized by Google

hendûtur Civitatis Neapolitanæ & vicinorum pagorum foci, qui exemti ſunt à tributo focario.

Redditus Archiepiſcopatuum & Epiſcopatuum in quibus Rex jus patronatus habet.

Epiſcopa-	Cerrenſis	duc. 440.
tus.	Aquilæ	600.
	Ariani	5000.
	Caſſani	1000.
	Caſtelmaris Stabiæ	700.
	Cajetanus	500.
	Cutronenſis	800.
	Gallipolis	500.
	Giovenazo	500.
	Lanciano	500.
	Motulæ	400.
	Monopoli	800.
	Materæ	1000.
	Potentia	500.
	Puteolanus.	1300.
	Tropeæ	2500.
	Trivento	1000.
	Vgento	500.
Archie-	Brunduſii	880.
piſcop.	d'Otranto	1000.
	Rhegii	2000.
	Salerni	3000.
	Tarenti	3000.
	Trani	700.

De præcipuis officiis publicis in Regno Neapolitano.

SEptem ſunt officia principalia in hoc Regno.

I. Magnus militiæ magiſter; quem vulgo Conſtabilem vocant. qui tempore belli tantum eligitur, & vice Regis omni militiæ imperat. creatur autem à Rege; qui ipſi baculum aureum tradit cum hocce elogio; Accipe hunc ſacrum baculum ad profligandos & arcendos populi mei inimicos. Stipendium illius duc. 2190.

II. Præfectus maris. qui ſolus hodie jus dicit, & Vicarium ſibi eligit, licet hodie triremibus nequaquam præſit. percipit autem præter ordinarium reliquorum officialium ſtipendium, in ſingulos menſes duc. c. item à ſingulis navibus unum Carlinum, aliaque emolumenta.

III. Magnus Iuſticiarius. qui ſummam de omnibus controverſiis tam civilibus quam criminalibus habet judicandi poteſtatem; una cum Vicario ſuo & aliis judicibus. Stipendium illius annuum 2 1 9 0 duc. præter emolumentum 2000 duc. quos percipit è licentia gladii portandi.

IV. Magnus Camerarius. qui Cameræ

meræ regalis & omnium rerum quæ ad Regem pertinent curam gerit: illius autem Vicarius tribunali præeſt; in quo haud aliæ controverſiæ ventilantur, quam quæ inter privatos & fiſci Advocatum intercedunt. Stipendium illius duc. 2190, præter varia emolumenta quæ percipit, ut minimum 200 duc.

V. Magnus Protonotarius. hic olim coram Rege legere & ſcripta omnia cuſtodire conſueverat: quæ hodie à Secretario conſervantur; quare multum hujus muneris ſplendori deceſſit: habet adhuc poteſtatem Notarios creandi, arbitros conſtituendi, & ſpurios legitimandi. Stipendium illius 2190 duc. præter emolumenta, quæ ad 1500 duc. dicuntur aſcendere.

VI. Magnus Cancellarius. qui & Secretarii munia obit & regium ſigillum cuſtodit. idem & gradus in utroque Iure & Medicina confert. Stipendium illius 2190 duc. emolumenta pene paria.

VII. Magnus Seneſcalcus. qui neceſſaria omnia Regali Curiæ in dies ſubminiſtrat. ſtipendium illius 2190 duc.

Barones (inquit idem Mazzella) titulati hujus Regni ſunt 155. quorum

20 ſunt

20 ſunt Principes, 34 Duces, 40 Marchiones, & 53 Comites, Barones autem ſine titulo ſupra 1400. qui omnes tenentur militare abſque ſtipendio ad Regni defenſionem.

Numerus Turrium Littoralium, è Scipione Mazzella.

IN Provincia quam vocant Terra di Lavoro ad oram maritimam exſtructæ ſunt turres præſidiariæ XXXII.

In Principatu citeriore	LXIX.
In Baſilicata	VII.
In Calabria citeriore	XXVII.
In Calabria ulteriore	L.
In Terra d'Otranto.	LXV.
In Terra di Bari.	XVI.
In Aprutio citeriori.	VII.
In Aprutio ulteriori.	VI.
In Capitanata.	XXII.

Redditus annuus Regni Neapolitani ex eodem.

REdditus annuus Regni Neapolitani, quem Rex Alfonſus anno 1449 cum conſenſu Baronum ex ſingulis focis & liberis communitatib⁹ percepit, fuit ducatorum 654873. Eodem tempore & Tributum indictum Feudatariis quod appellant Adogo, quaſi dicas ſervitium reale, quod Feudatarius ſolvebat

vebat pro ſervitio perſonali, quod præſtare Regi tenebatur pro feudi ſui qualitate; & Vaſalli ejuſmodi Feudatarii mediam partem ſolvere tenebantur: quæ res cum varias lites pareret, Ferdinandus Rex Catholicus voluit Barones omnes & feuda eorumque reditus denuo recenſeri, omneſque regni focos numerari; & mediam partem quam vaſalli dominis ſuis pendebant pro ſervitio reali, deinceps à quæſtoribus Regiis percipi. Tunc autem Feudatarii quotannis ſolvebant ducatos 75616, & Vaſalli totidem; Hodie autem tributum hoc in ſingulis Provinciis ſolvitur ad hunc modum:

	duc.	carl.	gran.
Terra di Lavoro	18346,	0,	9.
Contado di Moliſe	3152,	2,	9.
Principato citra	12489,	4,	17.
Principato ultra	10348,	0,	10.
Baſilicata	14671,	4,	6.
Calabria citra	6962,	4,	0.
Calabria ultra	7317,	2,	9.
Terra d'Otranto	13495,	1,	9.
Terra di Bari	8142,	3,	11.
Abruzzo citra	7280,	0,	12.
Abruzzo ultra	8651,	3,	18.
Capitanata	9669,	2,	11.
Summa ducat.	120568,	1,	6.

Sol-

Solvunt præterea ſinguli foci, exceptis communitatibus liberis, quotannis grana quatuor in ſtipendium peditatus Hiſpani; quæ ſumma aſcendit ad duc. 216, 236, carl. 4, grana 6.

Item in ſtipendium Circitorum (Barigelli di Campagna vulgo) qui Provincias obeunt ut latrocinia & furta impediant, duc. 18, 506, 7, 2.

Item in ſtipendium præſidiariorum qui turres maritimas cuſtodiunt, duc. 25, 348.

Item in complanationem viarum & ſemitarum publicarum, in ſingulos annos duc. 41, 640.

Item in ſtipendium equitum cataphractorum per ſingulos focos gran. 17, & in totum duc. 74, 900.

Item vectigal pecorum & armentorum. atque illorum quidem anno 1592 numerata fuerunt 4, 461, 496; horum autem 9600. pro quibus fiſcus regius percepit duc. 621, 163. ſubductis vero duc. 380, 491, quæ pro paſcuis ſolvuntur, ſuperſunt duc. 241, 264.

Item vectigal Serici & Croci reddit quotannis duc. 148, 003.

Item vectigal Ferri, Chalybis & Picis, duc. 61, 836.

Item vectigal mercium omnis generis in civitate Neapolitana, Salernitana,

tana, Cajetana, Policaſtro, & Provincia Abruzzo, duc. 115, 025.

In Provinciis, Terra d'Otranto, Bari, Baſilicata & Capitanata, duc. 97,000.

Item vectigal vini, duc. 970, 013.

Item vectigal olei & ſaponis, duc. 104, 000.

Itém vectigal chartarum quibus aleatores utuntur, duc. 15310.

Item vectigal animalium quæ in urbe Neapolitana necantur, 11, 690.

Item mulctæ omnes fiſcales, ducat. 34, 000.

Item vectigal mannæ, duc. 700.

Item jus ſalmarum, ut vocant, id eſt, vectigal tritici, hordei, leguminum quæ evehuntur, duc. 4000.

Item redditus urbium Veſtinæ, S^t. Severini, & feudi quod vocant *di Tacina*, & aliorum, 24, 577.

Item quæ fiſcus percipit è releviis & compoſitionibus, aliiſq; ejuſcemodi cauſis; licet enim redditus incertus ſit, tamẽ ut plurimum reddit 150, 000.

Præterea habet Rex in hoc regno XXIV Eccleſias Cathedrales, quæ ut plurimum ipſi reddunt 50, 000 duc. Minuta quædam conſulto omiſimus. Deniq; ut author ille colligit, Rex è regno percipit, præter donativum, ordinarii redditꝰ annuatim duc. 2996, 937.

Quia

Quia autem donativi mentionem fecimus, operæ precium fuerit à ſuperiori ſeculo repetere, quantum diverſis temporibus Neapolitani, Regi Hiſpaniarum extra ordinem donaverint.

Anno	cIↄ Iↄ xlvi,	240,000 duc.
	cIↄ.Iↄ xlviii,	150,000 duc.
	cIↄ Iↄ xlix,	600,000 duc.
	cIↄ Iↄ lii,	800,000 duc.
	cIↄ Iↄ liii,	300,000 duc.
	cIↄ Iↄ liv,	30,000 duc.
	cIↄ Iↄ lv,	156,000 duc.
	cIↄ Iↄ lvi,	40,000 duc.
	Eodem anno,	300,000 duc.
	cIↄ Iↄ lx,	1,200,000 duc.
	cIↄ Iↄ lxii,	1,000,000 duc.
	cIↄ Iↄ lxiv,	1,060,000 duc.
	cIↄ Iↄ lxvi,	1,200,000 duc.
	cIↄ Iↄ lxviii,	1,200,000 duc.
	cIc Iↄ lxxii,	1,200,000 duc.
	cIↄ Iↄ lxxiv,	1,200,000 duc.
	cIↄ Iↄ lxxvii,	1,200,000 duc.
	cIↄ Iↄ lxxix,	1,200,000 duc.

Atque ita porro ſingulis bienniis eandem ſummam donativi nomine ſolverunt; ut jam ordinarium factum videri debeat.

Vtriuſ.

Vtriuſque Siciliæ Reges,

Ex

ONVFRIO PANVINO.

A. D.

1130. 1. Rogerius, Rogerii F., Tancredi N., ab Anacleto II creatus, regnavit annos XXII, menſ. V.

1153. 2. Guilielmus Malus, Rogerii F., regnavit ann. XIII, menſ. III.

1166. 3. Guilielmus II Bonus, Guilielmi Mali F., regnavit annos XX.

1186. 4. Tancredus, Rogerii Ducis Calabriæ F., regnavit annis IX.

1186. 5. Rogerius II, Tancredi F., vivente patre Rex creatus, regnavit cum eo annis plus minus IX.

1195. 6. Guilielmus III, Tancredi F., regnavit menſes aliquot.

1195. 7. Imp. Cæſ. Henric. VI, Frederici Ahenobarbi F., regnavit ann. IV.

1198 8. Imp. Cæſ. Fridericus II Rogerius, Aug. Henr. VI F., regnavit ann. LII.

1250. 9. Chunradus Rex Rom., Friderici II F., regnavit annos III.

1254. Interregnum unius anni & menſium aliquot.

1255. 10. Manfredus, Frederici II nothus, regnavit ann. XI.

1265. 11. Carolus, Ludovici IX Franc. R. Fil., ex Comite Provinciæ & Andegavenſi XI Rex, regnavit ann. XIX, menſ. VI.

1285. 12. Carolus II, Caroli F., regnavit annis XXIIII, menſ. III.

1309. 13. Robertus, Caroli II F., regnavit annis XXXIII, menſ. VIII.

1343. 14. Ioanna Regina, Car. F., regnavit annis XXXVIII, menſ. VII.

1343. 15. Andreas, Caroli Martelli Hung. Reg. F., regnavit cum uxore Ioanna ann. II, menſ. VIII.

1347. 16. Ludovicus, ex Principe Tarentino ſecundus Ioannæ maritus, regnavit cum illa an. XIV, menſ. IX.

1348. 17. Ludovicus II, Rex Hungar., Caroli Martelli F., regnavit

gnavit contra Ioannam annis V.

1381. 18. Carolus III de Dyrrhacio, Ludovici Ducis Dyrrhacii F., regnavit annis IV, menſ. VIII.

Reges Neapolitani vel Siciliæ, cis Farum.

1386. 19. Ladiſlaus, Caroli III F., regnavit annis XXVIII, menſ. V.

1414. 20. Ioanna II, Soror Ladiſlai, regnavit annis XX.

Reges Siciliæ cis Farum Andegavenſes.

1382. 18. Ludovicus Valeſius, Ioannis Franc. R. Fil., Dux Andegavenſis, adoptatus à Ioanna I, regnavit poſt mortem illius titulo tenus ann. II, menſ. II.

1384. 19. Ludovicus II, Ludovic. F., regnav. an.

20. Ludovicus III, Ludovici II F., regnav. an.

1434. 21. Renatus, Ludov. II F., regnavit in ſchiſmate cōtra Alfonſum annos XLVI.

22. Ludovicus XI, Rex Fran., Caroli VII F., reg. ann.

1483. 23. Carolus VIII, Franc. R., Ludovici XI F., reg. annis XIV.

1498. 24. Ludovicus XII, Franc. R., regnavit ann. XVII.

1514. 25. Franciſcus Valeſius, Franc. R., regnavit ann. XXXIII.

1547. 26. Henric. II Valeſius, Franciſci F., Franc. R., reg. ann. XI.

Reges Siciliæ utriuſque Arragonenſes.

1434. 21. Alphonſus R. Arragon., adoptatus à Ioanna II, poſt illius mortem regnavit ann. XXXV.

1458. 22. Ferdinandus, Alphonſi F, nothus., regnavit ann. XXV, menſ. VI.

1494. 23. Alphonſus II, Ferd. F., regnavit ann. I, & dies aliquot.

1495. 24. Ferdinandus II, Alphonſi II F., regnavit menſ. IX, aliàs ann. I, menſ. VI.

1495. 25. Fredericus, Alphonſi I F., regnavit ann. VII. aliàs annis plus minus V regno

gno exactus, ann. cIↄ Iↄ I
in Gallias fugit; ubi &
mortuus.

1502. 26. Ferdinandus Rex Catholicus Hiſpaniæ annis xv.

1516. 27. Imper. Carolus V Aug.

1556. 28. Philippus Car. V F.

De Siciliæ regno alibi dicemus, in commentario de Regno Hiſpaniæ.

Principes, Duces, Marchiones & Comites R. Hiſpan. ſubditi in Regno Neapolitano.

PRinceps Aſcoli, è familia de Leva. Antonius de Leva primus ab Imper. Carolo V hanc urbem & titulum accepit.

Princeps Avellini, Dux Tripaldæ, & Comes Torellæ, è familia Caracciola.

Princeps Biſignani, Dux S. Marci & S. Petri in Galatina, Comes Tricarici, Altimontis, Clarimontis & Curigliani, è familia Sanſeverina. Hunc titulum primus comparavit à Rege Ferdinando Arragone anno 1463. Opulentiſſimus hic eſt princeps. nam, ut refert Mazzella, è ſola gabella ſerici ſingulis annis percipit LX millia ſcutatorum.

Princeps Capiſtrani, magnus Dux Etruriæ, è familia Medicea.

Princeps Caſertæ, & marchio Bellantes, è familia Aquaviva.

Princeps Cariati, è familia Spinella.

Princeps Concæ, Comes Palenæ, è familia de Capua.

Princeps Francavillæ, Marchio Vaſti & Piſcaræ, &c. è familia d'Avalo.

Princeps Melfi, è familia d'Oria. Andreas Auria hunc titulum primus accepit à Car. V Imp. anno 1531.

Princeps Meliti, è familia de Silva.

Princeps de Monte Sarchio, ex familia d'Avalo. hunc titulum primus accepit Alfonſus d'Avalo, Marchio del Vaſto, anno 1532.

Princeps della Riccia, & Comes Altavillæ, è familia de Capua. hic titulus primum datus fuit anno 1596.

Princeps Molfettæ, Marchio de Specchio, Comes de Giovenazzo, è familia Gonzaga.

Princeps montis Albani, & Dux Fernandinæ, ex familia de Toledo. primus hanc dignitatem accepit Petrus Toletanus anno 1593.

Princeps della Roccella, & Marchio Caſtelli veteris, è familia Caraffa della Spina.

Princeps Scaleæ, è familia Spinella.

Princeps Sanſeveri, Dux Turris majo-

majoris, & marchio Caſtelnovi, è familia de Sangro.

Princeps dello Sciglio, Comes Sinopolis,& Nicoteræ, è familla Ruffa. primus hunc titulum accepit Fabritius Ruffus, anno 1578.

Princeps Squillaces, è familia Borgia.

Princeps Stigliani, Dominus Sabionetæ, Dux Mondragon, Comes Fundorum, Carinolæ & Alcani, è familia Carrafa.

Princeps de San Bono, & Marchio Buchianici, è familia Caracciola.

Princeps Sulmonæ, & Comes Potentiæ, è familia de Lannoy. primus hanc dignitatem à Carolo V Imp. anno 1526 accepit Carolus de Lannoy.

Princeps Venozæ, & Comes Conzæ, è familia Geſualda. quam dignitatem primus accepit Ludovicus Geſualdus, anno 1561.

Dux Acerenzæ, Marchio Galatenæ, è familia Pinella. quæ originem ducit ex republ. Genuenſi. hanc dignitatem primus accepit à rege Philippo Galeacius Pinellus anno 1593. cui ſucceſſit filius Coſmus, Marchio Galatenæ.

Dux d'Andri, & Comes de Ruvó, è familia Carrafa.

Dux Airolæ & Comes Biccari, è fa-

milia Caracciola. primus hunc titulum accepit Ferdinandus, anno 1581.

Dux d'Arce & di Sora, è familia Boncompagna.

Dux d'Atri, Marchio Aquævivæ, Com. Guilianoræ, è familia Aquaviva. titulum hunc primus accepit Andreas Matthæus, anno 1446.

Dux Bovini, è familia Ghevara.

Dux Bojani, è familia Caracciola Roſſa.

Dux Caſtelli de Sanguine, & Com. Triventi, è familia d'Afflitto.

Dux di Cerce Maggiore, è familia Carrafa.

Dux di Cività di Penne, Parmæ & Placentiæ, è familia Farneſia.

Dux Eboli, è familia Grimalda, originis Genuenſis.

Dux Forliti, è familia Caracciola.

Dux Gravinæ, è familia Vrſina.

Dux Matalonis, Marchio Arienzi, & Comes Cerriti, è familia Carrafa.

Dux Martinæ, Comes Bocini, è familia Caracciola.

Dux Montalti, Comes Belcaſtri, è familia d'Aragona. quæ originem repetebat à regibus Neapolitanis, ſed defecit in Antonio, qui obiit anno 1584, unica relicta filia Maria, quæ nupſit N. Moncadæ in Sicilia.

Dux

Dux de Montelione, Comes Bortelli, & S. Angeli, è familia Pignatella.

Dux de Nardo, è familia Aquaviva.

Dux Noceræ, Comes Suriani, &c. è familia Carrafa.

Dux de Popoli, è familia Cantelma: quem titulum primus accepit Ioſephus, anno 1557.

Dux Sagnani, è familia Caracciola.

Dux Sanctæ Agathæ, è familia Coſcia.

Dux Seſſæ, ex familia de Cordova & Cardona.

Dux Soræ & de Arce, è familia Boncompagna.

Dux Tagliacozæ, Comes Albæ, è familia Columna.

Dux Termoles, Marchio Coglioniſi, è familia de Capua.

Dux de Turſa, è familia d'Oria.

Dux de Vietro, è familia de Sangro.

Dux d'Aquara, è familia Spinella. hunc titulum conſequutus anno 1598.

Marchio d'Ajello & de Carrara, Princeps Maſſæ, è familia Cybo Malaſpina, originis Genuenſis. hanc dignitatem primus accepit à Philippo II R. Hiſpan. Albericus, anno 1569.

Marchio d'Anſe, è familia Carrafa.

Marchio d'Arena, è familia Concublet da Baviera. originis Anglicæ.

Marchio d'Arpaja, è familia Guevara.

Marchio de Bovalino, è familia Loffreda.

Marchio de Bitetto, è familia Carrafa.

Marchio Brienzæ, è familia Caracciola.

Marchio de Binetto, è familia Caracciola. primus hanc dignitatem conſecutus fuit Balthaſar, anno 1597.

Marchio Bracigliani, è familia Miraballa. primus hanc dignitatem fuit conſecutus à R. Philippo, anno 1597, Cæſar Miraballus; cui ſucceſſit filius Alexander.

Marchio Campaniæ, & Dominus Monaci, è familia Grimalda.

Marchio Capurci, ex familia Pappacoda.

Marchio di Caſa à l'Albero, ex familia Caracciola de Leone.

Marchio Campolataris, è familia de Capua.

Marchio Cerchiaræ, è familia Pignatella.

Marchio de Ciro, è familia Spinella.

Marchio Celenzæ, è familia Gambacorta,

bacorta. primus hanc dignitatem accepit Carolus Gambacorta, anno 1598, à R. Philippo.

Marchio Corigliani, è familia delli Monti.

Marchio Fuſcadi, è familia Spinellorum.

Marchio Genzani, è familia del Tufo.

Marchio Grottolæ, è familia Sances.

Marchio Grotterię, è familia d'Ayerbe; quæ originem trahit ex Arragonia, unde illi agnomen; & longa ſerie genus repetit à Iacobo rege Arragonum.

Marchio Laini, ex familia di Cardines; quæ originem trahit ex antiquiſſima familia Hiſpaniæ.

Marchio Lauri, & Dominus Palmæ, è familia Pignatella.

Marchio Libonati, è familia Caracciola Roſſa: Lelius primus dignitatem hanc accepit, anno 1598.

Marchio di Licito, è familia Piccolominorum.

Marchio di Laviello, è familia del Tufo.

Marchio della Motta Giojoſa, è familia Caracciola. Michaël primo hanc dignitatem accepit, anno 1597.

Marchio Marigliani, è familia Mon-

tene-

tenegrorum. dignitatem hanc accepit anno 1578.

Marchio de Morcone, è familia d'Aponte. Ioannes Franciſcus d'Aponte primus hanc dignitatem accepit, anno 1597.

Marchio di Monte Falcione, è familia Podericorum.

Marchio di Monteforte, è familia Loffreda.

Marchio di Miſſanello, è familia Coppola. Decius Coppola primus hanc dignitatem accepit, anno 1590; cui ſucceſſit filius Ioan. Iacobus.

Marchio d'Oira, in agro Salentino, è familia Imperiali.

Marchio d'Oriolo, è familia Pignonum.

Marchio Peſcaræ, è familia d'Avolos.

Marchio della Pietra, è familia Grimalda.

Marchio della Polla, è familia Villanorum.

Marchio di Santo Eramo, è familia Caracciola.

Marchio di Santo Mango, è familia Maſtrocodiæ. dignitatem accepit anno 1594.

Marchio di Sorito, è familia Ardvinorum, è Sicilia oriunda.

Mar-

Marchio di San Georgio , è familia Milanorum. Iacobus primus dignitatem hanc accepit anno 1597 ; cui ſucceſſit filius Balthaſar.

Marchio di S. Marco, è familia Cavaniglia. Marcellus primus hanc dignitatem accepit, anno 1595.

Marchio S. Agathæ , è familia Loffreda.

Marchio del Salice, è familia Albricia : quæ originem trahit è Como. Ioannes Antonius primus hanc dignitatem accepit, anno 1591.

Marchio di San Lucido & d'Anze, è familia Carrafa.

Marchio di Circello, ex familia di Somma.

Marchio della Torre di Francoſiſe, è familia di Capoa.

Marchio Trivicii, è familia Loffreda.

Marchio della Terza , è familia d'Azzia.

Marchio della Valle Siciliana , è familia de Mendoza d'Alarcon.

Marchio di Vico , è familia Caracciola.

Marchio Venafri, è familia Spinolarum.

Marchio di Chiuſano , è familia Tommacellorum.

Mar-

Marchio de Spennazzola, è familia Pignatella.

Comes di Caſtro, è familia Gattinariorum; quæ originem trahit è Germania.

Comes di Condi Ianne, è familia Marullorum.

Comes Converſani, è familia Aquaviva.

Comes di Gioca, è familia Aquaviva.

Comes di Lorito, è familia d'Afflitto.

Comes di Machia, è familia Regina.

Comes di Mareri, è familia Columnenſium.

Comes de Manupello, ex eadem familia.

Comes Martorani, è familia d'Aquino.

Comes Monteagani, è familia di Capoa.

Comes Meliſſæ, è familia Campitellorum.

Comes di *Muro*, ex familia Vrſinorum.

Comes di Pacento, ex familia Vrſinorum.

Comes Palmarici, è familia de Mathiacis.

Co-

Comes Policaſtri, è familia della Spina.

Comes della Rocca dell' Aſpro, è familia Filomarina.

Comes de Montemileto, è familia Toccorum.

Comes de la Rocca Rainola, ex familia David.

Comes del Sacco, è familia Lanaria.

Comes de Runo, è familia Carrafa.

Comes de Sancta Chriſtina, è familia Spinella.

Comes della Saponara, è familia Sanſeverina.

Comes Venafri, è familia Pandone.

Comes Curvari, è familia Marieorum.

DE DVCATV MEDIOLANENSI.

DVcatus Mediolanenſis olim latiſſime patuit. nam Ioannes Galeatius primus Dux, à VVenceſlao Imper. dictus, accepit nominatim has urbes, regiones, pagoſque; Brixiam, Bergomum, Comum, Novariam, Vercellas, Alexandriam, Dertonam, Bobium, Placentiam, Rhegium,

gium, Parmam, Cremonam, Laudam, oppidaque conjuncta, Tridentum, Cremam, Soncinum, Burmium, Burgum Sancti Donini, Pontem Tremulum, Maſſam novam, Fælicianum, cum oppido arceque Araſſi ac omni ejus jure in Aſtenſi diœceſi; itemque Ceravallim, præterea Comitatus & jurisdictiones ad ſacrum Imperium ſpectantes; aquas, ſtagna, torrentes, lacus, fluvios in iiſdem diœceſibus; inſuper Veronam, Vicentiam, Feltrium, Bellunum, Baſſanum, cum territoriis; Sarzanam, Laventinum, Carrariam, D. Stephani caſtrum, & arces, oppida, pagoſque diœceſeos Lunanæ omnes. Poſt etiam annum cIↄ ccc xcvii Comes Ticini Angleriæq; ac omnium oppidorum Verbani lacus ab eodem Imp. appellatus eſt. Idem ut Marcariam & Ceſaticum atque D. Michaëlis oppidum, Campanellumque Mantuano ademit, anno cIↄ cccxcix Piſas à Gerardo Apiano comparavit. Sed ſub filio illius Ioanne Maria magna commutatio facta. nam omnes fere civitates à diverſis tyrannis invaſæ, aut ad veteres dominos, aut denique in libertatem redierunt: Piſæ Florentinis venditæ, Verona Vicentiaque ſeſe Venetis dediderunt. Philippus

deinde

deinde Maria ditionem paternam in Lombardia recuperavit; præter Bergomum & Brixiam. Sub Ludovico Cremona & Abduæ Glarea ex fœdere contra Gallos icto Venetis ceſſit.

Ducatus Mediolanenſis hodieque majorem melioremque Lombardiæ partem occupat, tam citra quam ultra Padum; fines habet à Septentrione quidem ad Verbanum lacum, (hodie Lago majore) Helvetios, qui Belinzonam tenēt ad vicinum fluvium, & alia oppida juxta initium Verbani lacus ſita, cum toto Lugani lacu; ad principium vero Larii lacus, (hodie Lago de Como) Rhætos. Ab Occidente confinia attingit Valleſiæ ultra fluvium Athiſonem, & confinia Ducatus Auguſtæ & Comitatus Vercellarum juxta fluvium Sicciam, nec non & Montisferrati fines. Ab Oriente Bergomenſem agrum juxta Abduam fluvium, ab oppido Lecco uſque ad Trozzum; Brixienſemque ab oppido Covo vulgo nuncupato uſque ad Calvatonum, mediante Ollio fluvio, (manente ſub Venetorum ditione Cremnoæ territorio veluti inſulâ concluſa intra Mediolanenſem ſtatum) ac etiam Mantuanum agrum & Sablonetæ. A Meridie denique Parmenſem Ducatum, Pado in-

tercurrente, videlicet à Caſale majori Arenam uſque, & ab Arena Bobium: addo & in partes Genuenſes alioſque imperiales feudatarios. Ambitu ſuo trecenta milliaria complecti dicitur.

Hodie, ut prodidit Guarinus, tantum decem civitates complectitur, Mediolanum, Ticinum, Cremonam, Laudam, Dertonam, Alexandriam, Comum, Novaram, Bobium & Vigevanum.

Regio omnis multis fluminibus ſecatur, varioſq; habet lacus; ſolum tritici fœcundiſſimum, itemque optimi vini & omnis generis fructuum feraciſſimum. Circa metropolim autem tanta oryzæ copia creſcit, ut pene fidem ſuperet, & quæ merito ubique maximi fit, & in hoc farris genere paſſim nomen meruit. Cremonenſis ager, & frumenti fertilis & vini & fructuum, lino autem inprimis abundat & melle. Laudenſis denique ſecales, milii, vini, lini & fructuum variorum ferax; & paſcuis adeo locuples, ut ingens numerus armentorum ibi alatur.

Primaria illius civitas eſt Mediolanum, hodie Italis *Milano*; antiquiſſima & à Gallis Inſubribus, uti creditur, condita: Situs illi inter Ticinum Adduamque, haud procul Alpibus, peroppor-

opportunus, natura cœli ſolique temperatus. Inter maximas Europæ urbes merito cenſetur; mercaturâ opibuſque florentiſſima; ſplendore ædificiorum, templorum magnitudine, Prętoriorum amplitudine, platearum pulchritudine ſpectabilis; mœnibus firma, propugnaculis munitiſſima & armamentariis inſtructiſſima: ſpatium immenſum complectitur, quippe quæ ambitu ſuo octo millia complecti dicatur; & ſumma hic incolarum frequentia, quum ad ducenta triginta millia capitum hic numerari cenſeant qui accurate multitudinem conſiderarunt: ſuburbia habet longa lataque, quorum quædam cum magnis oppidis committi poſſent; foſſæ altæ, & non ſecus quam urbs ipſa vallo munitæ. Vix dici poteſt quam plena ſit omnium artium, opificorumque ſcholis atque officinis; adeo ut vulgari proverbio jactetur, Mediolanum deſtruendo, Italiam inſtrui poſſe; quorumvis puta artificum copia. Nobilitate quoque plena eſt, quæ magis imaginibus & exteriore ſplẽdore tumet quam vera virtute: divitiarũ hic abunde eſt, ſed penes multos; nam paucæ admodum ſunt familiæ quibus annui reditus ſunt XXV aut XXX mill. coronato-

rum; infinitæ autem pene, quibus III, IV aut V millium. Arcem habet quam portæ Ioviæ Caſtrum vulgo vocant, qua in Europa nulla eſt fama celebrior, ob ejus magnitudinem, operumque ac munimentorum amplitudinem. Iuſta enim urbs capacitate, vicos, plateas, fora, palatia, fabrorum omniſque generis mechanicorum artificum tabernas operarias in ſe complectitur, nullius opis indigens externę: ſed commeatu, annona, omniumque rerum copia, bello paceque neceſſariarum, abundans. Effundit oppidi inſtar undiquaque vaſta propugnacula. circum ambiunt foſſæ latiſſimæ profundis amnibus perfluæ & utrimque parietibus lateritiis evectæ. Muri craſſitudine ſtupendi fulciunt aggeres latiſſimos & meatibus concameratis pervios. E quorum pinnis & feneſtellis per caſtri totius & propugnaculorum circuitum ſe exerunt ampla & prægravia ænea tormenta, rotis ferratis impoſita.

In palatio urbis armamentarium eſt, in quo videre eſt arma multiplicia, precio, artificio & elegantia magnis quibuſque Principibus digna: ſunt enim non ſolum auro, argento coloribuſque per encauſticen exornata,

ſed

ſed etiam cælatura artificioſiſſima per fabricam elaborata.

Adminiſtratio cauſarum civilium & criminalium pendet ab Senatu Mediolanenſi, in quo ſedecim ſunt doctores, & nonnulli Prælati patriciique Mediolanenſes.

Dextra Mediolani parte, atque læva Seneſæ fluminis, adparent, quæ lingua vulgari Mirabello, Vergano, Quanto, Friſiana, Bruzzano Vialba, Bola, Nova, Noia, Corina, Caſſina matta, Garbagna, Sinago, Caſtelletto, Ceſata, Solera, Limia, Boiſio, Cervato: ad amnis Luræ dextram, Cadifatti, S. Dalmaſio, Monbello, Ceſa, Meſuite, Barlaſſina, Canago, Lazate, Rovellaſca, Birago, Lenta, Crivello, Bricola: altiuſque Chiaſſe & Mandruſio. Læva Mediolani, ad Oronæ dextram, conſpiciuntur, Cagnola, la Certoſa, Miſoco, Roſe, Caſſina de Bero, Hoſpitale Paltanello, Reozo, Mazzo, Torreta, Sancta Maria, Roſſà, Catono, Leina, Poliano, Zacona, Orugio, Sainct Lorézo, Sancto Vittore, Legnano, ubi pons ſuper Oronam ſtratus, Cerro, Sancta Maria, Serona ad ſiniſtram Luræ: ulterius Germano, Rovello, Aip, Orona, Marcia, Caſtellago, Mezza, Preſpiano, Carbona, Gorla, Loro, Rovelaſca, Venian, Senegra,

Abiaguazzo, Lunicipino, Trada, Somallæ: & in montibus Caſtiglione, Venegono ſuperiore & inferiore, Canoſco, Bellegazzo, Apiano, Guenzo, Lamazzo, Borgoro, Solerona; altiuſque Lulbia, Rocca, Cagno, Monello, Pianaſca. Viſuntur eodem tractu Ponte Vidon, Vodano Rovera, Binago, Mocagna, Malno, Lagurno, Liganetto, Cazzan, Rodere, Bizuchio, Imbruſa, Viglavi, Salvo, Monte Arſo. Reliqua loca ſunt Piſtura, Abia Craſſa, Bruſates, Roſates, Canegra, Vareſium, Caſtellettum, Corbetta, Sibrianum, Vittone, Maxcenta, Galeratum, Sancta Maria Montana, Galla Sicca, Sextium, Arſagum, Sfortiata, Gambolate, Gropetum, Vigeranum, Vallis Plumbana, Martaria, Burgum Lavetium, Barbarica, Laumellum.

Ticinũ, hodie *Pavia*, ſub Mediolanenſi Ducatu comprehenditur. (licet ex inſtituto VVenceſlai Comitis titulum duci Mediolanenſi addat.) Vrbs minime ſplendida; domus pleræque humiles, neque ad Italiæ morem perpolitæ: viæ rectæ atque patentes. Inter ædificia principem locum obtinent duo palatia commodo ſtudioſæ juventutis exſtructa. alterum à Pio V. Pontif. Max. alterum à Carolo Borromæo.

Vrbs univerſim hinc aggeribus, foſſis, lateritiis propugnaculis; inde flumine tuta, quod muros illius radit ſecundum oppidi longitudinem, neque facile alio derivari poteſt. Arcem habet antiqui operis, in qua olim duces palatium habuerunt. Oppidani originem Gallicam oſtendunt, plurimæ enim familiæ lilia in inſignibus uſurpant. Ager hujus urbis optimus, ſupraque modum fertilis tritici, vini, reliquorumque fructuum; tantæ paſſim ubertatis amœnitatiſque, ut vulgò *Il giardino di Milano* audiat. Via qua Mediolanum itur, vivarium eſt, quadratâ formâ, circuitu XX milliar. Italicorum, vulgo dictum *Il Barro*; deſinens ad nobile ſumtuoſumque Carthuſianorum monaſterium; vulgò la Certoſa. Poſt vivarium occurrunt Mandrino, Vigidulfi & Ticinello fluv. Ticinenſem hiſtoriam eleganter deſcripſit Bernardus Saccus libris decem.

Cremona nobiliſſima & pulcherrima civitas, ſed bellicoſis & factioſis civibus plena: muro cincta eſt antiquo ſed debili; verum habet arcem munitiſſimam, quæ valido ſemper præſidio tenetur.

Lauda (vulgo *Lodi*) civitas perhoneſta, dives, lauta, rebus omnibus quæ

ſunt ad vitam utiles abundans; populum alit non minus in armis, quam mercatura parandis divitiiſque ſolertem. arcem habet munitam. Agrum habet admodum amœnum & fertilem copia tritici, ſiliginis, milii, cæterarumque frugum, vini & aliorum fructuum. Campis lætiſſimis & pratis ad rem pecuariam ſummè opportunis felix eſt. quippe ager totus irriguus & crebris rivulis interſectus. Vnde lactis ſumma hic copia, & caſei ingentis molis & magni ponderis hic conficiuntur.

Dortona (vulgo *Tortona*) civitas ad Apennini jugi ſeſe flectentis cubitum, à Frederico olim Imper. everſa, ſed à Mediolanēſibus reſtaurata, unde ſumma animorum conjunctio. caſtellum habet cum forti præſidio.

Alexandria à palea cognominata, urbs inter duos amnes poſita, Tanazo ſuburbia divellente: jacet amœniſſimo plane loco: habetque arcem quantivis pretii.

Comum antiqua colonia Romanorum, urbs nobilis & opulenta, rebuſque neceſſariis ad uſum hominum affluens; munita quoque ad limites Helvetiorum: Si autem fas eſt credere res antiquaś etiam hodie animos movere,

nulla

nulla fuerit civitas offenſior Mediolanenſibus, quam hæc. Agrum habet à meridie peramœnum & fertilem, ab altera parte lacum Larium, ſive Comenſem.

In agro Laumellino civitas eſt *Novara*, in modico ſita colle. diu ſub Mediolanenſium Ducum fuit ditione. ab Turrianis, Vice-Comitibus, Sfortiis, Franciæque Regibus poſleſſa, cum Ducatus capite Mediolano in Hiſpanorum venit poteſtatem. Fruitur eâ certis legibus Parmenſium Dux. Octavius quippe Farneſius anno cIↄ Iↄ LVI, cum Cæſare ſocero reconciliatus eſt accepta Placentiæ, Novaræ ac Novarienſis territorii & caſtellorum in Parmenſi agro à Cæſarianis occupatorum poſſeſſione. hæ vero leges genero à Cęſare dictæ: Vt Placentiæ arcibus præſidium Hiſpanorum accipere & illud ſtipendio ſuo alere teneretur; Manerent Imperio & Romanæ ſedi ſalvæ rationes, quas in Parmenſi ditione habent; Novaræ arx in Cæſaris poteſtate eſſet, &c. Epiſcopatus gaudet dignitate. Viſuntur hoc tractu, Bremidum, Paleſtrium, Romanianum, Camarianum, Monatium, & alia. Brendronium, Gaviratium, Bruſinum planum, &c. Luganum, Milli, Murco-

tium, Liſantia, Angleria, Rancotium, Incuſa; Machaneum, Mons Scopatiolus; Belinzona, Rigoretum. cæteris commemorandis ſuperſedeo.

De *Bobio* poſtea dicturus ſum.

Vavarum non inhoneſtum oppidum, quod alii Vaprium alii Vavire nominant, è regione cõfluentis Brembi amnis in Adduam.

Vigevanum civitas eſt lauta, copiâ rerum ad vitam utilium affluens, agro perbono atque ubere, frumenti, vini cæterarumque frugum fertili, gnavis & induſtriis oppidanis, præſertim commercio textilium è lana, quæ mirâ hic copiâ fiunt.

Præter civitates præcipuas quas jam commemoravimus, plurima ſunt in hoc Ducatu, præſertim ad limites, loca munita; qualia ſunt *Valenza* antiquum oppidum cum valida arce ad fines Montiferrati. *Mortara* lautum oppidum ad limitem Pedemontii & Vercellarum. *Pizzighitone* ad fines Mantuani, Placentini, & Venetorum. *Lecho* verſus Comum, cui ſubſidiantur *Trezzo* & *Abbia graſſa*, caſtella munitiſſima; quorum *Trezzo* clavis eſt hujus ducatus.

Caſſanum ad lævam Adduæ ripam olim frequens oppidum & arce munitum,

tum, ſed bellorum injuria ſuperiori ſeculo miſerè deformatum: nunc nonnihil reſpiravit.

Redditus annui hujus Ducatus ampliſſimi ſunt. nam ſuperiori quoque ſeculo, ut Comineus refert, Duces quotannis ad ſeptingenta millia ducatorum perceperunt: nunc autem Rex Hiſpaniarum octingêta percipere dicitur, præter exactiones multas quæ extra ordinem miſeræ plebi imponuntur: tantaque eſt regiorum miniſtrorum crudelitas & avaritia, ut proverbio in Italia locum dederit, in Sicilia quidem miniſtros Regis arrodere, in Neapolitano autem regno comedere, in Mediolanenſi vero Ducatu penitus devorare.

Fortiſſimus eques Guarinus ita annuos hujus Ducatus reditus expreſſit. Hodierni (inquit) hujus ſtatus reditus annui, in diverſis rebus conſiſtunt. Primo eſt Menſuaria, (ita dicta quia in ſingulos menſes ſolvitur pro rata portione) nimirum trecenta mill. coronat. annua, quæ ſolvuntur ab omnibus locis ſtatus, tam eis quæ in feudum conceſſa ſunt, quam quæ immediate duci ſubſunt. Secundo datia quæ mercibus impoſita ſunt ad rationem antiqui valoris earundem, octoni coronati

nati in ſingulos centenos;& redimuntur annuatim pro CXL mill. coron. Tertio vectigal ſalarium: non enim licet ſalem exoticum invehere niſi iis qui licentiam à Camera pretio comparaverint, quam plerumque redimunt ducentis triginta millib. coronat. Sunt præterea datia vini, farinæ, carnium, ſed aliis jam diu oppignorata. De incertis non opus eſt dicere; qualia ſunt, multæ pecuniariæ, & bona condemnatorũ, quæ fiſco cedunt. Porro maximos Rex ſumtus hîc facit; nam ut plurimum etiam pacis tempore tria millia peditum Hiſpanorum hic alit, mille velites, & ſexcentos equites cataphractos. Multis autem annis jam impacata hic fuerunt omnia, nunc propter controverſias cum Sabaudo, nunc propter bellum in Rhætia; nuper propter Sabaudi & Gallorum expeditiones in Genuates; quibus haud dubio & incolarum opes exhauſtæ, agri variis locis vaſtati; & Rex ingentes belli ſumtus ſuſtinuit.

Toti Provinciæ præeſt Gubernator, (qui & Vicarius generalis Regis appellatur) penes quem eſt arbitrium omnium rerum politicarum; (civiles & quæ juſtitiam tangunt à Senatu peraguntur) & electio Magiſtratuum

omnium

omnium biennalium, puta Poteſtatum, Vicariorum, Iudicum, Commiſſariorum, Referendariorum, & Advocatorum fiſci, &c. Eſt ipſi Conſilium ſecretum, conſtans è Generali copiarum militarium, Caſtellano mediolanenſi, Cancellario, Præſide Senatus, Præſide Magiſtratuum oppidanorum, Theſaurario generali; cui interdum alii pauci ob præclara merita ſpeciali Regis gratia adjunguntur.

Senatus Mediolanenſis conſtat Præſide, & XII Senatoribus, (quorum tres ſolent eſſe Hiſpani) ut plurimum lecti è præcipuis civitatibus hujus ſtatus: è quibus veteri conſuetudine legi ſolet Regens, qui in Hiſpania Regi aſſiſtit, & locum habet ibidem in Conſilio Italiæ: ab hujus Senatus judiciis nulla datur appellatio. Omnes civitates, municipia & caſtella ſuas habent communitates, quæ reguntur ut plurimum à XII decurionibus; qui ſorte eliguntur è capſa conſiliariorum, qui fere ſunt LX: hi decuriones curant reſpublicas cujuſque loci. Mediolanum autem nullam aliam habet ſupra reliqua oppida prærogativam quam quod tribunalia generalia ibi reſideant.

Familia Ducum Mediolanenſium ita

ſe

ſe habet: uti Onuphrius expreſſit. Ioannes Galeatius Vice Comes, Galeatii filius, Stephani N. Magni Matthæi pron., patri ſucceſſit in adminiſtratione paternæ ditionis, anno cIↄ. ccc LXXVIII. Dux primus, Mediolani creatus ab Imperatore VVenceſlao non. Septembr. anno cIↄ ccc xcv. Imperavit annos VII; à patris verò obitu ad Ducatum ann. XVII, menſ. I, obiit anno cIↄ cccc II, Mediolani. Prima illa uxor fuit Catharina filia Ioannis Regis Francorum, è qua ſuſtulit filiam Valentinam, quæ nupſit Ludovico Turonenſi Car. V Franc. Regis filio, qui ex illa ſuſtulit Carolum Ducem Aurelianenſem & Mediolanenſem, patrem Ludovici XII Reg. Franc. E Catharina autem Vice-Comitis Barnabæ F. tertia uxore ſuſtulit Ioannem Mariam, qui Dux creatus eſt anno cIↄ cccc II. & civium aliquot conſpiratione occiſus eſt anno cIↄ-cccc XII. Et Philippum Mariam, qui Dux creatuseſt poſt fratris cædem, & imperavit ann. XXXV. obiitque anno cIↄ cccc̄ XLVII. is ex uxoribus nullos liberos ſuſtulit, è concubina autem filiam Blancam Mariam quæ nupſit Franciſco Sfortiæ, Sfortiæ Antenduli fil. poſt obitum autem Philippi

Mariæ

: uti Onuphrius expreſſit.
Galeatius Vice Comes, Ga-
is, Stephani N. Magni Mat-
., patri ſucceſſit in admini-
paternæ ditionis, anno clɔ.
II. Dux primus, Mediolani
ɔ Imperatore VVenceſlao
tembr. anno clɔ ccc xcv.
annos VII; à patris verò
Ducatum ann. XVII, menſi,
ɔ clɔ cccc II, Mediolani.
uxor fuit Catharina filia
gis Francorum, è qua ſuſtu-
alentinam, quæ nupſit Lu-
onenſi Car. V Franc. Re-
ui ex illa ſuſtulit Carolum
urelianenſem & Mediola-
atrem Ludovici XII Reg.
atharina autem Vice-Co-
bæ F. tertia uxore ſuſtulit
ariam, qui Dux creatus eſt
cc II. & civium aliquot
occiſus eſt anno clɔ.
hilippum Mariam, qui
poſt fratris cædem, &
. xxxv. obiitque anno
II. is ex uxoribus nul-
ſtulit, è concubina au-
ancam Mariam quæ nu-
ſfortiæ, Sforziæ Anten-
bitum autem Philippi
Mariæ

Mariæ interregnum fuit annis II, mén-ſib. ſex, d. XIV. Tunc vero Franciſcus Sfortia ex Duce exercitus creatus eſt quartus Dux Mediolanenſis, coronatus 8 cal. aprilis anno clɔ cccc L. fuit gener Philippi Ducis per filiam Blancam & adoptione filius. regnavit annis XVI. obiitque anno clɔ cccc LXVI. Suſtulit autem ex Blanca hoſce liberos: Galeacium Mariam Sfortiam, qui V Dux Mediolanenſis creatus fuit anno clɔ cccc LXVI, & præfuit annos X, menſ. IX, occiſus in templo conſpiratione civium Mediolanenſium, anno clɔ cccc LXXVII. ejus uxor fuit Bona filia Ducis Sabaudiæ. Et Ludovicum Mariam cognomento Morum Sfortiam. Galeatius autem Maria Sfortia è Bona ſuſtulerat Ioannem Galeatium Mariam Sfortiam, qui poſt patris cædem VI Dux Mediolanenſis creatus ann. clɔ cccc LXXVIII, præfuit ann. XVII, menſ. IX. obiitque ann. clɔ. cccc XCIV, poſtquam ex Iſabella Alfonſi regis Neapolitani filia ſuſtuliſſet Franciſcum Sfortiam Barri in Apulia Ducem, & Bonam Duciſſam Barri, uxorem Sigiſmundi Regis Poloniæ. Poſt hujus obitum patruus illius Ludovicus Maria VII Mediolani Dux creatus anno clɔ cccc XCIV. qui à Ludovico

XII

XII Gall. R. exactus an. cIↃ cccc xcix, & captus an. cIↃ IↃ, in Gallia in carcere obiit, poſtquam ex Beatrice Herculis Eſtenſis F. ſuſtuliſſet Maximilianum Mariam Sfortiam, qui VIII Dux factus eſt an. cIↃ IↃ xii, & à Gallis captus fuit an. cIↃ IↃ xv, & Franciſcum Sfortiam, qui IX Dux factus obiit an. cIↃ IↃ xxxv.

I.

Stemma Galeatiorum.

Ioannes Galeatius I Dux.
Ejus liberi.

Valentina uxor Ludovici Turonenſis.	Ioannes Maria II Dux.
|	Philippus Maria III Dux.
Carolus Dux Aurelianenſis.	|
|	Blanca Maria uxor Franciſci Sfortiæ.
Ludovicus XII Rex Franc.	
|	
Claudia quæ Franciſco I Valeſio Reg. Gall. nupſit.	

II. Sfor-

II.

Sfortiarum ſtemma.

Franciſcus Sfortia IV Dux.

Galeatius Maria V Dux.	Ludovicus VII Dux.	Maria
Ioannes Galeatius Sfortia VI Med. D.	Maximilianus VIII Dux.	Franciſcus IX Dux.
Franciſcus Sfortia Dux Barri.		

Vt autem jus quod Galliarum Reges ſibi vendicant in Ducatum Mediolanenſem melius intelligatur; narrant Valentinam hac conditione à Patre Ludovico Duci Turonenſi, aut ut Galli dicunt Aurelianenſi elocatam, ut ſi fratres illius Ioannem & Philippum ſine legitimis liberis decedere contingeret, Ducatus Mediolanenſis ad Valentinam & illius hæredes & legitimos ſucceſſores deſcenderet; quare & Carolus Aurelianenſis Valentinæ filius

patruo ſuo mortuo, Ducatum armatâ manu eſt ingreſſus; & Ludovicus duodecimus Gall. Rex Mediolanum vi obtinuit & Ludovicum Sfortiam captivum abduxit. Res tota paulo prolixius refertur à Cominæo lib. 1, de bello Neapolitano. Sed Hiſpanus, Veneti & Papa contra Gallum fœderati, Helvetiorum copiis freti, Gallos Mediolani poſſeſſione, quod jam XIII annos tenuerant, (verba ſunt Thuani lib. 1 Hiſtor.) expellunt, & Maximilianum Sfortiam Ludovici F. Mediolani Dominum conſtituunt, tradente civitatis claves Sedunenſi Epiſcopo. Ipſe Ludovicus ab infeſto Pontifice proſcriptus cum redintegrato exercitu rurſus Mediolanum Duce Ludovico Tremollio repeteret, ab Helvetiis ſanguinaria ad Novariam commiſſa pugna victus & tota fere Italia excluſus eſt. Nihilominus Franciſcus primus illius ſucceſſor ſtatim poſt regni ſucceſſionem aditam titulum quidem Ducis Mediolanenſis ſumſit; quippe qui Claudiam Ludovici filiam in uxorem haberet; tamen conſilio diſſimulato ſic res ſuas ordinabat, quaſi minime de recuperando Inſubrum imperio cogitaret: attamen copiis per Cottias & maritimas Alpes traductis, poſt

patruo ſuo mortuo, Ducatum armata manu eſt ingreſſus; & Ludovicus duodecimus Gall. Rex Mediolanum vi obtinuit & Ludovicum Sfortiam captivum abduxit. Res tota paulo prolixius refertur à Coninæo lib. 1, de bello Neapolitano. Sed Hiſpanus, Veneti & Papa contra Gallum fœderati, Helvetiorum copiis freti, Gallos Mediolani poſſeſſione, quod jam XIII annos tenuerant, (verba ſunt Thuani lib. 1 Hiſtor.) expellunt, & Maximilianum Sfortiam Ludovici F. Mediolani Dominum conſtituunt, tradente civitatis claves Sedunenſi Epiſcopo. Ipſe Ludovicus ab infeſto Pontifice proſcriptus cum redintegrato exercitu rurſus Mediolanum Duce Ludovico Tremollio repeteret, ab Helvetiis ſanguinaria ad Novariam commiſſa pugna victus & tota fere Italia excluſus eſt. Nihilominus Franciſcus primus illius ſucceſſor ſtatim poſt regni ſucceſſionem aditam ticulum quidem Ducis Mediolanenſis ſumſit; quippe qui Claudiam Ludovici filiam in uxorem haberet; tamen conſilio diſſimulato ſic res ſuas ordinabat, quaſi minime de recuperando Inſubrum imperio cogitaret: attamen copiis per Cottias & maritimas Alpes traductis, poſt

poſt cruentum cum Helvetiis prope Mediolanum prælium, Mediolanum cepit, & arcem in quam Maximilianus Sfortia confugerat deditione accepit. Carolus autem V Imperator Mediolanum rurſus expugnavit, & Franciſco Sfortiæ Maximiliani fratri attribuit. Quid autem juris Imperator in Ducatum Mediolanenſem ſibi competere prætendat, è Guicciardino operæ pretium eſt audire, è quo ſimul & juris Gallici munimina melius cognoſcentur. Imperiales (inquit) contendebant antiqua jura Ducum Aurelianenſium nullius eſſe momenti: nam quæ de ſucceſſione Valentinæ conveniſſent, nequaquam authoritate Imperiali tum fuiſſe confirmata, hodie autem Ducatum immediate ad Imperium pertinere, quia inveſtitura in Ludovicum Sfortiam & filios illius collata à Maximiliano Caroli avo fuerat revocata, cum tot tamque amplis clauſulis, ut merito & jure valida fuerit, præſertim in præjudicium filiorum qui numquam poſſederant, & tantum jus expectativum habebant & non reale. Quodque propterea inveſtitura in Regem Ludovicum & filiam illius Claudiam facta valida fuerit, verum hac conditione ut Claudia Carolo nube-

 ret,

ret, ſin vero conjugium abſque Caroli culpa non ſequeretur, inveſtitura nulla eſſet, & directe ad Carolum perveniret; qui & in tali caſu coram parente ſuo Philippo fuerit inveſtitus. Ex eo porro ſequi, ſecundam inveſtituram, in eundem Ludovicum, & Claudiam illiuſque maritum Franciſcum tum Comitem Angoleſmenſem, collatam, nullam eſſe, quippe in præjudicium Caroli adhuc minoris & ſub tutela Maximiliani avi ſui conſtituti, factam: ita ut Rex Franciſcus eo ſe tueri non poſſet. Multo minus allegare poſſe, Ducatum novo jure ſibi eſſe acquiſitum. nam tantum abeſſe ut inveſtituram ab Imperatore obtinuerit, ut ne umquam quidem petierit; & manifeſtum eſſe, ceſſionem à Maximiliano factam illi favere minime poſſe; quia feudum ſine conſenſu ſuperioris Domini alienatum ſtatim ad ſuperiorem revertitur; ideoque Maximilianus Sfortia, licet admiſſus fuiſſet ab Imperatore, & Dux mortuus fuerit, cum numquam inveſtituram acceperit, non potuiſſe in alium transferre jus quod numquam ipſe habuiſſet.

ret, ſin vero conjugium abſque Caroli culpa non ſequeretur, inveſtitura nulla eſſet, & directe ad Carolum perveniret; qui & in tali caſu coram parente ſuo Philippo fuerit inveſtitus. Ex eo porro ſequi, ſecundam inveſtituram, in eundem Ludovicum, & Claudiam illiuſque maritum Franciſcum tum Comitem Angoleſmenſem, collatam, nullam eſſe, quippe in præjudicium Caroli adhuc minoris & ſub tutela Maximiliani avi ſui conſtituti, factam: ita ut Rex Franciſcus eo ſe tueri non poſſet. Multo minus allegare poſſe, Ducatum novo jure ſibi eſſe acquiſitum. nam tantum abeſſe ut inveſtituram ab Imperatore obtinuerit, ut ne umquam quidem petierit; & manifeſtum eſſe, ceſſionem à Maximiliano factam illi favere minime poſſe; quia feudum ſine conſenſu ſuperioris Domini alienatum ſtatim ad ſuperiorem revertitur; ideoque Maximilianus Sfortia, licet admiſſus fuiſſet ab Imperatore, & Dux mortuus fuerit, cum numquam inveſtituram acceperit, non potuiſſe in alium transferre jus quod numquam ipſe habuiſſet.

De

De Finalio.

DE Finalio quod jam Rex Hiſpaniarum ad oram Liguſtici maris tenet ita ſe res habet: Vrbs jacet à mari M p. (inquit Leander) in faucibus vallis, ubi modico impoſita colli arx munitiſſima illam tuetur. Olim à Genuenſibus everſam perhibét, ejecta nobili familia Carrectorũ, quod Galeatius loci Marchio partes Mediolanenſis Ducis adverſus ipſos foviſſet. Philippus tamen Maria, Galeatium rurſus in ditionem reſtituit. cujus filius & oppidum reſtauravit, & ad inſignem nitorem perduxit. cui ſucceſſit in principatu filius Alfonſus : is à Finaliis ipſis ob ſævitiam illius rebellantibus oppido expulſus, & anno cIↄ Iↄ LVIII, à Genuenſibus Duce Andrea Lomelino in arce ſua obſeſſus, fruſtra Senatum dehortante Andrea Auria, qui arcta adfinitate cum Carrectis conjunctus erat, ad Imperatorem de Genuenſium injuriis conqueſturus Ratiſponam venit: anno demum cIↄ Iↄ LXIII Cæſar ſecundum Alfonſum pronunciavit, & Genuenſes ad Finalii reſtitutionem & ſumtus in id bellum factos Marchioni refundendos condemnavit.

 vit.

vit. Cum tamen non parerent Genuenſes, poſtremo Cæſar Fæcialem ad eos miſit, ſed irrito initio ſucceſſu, paullumque ob eorum contumaciam à bello abſtinuit: Verum interventu Philippi Finalium Marchioni invitis oppidanis reſtitutum eſt & Genuenſes Cæſari reconciliati. Anno dein CIↃ IↃLXXI, oppidum & arx ab Hiſpanis ex improviſo capta, ea tamen conditione, ut jura ſua ac fructuum & vectigalium perceptio Marchioni ſalva eſſent. Sed & tum reſtitutum fuiſſe videtur. Anno denique CIↃ IↃC II, Finalium ab Hiſpanis occupatum fuit, Carrectorum familiâ aut excluſâ aut ad diſceptandum jus ſuum in aulam Cæſaream amandatâ. In proximo & Medeſimus vulgo portus captus & milite firmatus.

vit. Cum tamen non parerent Ge-
nuenſes, poſtremo Cæſar Fæcialem ad
eos miſit, ſed irrito initio ſucceſſu,
paullumque ob eorum contumaciam
à bello abſtitit: Verum interventu Phi-
lippi Finalium Marchioni invitis oppi-
danis reſtitutum eſt & Genuenſes Cæ-
ſari reconciliati. Anno dein clↄ Iↄ
LXXI, oppidum & arx ab Hiſpanis ex
improviſo capta, ea tamen conditio-
ne, ut jura ſua ac fructuum & vectiga-
lium perceptio Marchioni ſalva eſſent.
Sed & tum reſtitutum fuiſſe videtur.
Anno denique clↄ Iↄc II, Finalium
ab Hiſpanis occupatum fuit, Carre-
ctorum familiâ aut excluſâ aut ad di-
ceptandum jus ſuum in aulam Cæſa-
ream amandatâ. In proximo & Me-
deſimus vulgo portus captus & mi-
lite firmatus.

III. DE

III.

DE

GENVENSIUM REPUBLICA,

Sive

POLITIAE apud GENVENSES deſcriptio.

ANte CCC annos (inquit Thuanus lib. 61,) cum hinc Spinularum & Auriarum, inde Fliſcorum & Grimaldorum, quæ principes familiæ Genuæ erant, odiis privatis & ſimultatibus crudeliter & avarè LXX amplius annorum ſpacio lacerata fuiſſet Reſpublica, ad extremum qui patrias leges & jugum domeſticum ferre non poterant, ad alienas opes confugere & externorum Principum dominationem experiri coacti ſunt, ſub Henrici VI Cæſaris, Roberti Andini R. Neapolitani, deinde ſub Regum Gallorum & Vice-Comitum Mediolanenſium imperio per annos complures haud melius habiti. Tandem Simonis Buccanigri virtute priſtinam

libertatem recuperarunt. Is anno cIↄ cccc xliv, excuſſo Vice-Comitum jugo, Rempublicam conſtituit,& Dux creatus, ut diſſidiorum cauſas impoſito ambitioni patritiorum freno præcideret, legem condidit, qua nobiles (ſic vocabantur illi, qui in Republ. ab anno cIↄc (neque enim altius reipublicæ ſuæ originem repetunt Genuenſes) honoribus & muneribus publicis participaſſent) à principatu & ceteris fere magiſtratibus arcebantur, quos ſolis popularibus gerere jus eſſet; populares autem ii dicebantur, qui tunc Novi, id eſt, nondum munerum publicorum participes; qui exinde ſoli fere ſummos magiſtratus in Republ. geſſerunt, excluſis Spinulis & Auriis, qui tunc ejectis Grimaldis & Fliſcis, rerum in patria potiebantur. Aſtu tamen illorum, quod jam vi aperta non audebant, tandem effectum eſt, ut ſubortis inter populares factionibus, & præcipue inter Fulgoſios & Adornios, dum hi ad has, illi ad alteras partes ſe applicant, cuncta rurſus in urbe & civili adminiſtratione miſcerentur, principatu tamen ſummo ſemper penes populares manente; donec Octavianus Fulgoſius, arce quæ à Gallis tenebatur receptâ & deſtructâ, xii-

libertatem recuperarunt. Is anno c̄
cccc XLIV, excuſſo Vice-Comitum
jugo, Rempublicam conſtituit, & Dux
creatus, ut diſſidiorum cauſas impoſi-
to ambitioni patriciorum freno præ-
cideret, legem condidit, qua nobiles
(ſic vocabantur illi, qui in Republ. ab
anno cIↄ c (neque enim altius rei-
publicæ ſuæ originem repetunt Ge-
nuenſes) honoribus & muneribus pu-
blicis participaſſent) à principatu &
ceteris fere magiſtratibus arcebantur,
quos ſolis popularibus gerere jus eſſet;
populares autem ii dicebantur, qui
tunc Novi, id eſt, nondum munerum
publicorum participes; qui exinde ſoli
fere ſummos magiſtratus in Republ.
geſſerunt, excluſis Spinulis & Auriis,
qui tunc ejectis Grimaldis & Fliſcis, re-
rum in patria potiebantur. Aſtu ta-
men illorum, quod jam vi aperta non
audebant, tandem effectum eſt, ut
ſubortis inter populares factionibus,
& præcipue inter Fulgoſios & Ador-
nios, dum hi ad has, illi ad alteras par-
tes ſe applicant, cuncta rurſus in urbe
& civili adminiſtratione miſcerentur,
principatu tamen ſummo ſemper pe-
nes populares manente; donec Octa-
vianus Fulgoſius, arce quæ à Gallis
tenebatur receptâ & deſtructâ, XII
viros

viros Reipubl. ordinandæ creavit, qui
ſopitis diſſenſionibus, & factioſis no-
bilium & popularium nominibus ex-
tinctis, concordiam inter cives & u-
nionem reſtituerent. Verum cum A-
dornii rurſus ſummam rerum ad ſe
traxiſſent, tam ſanctum ac laudabile
Fulgoſii propoſitum exitu caruit. Tan-
dem Andreas Auria, cum alieno ma-
xime tempore Gallorum partes de-
ſeruiſſet, & hoc operæ pretium à Ca-
rolo V Cæſ. obtinuiſſet, ut patriæ li-
bertas reſtitueretur, pacis in civitate
conſtituendæ jactis ab Octaviano fun-
damentis ſuperſtruere voluit, & no-
vam hanc reipubl. formam anno cIↄ.
Iↄ XXVIII inſtituit; qua nobiles &
populares, abolitis factionum nomini-
bus, in unum veluti corpus, conjun-
gerentur, & utrique ſummis honori-
bus, à quibus nobiles, qui antea dice-
bantur, per XCIV annos excluſi fue-
rant, æquabili jure participarent. ea
autem ratio inita fuit, ut recenſitis
omnibus familiis, excepta vili plebe,
ex toto illo numero ampliores ſelige-
rentur, quæ ſex domos ſive alias fa-
milias ex ſe profectas, ſed diſtinctas
tanquam propagines à ſe deductas,
haberent, in quas reliquæ omnes, quæ
ad minorem numerum redactæ erant,

 veluti

veluti adoptione aſſumtis eorum nominibus.infererentur.Cenſu diligenter habito,hujuſmodi conditionis tantum xxvii familiæ repertæ, & ex iis xxiii ex Nobilium ordine, v tantum ex populari: eæ fuerunt Nobilium quidem (ut Pizarrus annotat) Auriæ, Calvi, Catanei, Centuriones, Cibo, Cicadæ, Fliſci, Gentiles, Grimaldi, Grilli,Imperiales, Interiani, Lercarii, Lomelini, Marini, Nigrii, Nigrones, Palavicini, Pinelli, Spinulæ, Salvagni, Vivaldi, Vſusmarii: è popularibus autem Iuſtiniani, Furnarii, Franchi, Saulii, Promontorii: Fulgoſiis & Adorniis ob crebras ſibi invicem clades inflictas, exitia ac proſcriptiones ad minorem numerum redactis, quam ut per eam legem familias in urbe conſtituere poſſent. tum ut diſſidiorum occaſio tolleretur, quæ per factioſa nobilium & popularium nomina crebro renovabantur, nobilium nomen omnibus communicatum; & (ut ſcribit Bodinus) optimatibus ita conſcriptis, in ſingulos annos decem cives, ex opibus, virtute aut nobilitate cooptandi poteſtas facta: ſed ne ſic quidem res ſatis pacatæ fuerunt,licet Auria ſuperſtite quietæ. tamen anno xlvii poſt conjurationẽ Fliſcorum profligatam, ex

veluti adoptione aſſumtis eorum no-
minibus inſererentur. Cenſu diligenti
habito, hujuſmodi conditionis tantum
xxvii familiæ repertæ, & ex iis xxiii
ex Nobilium ordine, v tantum ex po-
polari: eæ fuerunt Nobilium quidem
(ut Pizarrus annotat) Auriæ, Calvi,
Catanei, Centuriones, Cibo, Cicadæ,
Fliſci, Gentiles, Grimaldi, Grilli, Impe-
riales, Interiani, Lercarii, Lomelini,
Marini, Nigrii, Nigrones, Palavicini,
Pinelli, Spinulæ, Salvagni, Vivaldi,
Vſusmarii: è popularibus autem Iuſti-
niani, Furnarii, Franchi, Saulii, Pro-
montorii: Fulgoſiis & Adorniis ob
crebras ſibi invicem clades inflictas,
exitia ac proſcriptiones ad minorem
numerum redactis, quam ut per eam
legem familias in urbe conſtituere
poſſent. tum ut diſſidiorum occaſio
tolleretur, quæ per factioſa nobilium
& popularium nomina crebro reno-
vabantur, nobilium nomen omnibus
communicatum; & (ut ſcribit Bodi-
nus) optimatibus ita conſcriptis, in
ſingulos annos decem cives, ex opi-
bus, virtute aut nobilitate cooptandi
poteſtas facta: ſed ne ſic quidem res
ſatis pacatæ fuerunt, licet Auria ſuper-
ſtite quietæ. tamen anno xlvii poſt
conjurationé Fliſcorum profligatam,
ex

ex Auriæ conſilio, creati viii Reipu-
blicæ ordinandæ, iv ex Antiquis, iv
ex Novis. jam enim illa nomina in lo-
cum nobilium & popularium inva-
luerant, peſſimo, ut poſtea apparuit, ex-
emplo. Ii legem in Antiquorum gra-
tiam condiderunt, qua conſilium
majus, in quod cccc quotannis ex
omni numero ſorte legebantur, ad
ccc redigebantur; quibus c ſuffragio
electi adjungerentur. xx ex prima-
riis civibus delecti; viii videlicet qui
S. Georgii magiſtratum, vii qui ma-
ſtratum extraordinarium cõſtituunt,
& V Syndici. additum poſtremo in fa-
vorem item Antiquorum ut c illi ſuf-
fragio lecti, xxviii viros, ſic tamen ut
duas tertias votorum partes vincere
opus eſſet, eligerent, qui prius à V ſor-
te lectis nominabantur. porro in illo-
rum xxviii poteſtate erat, ducem &
cæteros magiſtratus eligere. Hanc in-
juriam Novi utcunque tulerunt uſ-
que ad annum clɔ Iɔ lxx, cum rurſus
factiones à Novis excitatæ, in tantum
incendium exarſerunt, ut Antiqui ple-
rique Nobiles urbe denique excede-
rent anno clɔ Iɔ lxxv, & infeſtis ar-
mis cum iis qui in urbe remanſerant
contenderent: (ut prolixe comme-
morat Thuanus Hiſtor. lib. 61.) Tan-
dem

dem tamen Pontifice, Imperatore, Regibus Gall. & Hiſpaniæ intervenientibus, induciæ pactæ, & in certos arbitros convenerunt; qui fuerunt Cardinalis Moronus ſedis Apoſtolicæ Legatus de latere: Petrus Faunus Coſtachiarius S. Imp. Comes & Princeps, Epiſcopus Aquenſis, Cæſareuſque Orator: Don. Carolus à Borgia Gandiæ Dux; Ioannes Idiacus Philippi R. Orator apud Genuenſes. qui cum Caſalii S. Evaſii aliquandiu contuliſſent: tandem concordiæ leges perſcriptæ ſunt, & prius à Senatu revocatis exulibus, & viciſſim arcibus ac munitionibus, quæ belli tempore occupatæ fuerant à nobilibus, reſtitutis, primum Caſalii, dein Genuæ recitatæ ſunt, magno utriuſque partis applauſu: & poſtea leges publicatæ LXI capitibus comprehenſæ. iis ante omnia abrogantur nomina nobilium veterum & novorum ſive cooptatorum ac popularium, eorumve qui vel in urbe vel extra urbẽ ſunt: porticuum item S.S. Petri & Lucæ nomina & aliæ tam perſonarum quam colonorum aut factionum & familiarum appellationes; earũ omnino memoria ſepulta, additaq; in eos, qui eas renovaverint, pœna, ut omnibus honoribus & nobilitatis commodis ipſo jure

dem tamen Pontifice, Imperatore, Re-
gibus Gall. & Hiſpaniæ intervenienti-
bus, induciæ pactæ, & in certos arbi-
tres convenerunt; qui fuerunt Cardi-
nalis Moronus ſedis Apoſtolicæ Lega-
tus de Latere: Petrus Faunus Coſtachia-
rius S. Imp. Comes & Princeps, Epiſco-
pus Aquenſis, Cæſareuſque Orator:
Don. Carolus à Borgia Gandiæ Dux;
Ioannes Idiacus Philippi R. Orator
apud Genuenſes. qui cum Caſalii S.
Evaſii aliquandiu contuliſſent: tandem
concordiæ leges perſcriptæ ſunt, &
prius à Senatu revocatis exulibus, &
viciſſim arcibus ac munitionibus, quæ
belli tempore occupatæ fuerant à no-
bilibus, reſtitutis, primum Caſalii, dein
Genuæ recitatæ ſunt, magno utriuſ-
que partis applauſu: & poſtea leges pu-
blicatæ LXI capitibus comprehenſæ.
iis ante omnia abrogantur nomina
nobilium veterum & novorum ſive
cooptatorum ac popularium, eorum-
ve qui vel in urbe vel extra urbẽ ſunt:
porticuum item S. S. Petri & Lucæ no-
mina & aliæ tam perſonarum quam
colonorum aut factionum & familia-
rum appellationes; earũ omnino me-
moria ſepulta, additaq; in eos, qui eas
renovaverint, pœna, ut omnibus ho-
noribus & nobilitatis commodis ipſo
jure

jure & facto privati cenſeantur. tum decernitur, ut omnes qui in cenſu civitatis deſcripti ſunt & qui in poſterum juxta novæ conſtitutionis formam deſcribentur, in reipubl. adminiſtratione pares & æquales habeantur, ita ut unus nunc & deinceps ſit ſolus & ſingularis, nulliſque terminis aut numeris diviſus Nobilitatis & civium Rempubl. adminiſtrantium ordo; & ut ſimultatum cauſæ radicitus evellantur, qui juxta legem anni XXVIII alicujus familiæ nomen & inſignia aſſumſerunt; iis dimiſſis in futurum ipſi ac ex iis prognati propriæ & avitæ familiæ inſignia & cognomina in voce & ſcriptis uſurpent: quod & in iis qui poſtea in nobilitatis cenſum referentur locum habere intelligatur. qui artes mechanicas exercent antequam in eum ordinem cooptentur, eos omittere teneantur. collegia duo inſtituãtur: & cccc ab arbitris, qui majori; & ex eo numero quaſi ſubſortitione quadam c, qui minori conſilio præſint; aliique magiſtratus hac vice nominentur formâ præſcriptâ, qua in iis creandis deinceps utantur. Magiſtratus autem hi ſunt: Primus & præcipuus Dux, qui publicas ædes, quas palatium vulgò vocant, inhabitat, ejuſque cuſtodiæ

præ-

præſidiique cauſa ſ͡ɔ ſtipatores ac ſatellites Germani adhiberi ſolent: biennio autem præeſt, neque quicquam arduum ſine ipſo geri, aut ullum Senatus-Conſultum citra illius ſuffragium cōdi poteſt. Proximi ſunt Octo-viri, qui una cum Duce collegium, faciunt, quod vulgo *La Signoria* appellatur: quoniam maxima quæque in Republica tractare conſueverunt Octo-viri (ut ait Bodinus.) exacto magiſtratu Reipubl. toto biennio procuratores ſunt, Dux perpetuo: & utrique deinceps quoad vixerint, in Octovirorum Collegium admittuntur. Præterea Imperator una cum Tribunis militaribus quadraginta, qui annuâ poteſtate legionibus præſint, eiſdem optimatum ſuffragiis creantur. Quod ad juriſdictionem attinet, peregrinos arceſſere ſolent; prætorem nempe cum duobus legatis, quorũ alter fiſcalia, alter criminalia tractat: tum quinque viros privatorum judiciorum in biennium, quam ipſi Rotam appellant: at Septem-viri litibus extra ordinem definiendis ex albo civium accipiuntur. Item Syndicatus Quinque-virorum, (qui veri Cenſores) qui quæſtiones exercent, tum adverſus Ducem, tum etiam adverſus Octo-viros exacto magi-

præſidique cauſa lo ſtipatores ac ſa-
tellites Germani adhiberi ſolent: bien-
nio autem præeſt, neque quicquam
arduum ſine ipſo geri, aut ullum Se-
natus Conſultum citra illius ſuffra-
gium cōdi poteſt. Proximi ſunt Octo-
viri, qui una cum Duce collegium
faciunt, quod vulgo *La Signoria* ap-
pellatur: quoniam maxima quæque
in Republica tractare conſueverunt
Octo-viri (ut ait Bodinus.) exacto ma-
giſtratu Reipubl. toto biennio procu-
ratores ſunt, Dux perpetuo: & utrique
deinceps quoad vixerint, in Octovi-
rorum Collegium admittuntur. Præ-
terea Imperator una cum Tribunis
militaribus quadraginta, qui annu
poteſtate legionibus præſint, eiſdem
optimatum ſuffragiis creantur. Quod
ad juriſdictionem attinet, peregrinos
arceſſere ſolent; prætorem nempe
cum duobus legatis, quorū alter ci-
lia, alter criminalia tractat: tum quin-
que viros privatorum judiciorum in
biennium, quam ipſi Rotam appellant:
at Septem-viri litibus extra ordinem
definiendis ex albo civium accipiun-
tur. Item Syndicatus Quinque-viro-
rum, (qui veri Cenſores) qui quæſtio-
nes exercent, tum adverſus Ducem,
tum etiam adverſus Octo-viros exacto
magi-

magiſtratu, edicto propalam propo-
ſito, ſi quis civium ſe injuriam ab illis
accepiſſe conqueratur; quod ſi nemo
queſtus fuerit, innocenter exacti ma-
giſtratus decretum datur. Habent præ-
terea alium magiſtratum quem San-
Georgianum vocant: Munus hoc no-
biliſſimum anno cIↄ cccc vII inſtitu-
tum fuit, cui etiam Reſpublica illa ma-
gnam ſuæ incolumitatis partem de-
bet. Quamvis enim Genuenſium ci-
vitas in ſterili fere ſolo ſita ſit, & opi-
bus ibi genitis parum abundet: magi-
ſtratibus tamen nunquam ad Reipub.
ſublevandas neceſſitates, & conficien-
dam pecuniam rationes defuerunt,
quam ii qui ad clavum Reipublicæ ſe-
derunt à privatis hominibus vel invi-
tis, vel volentibus, mutuo ſumpſerunt,
ſine tamen ipſorum damno, quippe
gravibus uſuris, pro temporis condi-
tione & varietate perſolutis, ne ſcilicet
qui publicam rem ſuis facultatibus ju-
varent, privatim detrimentum pate-
rentur.

Quo vero ad erogandum Reipubli-
cæ pecuniam cives alacriores redde-
rentur, creditoribus, aſſignatis certis
hypothecis & redditibus, è frumenti,
vini aut aliarum rerum vectigalibus,
&c. cavebatur. Et hic quaſi Reipubl.
cum

cum privatis hominibus contractus, *Compera* dicebatur: additumque ut qui centum libras mutuo dediſſet, in hac velut ſocietate unum locum, qui ducentas, duos locos teneret, & ſic deinceps: adeo ut Comperæ ſive ſocietates ejuſmodi valde multiplicatæ fuerint, quarum aliæ dicebantur Capituli, aliæ S. Pauli, aliæ Salis, &c. Harum unaquæque à civibus quibuſdam adminiſtrabatur, quorum erat operam dare, ut creditoribus recte ſatisfieret, & rationes inter hos & Rempublicam juſte ſervarentur. Quum vero, ut fieri ſolet, è multitudine magna nata eſſet confuſio, decretum fuit, ut omnes in unum corpus redigerentur, cui Comperæ ſive Cameræ à D. Georgio nomen inditum, ejuſque cura quibuſdam itidem civibus commiſſa eſt. qui quum ſingulari induſtriâ & prudentiâ munus ſibi injunctum adminiſtrarent, publicæ vero neceſſitates magnos requirerent ſumptus, Locatariorum (ſic enim ſupra diximus nominari eos qui in hanc ſocietatem admittuntur) numerus valde crevit, adeo ut oppignorata magna publicorum redituum parte, Officii hujus curæ & negocia mirum in modum aucta ſint, & oppida etiam & territoria ejus di-

cum privatis hominibus contractus, *Compera* dicebatur: additumque ut qui centum libras mutuo dediſſet, in hac velut ſocietate unum locum, qui ducentas, duos locos teneret, & ſic deinceps: adeo ut Comperæ ſive ſocietates ejuſmodi valde multiplicatæ fuerint, quarum aliæ dicebantur Ca... tuli, aliæ S. Pauli, aliæ Salis, &c. Harum unaquæque à civibus quibuſdam adminiſtrabatur, quorum erat operam dare, ut creditoribus recte ſatisfieret, & rationes inter hos & Rempublicam juſte ſervarentur. Quum vero, ut fieri ſolet, è multitudine magna nata eſſet confuſio, decretum fuit, ut omnes in unum corpus redigerentur, cui Comperæ ſive Cameræ à D. Georgio nomen inditum, ejuſque cura quibuſdam itidem civibus commiſſa eſt, qui quum ſingulari induſtriâ & prudentiâ munus ſibi injunctum adminiſtrarent, publicæ vero neceſſitates magnos requirerent ſumptus, Locatariorum (ſic enim ſupra diximus nominari eos qui in hanc ſocietatem admittuntur) numerus valde crevit, adeo ut oppignorata magna publicorum redituum parte, Officii hujus curæ & negocia mirum in modum aucta ſint, & oppida etiam & territoria ejus ditioni

tioni acceſſerint. Inde factum, ut ſocietas hæc primum ab ipſa Republica, deinde à Pontificibus, Imperatoribus & aliis civitatis dominis multa privilegia impetrarit, ſic ut quamvis hoc officium ab ipſa Republica & iis qui Palatium gubernant dependeat, nihilominus tamen urbano magiſtratui ſubjecta non ſit, ſed omnes etiam qui partem aliquam Reipublicæ capeſſunt, ejus privilegia inviolata ſe ſervaturos promittere & jurare cogantur. Vt verò in aliis fere rebus principia valde tenuia ſunt & contempta, temporis verò ſucceſſu paulatim ad perfectionem contendunt: ita in hoc quoque officio ſive magiſtratu accidit, cujus hodie multo melior & perfectior eſt forma quam olim fuit. Quantum enim ad comparationem utilitatis, ſive emolumenti à Locatario percipiendi attinet, non jam certum quid eſt præfinitum aut determinatum, ut olim, ſed pro ratione reditus & ſumtuum, itemque ad conſervationem earum rerum quarum cura officio huic commiſſa eſt, & prout vectigalia fructuoſa fuerint vel minus, omnia diriguntur; quin etiam ipſa redituum percipiendorum quæ hodie in uſu ratio multo ſecurior eſt

& ad conſcientiam accommodatior: præterquam quod, ut diximus, hac ratione dominia aliquot & territoria ei ſunt acquiſita, ad quorum faciliorem adminiſtrationem novas regulas & novas leges condere oportuit. Hujus quidem officii ſive magiſtratus reſpe-ctu Genuenſium civitas in duas quaſi Communitates dividi poteſt. Quarum prima Major eſt, & ab iis qui in Palatio jus dicunt, gubernatur, & integram fere civitatem comprehendit. Altera eſt, cui San-Georgianus magiſtratus præeſt, & ad Locatarios ſive redditum participes ſpectat. Illa quidem multis mutationibus obnoxia & tyrannicum imperium nonnunquam experta eſt; hæc verò libera ſemper & ad certos cives adſtricta, ac proinde firma fuit.

Porro huic officio ſive magiſtratui Octo-viri præſunt, qui Protectores vulgo dicuntur: eorum munus annuum eſt: eliguntur vero ſexto quoque menſe Quatuor-viri ex omni Locatariorum ſive creditorum numero, ſic tamen ut credita pecunia ad certam & præfinitam aſcédat ſummam. Eliguntur autem hoc modo: Ex omni illo numero LXXX viri ſorte ducuntur; hi ſtatim è ſuo numero triginta quatuor item

& ad conſcientiam accommodatior:
præterquam quod, ut diximus, hac ra-
tione dominia aliquot & territoria
ſunt acquiſita, ad quorum faciliorem
adminiſtrationem novas regulas &
novas leges condere oportuit. Hujus
quidem officii ſive magiſtratus reſpe-
ctu Genuenſium civitas in duas quaſi
Communitates dividi poteſt. Quarum
prima Major eſt, & ab iis qui in Pa-
latio jus dicunt, gubernatur, & inte-
gram fere civitatem comprehendit.
Altera eſt, cui San-Georgianus magi-
ſtratus præeſt, & ad Locatarios ſive
redditurum participes ſpectat. Illa qui-
dem multis mutationibus obnoxia &
tyrannicum imperium nonnunquam
experta eſt; hæc verò libera ſemper &
ad certos cives adſtricta, ac proinde
firma fuit.

Porro huic officio ſive magiſtratui
Octo-viri præſunt, qui Protectores
vulgo dicuntur: eorum munus an-
nuum eſt: eliguntur vero ſexto quoque
menſe Quatuor-viri ex omni Locata-
riorum ſive creditorum numero, ſic
tamen ut credita pecunia ad certam &
præfinitam aſcendat ſummam. Eligun-
tur autem hoc modo. Ex omni illo
numero LXXX viri ſorte ducuntur; hi
ſtatim è ſuo numero triginta quatuor
item

item ſorte ducunt, quib
egredi non licet, niſi oct
Protectoribus electis; nece
ut eorum ſinguli decem ſ
puncta ferant.

Anno cIↃ IↃ XLIV aliu
S. Georgii, in quo octo fu
conſtitutum eſt, quod ab
tutionis hodieque nomen
officium XLIV, ſcilicet ann
Cauſſa vero ob quam inſti
fuerit, hæc fertur. Quu
ſæpedictum triginta ſepten
ſpacio valde eſſet auctum, a
illi Protectores negociis tract
ſufficerent, nec intra ann
tem ea poſſent expedire, c
ficiendam pecuniam & p
emolumenta ſpectarent: c
neceſſarium viſum eſt, ad
bono ordine conſervanda
maxime hujus officii opes
aliquot eligere qui earum
ram gererent, & in omnibu
gianæ Societatis utilitate
verent, omnia vero ita oc
niſtrarent, ne tyrannis il
daretur occaſio. Et hoc c
do octo viri illi electi ſun
bini quoque anno permut
rum eſt colligere & adm

quæ ex annuis proventibus, quorum cura octo Protectoribus concredita eſt, reliqua fiunt.

Officium hoc Corſicam inſulam aliaſq; nonnullas civitates & loca ſub ſuo habet imperio, & omnes ad eorum conſervationem neceſſarios ſumtus facit.

Sunt & officia quædam apud Genuates, quæ expreſſa lege in eos conferuntur qui in libro civitatis deſcripti non ſunt; ea tamen lege, quod ubi in aliquo eorum agitur de tractanda publica vel aliena pecunia, non prius ad illud obeundum admittatur, quam idoneam cautionem præſtiterint. Qualia ſunt omnia officia Scribarum & Notariorum, tam eorum qui à ſecretis ſunt Illuſtriſſ. Dominationis, quam qui in Collegio Procuratorum, officio S. Georgii, ſupremis *Prætorii*, Rotæ, tam civilis quam criminalis, omnibuſque magiſtratibus, tam in civitate, quam in Ripariis, in Inſula, & demum in univerſo dominio aſſident. Officia omnia Conſulum rationis. Omnia officia receptarum pecuniarum, quas vulgus *Capſeries* appellat, tam apud officium S. Georgii, quam apud licitatores vectigalium & omnium redditTuum publicorum. Officium unum

quæ ex annuis proventibus, quorum cura octo Protectoribus concredita eſt, reliqua ſunt.

Officium hoc Corſicam inſulam aliasq; nonnullas civitates & loca ſub ſuo habet imperio, & omnes ad eorum conſervationem neceſſarios ſumtus facit.

Sunt & officia quædam apud Genuates, quæ expreſſa lege in eos conferuntur qui in libro civitatis deſcripti non ſunt; ea tamen lege, quod ubi in aliquo eorum agitur de tractanda publica vel aliena pecunia, non prius ad illud obeundum admittātur, quam idoneam cautionem præſtiterint. Qualia ſunt omnia officia Scribarum & Notariorum, tam eorum qui à ſecretis ſunt Illuſtriſſ. Dominationis, quam qui in Collegio Procuratorum, officio S. Georgii, ſupremis Prætorii, Rotæ, tam civilis quam criminalis, omnibusque magiſtratibus, tam in civitate, quam in Ripariis, in Inſula, & demum in univerſo dominio aſſident. Officia omnia Conſulum rationis. Omnia officia receptarum pecuniarum, quas vulgus *Capſeries* appellat, tam apud officium S. Georgii, quam apud licitatores vectigalium & omnium redditUum publicorum. Officium unum inter

inter Cenſores. quorum eſt providere, ut omnis injuſtitia inter ementes & vendentes & alios qui mercaturam vel artem aliquam manuariam tractant, præcaveatur, & omnibus debito pondere & menſura mercimonia miniſtrentur. Vnum inter Conſervatores ſanitatis; unum inter Annonæ præfectos. Præfecturæ inſuper Tabiæ, Rapalli, Caſtri novi, Gavii Framuræ, Montis Rubei, Vernatiæ & Corniliæ, Sigeſtri, Trioriæ, Moncliæ, Vvadæ, Cerianæ Recchi, Petræ, Cervii, Andoriæ, Vultabei, Coſtæ Vadorum, Varaginis, Stellæ, Caſtilioni Rimazorii & Manarolæ, Portus Veneris, Corvariæ, Carri & Caſtelli, Godani, Arculæ Vezzani; præfecturæ arcis Lericenſis, arcis Zarzanellæ & Gavii. Officia Vicariatus Savonæ, Clarari, Novarum, Spediæ & Baſtitæ in Corſica. Non niſi aſſcriptis autem in civium librum, committuntur Prætura Savonæ, Capitaneatus Clavarienſis, Spedienſis, Zarzanenſis; gubernatura Corſicæ, prætura Ayacenſis; commiſſariatus Bonifacii & Calvæ.

Porro urbs Genua ſita eſt in tumulis mari proximis, ad flexuoſum ſinum & ſemilunæ in modum incurvum. impendent ab Arcto excelſi & nudis verticibus aſperi atque inculti montes,

qui arcent infeſtos aquilones, ſuperbiſſimis palatiis atque ædificiis ad miraculum uſque nitet, ceterum anguſtis viis impedita, præterquam una quam Novam vocant. Bizarrus ejus ambitum ſupra ſex millia paſſuum continere tradit. Ampliſſimum habet ad ſinum portum, ſed Africo expoſitum, quo ſæviente hic interdum grave damnum naves patiuntur: Cui tamen incommodo ingenti mole ad ſexcentos paſſus in altum jacta mederi ſategerunt. E regione molis hujus promontorium eminet & ſuper illud pharus elegantiſſimi operis; pone quem ſuburbia viſuntur ſplendore & magnificentiâ ædium urbi pene æmula.

Porro urbs parochias numerat XXXII ad Orientem. Feritore amne, qui hodie Biſamnis appellatur, prope ipſa mœnia alluitur; habet ibidem & torrentem potius quam fluvium, Ferixanum dictum, qui è proximis montibus præcipitatus, in conſpectu urbis ſe Biſamni miſcet: ab occaſu flumen Pociferum, à quo vallis nomen habet, decurrit. totiuſque illius tractus, præſertim littori maris vicinus, multis nobilibus municipiis & commodis pagis commendatur; inter quos ſane vicos hi ferme ſunt omnium fertiliſſimi & amœ-

qui arcent infeſtos aquilones, ſupe- biſſimis palatiis atque ædificiis ad mi- raculum uſque nitet, ceterum anguſtis viis impedita, præterquam una quam Novam vocant. Bizarrus ejus ambi- tum ſupra ſex millia paſſuum contine- re tradit. Ampliſſimum habet ad ſi- num portum, ſed Africo expoſitum, quo ſæviente hic interdum grave da- mnum naves patiuntur: Cui tamen incommodo ingenti mole ad ſexcen- tos paſſus in altum jacta mederi ſata- gerunt. E regione molis hujus pro- montorium eminet & ſuper illud pha- rus elegantiſſimi operis; pone quem ſuburbia viſuntur ſplendore & ma- gnificentiâ ædium orbi pene æmula.

Porro urbs parochias numerat XXXII ad Orientem. Feritore amne, qui ho- die Biſamnis appellatur, prope ipſa mœnia alluitur; habet ibidem & tor- rentem potius quam fluvium, Ferita- num dictum, qui è proximis montibus præcipitatus, in conſpectu urbis ſe Bi- ſamni miſcet: at occaſu flumen Poci- ferum, à quo vallis nomen habet, de- currit. totusque illius tractus, præſer- tim littori maris vicinus, multis nobi- libus municipiis & commodis pagis commendatur; inter quos ſane vicos hi ferme ſunt omnium fertiliſſimi & amœ-

amœniſſimi, Nervium, Buhaſcum, Saulum, Rechum & Camulcum; paſ- ſimque totis vallibus & collibus villæ inſtar arcium conſpicuæ, ac Porphy- rio lapide admodum ſplendido orna- tæ. Ab urbe Mediolanum tendentibus iter eſt primum per vallem Pocifera- nam, deinceps per arduos montes ca- ſtanearum feraces, frugum non item. Vigeſimo ab urbe milliari Ottagium occurrit peramplus & elegans pagus. Clavium deinde munitiſſimum caſtel- lum & Genuenſis territorii limes. Sa- vona (inquit Leander) urbs eſt perho- neſta, circuitu cIↃ IↃ paſſuum, ma- gnificis ædificiis exornata; ſæpe domi- nos mutavit, quandoque & libera fuit, nunc Genuenſibus paret, qui & por- tum illius anno cIↃ IↃ XXVIII corru- perunt.

Carolus V (inquit Thuanus) cum de Genua ut rebus ſuis cum multas ob cauſas, tum inprimis ad tranſportan- das ex Hiſpania in Italiam copias, op- portuna, in poſterum firmanda & arce in ea inſtauranda cogitaret, nullis ra- tionibus, nec proprio quidem pericu- lo territo, Auriæ perſuadere potuit, ut arcem urbi, hoc eſt, jugum patriæ imponi pateretur: itaque aliam ſibi civitatis frenandæ ineundam ratio-

nem exiſtimavit prudentiſſimus Princeps, eamque optimam judicavit, ſi Genuenſium pecuniam, qua fere illorum opes conſtant, grandi fœnore paſceret. Sic enim brevi fore, ut hominum queſtus dulcedine illectorum opes ſenſim ad ſe contraheret, & ita urbem in ære ſuo, hoc eſt, civium ſtudia, in poteſtate haberet. Ea arte cum erga Genuenſes uſus eſſet Carolus, & patris veſtigiis inſiſtẽs Philippus, qui Belgico bello, ad quod damnoſis ſumtibus opus erat, implicatus, ex ea occaſione ingentes ſummas, à nobilium pręcipue ordine, emunxit, pro quibus ingentes pariter uſuras penſitabat, deſtinatis ad eas exſolvẽdas præcipuis Indiarum & Hiſpaniæ vectigalibus: cum vero in putandis uſurarum rationibus erratum eſſe & calculi errorem corrigi debere contenderet, ut ſi majores, quam deberentur, uſuræ perſolutæ eſſent, eæ in ſortem imputarentur: interim penſiones eis aſſignatas anno CIƆ IƆ LXXV revocavit, publicato in Hiſpania edicto. qua re non ſolum Genuæ, ſed Romæ, Venetiis, Mediolani, Lugduni, Rotomagi, Antverpiæ & pleriſque in Germaniæ locis, omnes argentariam exercentium rationes labefactatę ſunt, parumq; abfuit, quin menſarii paſſim

credi-

nem exiſtimavit prudentiſſimus Princeps, eamque optimam judicavit, ſi Genuenſium pecuniam, qua fere illorum opes conſtant, grandi fœnore ſumeret. Sic enim brevi fore, ut hominum quæſtus dulcedine illectorum opes ſenſim ad ſe contraheret, & ita urbem in ære ſuo, hoc eſt, civium ſtudia, in poteſtate haberet. Ea arte cum erga Genuenſes uſus eſſet Carolus, & *patris* veſtigiis inſiſtẽs Philippus, qui Belgico bello, ad quod damnoſis ſumtibus opus erat, implicatus, ex ea occaſione ingentes ſummas, à nobilium præcipue ordine, emunxit, pro quibus ingentes pariter uſuras penſitabat, deſtinatis ad eas exſolvẽdas præcipuis Indiarum & Hiſpaniæ vectigalibus: cum vero in putandis uſurarum rationibus erratum eſſe & calculi errorem corrigi debere contenderet, *ut ſi majores*, quam deberentur, *uſuræ perſolutæ* eſſent, ex in ſortem *imputarentur*: interim penſiones eis aſſignatas anno CIↃ IↃ LXX revocavit, publicato in *Hiſpania* edicto. qua re non ſolum Genuæ, ſed Romæ, Venetiis, Mediolani, Lugduni, Rotomagi, Antvverpiæ & pleriſque in Germaniæ *locis*, omnes argentariam exercendum *rationes* labefactatę ſunt, parumq; abfuit, quin menſarii paſſim credi-

creditoribus ſuis omnia decoxerint. Quod à Philippò factũ, ſive ut nobiles, quibus alioqui in occulto favebat, tum arridentibus belli domeſtici initiis exultantes & æquas conditiones jam recuſantes, in ordinem cogeret; ſive ut captatâ occaſione ex publica calamitate privatum cõmodum faceret: quippe cum ſciſsâ factionibus Repub. quam quietis rebus, æquiores ſe à creditoribus ſuis conditiones laturum ſperaret. Rebus autem jam compoſitis Reſpub. ad Philippum Legatum *miſit* Io. Bapt. Lercarum, qui cum eo de revocatis penſionibus ſedulo ageret. Quâ re, ſecundum tumultum tum ſopitum, non mediocriter res Genuenſium turbatæ fuerant. toto quadriennio cum penſiones revocatæ fuiſſent, eo exacto cum præpotenti *Principe*, cujus ex arbitrio ac nutu res Genuenſium pendebant, tandem conventum eſt, ut rationes novæ quidem denuo non inirentur, quod ab initio urgebant Hiſpani; quo caſu pecuniarum omnium præſenti numeratione Carolo olim parenti & Philippo filio creditarum dextantes uſuras offerebant; ſed ita ſortis principalis uſuræ deindeps contraherentur, ut quæ prius quaſi ſeptunces erant, hoc eſt, *pro c unciis ſeptem*

 cum

cum tertia paulo minus variabant, in poſterum quaſi trientes eſſent, id eſt, quatuor unciæ tantum cum tertia parte quotannis exſolverentur. Quod ob immanitatem ſummæ fortaſſe Genuenſibus tolerabile fuit. Verum amplius illis à Philippo conceſſum, ut creditoribus ſuis, qui cum Philippo minime contraxiſſent, in diſſolvendo ære alieno, quod ab ipſis, ut Philippo crederent, ſumſiſſe ſe ajebant, eadem ratione ſatisfacerent. quod iniquiſſimum per ſe decretum, non ſolum Genuenſium, ſed aliorum Italorum, atque adeo ſparſim toto orbe inſtitorum rationes conturbavit, ac multos ex iis omnino bonis evertit. Idem Rex Philippus ſecundò idem fecit, & longe iniquiore ratione anno milleſimo quingenteſimo nonageſimo ſexto. Siquidem diplomate duodecimo Kalendarum Decemb. Pardi ſubſcripto, ingentia debita & ſumtus quos pro orbis Chriſtiani ſalute facere indies cogitur, maximos cauſſatus, non aliam belli & aliis imperii neceſſitatibus ſubvenien-di rationem iniri poſſe declaravit, quam ſi injuſtis ac gravibus uſuris oppreſſum ærarium levaretur; quarum proinde curſum in poſterum

ſiſtit,

cum tertia paulo minus variabant, in poſterum quaſi trientes eſſent, id eſt, quatuor unciæ tantum cum tertia parte quotannis exſolverentur. Quod ob immanitatem ſummæ fortaſſe Genuenſibus tolerabile fuit. Verum amplius illis à Philippo conceſſum, ut creditoribus ſuis, qui cum Philippo minime contraxiſſent, in diſſolvendo ære alieno, quod ab ipſis, ut Philippo crederent, ſumſiſſe ſe ajebant, eadem ratione ſatisfacerent. quod iniquiſſimum per ſe decretum, non ſolum Genuenſium, ſed aliorum Italorum, atque adeo ſparſim toto orbe inſtitorum rationes conturbavit, ac multos ex iis omnino bonis evertit. Idem Rex Philippus ſecundò idem fecit, & longe iniquiore ratione anno milleſimo quingenteſimo nonageſimo ſexto. Siquidem diplomate duodecimo Kalendarum Decemb. Pardi ſubſcriptum, ingentia debita & ſumtus [illegible] pro orbis Chriſtiani ſalute [illegible] cogitur, maximos cauſſatus, nec aliam belli & aliis imperii neceſſitatibus ſubveniendi rationem iniri poſſe declaravit, quam ſi injuſtis ac gravibus uſuris oppreſſum ærarium levaretur; quarum proinde curſum in poſterum ſiſtit,

ſiſtit, revocatis penſionibus, ex quacunque cauſa negotiatoribus, poſt decretum anni milleſimi quingenteſimi ſeptuageſimi quinti & milleſimi quingenteſimi ſeptuageſimi ſeptimi, aſſignatis, eaſque in ærarium inferri mandat. hujus diplomatis publicatione triſtis ubique non ſolum in Italia & Hiſpania, ſed in Germania & Belgio facies; cum plerique mercatores verſuram facere & creditoribus ſuis decoquere cogerentur, &c. Thuan. lib. CXVII. Idem jam tertiò factum à Philippo IV illius nepote, qui hoc anno milleſimo ſexcenteſimo vigeſimo ſeptimo, ſeptendecim millionum aureorum (id eſt, ut nos numeramus, quingentarum & decem tonnarum auri) quas Genuenſibus debet, ſolutionem diplomate emiſſo, in annum milleſimum ſexcenteſimum trigeſimum ſextum diſtulit, interim uſuram ipſis pollicitus quinque pro centum: quo facto multorum fortunas & fidem evertit.

Ius

Ius quod Reges Galliæ ſibi vendicant in

REMPVBLICAM GENVENSIVM.

E Thuani Hiſtor. lib. XII *ad annum* CIↃIↃLIII.

IN Genuenſes, in quorum ditione Corſica eſt, non heri aut nudius tertius Reges noſtri (inquit) jus ſibi arrogant. Nam cum cives rerum ſuarum ſtatum pertæſi Remp. in meliorē formam reducere cuperent; ante CC circiter annos Oratores adCarolum VI Damianum Cataneum & Petrum Perſium miſerunt, deprecatū, ut Civitatis imperium accipere vellet. hiſque conditionibus, abdicante ſe imperio Antonio Adorneo Duce, transacta res eſt; ut Rex patronus ac legitimus Reip. & omnium ejus ditionum dominus eſſet, ſalvo tamen jure imperii; ipſiuſque nomine præſes natione Gallus imponeretur, qui duo ſuffragia in Senatu uti ſuperiores Duces, haberet; ipſi amicos Regis pro amicis, hoſteis pro hoſtibus haberent, ratis nihilo-

Ius quod Reges Galliæ ſibi vendicant in

REMPUBLICAM GENUENSIUM,

E Thuani Hiſtor. lib. XII ad annum CIƆ IƆ LIII.

IN Genuenſes, in quorum ditione Corſica eſt, non heri aut nudius tertius Reges noſtri (inquit) jus ſibi arrogant. Nam cum cives rerum ſuarum ſtatum pertæſi Remp. in melioré formam reducere cuperent; ante cc circiter annos Oratores ad Carolum VI *Damianum* Cataneum & Petrum Perſium miſerunt, deprecatũ, ut *Civitatis imperium accipere vellet, hiſque conditionibus, abdicante ſe im*perio Antonio Adorneo Duce, tranſacta res eſt; ut Rex patronus ac legitimus Reip. & omnium ejus ditionum dominus eſſet, ſalvo tamen jure imperii; ipſiuſque nomine præſes natione *Gallus* imponeretur, qui duo ſuffragia in Senatu uti ſuperiores Duces, haberet; ipſi amicos Regis pro amicis, hoſteis pro hoſtibus haberent, ratis nihilo-

nihilominus fœderibus, quæ ipſis cum Conſtantinopolitano Imperatore & Cypri Rege intercedebant; præcipuæ x Reſpubl. arces Regis fidei ac tutelæ, atque ab ipſius milite ſervandæ committerentur; Reſpublica in fide Regis permaneret, nec ullo caſu à Regia corona alienaretur. Exortis deinde Aurelianenſium ac Burgundionum in Gallia factionibus, quibus pæne regnum peſſumdatum eſt, Mediolani Duces, propter viciniam, jus, quod Reſpubl. ultro regibus noſtris detulerat, in Genuenſes uſurparunt. Et teſtibus idoneis atque inſtrumentis fide dignis oſtendi poteſt, diu poſt illam uſurpationem, Mediolanenſium Duces Genuenſium principatus ratione Regibus noſtris tanquam directis ac ſupremis Dominis fidem honorifice præſtitiſſe. Idque Ioannem Galeatium feciſſe, Ludovico XI Rege, ſcriptis prodidit Philippus Comineus noſter, Commentario VI. Tandem dejecto Ludovico Sfortia, Ludovicus XII antiquam poſſeſſionem recuperavit, & impoſito Philippo Clivio præſide per VIII annos imperium ejus tenuit. Rebellante deinde plebe, Paulus Novius expulſis Gallis Dux creatur. Sed Ludovicus mox recepta urbe, & ſecuri percuſſo

percuſſo Novio, arcem tanquam frenum ferocienti multitudini impoſuit. Poſtremo Octaviano Fulgoſio ultro ſe in Reipublicæ gratiam ac commodum imperio abdicante, Franciſcus rurſus Regum Franciæ jus in ea retinuit. & Fulgoſius ipſe Regis nomine totos IX annos reipubl. præfuit, donec poſt Ticinenſe prælium Galli omni Italia depulſi, Genuenſi quoque imperio exuti ſunt.

IV.

DESCRIPTIO POLITICI STATUS APUD LUCENSES.

PORRO Lucenſis civitatis ambitus duo milliaria Italica complectitur. Hominum XXIV millia in ea numerari dicuntur. Familiæ ibi ſunt opulentiſſimæ, mercaturam pleræque exercentes, inprimis ſerici panni, cujus conficiendi artem cives à Caſtrutio Caſtricano tyrannide oppreſſi, relicta civitate Florentiam & ad alias Italiæ urbes pertulerunt. Incolæ humani ſunt & ſinceri. Lingua utuntur præ ceteris Hetruriæ oppidis magis

perculſo Novio, arcem tanquam frenum ferocienti multitudini impoſuit. Poſtremo Octaviano Fulgoſio ultro ſe in Reipublicæ gratiam ac commodum imperio abdicante, Franciſcus rurſus Regum Franciæ jus in ea retinuit. & Fulgoſius ipſe Regis nomine totos IX annos reipubl. præfuit, donec poſt Ticinenſe prælium Galli omni Italia depulſi, Genuenſi quoque imperio exuti ſunt.

IV.

DESCRIPTIO POLITICI STATUS APUD LUCENSES.

PORRO *Lucenſis civitatis ambitus duo milliaria Italica complectitur. Hominum XXIV millia in ea numerari dicuntur.* Familiæ ibi ſunt opulentiſſimæ, mercaturam pleræque exercentes, *inprimis ſerici* panni, cujus conficiendi artem cives à *Caſtrutio* Caſtricano tyrannide oppreſſi, relicta civitate Florentiam & ad alias Italiæ urbes pertulerunt. *Incolæ* humani ſunt & ſinceri. *Lingua utuntur præ ceteris Hetruriæ oppidis ma-*

gis

gis eleganti, & moleſtis illis accentibus purgata. Sola ex omnibus civitatibus, quamvis parva, libertatem tuetur. Politici ſtatus fundamentum Senatus eſt, à quo reliqui omnes Magiſtratus ordinantur. Hic tribus hominum generibus conſtat. Alii enim ordinarii ſunt Senatores, eamque dignitatem per annum tenent: alii extraordinarii, qui prout viſum Senatui fuerit, aſſumuntur: alii in mortuorum locum ſunt ſurrogati, quorum itidem munus eſt annuum. Senatores in univerſum ſunt centum & ſexaginta; ſed ut plurimum ordinarii ſunt tantum centum & viginti.

Civitas univerſa in tres partes diſtributa eſt. Prima S. Salvatoris, ſecunda S. Paulini, tertia S. Mauritii vocatur. Ex his Senatus ſupremum Magiſtratum, quem Signoriam vocant, eligit, ternos ſcilicet è ſingulis partibus, quibus additur Gonfalonerius, id eſt, vexillifer, Reipublicæ caput, qui per vices modo ex hac, altero anno ex altera, tertio ex tertia, & ſic rurſus à prima facto initio, ſumitur.

Decem hi tertio quoque anno eliguntur, &, Gonfalonerio excepto, Antiani vocantur. Fit autem electio hoc modo. Tres, pro partium civitatis nume-

numero, viri ad numeranda ſuffragia deputantur, quos Aſſortatores nominant. Inde Senatus quibuſdam Gonfalonerii eligendi dat negocium. Electioni vero Aſſortatores aſſiſtunt, in loco à Conſilio ſeparato, & numerant pilulas uſque ad CLXXX. quorum numerus præterquam illis, nemini eſt cognitus. ne quid vero fraudis ab eis committatur, duo monachi eis adjunguntur, unus è S. Dominici, alter è S. Franciſci familia. Aſſortatores poteſtatem habent magiſtratibus jam creatis tale temporis ſpacium præſcribendi quale illis videtur, hoc ſcilicet modo: ut Cajus hoc menſe huic officio, Nævius illo menſe alteri præſit, &c. Et deputatio hæc in ſecreto fit, nec cuiquam ſub gravi pœna licet eam revelare. Porro magiſtratus ſive Signoria in Palatio ſemper ſe continet, & publicis ſumtibus alitur, neque inde, niſi capitis pœnam incurrere velint, diſcedere eis licet. Ex Decem-viris Commẽdator eligitur per vices, cujus munus per tres annos durat. Is ceteris adeoque ipſi Gonfalonerio imperandi & ſolus ad Collegium referendi, non tamen ſine ejus aſſenſu quidquam ſtatuendi habet poteſtatem. Rem à Commendatore collegis propoſitam

numero, viri ad numeranda ſuffragia deputantur, quos Aſſortatores nominant. Inde Senatus quibuſdam Gonfalonerii eligendi dat negotium. Electioni vero Aſſortatores aſſiſtunt, in loco à Conſilio ſeparato, & numerant pilulas uſque ad CLXXX. quorum numerus præterquam illis, nemini eſt cognitus. ne quid vero fraudis ab eis committatur, duo monachi eis adjunguntur, unus è S. Dominici, alter è S. Franciſci familia. Aſſortatores poteſtatem habent magiſtratibus jam creatis tale temporis ſpacium præſcribendi quale illis videtur, hoc ſcilicet modo: ut Cajus hoc menſe huic officio, Nævius illo menſe alteri præſit, &c. Et deputatio hæc in ſecreto fit, nec cuiquam ſub gravi pœna licet eam revelare. Porro magiſtratus ſive Signoria in Palatio ſemper ſe continet, & publicis ſumtibus alitur, neque inde niſi capitis pœnam incurrere velint, diſcedere eis licet. Ex Decem-viris Commẽdator eligitur per vices, cujus munus per tres annos durat. Is ceteris adeoque ipſi Gonfalonerio imperandi & ſolus ad Collegium referendi, non tamen ſine ejus aſſenſu quidquam ſtatuendi habet poteſtatem. Rem à Commendatore collegis propoſitam

poſitam & probatam, Gonfalonerius inde Senatui proponit. Et illorum quidem imperium ad exteros tantũ pertinet, non ad cives; & referendi, nihil tamen decernendi, ut diximus, habent poteſtatem.

Secretariorum iſtorum, qui tres ſunt, officium ad Majeſtatis crimen tantum extenditur: in quo ipſo Gonfalonerio ſunt ſuperiores, nec tamen ſine eo quidquam facere poſſunt. Etſi autem prius ad Conſilium quod facturi ſunt referre teneantur, fit tamen ſæpe, neceſſitate ſcilicet ita exigente, ut factum anticipent, & poſtmodum rationem ejus apud Senatum reddant.

Conſilium Colloquii, ut vocant, conſtat XVIII viris è Senatu electis. Hi in rebus intricatis & dubiis, de iis quæ in Senatu proponẽda ſunt diſceptant, & dictis ſententiis, cum X-viris ſive Signoria deliberant, an res porro Senatui proponenda ſit, nec ne.

Sex virorum Collegio publicorum redituum & ærarii cura commiſſa eſt. E Majori Conſilio eliguntur, & miniſtrum qui decreta ipſorum exſequatur, habent Camerlingum, quaſi Camerarium, dictum.

Rota (magiſtratus pleriſque Italiæ urbibus) tribus conſtat Juriſconſultis,

N quorum

quorum patria quinquaginta ab urbe miliaribus abſit. Vnus titulum habet Poteſtatis: alter Iudex eſt maleficiorum: tertius cauſſarum civilium. ita ut unoquoque ſemeſtri inter ſe officia permutent. Si Poteſtas civem aliquem in manu non habeat, ſententiam ſuam ſcriptam Conſilio tradit, quod illam vel approbat vel refutat. De peregrinis vero ſolus Poteſtas, ſine aliorum interventu, judicat. Breviter, omnes cauſæ Civiles à tribus his viris tractantur.

Aula mercatorum novem conſtat viris, ternis ſcilicet à ſingulis urbis partibus electis. Ab his res ad mercaturam pertinentes diſceptantur; & delinquentes etiam capite multantur. Iuriſconſultum habent extraneum, tanquam judicem.

Abundantia officium novem itidem viros habet, pari ratione electos. Horum eſt, urbi de frumento proſpicere & quæ ad victum & alimoniam pertinent, & de omnibus cauſis quæ hæc concernunt cognoſcere.

Sunt & alii qui reliquarum rerum ad munitionem ſpectantium, eorumque locorum ubi illæ aſſervantur, curam habent.

Itemque alii ſex Commiſſarii dicti,

qui

torem patria quinquaginta ab urbe millaribus abſit. Unus titulum habet Poteſtatis: alter Iudex eſt maleficiorum: tertius cauſſarum civilium. ita ut unoquoque ſemeſtri inter ſe officia permutent. Si Poteſtas civem aliquem in manu non habeat, ſententiam ſuam ſcriptam Conſilio tradit, quod illam vel approbat vel refutat. De peregrinis vero ſolus Poteſtas, ſine aliorum interventu, judicat. Breviter, omnes cauſæ Civiles à tribus his viris tractantur.

Aula mercatorum novem conſtat viris, ternis ſcilicet à ſingulis urbis partibus electis. Ab his res ad mercaturam pertinentes diſceptantur: & delinquentes etiam capite mulctantur. Juriſconſultum habent extraneum, tanquam judicem.

Abundantia officium novem itidem viros habet, pari ratione electos. Horum eſt, urbi de frumento proſpicere & quæ ad victum & alimoniam pertinent, & de omnibus cauſis quæ hæc concernunt cognoſcere.

Sunt & alii qui reliquarum rerum ad munitionem ſpectantium, eorumque locorum ubi illæ aſſervantur, curam habent.

Itemque alii ſex Commiſſarii dicti, qui

qui rem militarem procurant, & eis qui in agris delecti ſunt, ut neceſſitate aliqua ingruente præſto ſint, præſunt, & in ejuſmodi controverſiis judicant.

Nec non tres alii qui Sanitatis curatores dicuntur. Horum eſt, operam dare, ut ſordes, immunditiæ, cibi noxii & corrupti, & ea omnia quæ ſanitati nocent, & quantum fieri poteſt, amoveantur.

Porro quia in omnibus civitatibus homines degere ſolent otioſi, laborum fugientes, & variis vitiis & ſceleribus inquinati; Lucenſes Conſilium habent particulare quod de diſcolis, ut ipſi vocant, id eſt, maleferiatis & improbis civibus atque incolis cognoſcit. Cognoſcendi modus talis eſt:

Septimana illa proxima ante Paſcha, quæ ſancta dicitur, qui in hoc conſilio ſunt, certo quodam loco congregantur. Ex iis unuſquiſque ſchedulam in qua nomen ejus quem ille pro homine flagitioſo & civitate indigno habet, ſcriptum eſt, in arcam ad id præparatam immittit. Quo facto, ſchedulæ promuntur: ac ſi forte alicujus nomen aliquoties iteratum legatur, res ad Majus Conſilium refertur: ibique rurſus ſuffragia ineuntur: quorum duæ partes ſi nominato illi adverſentur, is

talis pro homine nefario & civitate indigno judicatur, ſtatimque exulare eo adhuc veſpere publica præconis voce jubetur. Proſcriptionis vero hic modus eſt, ut intra triennium quinquaginta milliaribus ab urbe abſit: cui ſi contravenerit, capitis pœnam incurrit. Finito triennio ſi is reverſus vitam non emendarit, rurſus eodem modo in exilium pellitur. Hæc pœna non multum abſimilis eſt Atheniensium oſtraciſmo, quo eos quorum potentia ipſis ſuſpecta erat, decem annis urbe abſtinere jubebant.

Sunt etiam Octo-viri, qui diverſoria & hoſpites diligēter obſervant & examinant, præſertim in mendaciis deprehenſos.

Ab urbano magiſtratu centum milites extranei, quorum patria quinquaginta milliaribus ab urbe abſit, conducuntur: quibus tamen capitale eſt muros noctu conſcendere, quorum cuſtodia civibus commiſſa eſt, addito menſtruo trium ſcutatorum ſtipendio. In ſingulis portis bini Commiſſarii præſidio adſunt, quorum unus ante, alter poſt meridiem quæ neceſſaria ſunt curat.

tali pro homine nefario & civitate indigno judicatur, ſtatimque exulare eo adhuc veſpere publica præconis voce jubetur. Proſcriptionis vero hic modus eſt, ut intra triennium quinquaginta milliaribus ab urbe abſit: cui ſi contravenerit, capitis pœnam incurrit. Finito triennio ſi is reverſus vitam non emendarit, rurſus eodem modo in exilium pellitur. Hæc pœna non multum abſimilis eſt Athenienſium oſtraciſmo, quo eos quorum potentia ipſis ſuſpecta erat, decem annis urbe abſtinere jubebant.

Sunt etiam Octo-viri, qui diverſoria & hoſpites diligẽter obſervant & examinant, præſertim in mendaciis deprehenſos.

Ab urbano magiſtratu centum milites extranei, quorum patria quinquaginta milliaribus ab urbe abſit, conducuntur: quibus tamen capitale eſt muros noctu conſcendere, quorum cuſtodia civibus commiſſa eſt, addito menſtruo trium ſcutatorum ſtipendio. In ſingulis portis bini Commiſſarii præſidio adſunt, quorum unus ante, alter poſt meridiem quæ neceſſaria ſunt curat.

V.

DE DUCATU SABAUDIÆ.

PEdemontium, quo nomine (inquit Io. Boterus) fere comprehenditur quicquid Sereniſſima Ducum Sabaudiæ familia poſſidet in Italia, excepto Comitatu Nizzæ, à flumine Seſia ſeſe extendit ad Delphinatum uſque, inter Alpes, Montemferratum, Mediolanenſem Ducatum & territorium Genuenſe: ſecant illud Padus, Tanarus, Stura, Duria, & fere viginti octo alii amnes, qua grandes, qua tenues, & varii alvei, quorum in ſolo territorio Cuni duodecim viſuntur; Padus autem illud illuſtrat ſua origine ſub monte Veſo, antiquis Veſulo, hodie Nonviſo. Communis autem opinio eſt, nullam Italiæ partem amœniorem eſſe aut magis fertilem frumenti, vini, fructuum, nullam carnium domeſticarum & ferinarum abundantiorem, aut caſei, caſtanearum, cannabis, lini & metallorum feraciorem: unde fit ut vix ulla regio, pro magnitudine ſua, majorem principi ſuo fructum reddat. ubertas ejus vel ex eo patet,

quod belli tempore quod inter Gallos & Hiſpanos, fere per annos viginti & tres, maximis utrimque exercitibus in hiſce regionibus geſtum fuit, nunquam hic annonæ cujuſvis generis penuria laboratum ſit. Divitiæ vero illius, potiſſimum enituere poſtremis bellis, quæ Dux Carolus Emanuel ſuperioribus annis religionis conſervandæ (ut videri voluit) gratia, tam in Francia, quam in proprio dominio geſſit: in quæ ſolum Pedemontium paucis annis undecim miliones aureorum extra ordinem contribuit, præter ingentes ſumtus quos in præſidiis militaribus nutriendis ſuſtinuit. Evehuntur frumenta, armenta & pecora, canabes maxima copia; nec non plurimum oryzæ, caſei, vini, ferramentorum, chartarum, telarum, & ſerici crudi. Continet circiter quinquaginta Comitatus, quindecim Marchionatus, & ingentem numerum Dominiorum, (quæ neutiquam opulentia ſuperioribus ditionibus cedunt) viginti grandes Abbatias, & maximum numerum ditiſſimorum beneficiorum. Non ſunt quidem hic immenſæ paucorum aliquot divitiæ, cum ad eum modum diviſæ ſint, ut ſinguli pene æquam illarum partem capiant:

neque

quod hoc tempore quod inter Gallos & Hiſpanos, fere per annos viginti & tres, maximis utrimque exercitibus in his regionibus geſtum fuit, non quam hic annonæ cujuſvis generis penuria laboratum ſit. Divitiæ vero illæ, potiſſimum enituere poſtremis bellis, quæ Dux Carolus Emanuel ſuperioribus annis religionis conſervandæ (ut videri voluit) gratia, tam in Francia, quam in proprio dominio geſſit: in quæ ſolum Pedemontium paucis annis undecim miliones aureorum extra ordinem contribuit, præter ingentes ſumtus quos in præſidiis militaribus nutriendis ſuſtinuit. Evehuntur frumenta, armenta & pecora, canabes maxima copia; nec non plurimum oryzæ, caſei, vini, ferramentorum, chartarum, telarum, & ſerici crudi. Continet circiter quinquaginta Comitatus, quindecim Marchionatus, & ingentem numerum Dominiorum, (quæ neutiquam opulentia ſuperioribus ditionibus cedunt) viginti grandes Abbatias, & maximum numerum ditiſſimorum beneficiorum. Non ſunt quidem hic immenſæ paucorum aliquot divitiæ, cum ad eum modum diviſæ ſint, ut ſinguli pene æquam illarum partem capiant: neque

neque tamen hic deſiderantur domini, qui quatuor, ſex, octo, duodecim & qui quindecim millia aureorum annui redditus poſſideant. Neque urbes hic magnæ admodum, quia cum tota regio æque bona & copioſa ſit, ſinguli, ubi commodum maxime videtur, ſibi ſedes capiunt; & quia commoditas ubique obvia, minime neceſſarium longe à domo quærere: nulla tamen Italiæ pars eſt ubi pagi & arces magis frequentes ſint aut grandiores. Denique habitatoribus adeo frequens eſt, ut nobilis quidam Pedemontanus, non inepte alteri cuidam quærenti, quid eſſet Pedemontium; reſpondiſſe videatur, eſſe civitatem quæ trecenta milliaria ambitu complectatur. Octo habet Epiſcopatus, Vercellenſem, Aſtenſem, Eporediæ quæ hodie Surea, Auguſtanum, hodie Oſta, Taurinenſem, Montis regalis ſive Mondovienſem, Foſſanenſem, Salutiarum: quorum Aſta, Eporedia, Auguſta & Taurinum coloniæ fuerunt Romanæ: præter quas etiam Pollentia ibidem fuit, haud procul à Cheraſco, ubi Alaricus VViſigothorum Rex Stiliconis exercitum fudit, & Pollentiâ exhauſtâ, ad Romam diripiendam contendit. Aſta quidem & Vercellæ tum murorum

ambitu, tum ædificiorum magnificentia, tum agrorũ bonitate facile cæteris præſtant; maxime autem Aſta, quæ & numero & amplitudine palatiorum facile cum ſplendidiſſimis Lombardiæ urbibus poteſt contendere. Ager quoque illius, amnibus riguus, lucis opacus, amœnis collibus editus, rurſuſque in ſpatioſos campos declivis, & omnis generis annonæ & præſertim mellis fœcundiſſimus, haud dubio excellit: fuit aliquando hæc civitas adeo potens, ut bellum longo tempore feliciter geſſerit cum Marchionibus Montisferrati & illorum confœderatis. Vercellæ civitas antiquiſſima & Lybicorum populorum caput, inter Seſiam & Duriam Baltheam ſita; habitata à populis, qui nobilitati ſtudent; clerum habet honoratum & locupletem. hic candidiſſimus panis comeditur, & longe pinguiſſimi capones. Leo IX hic Concilium celebravit contra Berengarium. Plinius mentionem facit Aurifodinarum Vercellenſium, quarum adhuc veſtigia cernuntur juxta Ponderanum, fortaſſis ab auro ponderando ita dictum. Iurea, quæ à recentioribus Lamporeggio dicitur, antiquis Eporedia, ab equeſtribus exercitiis, caput & Salaſſorum populorum

& Can-

ambitu, tum ædificiorum magnifi-
tia, tum agroru bonitate facile cæte-
præstat; maxime autem Aſta, quæ
numero & amplitudine pala-
facile cum ſplendidiſſimis Lomb-
urbibus poteſt contendere. Ager
quem illius, amnibus riguus, la-
amœnis collibus editus, ru-
in ſpatioſos campos declivis, & o-
generis annonæ & præſertim -
fœcundiſſimus, haud dubio excel-
fuit aliquando hæc civitas adeo p-
tens, ut bellum longo tempore feli-
ter geſſerit cum Marchionibus Mo-
tisferrati & illorum confœderatis. Ve-
cellæ civitas antiquiſſima & Lybic-
rum populorum caput, inter Seſ-
& Duriam Baltheam ſita; habitata
populis, qui nobilitati ſtudent; clerum
habet honoratum & locupletem. hic
candidiſſimus panis comeditur, &
longe pinguiſſimi capones. Leo IX
hic Concilium celebravit contra Be-
rengarium. Plinius mentionem facit
Aurifodinarum Vercellenſium, qua-
rum adhuc veſtigia cernuntur juxta
Ponderanum, fortaſſis ab auro pon-
derando ita dictum. Iurea, quæ à re-
centioribus Lamporeggio dicitur, an-
tiquis Eporedia, ab equeſtribus exerci-
tiis, caput & Salaſſorum populorum
& Can-

& Cannabeſii regionis, à Cannabis ubertate ita dictæ. Sita eſt in faucibus Vallis Auguſtæ ſuper amnem Duriam, qui mediam ſecat (inquit Leander.) Arcem habet munitiſſimam cum quatuor altiſſimis propugnaculis ſive turribus, ſitu tam opportuno, ut Berengario ſuo Marchioni & Arduino illius ſucceſſori animos fecerit ad Italiæ regnum ambiendum. Maximi, inquit Thuanus, momenti eſt ad copias ex Helvetiis in Italia accipiendas. Auguſtà Prætoria ab Auguſto Cæſare condita, hodie Oſta, jacet ſub Grajis & Penninis Alpibus, quæ hodie S. Bernardi Mons major & minor dicuntur: per majorem in Valleſiam tranſitur, per minorem in Tarentaſiam. Hæc urbs caput eſt vallis quæ ab ipſa nomen ſortitur. multæ antiquitates hodieque hic viſuntur. Vallis autem duorum dierum iter in longitudinem patet, ad lævam tota frumentis conſita, ad dextram vinetis exculta, quæ optima vina producunt, inter quæ facile excellit Calognenſe: plena habitationibus, & viculis, ut pene una civitas videatur; à naturà adeo munita, tum propter aditus, & viarum anguſtias, tum propter habitatorum vigilantiam, ut Galli, cum vicina omnia te-

nerent, numquam auſi fuerint (inquit Boterus) hanc vallem aggredi. Metalla hic ſunt auri & argenti ſatis abſoluti. Turinum caput Tauriſcorum, qui à Liguribus originem ducunt, famoſiſſima hodie urbs, tum propter Academiam, tum propter Senatum, denique Ducis Sabaudiæ aulam, vaſtior olim fuit, ſed Galli de amplitudine minus ſolliciti fuerunt, ut munitiorem facerent. Iacet (inquit) Leander ad montium radices, forma quadrata, cum portis quatuor; ſitu valde opportuno ad res Italicas, haud procul à Pado; unde & Romani coloniam huc deduxerant, & Lombardi ſedem unius ex quatuor Ducibus conſtituerunt. Arcem habet pentagonam, ab Emanuele Philiberto Sabaudiæ Duce cōditam. Dux Carolus Emanuel qui hodie rerum potitur, vivario illam decoravit, quod quinque aut ſex M ambit, longe amœniſſimo ſitu, cincto undique à Pado, Duria & Stura, pleno nemoribus, lacubus, fontibus, & omni genere ferarum, quas Dux undique huc conduxit ad filiorum ſuorum exercitium & oblectamentum. Vix quarta milliaris parte ad ripas Padi, mons ſe attollit, qui propter incredibilem ſinuum varietatem (nam hic ſe attollit, illic

[illegible] nunquam auſi fuerint (inquit Boterus) hanc vallem aggredi. Metalla hic ſunt auri & argenti ſatis abſolut. Taurinum caput Tauriſcorum, qui à Liguribus originem ducunt, famoſiſſima hodie urbs, cum propter Academiam, tum propter Senatum, denique Ducis Sabaudiæ aulam, vaſtior olim fuit, ſed Galli de amplitudine minus ſolliciti fuerunt, ut munitiorem facerent. Jacet (inquit) Leander ad montium radices, forma quadrata, cum portis quatuor; ſitu valde opportuno ad res Italicas, haud procul à Pado; unde & Romani coloniam huc deduxerant, & Lombardi ſedem unius ex quatuor Ducibus conſtituerunt. Arcem habet pentagonam, ab Emanuele Philiberto Sabaudiæ Duce cõditam. Dux Carolus Emanuel qui hodie rerum potitur, vivario illam decoravit, quod quinque aut ſex M ambit, longe amœniſſimo ſitu, cincto undique à Pado, Duria & Stura, pleno nemoribus, lacubus, fontibus, & omni genere ferarum, quas Dux undique huc conduxit ad filiorum ſuorum exercitium & oblectamentum. Vix quarta milliaris parte ad ripas Padi, mons ſe attollit, qui propter incredibilem ſinuum varietatem (nam hic ſe attollit,

illic

illic declinat, hac ſe exſerit, illac ſe recipit; ubi aquæ ſcaturiunt, ubique optimos fructus fert, & præſertim vinum,) aureus appellari meretur: tanta ibi villarum & prædiorum, viridariorumque copia, ut alterum Taurinum eſſe videatur. Quia autem jam Duriæ amnis aliquoties mentionem fecimus, non abs re fuerit è Thuano annotaſſe, duos hoc nomine eſſe amnes ex Alpibus in ſubjectam planiciem deſcendentes, & regionem vulgo Canarenſem dictam utrimque ab ortu & occaſu claudentes, quorum is qui Duria Bathea appellatur in Padum haud longe à Creſcentio exoneratur, alter, qui DuriaRiparta, & juxta Druentiæ contrario curſu Occidentem verſus tendentis & inRhodanum influentis fontes oritur, per Seguſionem decurrens, tandem in Padum conſimiliter paulo infra Auguſtam Taurinorum mergitur. Mondovi (quam ſub Conrado Imper. ædificatam volunt) eminenti colli inſidet, ſuburbanis hac illac diductis; majora autem ad radicem collis jacent ſuper fluv. Ellam, qui duobus ab hinc milliar. in Tanarum influit: populoſiſſima eſt omnium urbium Pedemontii. Agrum habet ampliſſimum, vini, qua in colles aſſurgit,

fru-

frumenti, qua in planiciem ſternitur, ferax. in clivis caſtanearũ maxima eſt copia. Oppidani breves & conciſi ſunt ſermone, elati animo, manu promti, nobilitatis ambitioſi. Superãt inter eos factiones Guelforum & Gibellinorum, in reliqua provincia plane exſtinctæ. Vnum ſuburbiorum appellatur Vico, à quo nova devotio in ſanctiſſimam Virginem nomen accepit, cui Dux hodie templum ædificat, & in eo Capellam, (in qua inpoſterum Duces omnes ſepeliri vult,) & materia & arte magnificentiſſimam. dum autem hac occaſione ſolum altius effoderetur, venæ pulcherrimi marmoris apertę fuerunt, & maxime nigri, quibuſdam venis interſperſis, quæ metallis relucent. Foſſanum, nuper à Duce Carolo Emanuele in Epiſcopatum erectum, ſitum eſt in colle ad ripam *Sturæ*, in medio agro optimi frumenti feraciſſimo, cujus quotannis hîc ſupra centum millia ſaccorum colliguntur. Et quia multis alveis irriguus eſt, etiam paſcuis abundat & pecore atque animalibus. Inter cætera ædificia peropportunum habet caſtellum. Salutiarum civitas in amœnó clivo ſub Alpibus poſita, caput eſt Marchionatus, cui Padus ſuam originem debet. Modicæ amplitudinis eſt

cum

frumenti, quæ in planiciem ſternitur, ferax. in clivis caſtanearū maxima eſt copia. Oppidani breves & conciſi ſunt ſermone, elati animo, manu prompti, nobilitatis ambitioſi. Superſtit inter eos factiones Guelforum & Gibellinorum, in reliqua provincia plane extinctæ. Unum ſuburbiorum appellatur Vici quo nova devotio in ſanctiſſimam Virginem nomen accepit, cui Dux hodie templum ædificat, & in eo Capellam (in qua inpoſterum Duces omnes ſepeliri vult,) & materia & arte magnificentiſſimam. dum autem hac occaſione ſolum altius effoderetur, venæ pulcherrimi marmoris apertę fuerunt, & maxime nigri, quibuſdam venis interſperſis, quæ metallis relucent. Foſſanum, nuper à Duce Carolo Emanuele in Epiſcopatum erectum, ſitum eſt in colle ad ripam Sturæ, in medio agro optimi frumenti feraciſſimo, cujus quotannis hîc ſupra centum millia ſaccorum colliguntur. Et quia multis rivis irriguus eſt, etiam paſcuis abundat & pecore atque animalibus. Inter cætera ædificia pèropportunum habet caſtellum. Salutiarum civitas in amœno clivo ſub Alpibus poſita, caput eſt Marchionatus, cui Padus ſuam originem debet. Modicæ amplitudinis eſt cum

cum amplo caſtello, ubi commodiſſima hoſpitia ſunt, tam æſtivis, quam hybernis menſibus. Aëre gaudet temperato; unde in hortis & viridariis hic feliciſſime proveniunt omnes fructus regionis Genuenſis. Oppida præcipua hujus Marchionatus ſunt Dronero & Carmagnoala. illud commercia habet cum Provincia Galliæ; & plurimi hîc mercatores reperiuntur locupletes, qui ferramentis & armentis rem faciunt: hoc vero veluti in centro Pedemontii ſitum & propter ambitus amplitudinem & incolarum frequentiam, atque opes commerciorumq; abundantiam, civitatis nomen jure ſibi vendicat. Nec prætereundum fuerat Ranellum, arx magni momenti; nec Dogliani, optimi vini ferax, per quod maxima commerciorum commutatio fit inter Pedemontium, & Rivieram, id eſt, territorium Genuenſe: Verzel, Manta, Pagni, generoſo vino nobile, & ditiſſima Abbatia Staffarda. Marchionatus hic, cum aliquot oppidis Provinciæ Trans-Alpinis, ſuperioribus annis à Duce Carolo Emanuele unitus eſt Pedemontio; quo non modo Dominiis ſuis ſecuritatem attulit, ſed & Chriſtiani orbis paci magnum momentum; nam hoc facto omnium adituum dominus

effectus

effectus eſt, quibus Galli in Italiam poſſunt tranſcendere, & territoriis ipſius incommodare. Et licet plus terrarum Gallis pro ipſo condonarit, tamen plus potentiæ ſibi acquiſivit, & majorem ſibi peperit ſecuritatem. In Pedemontio præter civitates ſunt circiter ducenta quinquaginta oppida muris cincta, inter quæ ſunt multa quæ civitatibus vix concedunt; qualia ſunt Biela, Chieri, Cuni, Suſa, Anilagna, Rivoli, Pinarolo, Moncalceri, Carignano, Racconigi, Cheraſco, Bene, Villafranca, Vigon, Pancalieri, Buſca, Barge, Giavenno, Saviglione, Cera. Biela & Penavolo ſub Alpibus utraque ſita ſunt, in areas, clivos & planities diviſa; ſed Biela ampliſſimum eſt ambitu, ædificiis nobile, inter quæ excellunt conventus S. Hieronymi, S. Dominici & S. Sebaſtiani; oppidani illius ingenio ſunt acri, attenti ad rem, & haud facile in mercium commutatione ſe decipi patiuntur. Pinarolium arcem habet quantivis pretii, quæ toti vicinæ valli dominatur, & agro tam bene vinetis exculto, ut non metuendum ſit ne unquam vina illis deficiant. Multi ibidem panni texuntur. Cherium à Friderico Barbaroſſa titulo maximæ villæ decoratum fuit; & revera

effectus eſt, quibus Galli in Italiam
poſſint tranſcendere, & territoriis
ipſius incommodare. Et licet plus ter-
ræ Gallis pro ipſo condonarit, ta-
men plus potentiæ ſibi acquiſivit, &
majorem ſibi peperit ſecuritatem. In
Pedemontio præter civitates ſunt ci-
citer ducenta quinquaginta oppida
muris cincta, inter quæ ſunt non-
nulla quæ civitatibus vix concedunt; qualia
ſunt Biela, Chieri, Cuni, Suſa, Avi-
gna, Rivoli, Pinarolo, Moncalieri,
Carignano, Racconigi, Cheraſco, Fo-
ne, Villafranca, Vigon, Pancalieri,
Buſca, Barge, Giavenno, Savigliane
Cera. Biela & Penavolo ſub Alpibus
utraque ſita ſunt, in areas, clivoſa
planities diviſa; ſed Biela ampliſſimo
eſt ambitu, ædificiis nobile, inter quæ
excellunt conventus S. Hieronymi,
S. Dominici & S. Sebaſtiani; oppidani
illius ingenio ſunt acri, attenti ad rem,
& haud facile in mercium commuta-
tione ſe decipi patiuntur. Pinarolium
arcem habet quantivis pretii, quæ toti
vicinæ valli dominatur, & agro tam
bene vinetis exculto, ut non metuen-
dum ſit ne umquam vina illis defi-
ciant. Multi ibidem panni texuntur.
Cherium à Friderico Barbaroſſa titulo
maximæ villæ decoratum fuit; & re-
vera

vera talis eſt, tum propter nobilitatem Eccleſiarum, conventuum & omnis generis ædificiorum, tum propter opes incolarum, tum ob ſoli ubertatem, tum maxime ob ſingulorum illorum induſtriam. Multæ hic familiæ nobiles, multi mercatores opulenti. Cuni jacet inter Sturam & Gieſſum, è quo tot canales derivant incolæ, ut agrum ſuum alioquin infæcundum & ſaxoſum, fertilem reddant. Abundant caſtaneis, inter quas frumentum ſuum ſerunt, ita ut ex eodem agro duos fructus ad vitam hominum utiles colligant; nec deſunt vineta, aut prata amœna & florida. Oppidani ſunt ſatis induſtrii, & in tribus obſidionibus ſuam fortitudinem atque animoſitatem ſatis probarunt. Suſa quondam maxima fuit & magni momenti, ſed à Frederico Barbaroſſà capta atque direpta, antiquum ſplendorem & opes nondum potuit recuperare: Situ eſt maxime opportuno; nam ab ea duæ viæ ſe dividunt, quarum una per Alpes Brigantionem ducit, altera per Sabaudiam Lugdunum: plurimum vini producit, quod in Delphinatum & Mauriennam traducitur: ab hac item mella Suſina nomen acceperunt, quæ magni fiunt. Avigliana ſive Aviliana per-

lautum

lautum & opulentum eſt oppidum, cum agro in colles, convalles & planitiem diviſo, & arce quæ impetum Gallorum tempore Ducis Caroli, aliquanto tempore ſuſtinuit. Arx hæc clivo exigui montis adhæret, habetque fontem jugiter ſcatentem. Rivoli commendatur bonitate aëris, agrique amœnitate, maxime vero natalibus Ducis Caroli Emanuelis, qui in Caſtello, ubi primum lucem aſpexit, multa atria, porticus aliaque ędificia molitur. Mons Caſerius, hodie Moncalieri, præter amplitudinem, ob vini excellentiam multum celebratur, quemadmodum & vicinum Roviliaſcum, hodie Revigliaſco, & loca ſecus Padum ſita, Gaſſa, S. Maurus & S. Raphaël. Carinianum celebre eſt propter arcem & obſidionem Gallorum quam ſuſtinuit, agri fertilitatem, illuſtres nobiles, qui hic cœnobium nobilium monialium inſtituerunt. Cheraſcum rectitudine & amplitudine platearum ſpectabile: Bene, munitiſſimo ſitu, aëris ſalubritate, & incolarum induſtria atque fortitudine nobile: Racconigi, ſerici abundantia, palatio, piſcinis, ambulacris à D. Bernardino Sabaudio factis: Vigoni, Pancalieri & Villafranca, ſoli ubertate. Buſca titulo unius è ſeptem Marchio-

chionatibus, qui ab Aleramo deſcendunt. Barga multitudine moletrinarum, & aliarum machinarum; armorumque fabrica. Giavenna non tam armorum fabrica, quam aliorum ferramentorum, quorum hic officinæ ſunt ſupra triginta. multæ inſuper hic telæ texuntur. Savigliano pulchritudine arcæ ante Monaſterium S. Benedicti, & oppidanorum induſtria commendatur. ſitus autem illius talis eſt, ut Carolus V hac tranſiens cum exercitu verſus Provinciam, dixerit, numquam ſe vidiſſe locum magis aptum ad quantumvis exercitum alendum; & Dux Emanuel Philibertus aliquando in animum induxerit hic ſedem ſuam figere & urbem Provinciæ metropolim facere. Briqueraſcum, famoſum ſemper erit, tum ſitus ſui opportunitate, tum virtute D. Caroli Emanuelis, qui oppidum à Gallis interceptum & communitum, aſperrimæ hyemis tempeſtate recuperavit; uti & Cavortium.

Briqueraſcum (inquit Thuanus lib. CIII) municipium eſt XVI tantum milliaribus Italicis ab Auguſta Taurinorum, infra Lucernam in faucibus Babianæ vallis, loco omnium rerum feraci poſitum. Cavortium locus eſt

O ad

ad Pellam amnem, qui Cluſonem, unde dicta vallis Cluſonia, haud longe à Vigone excipit, lateritio muro cinctus, ad radices montis, vice arcis ſive ſpeculæ à natura ſubjectis late campis impoſitus. In ſummo rupis faſtigio arx undique inacceſſa prominet: Turris Gramaſana vulgo dicta arci oppoſita eſt, ab ea c circiter paſſus diſſita, collimanti ad rectum ſtructa, ut eam tegeret, de cætero in ſaxo undique inciſo fundata, ſemilunæ ſpecie, ut in illam aliunde deſpectus non ſit. Porro Ceva caput eſt nobiliſſimi Marchionatus, quo viginti quinque municipia continentur; comprehenditque inter alia vallem Tenari, ſupra quam Ceva ſita eſt, & Bagnaſco, Garoſſio, Ormea, à qua xv milliar. Tenarus è maximo fonte oritur; cætera oppida hac illac ſparſa caſtaneis & animalibus abundant; quibuſdam locis & vinum fit, præſertim Prieri longe ſuaviſſimum. E dominio Cevæ tranſitur ad Mairum, & Onegliam, capita convallium ita floridarum & tam bene cultarum, ut horti eſſe videantur, incolis ita frequentium ut civitas videatur; fructuum denique & præſertim olei optimi fœcundiſſimarum, ita ut illarum beneficio Pedemontium oleo extraneo

opus

ad Pellam amnem, qui Cluſonem, ...
de dicta vallis Cluſonia, haud longe à
Vigone excipit, lateritio muro cinctus,
ad radices montis, vice arcis five ſp...
cula à natura ſubjectis late campis ...
poſitus. In ſummo rupis faſtigio ar...
undique inacceſſa prominet: Terris
Gramaſana vulgo dicta arci oppoſita
eſt, ab ea c circiter paſſus diſſita, ...
limanti ad rectum ſtructa, ut eam ...
geret, de cætero in ſaxo undique ...
ſo fundata, ſemilunæ ſpecie, ut in illam
aliunde deſpectus non ſit. Porro Cev...
caput eſt nobiliſſimi Marchionatus,
quo viginti quinque municipia con...
nentur; comprehenditque inter ...
vallem Tenari, ſupra quam Ceva ...
eſt, & Bagnaſco, Garoſſio, Ormea, ...
qua xv milliar. Tenarus è ma...
fonte oritur; cætera oppida hac ...
ſparſa caſtaneis & animalibus ab...
dant; quibuſdam locis & vinum ...
præſertim Prieri longe ſuaviſſimum.
E dominio Cevæ tranſitur ad Mairam
& Onegliam, capita convallium ...
floridarum & tam bene cultarum, ...
horti eſſe videantur, incolis ita ...
quentium ut civitas videatur; ...
ctuum denique & præſertim olei op...
mi fœcundiſſimarum, ita ut illarum
beneficio Pedemontium oleo extran...
op...

opus non habeat. Sed rurſus montibus ſuperatis, nimis longum eſſet, ſingula oppida perſequi; præcipua tantum delibabimus. Hic primũ deſcendentibus occurrit Malazano, & tranſvadato per Cluſa, Bernete, Trinitas & Monta; & ad Sturam Grana, caput convallis. Cental à Tribuno Equitum Bellogardio munitum; Polenzo, Genola, Carai; & inter Mairam & Varum, Cavelamor, Caſalgraſſo, Cavallione, Caſtagnole, & Ruffia. Inter Gilben & Padum Moreta, Scarnaſis, Legnaſco, Iraſca, Villar. Inter Padum & Pellam, Carde, Staffarda, Cavor, Garſigliana, Villar de Bobbi; haud procul hinc Lucerna viſitur, caput famoſi Comitatus & ampliſſimæ vallis, quam ſupra viginti millia hominum incolunt; ultra quam jacet Beroſa cum ſua valle. Trans Pellam autem jacent, Chiſola, Scalenghe, Cercenaſo de dominio Roverorum, Lombriaſco, Cumiana, Roſazco, Orbazano: & inter Sangonem & Duram, Arpignanò, Colegno, Monſterolo. Sequitur dein vallis Stura, & magis inferius gratioſum municipium Cirié: Tum vallis Pontana intratur, ubi Cornie & nobilis Valperga viſitur; & paulo inferius ditiſſima Abbatia S[ti] Benigni; Inter Orcam & Chuiſelam

variæ arces, & ad extremum munitiſſimum oppidum Chivas: & trans Duram, Santia, Maſin comitatus illuſtris, Cilian, Creſcentino amœnum caſtellum & fertili territorio: Stropiana, S. Germano, Santia infelici Ducis Albani obſidione celebris, & ſuperius Candel oppidum ſexcentorum focorum, Andorno mille & trecentorum, Dioglio mille & trecentorum; Mos ſexcẽtorum, ubi plurimi panni texuntur. Gattinara generoſo vino nobilis. Hoc oppidum conditum fuit ab Arboreis, qui inde nomen ſortiti, ejuſque uti & vicinorum aliquot locorum multis ſeculis domini fuerunt; & tempore diſcordiæ inter Fredericum Imper. & Pontifices Romanos ſe jugo Imperiali ſubduxerunt, & ita *perſtiterunt*, donec aviditatem & potentiam Ducum Mediolanenſium veriti, ſub alis Ducum Sabaudiæ ſe abſconderent, tempore Amadei l Ducis. Cis Padum viſuntur Bra ſexcentorum & plurium focorum, Caramagna, Somarina, Cierefole; Villaſtellon, Poerino, Villa nova, arx notabilis, & frumento abundans: Cannelli, Curtemilia, quam Bormia in duas partes ſecat; arcem habet impoſitam, ac ſubjectum ſuburbium trans fluvium; citra flu. ſub arce cœ-

nobium

variis arcis, & ad extremum munitiſ- ſimum oppidum Chivas: & trans Du- riam, Stria, Maſin comitatus illu- ſtris, Caſan, Creſcentino amœnum ſiti, caſtellum & fertili territorio: Siropia- na, S. Germano, Santia infelici Ducis Albani obſidione celebris, & ſuperius Candel oppidum ſexcentorum foco- rum, Andorno mille & trecentorum, Doglio mille & trecentorum: Mos ſexcẽtorum, ubi plurimi panni texun- tur. Gattinara generoſo vino nobilis. Hoc oppidum conditum fuit ab Ar- borcis, qui inde nomen ſortiti, ejuſ- que uti & vicinorum aliquot locorum multis ſeculis domini fuerunt; & tem- pore diſcordiæ inter Fredericum Im- per. & Pontifices Romanos ſe jugo Imperiali ſubduxerunt, & ita perſtite- runt, donec aviditatem & potentiam Ducum Mediolanenſium veriti, ſub alis Ducum Sabaudiæ ſe abſconderent, tempore Amadei I Ducis. Cis Padum viſuntur Bra ſexcentorum & plurium focorum, Caramagna, Somarina, Cie- reſole; Villalltellon, Poerino, Villa nova, arx notabilis, & frumento abun- dans: Cannelli, Curtemilia, quam Bor- mia in duas partes ſecat; arcem habet impoſitam, ac ſubjectum ſuburbium trans fluvium; citra flu. ſub arce cœ- nobium

nobium jacet; fluvius latericio pon- te tranſitur, inquit Thuanus. Sequi- tur inde orbis caſtellorum, quæ ad Comitatum Aſtenſem pertinent: & ſuperius Cocona, Comitatus, qui pau- cis ab hinc annis Sabaudo acceſſit in- duſtria Ducis Caroli Emanuelis.

Nobiliſſimus Nizzæ Comitatus pa- tet in longitudinem viginti duas leu- cas, in latitudinem undecim; intra Varum amnem (trans quem tamen aliquot loca poſſidet,) Delphinatum, Pedemontium, & Territorium Ge- nuenſe. Licet autem ſolum ſit aſpe- rum & montoſum, tamen ita cultum eſt, ut nulla re indigeat (niſi quod urbs Nizza frumenti indigens ſit.) aſperita- te autem regionis fit, ut multa hic ſint loca munita à natura & ab arte, multi anguſti calles, ubi decem milites vel decem millium impetum ſuſtinuerint, qualis ille quem vulgo vocant Don- zellam. Dividitur Comitatus in qua- tuor Vicariatus, quorum capita ſunt Nizza, Poggietto, Barcelonetta & So- ſpello; cui adjungi poteſt S^ti^ Stephani oppidum cum ſua valle, quod licet Vicariatus nomine minime inſigniatur, tamen per ſe gubernatur. In hiſce Vicariatibus ſupra triginta oppida nu- merantur, quorum quædam breviter

peritringemus. Famoſiſſimũ opp[illegible]um Villafranca propter portus c[illegible] nitatem, quem antiqui Hercu[illegible] nœci portum dixerunt. Sequitur Eſa, dein Torbida Pertinacis Imper. patria: reliqua ſunt Contes oleo & caſtaneis abundans, Pelia vino, frumentoque & oleo optimo; Sangrio, ubi munitiſſima arx viſitur: Porro Briga quadringentorum aut 500 focorum, vino albo, frumento, melle optimo, pecoribus dives: hic & manna, agaricum, terebinthina aliaque ſimplicia colliguntur: Vallem illius permeat Livenza amnis, qui è fonte ortus brevi ſpatio augetur, rurſuſque ſe abſcondit & deficit. Lantuſca: San Dalmatio: Boglia caput ditis Comitatus, ubi frumenta & legumina abunde creſcunt, vina aut oleum nequaquam. Poggietto limitanea Provinciæ, itaque præſidio militum munita. Barrelonetta, caput vallis, & mercimoniis florens. Soſpello bellum oppidum & eleganter ſtructum, fontem habet cujus aquæ è vicinis montibus deducuntur. Nizza pulcherrima urbs & munita & populoſa; domus habet altiſſimas, plateas rectas, incolas urbanos, perpolitos, & pariter militiæ atque mercaturæ peridoneos: cincta eſt firmiſſimis muris & ſo-

& ſolidis propugnaculis. à vallo illius ſe attollit mons qui circiter tertiam milliaris partem occupat, clivis præcipitibus, & abruptis, ſupra quem antiquitus bona pars civitatis fuit, Eccleſia cathedralis, Epiſcopi Domicilium, Monaſterium Virginum, & exigua arx quam hodie vocant Dongione. hunc locum Dux Carolus ita muniverat, ut anno CIↃ IↃ XLIII impetum Turcarum & Gallorum fortiter ſuſtinuerit. poſt illa multis operibus adjunctis longe munitiſſimus factus eſt, ita ut hodie tam munitionum excellentia, quam ſitus opportunitate inter Galliam & Italiam (diſtat enim à Genua CXX, à Maſſilia autem CXXX mill.) potius primum quam ſecundum locum ſibi vendicet, & haud dubio Italiæ propugnaculum cenſeri debeat. Munitionibus autem Caroli, Emanuel Philibertus adjunxit illam quę vulgo Citadella appellatur, qua illum locum complexus eſt, ubi Galli tormenta ſua diſpoſuerant cum urbem obſiderent. Dux hic ut plurimum alit præſidiarios quadringentos. Inter Nizzam & Villamfrancam æquali pene intervallo jacet caſtrum S. Albani. Ad locorum autem firmitatem accedit fides oppidanorum erga principem

 ſuum.

ſuum, & ſingularis in bello fortitudo, quæ tum anno cIↄ Iↄ XLIII, tum cIↄ Iↄ C enituit. Emporium præterea ſingulare eſt. nam merces omnis generis tum è ſuo, tum è vicino agro ad vicinas & longinquas provincias tranſportat, unde maximus vectigalium annuus redditus, & qui expenſas longe ſuperat, oleum, vinum, omnis generis fructus, legumina, telas, retia, chartam, pannos rudiores varii generis, piſces muria conditos, mel, materiem è laricib. & abietibus ad antennas & malos, qui maximo pretio Genuæ venduntur; denique nulla eſt civitas inter Genuam & Maſſiliam quæ adeo mercibus & opibus abundet. Cum Nicæenſi Comitatu conjungitur Tendæ Comitatus, ita ut ad Cunium oppidum pertingat. Per quatuor loca è Pedemontio in hunc Comitatum tranſitur, per montem del Corno ut vocant, quæ via ad Tendam ducit, per montem Feneſtræ, quæ S. Martinum; per Arnuovam ſupra Vaudiere, & per Argenteram, quæ Barcelonettam petit. Hactenus è Botero, paucis exceptis quæ ex aliis interſeruimus.

Hactenus percenſuimus ea quæ Dux Sabaudiæ in Sub-Alpina regione atque Italia poſſidet; idem quoque extra Italiam

[illegible] & ſingularis in bello fortitudo, [illegible] anno cIↃ IↃ XLIII, tum [illegible] emicuit. Emporium præterea [illegible] eſt. nam merces omnis generis tam è ſuo, tum è vicino agro ad vicinas & longinquas provincias tranſportat, unde maximus vectigalium annuus redditus, & qui expenſas longe ſuperat, oleum, vinum, omnis generis fructus, legumina, telas, retia, chartam, pannos rudiores varii generis, piſces muria conditos, mel, materiem è laricib. & abietibus ad antennas & malos, qui maximo pretio Genuæ venduntur; denique nulla eſt civitas inter Genuam & Maſſiliam quæ adeo mercibus & opibus abundet. Cum Nicæenſi Comitatu conjungitur Tendæ Comitatus, ita ut ad Cuniam oppidum pertingat. Per quatuor loca è Pedemontio in hunc Comitatum tranſitur, per montem del Corno ut vocant, quæ via ad Tendam ducit, per montem Feneſtræ, quæ S. Martinum, per Arnuovam ſupra Vaudiere, & per Argenteram, quæ Barcelonettam petit. Hactenus è Botero, paucis exceptis quæ ex aliis interſeruimus.

Hactenus percenſuimus ea quæ Dux Sabaudiæ in Sub-Alpina regione atque Italia poſſidet; idem quoque extra

Italiam

Italiam bonam partem poſſidet illius regionis quam Allobroges olim tenuerunt: de qua ita ſcribit *Vander Burchtius*; Antiqua & rerum geſtarum gloria illuſtris claraque admodum in Gallia Narbonenſi gens eſt, quam Allobroges ab Allobroge Rege veteres dixerunt. In hac Vienna (ad Rhodanum ſita civitas, Delphinatus hodie metropolis) principem olim locum tenuit; nunc Chamberinum, aliis Chamberiacum, vulgo Chamberi; in qua urbe Senatorius ordo (Parlamentum vocant) ſedem habere ſolet, ſeu dignitati urbis id, quod reliquas omnes antecellat, ſeu loci opportunitati datum eſt. Eum populum illique finitimos Salienſes (vetus quoque illa & bello inclita gens, quam Saluſianos appellant nonnulli) & quicquid terrarum eorum ambitu clauditur, Sabaudiam majores noſtri dixere. Solum enim cœlumque & ingenia cultuſque hominum haud multum à Sabaudia differunt. Cæterum haud procul admodum à Lugdunenſi oppido Sabaudiam oriri & ad Genevam uſque Pedemontiumque extendi, Delphinatumque finitimum habere, in confeſſo eſt, ſcriptorumque omnium conſtanti aſſeveratione à Sabatiis Vadis populiſque

 (qui

(qui inter Alpes Ptolemæo poſiti, Sabaudiæ plerique omnes nunc parent Duci) nomen accepiſſe perhibetur. Præter prædictos autem Allobrogos Salienſeſque, agros nunc tenet qui Vocontiorum, Veragrorum, (Epiſcopo, qui late imperitat & jus gladii habet, hic paret populus) Caturigum, Centronum, Lepontiorumque (qui Alpibus vicini omnes) quondam fuere. Vocontiis ac mõti Cineſio proximum eſt oppidum Civario, Bivario aliis, quo initio belli civilis legiones Cæſar traduxit, cujus etiam Plinius nepos in Epiſtola quadam meminit, & Vivarienſis hodie appellatur civitas. hæc ille. Cæterum bonam hujus regionis partem Dux Sabaudiæ Regi Galliarum ſuperioribus annis ceſſit, de qua tranſactione mox dicemus. Pars autem hujus regionis Cisalpinæ olim Maurienna dicta fuit, cujus nomen hodieque Ioannis Fanum ſervat. Ioannis Fanum (inquit Thuanus) in Maurienna, civitas eſt undique aperta, regionis metropolis, Epiſcopali ſede ornata, in planitie, ut inter montes, ſatis ampla, quæ tres valles concurrentes aſpicit, quarum una prææltis montibus interſecta ad Burgum Oſſanum ducit, v leucis diſſitum, ſecunda ad Ceniſium montem

(qui inter Alpes *Ptolemæo poſiti, Sa-
baudiæ plerique omnes nunc parent
Duci)* nomen accepiſſe perhibentur.
Præter prædictos autem Allobroges
Salenſeſque, agros nunc tenet qui Vo-
contiorum, Veragrorum, (*Epiſcopo,
qui late imperitat & jus gladii habet,
hic paret populus*) Caturigum, Ce-
tronum, Lepontiorumque (*qui Alpi-
bus vicini omnes*) quondam fuere.
Vocontiis ac mõti Cineſio proximum
eſt oppidum Civario, Bivario aliis, quo
initio belli civilis legiones *Cæſar tra-
duxit*, cujus etiam *Plinius nepos in
Epiſtola quadam meminit*, & Viva-
rienſis hodie appellatur civitas. hæc
ille. Cæterum bonam hujus regionis
partem Dux Sabaudiæ Regi Galliarum
ſuperioribus annis ceſſit, de qua tranſ-
actione mox dicemus. Pars autem
hujus *regionis Cisalpinæ* olim Mau-
rienna dicta fuit, cujus nomen hodie-
que Ioannis Fanum ſervat. Ioannis Fa-
num (inquit Thuanus) in Maurienna,
civitas eſt undique aperta, regionis
metropolis, Epiſcopali ſede ornata, in
planitie, ut inter montes, ſatis ampla,
quæ tres valles concurrentes aſpicit,
quarum una præaltis montibus inter-
ſecta ad Burgum Oſſanum ducit, v
lucis diſſitum, ſecunda ad Ceniſium
montem

ontem pertinet, tertia Confluentem & Mommelianum *reſpicit*. Civitas tribus pontibus à Camera venientibus aditur.

Vt autem Sabaudiæ, *qua* Galliam attingit, *limites* hodierni melius intelligantur, poſtremas pacis cum Henr. IV Gall. Reg. à Sabaudo initæ conditiones hic ex Thuano ſubjiciam: is lib. cxxv ita *ſcribit*:

Omnis intra Rhodanum à Geneva urbe tractus, ipſo fluvio comprehenſo, ad ditionem Francicam cum omni jure ſupremi Dominii deinceps pertineat. tantum pro tranſitus in Sequanos commoditate, pons Greſini inter Cluſuras & Arbiæ pontem, cum deſignatis aliquot pagis, Sabaudo reſervetur: ea lege, ut nullum vectigal imponere aut toto illo tractu ullum propugnaculum exſtruere poſſit. Burgi arx bona fide Regi tradatur, cum tormẽtis & omni bellico apparatu, & annona trans Rhodanum. præterea Seiſſellium, Daira, Chauſſium, Arlæpons, Chava caſtellum cum omni ſua juriſdictione Regi cedant. præterea Genevenſis pręfectura cum omni territorio ac pleno jure, ſicuti iis Sabaudi deceſſores uſi ac fruiti ſunt. quæ omnia regio patrimonio ita lege regni uniantur,

tur, ut ab eo alienari deinceps non poſſint.

Habet præterea Dux Sabaudiæ in territoriis ſuis multas arces, & loca, tam à natura, quam induſtria, munitiſſima; & quidem qua Galliam attingit; Confluentiam in concurſu Arcæ & Iſuræ poſitam ad ſervandum aditum, ex quo in Tarentaſienſem vallem deſcenditur; inde Miolanum caſtellum ſaxo arduo impoſitum undique prærupto, quod Iſaram ſubjectum deſpicit; tum Turrem Carbonariam, quæ munitio aditum in Moriennenſem vallem ſervat, in montium faucibus; quæ per convallem porrectæ ad Ceniſium montem deſinunt: locus eſt Beraldi Saxonis primi Moriennæ Comitis & familiæ Sabaudicæ conditoris, primum domicilio, ac poſtea Thomæ Humberti III F. cunis memorabilis, ad Iſaram ſaxo undique inacceſſibili, niſi qua per callem anguſtum ad Porteriam itur, ſitus, domicilio præterea Comitum Sabaudiæ, cum primum in hanc provinciam migrarunt, nobilis. Huic ſubeſt Aquæ-bellæ municipium. Inter omnes autem arces excellit Monmeliani. arci veteri nova munitio ſpatioſior circumdata eſt, quæ ſummum faſtigium rupis, cui impoſita eſt,

ambitu

tat, ut ab eo alienari deinceps non poſſet.

Habet præterea Dux Sabaudiæ in territoriis ſuis multas arces, & loca, tam à natura, quam induſtria, munitiſſima: & quidem qua Galliam attingit, Confluentiam in concurſu Arcæ & Iſaræ poſitam ad ſervandum aditum, ex quo in Tarentaſienſem vallem deſcenditur; inde Miolanum caſtellum ſaxo arduo impoſitum undique prærupto, quod Iſaram ſubjectum deſpicit; tum Turrem Carbonariam, quæ munitio aditum in Moriennenſem vallem ſervat, in montium faucibus quæ per convallem porrectæ ad Cenisium montem deſinunt: locus eſt Beraldi Saxonis primi Moriennæ Comitis & familiæ Sabaudicæ conditoris primum domicilio, ac poſtea Thomæ Humberti III F. cunis memorabilis, ad Iſaram ſaxo undique inacceſſibili, niſi qua per callem anguſtum ad Porteriam itur, ſitus, domicilio præterea Comitum Sabaudiæ, cum primum in hanc provinciam migrarunt, nobilis. Huic ſubeſt Aquæ-bellæ municipium. Inter omnes autem arces excellit Monmeliani. arci veteri nova munitio ſpatioſior circumdata eſt, quæ ſummum faſtigium rupis, cui impoſita eſt, ambitu

ambitu ſuo complectitur, quinque propugnaculis egregie firmata, quorum tria præcipua municipium ſubjectum reſpiciunt, qua parte & foſſam habet: qua, propter Sacri prærupti ſitum, prominentibus ſubſtructionibus muniri non potuit, forcipes artificioſè ducti, qui vice propugnaculorum ſunt. ad meridiem Iſaram habet, qui in Sabaudiam ulterius perrecturis ponte tranſmittitur. ab adverſa parte altiſſimis montibus cingitur, ad quorum radices collis imminet vitibus conſitus, acceſſu difficilis. Arx diu inexpugnabilis credita, quam tamen Rex Henr. IV anno cIↃ IↃ c expugnavit, ſubductis in collem illum machinis, quod hactenus impoſſibile creditum fuerat.

Superioribus annis quæſtio mota fuit Duci Sabaudiæ, à Duce Mantuano, de prærogativa dignitatis, quam ſibi parem cum Sabaudo Mantuanus hodie vendicare conatur: hujus controverſiæ occaſione anno 1622, ab utraque parte ſcripta prodierunt, quæ in x tomo Mercurii Gallicè extant, prout in Italia fuerunt impreſſa; è quorum uno qui à parte Sabaudi prodiit, hæc ad noſtrum inſtitutum excerpſimus: Iam ſexcentos eſſe annos,

ex

ex quo familia Sabaudiæ rerum potita fuerit in ſuo Principatu; à Beraldo quippe Saxone XXVIII Principes numerari, nimirum XVII Comites, quorum IX ſimul Duces Chablaſii & Auguſtæ fuerint, & deinceps XI Duces Sabaudiæ; quibús ſi addantur IX illi Chablaſii, omnino XX Duces fuerint; præterquam quod Ludovicus etiam Rex Cypri fuerit. Eadem familia diverſis temporibus connubio juncta fuit cum ſummis Principibus, octies nimirum cum Imperatoribus, quatuor quidem orientis, totidemque occidentis; quinquies cum Regibus Franciæ, decies quater cum Principibus regii ſanguinis in Francia, quinquies cum domo Auſtriaca, (comprehenſis Imperatoribus & Regibus:) Semel cum Rege Arragonum; bis cum Regibus Caſtellæ & Legionis: bis cum Rege Portugalliæ: ſemel cum Regibus Poloniæ, Angliæ, Scotiæ, Cypri, & Bohemiæ; ter cum Regibus Siciliæ & Ieruſalem.

De potentia Ducis Sabaudiæ vide poſtremum hujus libelli tractatum. Nam qui minutim Ducis potentiam & annuos redditus deſcribere ſategerunt, longe, prudentiorum judicio, infra dignitatem illos deſignarunt.

Sed

ex quo familia Sabaudiæ rerum potita fuerit in ſuo Principatu; à Beraldo [illegible] Saxone XXVIII Principes numerantur, nimirum XVII Comites, quorum IX ſimul Duces Chablaſii & Auguſtæ fuerint, & deinceps X: Duces Sabaudiæ; quibus ſi addantur II illi Chablaſii, omnino XX Duces fuerint: præterquam quod Ludovicus etiam Rex Cypri fuerit. Eadem familia diverſis temporibus connubio juncta fuit cum ſummis Principibus, octies nimirum cum Imperatoribus, quatuor quidem orientis, totidemque occidentis; quinquies cum Regibus Franciæ, decies quater cum Principibus regii ſanguinis in Francia, quinquies cum domo Auſtriaca, (comprehenſis Imperatoribus & Regibus) ſemel cum Rege Arragonum; bis cum Regibus Caſtellæ & Legionis: bis cum Rege Portugalliæ: ſemel cum Regibus Poloniæ, Angliæ, Scotiæ, Cypri & Bohemiæ; ter cum Regibus Siciliæ & Ieruſalem.

De potentia Ducis Sabaudiæ vide poſtremum hujus libelli tractatum. Nam qui minutim Ducis potentiam & annuos redditus deſcribere ſategerunt, longe, prudentiorum judicio, infra dignitatem illos deſignarunt. Sed

Sed obiter hic obſervandum, Regem Hiſpaniarum Philippum II, per tabulas dotales inter filiam illius, & Ducem Sabaudiæ, ipſi inter alia promiſiſſe ſexaginta millia ducatorum annuatim percipienda è reditibus Ducatus Mediolanenſis; itemque octo millia ducatorum, annuatim percipienda è vectigalibus urbis Neapolitanæ; quæ utraque anno cIↄ Iↄ c XIV Dux conqueritur aliquot annis ſibi minime fuiſſe ab Hiſpano perſoluta; videlicet ſexaginta illa millia ducatorum jam tum ab annis octo; octo autem millia hæc jam ab annis quatuor aut quinque occaſionem dederunt huic rei diſſidiis inter Regem & Ducem; quæ potiſſimum originem ſumſerunt è bello, quod Dux Sabaudiæ movit Mantuano in Marchionatu Montisferratenſi. nam cum Rex Hiſpaniæ, Mantuano faveret, eique per Gubernatorem Ducatus Mediolanenſis auxilium ferret, odium inter hos Principes jam ante è variis cauſis natum, in apertum bellum erupit. cui cum aliorum Principum interventu finis eſſet impoſitus, animi tamen exulcerati, numquam penitus reconciliari potuerunt: querebatur enim Dux ſe ab affinibus ſuis minus amicè habitum, quinimo contra

contra æquitatem ad iniquas conditiones urgeri, & pœne cogi; quarum præcipuæ erant, ut Dux filiam ſuam Mantuano hoſti ſuo, nondum rite conciliato, in uxorem traderet; & conditionibus, quæ in pacis confectæ tabulis pactæ fuerant, nondum plene præſtitis, omnes ſuas copias dimitteret: quibus addebat, filium ſuum primogenitum in Hiſpania indigne & minus decore habitum; ſibique penſiones annuas præter jus faſque jam multis annis detineri; & alia hujuſcemodi. Quid multa? numquam ab illo tempore ipſi bene cum Hiſpano convenit, ſed ſemper aut infida & ſuſpicioſa pax inter illos viguit, aut apertum bellum fuit.

Præter autem Provincias, quas Dux Sabaudiæ actu poſſidet, jus ſibi competere aſſerit; primo in urbem Genevenſem. argumenta illius, cum Genevenſium refutatione, egregie explicantur à Thuano lib. CXXV, ad annum cIↄ Iↄ c. quæ tractatio quia prolixior eſt, eo lectorem remittendum putavimus. Secundo in Marchionatum Montisferratenſem. rationes paulo poſt explicabimus, cum de Mantuano Duce agemus. Tertio in Achaiam; Philippus enim Sabaudus,

Thomæ

contra æquitatem ad iniquas condi-
tiones urgeri, & pœne cogi; quarum
præcipuæ erant, ut Dux filiam ſuam
Mantuano hoſti ſuo, nondum rite
conciliato, in uxorem traderet; & con-
ditionibus, quæ in pacis confectæ ta-
bulis pactæ fuerant, nondum plene
[illegible], omnes ſuas copias dimitte-
ret: quibus addebat, filium ſuum pri-
mogenitum in Hiſpania indigne &
minus decore habitum; ſibique pen-
ſiones annuas præter jus faſque jam
multis annis detineri; & alia hujuſce-
modi. Quid multa? numquam ab illo
tempore ipſi bene cum Hiſpano con-
venit, ſed ſemper aut infida & ſuſpi-
cioſa pax inter illos viguit, aut aper-
tum bellum fuit.

Præter autem Provincias, quas Dux
Sabaudiæ actu poſſidet, jus ſibi com-
petere aſſerit; primo in urbem Gene-
venſem, argumenta illius, cum Ge-
nevenſium refutatione, egregie expli-
cantur à Thuano lib. CXXV, ad an-
num cIↄ Iↄ c. quæ tractatio quia pro-
lixior eſt, eo lectorem remittendum
putavimus. Secundo in Marchiona-
tum Montisferratenſem. rationes
paulo poſt explicabimus, cum de Man-
tuano Duce agemus. Tertio in A-
chaiam; Philippus enim Sabaudus,
Thomæ

Thomæ tertii filius, filiam Principis
Achaiæ, nomine Iamben, uxorem du-
xerat, ex qua filium Iambum ſuſcepit,
qui Princeps Achaiæ factus, Amadeum
filium & principatus hæredem reli-
quit, quo (ſicuti & fratre illius Ludo-
vico) ſine liberis defuncto, Regina Si-
ciliæ tanquam feudi domina jus ſibi
in principatum arrogans, jus ſuum
militum Rhodiorum Magiſtro ceſſit,
Rhodiis denique Turcarum Impera-
tor una cum Inſula principatum abſ-
tulit. Quarto in Regnum Cypri &
Hieruſalem, idque variis argumentis;
quæ hic prolixe recenſere nihil opus
eſt, cum Turca utroque jam potiatur.

Galli autem Sabaudum injuſte poſ-
ſidere ſcribunt: I. Nizzam & Villam-
francam, quondam appendices & par-
tes Comitatus Provinciæ, quas Ioan-
na filia Roberti Regis Siciliæ & Comi-
tis Provinciæ donavit teſtamento Lu-
dovico primo Duci Andegavenſi; vi-
gente autem bello inter familiam An-
degavenſem, & Arrogoniam, ob Re-
gnum Neapolitanum, Comes Sabau-
diæ injuſte & nullo titulo eidem fami-
liæ eripuit.

II. Pedemontium, itidem de patri-
monio Com. Provinciæ; & primo ab-
latum Ioannæ, anno 1363.

III. Bonam partem Comitatus Aſtenſis, quæ familiæ Aurelianenſi in dotem conceſſa fuerat cum Valentina.

IV. Marchionatum Saluciarum, qui ad Delphinatum pertinuit.

V. Magnam partem Sabaudiæ, Franciſci I Franc. Regis matri debitam, tam per contractum matrimonii à Philiberto VII initum cum ipſius matre Margarita Borbonia, quam per teſtamentum Philiberti fratris ſui; per quod ſaltẽ ſuccedere debebat in bona feudalia quæ fœminam nõ excludunt.

Sabaudiæ Comitum & Ducum Stemma & Series è Vanderburchtio.

Anno

1000. 1. Beraldus, Moriennæ primus Dominus, Hugonis Saxoniæ Ducis filius tertiogenitus; Vxor Catharina Schirẽſis Palatina. Hic obiit anno cIↃ XXVII.

1027. 2. Humbertus I Beraldi F. primus Moriennæ Comes; uxor Adelis ſive Alexia Seguſiani Marchionis filia & unica hæres.

III. Bonam partem Comitatus Aſtenſis, quæ familiæ Aurelianenſi in dotem conceſſa fuerat cum Valentina.

IV. Marchionatum Salutiarum, qui ad Delphinatum pertinuit.

V. Magnam partem Sabaudiæ, Franciſci I Franc. Regis matri debitam, tam per contractum matrimonii à Philiberto VII initum cum ipſius matre Margarita Borbonia, quam per teſtamentum Philiberti fratris ſui; per quod ſaltē ſuccedere debebat in bona feudalia quæ fœminam nō excludunt.

Sabaudiæ Comitum & Ducum Stemma & Series è Vanderburchtio.

Anno 1000. 1. Beraldus, Moriennæ primus Dominus, Hugonis Saxoniæ Ducis filius tertiogenitus; Vxor Catharina Schirēſis Palatina. Hic obiit anno cIↃ XXVII.

1027. 2. Humbertus I Beraldi F. primus Moriennæ Comes; uxor Adelis ſive Alexia Seguſiani Marchionis filia & unica heres. Obiit anno cIↃ XLVIII.

1048. 3. Amadeus I Humb. F. Cui uxor Ioanna Burgunda Guilielmi Com. fil. Obiit anno cIↃ LXXV.

1076. 4. Humbertus II Amad. F. Cui uxor Laurētia Com. Veniciarum F. Hujus filia Adelis Ludov. Craſſo Gall. R. nupſit. Obiit anno cIↃ C IX.

1109. 5. Amadeus II Hum. II fil. primus Sabaubiæ Comes: liberos ſuſcepit è ſecunda uxore Guigonia Albonia Guigonis II Comit. & Delphini Viennenſis F. Obiit an. cIↃ CLIV.

1154. 6. Humbertus III Amad. II fil. Cui tres uxores fuerunt. I^a Mathildis Fland. Com. fil. II^a Anna Salingea. III^a Pernella Burgund. C. fil. Obiit cIↃ CC I.

1201. 7. Thomas Humb. F. Cui uxor Beatrix Genevenſis Com. fil. Obiit ann. cIↃ CC XXXIII.

1233. 8. Amadeus III Thom. fil. uxor Anna Albonia Guigonis Com. & Delph. Viennenſis. & poſt hanc Cecilia Com. Provinc. fil. Obiit an. cIↃ cc XLVI.

1246. 9. Bonifacius Amad. III fil. cælebs mortuus anno cIↃ cc LVI.

1256. 10. PetrusThom.F.uxor Leonora Foukignia. obiit ann. cIↃ cc LXVIII.

1268. 11. Philippus Thom. fil. Petri frater: cui uxor fuit Alexia Merany Com. fil. Obiit ann. cIↃ cc LXXXV.

1285. 12. Amadeus IV Thomæ è Thoma filio N. ei fuerunt uxores duæ; Sibylla Breſſana; & Maria Ioannis Brabant. Duc. fil. Obiit cIↃ ccc XXIII.

1323. 13. Eduard. Amad. IV fil. cui uxor Blanca Burgund. Obiit ann. cIↃ cccxxix.

1329. 14. Amadeus V Amad.IV fil. uxor prima Iolanda Palæologa; ſecunda Catharina Luxenburg. Imperat.Car.IV fil.Obiit ann. cIↃ ccc XLII.

1342.

1233. 8. Amadeus III Thom. fil.
uxor Anna Albonia Gui-
gonis Com. & Delph.
Viennenſis. & poſt hanc
Cecilia Com. Provinc.
fil. Obiit an. clↃcc XLVI.

1246. 9. Bonifacius Amad. III fil.
cælebs mortuus anno
clↃcc LVI.

1256. 10. Petrus Thom. F. uxor Leo-
nora Foukignia. obiit
ann. clↃcc LXVIII.

1268. 11. Philippus Thom. fil. Petri
frater: cui uxor fuit A-
lexia Merany Com. fil.
Obiit ann. clↃcc LXXX.

1285. 12. Amadeus IV Thomæ è
Thoma filio N. ei fue-
runt uxores duæ; Sibylla
Breſſana; & Maria Ioan-
nis Brabant. Duc. fil.
Obiit clↃccc XXIII.

1323. 13. Eduard. Amad. IV fil. cui
uxor Blanca Burgund.
Obiit ann. clↃcccXXIX.

1329. 14. Amadeus V Amad. IV fil.
uxor prima Iolanda Pa-
læologa; ſecunda Catha-
rina Luxenburg. Impe-
rat. Car. IV fil. Obiit ann.
clↃccc XLII.

1342.

1342. 15. Amadeus
fil. uxor
Borbon.
ann. clↃc

1383. 16. Amadeus V
fil. uxor
gum; D.
ccc XCVII.

1397. 17. Amadeus
VII fil.
D. 1. diæ Dux.
lippi Bu
Papa elec
cccc XXX
clↃ cccc L

1439. 18. Ludovicus
fil. uxor
D. 2. Luſignan
obiit clↃ

1466. 19. Amadeus
fil. cui u
D. 3. Car. VI
Obiit an

1471. 20. Philibert
fil. cui u
D. 4 ria Galc
D. fil. C
cccc LXX

1482. 21. Carolus
cui uxo
D. 5. Guilielm
I

fil. Obiit ann. clↃ cccc-
LXXXVIII, ut alii, clↃ-
cccc xc.
1490. 22. Carolus II Caroli fil. Qui
D. 6. ſine uxore & liberis de-
ceſſit ann. clↃ cccc xcvI.
1496. 23. Philippus II Ludovic. fil.
Vxor prima Margareta
D. 7. Caroli D. Borbon. fil.
Secunda Claudia Breſſe-
ſia. Obiit clↃ cccc xcvII.
1497 24. Philibertus II Phlipp. II
fil. Cui uxor Margareta
D. 8. Maximil. Imp. fil. Obiit
anno clↃ IↃ IV.
1504. 25. Carolus III Philippi II
fil. Cui uxor fuit Beatrix
D. 9. Emanuelis Portugalliæ
Regis fil. Obiit anno
clↃ IↃ LIV.
1554. 26. Emanuel Philibertus Car.
III fil. Cui uxor fuit
D. 10. Margareta Franciſci I
Gall. Reg. fil. Obiit ann.
clↃ IↃ LXXX.
1580. 27. Carolus Emanuel, Ema-
nuelis Philiberti fil. Cui
D. 11. uxor fuit Catharina Phi-
lippi II Hiſpan. Reg. fil.
ex Iſabella Henrici II
Gall. Reg. filia progna-
ta: è

fil. Obiit ann. cIↃ cccc. LXXXVIII, ut alii, cIↃ cccc XC.

1490. D. 6. 22. Carolus II Caroli fil. Qui ſine uxore & liberis deceſſit ann. cIↃ cccc XCVI.

1496. D. 7. 23. Philippus II Ludovic. fil. Vxor prima Margareta Caroli D. Borbon. fil. Secunda Claudia Breſſia. Obiit cIↃ cccc XCVII.

1497 D. 8. 24. Philibertus II Phlipp. II fil. Cui uxor Margareta Maximil. Imp. fil. Obiit anno cIↃ IↃ IV.

1504. D. 9. 25. Carolus III Philippi II fil. Cui uxor fuit Beatrix Emanuelis Portugalliæ Regis fil. Obiit anno cIↃ IↃ LIV.

1554. D. 10. 26. Emanuel Philibertus Car. III fil. Cui uxor fuit Margareta Franciſci I Gall. Reg. fil. Obiit ann. cIↃ IↃ LXXX.

1580. D. 11. 27. Carolus Emanuel, Emanuelis Philiberti fil. Cui uxor fuit Catharina Philippi II Hiſpan. Reg. fil. ex Iſabella Henrici II Gall. Reg. filia progna-

ta: è qua quinque filios ſuſcepit; Philippum Emanuelem, Victorem Amadeum, Philibertum, Mauritium & Thomam; & quatuor filias, Margaritam, Mariam, Iſabellam, & Catharinam. Anno denique cIↃ IↃ CXIX, Victor Amadeus, Princeps Pedemontii, duxit in uxorem Chriſtinam ſecundogenitam Henrici IV Gall. Regis.

Alia Comitum & Ducum Series è Gallico authore anonymo.

HVmbertus, I Com. Moriennæ. huic ex Ancilia (incertæ familiæ) fuit natus

Amadeus, I Comes Sabaudiæ. huic ex Adela Marchionis Seguſiani filia natus ſucceſſit

Amadeus II, de quo dubitatur an conjugatus fuerit; illi ſucceſſit

Humbertus II frater, cui fuit uxor Giſla filia VVilhelmi II Comitis Burgundiæ, & filius

Amadeus III, cui fuit uxor Mathildis filia Com. Alboniæ, & filius

Humbertus III; cui fuit uxor Beatrix filia Gerardi Com. Viennæ, &c. è qua ipſi natus fuit Thomas I, qui rapuit filiam Com. Genevenſis, & ex illa ſuſcepit Bonifacium I, & Thomam Comitem Moriennæ.

Bonifacius I obiit ſine liberis. ſucceſſit

Petrus Bonifacii patruus. huic fuit uxor Anna Foukignia; & nulli liberi. ſucceſſit

Philippus I illius frater; qui & ſine liberis diſceſſit; & ſucceſſit

Amadeus IV, Thomæ Com. Moriennæ filius; qui duxit Sibyllam Breſſanam; alii ipſi tribuunt conjugem Annam, filiam Andreæ Burgundi Delphini Viennenſis. Huic ſucceſſit

Eduardus I filius, qui duxit Blancam Roberti II Burgund. Ducis filiam, è qua tantum unicam filiam ſuſcepit; quam

Amadeus V patruus ſucceſſione excluſit. huic fuit uxor Iolanda marchionis Montisferr. filia; è qua natus

Amadeus VI. uxor Bona Petri I Borbon. Duc. fil. è qua natus ipſi

Amadeus VII, uxor Bona Biturigum D. filia; è qua ipſi natus

Ama-

Amadeus III, cui fuit uxor Mathildis filia Com. Alboniæ, & filius

Humbertus III; cui fuit uxor Beatrix filia Gerardi Com. Viennæ, &c. è qua ipſi natus fuit Thomas I, qui rapuit filiam Com. Genevenſis, & ex illa ſuſcepit Bonifacium I, & Thomam Comitem Moriennæ.

Bonifacius I obiit ſine liberis. ſucceſſit

Petrus Bonifacii patruus. huic fuit uxor Anna Foukignia; & nulli liberi. ſucceſſit

Philippus I illius frater; qui & ſine liberis diſceſſit; & ſucceſſit

Amadeus IV, Thomæ Com. Moriennæ filius; qui duxit Sibyllam Breſſanam; alii ipſi tribuunt conjugem Annam, filiam Andreæ Burgundi Delphini Viennenſis. Huic ſucceſſit

Eduardus I filius, qui duxit Blancam Roberti II Burgund. Ducis filiam, è qua tantum unicam filiam ſuſcepit; quam

Amadeus V patruus ſucceſſione exclusit. huic fuit uxor Iolanda marchionis Montisferr. filia; è qua natus

Amadeus VI. uxor Bona Petri I Borbon. Duc. fil. è qua natus ipſi

Amadeus VII, uxor Bona Biturigum filia; è qua ipſi natus

Ama-

Amadeus VIII, primus Sabaudiæ Dux: uxor filia Philippi Audacis D. Burgundiæ. è qua ipſi natus

Ludovicus; uxor Anna filia Reg. Cypri; è qua illi natus

Amadeus IX, qui duxit Iolandam Ludovici XI Reg. Franc. ſororem; è qua natus

Philibertus I; uxor Blanca Maria, Galeatii Mediolanenſis D. filia; è qua nullos liberos ſuſcepit. ſucceſſit

Carolus I, ejus frater; uxor Blanca filia VVilhelmi march. Montisferrat. è qua natus

Carolus II, qui ſeptennis obiit. ſucceſſit

Philippus II, Comes Breſſiæ, patris ipſius patruus. Prima uxor Margarita Borbonia; è qua ipſi nati Philibertus II, & Ludovica mater Franciſci I Reg. Franc. Secunda, Claudia filia Com. de Pontieure; è qua ipſi nati Carolus; & Philippus, Dux Nemoroſii, & Comes Genevenſis.

Philibertus II, uxor Margarita Maximil. Imper. filia. Obiit ſine liberis. ſucceſſit

Carolus III frater; uxor Beatrix Emanuelis Portugall. Reg. filia; è qua natus

Emanuel Philibertus; uxor Margareta

gareta Franciſci I. Reg. Franc. filia; è qua natus

Carolus Emanuel; qui nuper obiit, relinquens ſucceſſorem Victorem Amadeum, conjugem Chriſtinæ Henr. IV Franc. Reg. filiæ.

APPENDIX
DE
BOBIENSE DYNASTA Vaſallo Ducis Sabaudiæ.

IN Commentario de Principibus Italiæ, pag. 44, mentio fit Dynaſtæ Bobienſis; de quo hic pauca adjungere viſum fuit. Hannibal Grimaldus, Comes & Baro Bobienſis, anno 1617, ob bellum, quod inter Ducem Sabaudiæ & Regem Hiſpaniarum gerebatur, ſe ſub protectionem Regis Galliarum dederat; & bello jam extincto numquam in gratiam Sabaudiæ Ducis redire potuerat. verum Dux per Senatum Nicenſem cauſam illius cognoſci voluerat. à quo cum eſſet condemnatus, una cum filio ſuo, & bona illius omnia fiſco Ducis addicta; Dux per Gubernatorem Niceæ eundem capi & capite plecti curavit, & ingentes opes, tam in parata pecunia, quam monilibus

gareta Franciſci I. Reg. Franc. filia; è qua natus

Carolus Emanuel; qui nuper obiit, relinquens ſucceſſorem Victorem Amadeum, conjugem Chriſtinæ Henr. IV Franc. Reg. filiæ.

APPENDIX
DE
SOBIENSE DYNASTA
Vaſallo Ducis Sabaudiæ.

IN Commentario de Principibus Italiæ, pag. 44, mentio fit Dynaſtæ Bobienſis; de quo hic pauca adjungere viſum fuit. Hannibal Grimaldus, Comes & Baro Bobienſis, anno 1617, ob bellum, quod inter Ducem Sabaudiæ & Regem Hiſpaniarum gerebatur, ſe ſub protectionem Regis Galliarum dederat; & bello jam extincto numquam in gratiam Sabaudiæ Ducis redire potuerat. verum Dux per Senatum Nicenſem cauſam illius cognoſci voluerat. à quo cum eſſet condemnatus, una cum filio ſuo, & bona illius omnia fiſco Ducis addicta; Dux per Gubernatorem Niceæ eundem capite plecti curavit, & ingentes opes, tam in parata pecunia, quam mobilibus

nilibus & ſupellectile, quæ in caſtellis illius Aſcros, Thodon, Tourette, & aliis, inventa fuerunt, eripuit. Varii de hoc judicio & ſupplicio ſermones fuerunt. Nam multi contendebant, filium, qui in Gallia filiam Vice-Comitis Tavanes & Ducis Maynii neptem uxorem duxerat, paternis bonis exui non debuiſſe. Et à Duce Maynio & aliis affinibus & amicis Comitis libellus Duci Sabaudiæ fuit oblatus; quo petunt, filium in bona, quæ progenitores illius jam ſupra ſexcentos annos poſſederant, reſtitui. 1. Quia progenitores tam bene de Ducibus Sabaudiæ meruere, ut unius culpa huic obeſſe non debeat. 2. Præſertim quia hic numquam Hiſpanorum partibus favit, neque parentis ſui ſcriptis aut factis conſenſit, imo potius obſtitit quantum valuit. 3. Quia iniquum eſt, filium propter parentis delictum bonis iis privari, quæ à majoribus per ſubſtitutionem deſcendunt. 4. Quia pœna mortis ſufficere debet; & Principibus familiare eſt, filiis innoxiis bona paterna relinquere aut certa conditione reſtituere. 5. Propter ampliſſimas & potentiſſimas familias, quas hic filius, tam à parte matris, quam uxoris, attingit; &c. Dux autem Sabaudiæ

baudiæ reſpondit; filium non minus nocentem fuiſſe quam patrem, & utrumque legitimo & juſto judicio condemnatum; licet nequaquam novum ſit in criminibus læſæ Majeſtatis, etiam hæredes & deſcendentes propter delicta majorum puniri.

Porro eorum quæ Comes Bobienſis cum Hiſpanis egerat præcipua capita hæc ſunt. Anno *1616* 1. Rex Catholicus, Comitem & ſucceſſores illius, atque ſubditos, recipit in patrocinium, illoſque contra D. Sabaudiæ & omnes omnino Principes proteget & defendet; viciſſim Comes partes Hiſpanicas ſequetur adverſus quoſcunque. 2. Rex Catholicus daturus eſt Comiti 4000 militum, & argentum ad totidẽ conducendos; & Comes promittit intra trimeſtre ſpatium Regi tradere civitatem, arcem & Comitatum Nicæenſem; Rexque Comitatum & ſubditos omnes Comiti tanquam Domino abſoluto relinquet, excepta ſolum civitate Nicæa, Villa franca, Soſpetto & duobus aut tribus aliis locis; quorum tamen Comes & Succeſſores illius perpetuo Gubernatores exiſtent. 3. Rex Cathol. annuatim & in perpetuum Comiti pendet 20 mill. coronatorum. 4. Comes à Rege accepit per deputa-

[illegible] reſpondit; filium non minus nocentem fuiſſe quam patrem, & u[illegible] legitimo & juſto judicio con-demnatum; licet nequaquam novum ſit in criminibus læſæ Majeſtatis, etiam hæredes & deſcendentes propter delicta majorum puniri.

Porro eorum quæ Comes Bobienſis cum Hiſpanis egerat præcipua capita hæc ſunt. Anno 1616 1. Rex Catholicus, Comitem & ſucceſſores illius, atque ſubditos, recipit in patrocinium, illoſque contra D. Sabaudiæ & omnes omnino Principes proteget & defendet; viciſſim Comes partes Hiſpanicas ſequetur adverſus quoſcunque. 2. Rex Catholicus daturus eſt Comiti 4000 militum, & argentum ad totidē conducendos; & Comes promittit intra trimeſtre ſpatium Regi tradere civitatem, arcem & Comitatum Nicæenſem; Rexque Comitatum & ſubditos omnes Comiti tanquam Domino abſoluto relinquet, excepta ſolum civitate Nicæa, Villa franca, Soſpetto & duobus aut tribus aliis locis; quorum tamen Comes & Succeſſores illius perpetuo Gubernatores exiſtent. 3. Rex Cathol. annuatim & in perpetuum Comiti pendet 20 mill. coronatorum. 4. Comes à Rege accepit per deputatos

tos ſuos 12 mill. coronatorum. Cum autem aura hujus rei ad aures Gall. Reg. accidiſſet, & Comitem monuiſſet ne ſe cuiquam præterquam ſibi addiceret, pœnitere facti videri voluit; ſed nihilo ſecius cum Hiſpanis egit, & etiam quædam in præjudicium Galliarum Reg. clam molitus eſt; quæ hic referre longum eſſet; plenius autem commemorantur in confeſſione D. Honorati Malbequii, quam Auctor Mercurii Gallici tomo VII inſeruit. Quid multa? Comes Bobienſis hoc pacto ſe ſuoſque perdidit; & Dux Sabaudiæ compos eſt factus illius Comitatus, qui inter Galliam & Sabaudiam, qua Nicæenſem provinciam attingit, pene medius eſt.

VI.
DE
MAGNO HETRVRIÆ
DVCATV.

DVcatus hic tres reſpublicas, olim liberas, complectitur; Florentinam, Sienenſem, & Piſanam; eoque modo majorem & meliorem partem Etruriæ, partem aliquam

quam Romagnæ, quam vulgo vocant *la Romagna Fiorentina*, in Vmbria Burgum S. Sepulchri, cum territorio VII mill. ita ut longe nobiliſſimam Italiæ partem occupet, idque in ipſo veluti meditullio Italiæ; undique aut altis montibus incinctam, aut mari & plurimis munitiſſimis arcibus circumſcriptam. Poſſidet præterea in mari Tyrrheno inſulas aliquot; Illyrium, vulgo *del Giglio*; Gorgonam; Scopulum Meloriæ; & in Elva portum Ferrarium; itemque Coſmopolin.

Dividitur principatus vulgo in Dominium vetus & novum; quorum illo Florentina & Piſana Reſp. comprehenduntur, hoc Senenſis, cum aliis acquiſitis. Princeps autem dominia hæc utraq; diverſo jure poſſidet. Nam vetus Dominium abſolutum eſt, & liberum, nullique obnoxium; quam libertatem à pluribus Imper. jam olim impetravit: Novum autem magna ex parte in feudum tenet: aut à Rege Hiſpaniarum, puta Senenſem Remp. & Elvæ Dominium: aut à ſede Apoſtolica, ut Radicofanum cum vicinis pagis;& Burgum S. Sepulchri in Vmbria; quod quum à ſede Apoſtolica pro certa ſumma Duci oppignoratum ſit, repo-

quam Romagnæ, quam vulgo vocant *la Romagna Fiorentina*, in Vmbria Burgum S. Sepulchri, cum territorio VII mill. ita ut longe nobiliſſimam Italiæ partem occupet, idque in ipſo veluti meditullio Italiæ; undique aut altis montibus incinctam, aut mari & plurimis munitiſſimis arcibus circumſcriptam. Poſſidet præterea in mari Tyrrheno inſulas aliquot; Ilyrium, vulgo *del Giglio*; Gorgonam; Scopulum Meloriæ; & in Elva portum Ferrarium; itemque Coſmopolin.

Dividitur principatus vulgo in Dominium vetus & novum; quorum illo Florentina & Piſana Reſp. comprehenduntur, hoc Senenſis, cum aliis acquiſitis. Princeps autem dominia hæc utraq; diverſo jure poſſidet. Nam vetus Dominium abſolutum eſt, & liberum, nullique obnoxium; quam libertatem à pluribus Imper. jam olim impetravit: Novum autem magna ex parte in feudum tenet: aut à Rege Hiſpaniarum, puta Senenſem Remp. & Elvæ Dominium: aut à ſede Apoſtolica, ut Radicofanum cum vicinis pagis; & Burgum S. Sepulchri in Vmbria; quod quum à ſede Apoſtolica pro certa ſumma Duci oppignoratum ſit, ſepo-

repoſci poteſt; atque adeo Commiſſarius Cameræ Vigilia S. Petri hoc oppidum inter oppida ſedi Apoſtolicæ ſubdita recitat: aut denique ab Imperio, uti Filaterram, & alios Marchionatus agri Lunenſis, olim à Malaſpinis poſſeſſos.

In utroque Dominio, tam veteri, quam novo, urbes Epiſcopales numerantur XVII, (ſi Fæſulas annumeres, antiquam urbem, ſed jam dirutam:) Florentia, Piſa, Piſtorium, Cortona, Aretium, Volaterræ, Monspolitianus, Burgus S. Sepulchri, Collis, & Fœſulæ in veteri Dominio: In novo autem Sena, Mons Alcinus, Pienza, Cluſium, Maſſa, Sovana, Groſſetum, & alia aliquot oppida, quæ agri fertilitate & incolarum frequentia & opulentia civitatibus nequaquam cedunt.

Florentia nobiliſſima & pulcherrima civitas, ita ut vulgo apud Italos bellæ agnomen meruerit, ab Arno fluvio dividitur, qui ex Apennini dextro latere modicis initiis oriens, inter horridas præcipiteſque convalles in occaſum tendit; deinde collectis fontibus, torrentibus, plurimiſque amnibus, intumeſcit, Aretioque ad lævam relicto, Florentinum agrum ingreditur, & Florentiam ipſam interſecat: hinc

hinc Piſam quoque dividens, tandem mari illabitur: In urbe autem Florentiam quatuor eximiis pontibus ſternitur. Vrbs ab Oriente ac Septentrione amœniſſimis collibus & undique fructiferis arboribus theatri inſtar cincta, ab Occidente pulchra planitie: Apennini aliquot brachiis contra vim externam & incurſiones munita: videturque pæne Italiæ umbilicum tenere. Nitet nobiliſſimis ædificiis, tam publicis, quam privatis. Vrbis viæ latiſſimæ, maximiſque ſpatiis directæ, magnis ſtratæ lapidibus. Muniſſimum habet caſtellum ab Alexandro Medice Clementis VII P. R. nepote conditum. VI mill. ambitu complectitur; & ſupra XC millia incolarum numerare dicitur. Geminos habuiſſe muros tradit Chriſtoph. Landinus. Locis, quæ divino cultui ſacrata, nitet quamplurimis. Templum D. Mariæ Floridæ magnificentiſſimum eſt; totum ex marmore albi, nigri, ruſiq; coloris conſtat, hæmiſphærio ſtupendi operis; juxta ſtat turris eximia tota marmorea. Modico poſt intervallo vetuſtiſſimum Martis templum, nunc D. Joanni ſacrum, forma ſingulari conſtructum. Nobilia item ſunt fana; Mariæ Novellæ; S. Spiritus; fratrum Mino-

minorum; D. Laurentii; & ciatæ. Inter xenodochia, quæ XXXVI, numerantur, primum facile locum vendicat D. Mariæ novæ: parochiæ cenſentur XLIV; prioratus XII; ſacri conventus virorum fœminarumque LXXVI: collegia puerorum, quas Fraternitates vocant, IX: virorum ſodalitates magno numero. Palatia ſunt infinita, interque ea Curia Senatus, ampliſſima domus Medicea, Coſmi opus; Strozzorum & Pitorum ædes. Suburbia quondam habuit nobilia, ſed anno cIɔ Iɔ XXIX dejecta. Villas ſuburbicarias habet plures, magnificas ſtructura, & amœniſſimas. Incolæ acuti, graves, facundi, bonarum artium ſtudioſi: pecuniæ ſtudioſiores, cujus conquirendæ deſiderio in ultimis etiam terris negotiantur. Mulieres forma pudicitiaque præſtantes. Vtrique humanitate & ſermonis elegantia omnes Etruſcos ſuperant. Archiepiſcopatus fulget dignitate, cui ſubſunt Nepeſinus, Caſtellanenſis, Montis Falconis, Viterbienſis, Caſtellanus, Volaterranus, Feſulanus, Zarzanenſis, vel Lunenſis, Sutri, Ortanenſis, Cornetanenſis, Tuſcanenſis, Aretinus, Bientinenſis, Piſtorienſis, Binenſis, Cortonenſis, Balneorigen-

Q ſis,

ſis, Vrbeventanus, Caſtrenſis, Peruſinus, Lucanus. Academiam habet celeberrimam. Bibliothecas VI; S. Laurentii, ſive Medicæam; S. Marci; S. Benedicti; S. Crucis; in Domo Epiſcopi; denique Mariæ novellæ.

Piſa, urbs haud dubio antiquiſſima, jacet inter amnes Auſerem & Arnum. Arnus (inquit Leander) ab Aretio magna cum mole accedit, nec tamen integer, quoniam in tria flumina dividitur. Auſer, aut, ut nunc vocant, Serchius, ex Apennino profluit. Vrbs quondam potens, & Sardiniæ domina; ſed Piſani à Genuenſibus ad Lamellum victi, XLIX longis navibus & XII hominum millibus amiſſis, numquam poſtea vires recuperare potuerunt; ſed ab aliquot tyrannis vexati, tandem in Florentinorum poteſtatem venerunt; à quibus cum anno CIↃ CCCC XCIV defeciſſent, & ab Carolo VIII Gallorum Rege libertatem recuperaſſent, eandem ad ann. CIↃ IↃ IX retinuerunt, quo Ludovico XII à Venetis profligatis, obſeſſi à Florentinis ac omni auxiliorum ſpe deſtituti, tandem ſe dediderunt, maximaq; civium pars aliò in exilium ſponte conceſſit. Ita urbs tum pene deſerta, necdum admodum frequens. Ceterum vaſta

ſis, Vrbeventanos, Caſtrenſis, Peruſi-
nos, Lucanos. Academiam habet ce-
leberrimam. Bibliothecas vi; S. Lau-
rentii, ſive Mediceam; S. Marci; S.
Benedicti; S. Crucis; in Domo Epi-
ſcopi; denique Mariæ novellæ.

Piſa, urbs haud dubio antiquiſſima,
jacet inter amnes Auſerem & Arnum.
Arnus (inquit Leander) ab Aretio ma-
gna cum mole accedit, nec tamen in-
teger, quoniam in tria flumina dividi-
tur. Auſer, aut, ut nunc vocant, Ser-
chius, ex Apennino profluit. Vrbs
quondam potens, & Sardiniæ domi-
na; ſed Piſani à Genuenſibus ad La-
mellum victi, xlix longis navibus &
xii hominum millibus amiſſis, num-
quam poſtea vires recuperare potue-
runt; ſed ab aliquot tyrannis vexati,
tandem in Florentinorum poteſta-
tem venerunt; à quibus cum anno
cIɔ cccc xciv defeciſſent, & ab Carolo
VIII Gallorum Rege libertatem re-
cuperaſſent, eandem ad ann. cIɔ Iɔix
retinuerunt, quo Ludovico XII à Ve-
netis profligatis, obſeſſi à Florentinis
ac omni auxiliorum ſpe deſtituti, tan-
dem ſe dediderunt, maximaq; civium
pars aliò in exilium ſponte conceſſit.
Ita urbs tum pene deſerta, necdum
admodum frequens. Ceterum vaſta
eſt

eſt urbs, & flumine diviſa; cujus ripæ duobus pontibus junguntur, muris altis, & marmoreis: Coſmus Hetruriæ Dux illam frequentiorem facere conatus fuit, Academià illius inſtauratâ & Palatio Equitum S. Stephani condito: ſed ne ſic quidē priſtinum ſplendorem recuperavit. Archiepiſcopatus titulo floret. cui ſuffragantur Maſſanenſis & Civitatenſis: etiam Corſicæ inſulæ primas eſt. Primarium tēplum, quod Domnum vocant, ambitum habet Iɔ xl paſſ., columnis ſubnixum lxx. turris huic vicina tota marmorea, à fundamentis ad clIII grad. aſſurgens. Ager ſuburbanus copioſam fert ſegetem; vina fert, ſed non adeo laudata.

Sena, vetuſta quoque urbs, per colliculos porrigitur ſpatioſo ambitu, quippe quæ III fere milliaria complectatur. adhæc optimis muris & profundiſſima propter ſitum foſſà undique fere cincta. Portas habet octo; quarum quæ ſpectat Septentrionem agrumque Florentinum, Chamolia vocatur. è Camolliano autem tumulo varii canales in urbem derivantur, quibus ab obſidentibus reſectis, aquæ penuria illam laborare neceſſe eſt; nam cum urbs edito loco ſita ſit, non niſi è

ſuperiore illo colle, aquæ in uſus publicos haberi poſſunt, ciſternis in privatorum uſum inſervientibus. Strata eſt latere coctili, plateis rectis & longis. Frequentia nitet nobilium ædificiorum; ex quibus Templum D. Virgini ſacrum ſplendidū eſt & ſumtuoſum. Forum amplū illuſtrat Fons Brandus. Cives cum ſuaviſſimis, tum elegantiſſimis ſunt moribus: mulieres ſpecioſiſſimæ, lætæ placidæque, & quædam non indoctæ. idioma ipſis elegans & auditu gratum. Archiepiſcopatum habet à tempore Pii II R.P. Cui ſubjecti ſunt Epiſcopi Suanenſis, Craſſatenenſis & Maſſanenſis. Academiam habet ab eodem Pio auctam illuſtratamque. Agrum habet amœnum, frumento cæteriſque frugibus uberem; quâ ad mare vergit, *Marennua* vulgo, magnam frumenti copiam ſubminiſtrat, quanquam colonis infrequentior, propter cœli vitium, præcipue æſtate & autumno. Quomodo autem ad Florentinos pervenerit, poſtea dicetur.

Piſtorium, vulgo Piſtoia, urbs vetus & quondam florens, ſed civium diſſidiis & mutuis cædibus ad ſummam paucitatem redacta; primam hanc eſſe quam Florentini imperio ſuo addiderint,

ſuperiore illo colle, aquæ in uſus publicos haberi poſſunt, ciſternis in privatorum uſum inſervientibus. Strata eſt latere coctili, plateis rectis & longis. Frequentia nitet nobilium ædificiorum; ex quibus Templum D. Virgini ſacrum ſplendidú eſt & ſumtuoſum. Forum amplú illuſtrat Fons Brandus. Cives cum ſuaviſſimis, tum elegantiſſimis ſunt moribus: mulieres ſpecioſiſſimæ, lætæ placidæque, & quædam non indoctæ. idioma ipſis elegans & auditu gratum. Archiepiſcopatum habet à tempore Pii II R.P. Cui ſubjecti ſunt Epiſcopi Suanenſis, Craſſitenenſis & Maſſanenſis. Academiam habet ab eodem Pio auctam illuſtratamque. Agrum habet amænum, frumento cæteriſque frugibus uberem; quâ ad mare vergit, *Maremma* vulgo, magnam frumenti copiam ſubminiſtrat, quanquam colonis infrequentior, propter cœli vitium, præcipue æſtate & autumno. Quomodo autem ad Florentinos pervenerit, poſtea dicetur.

Piſtorium, vulgo Piſtoia, urbs vetus & quondam florens, ſed civium diſſidiis & mutuis cædibus ad ſummam paucitatem redacta; primam hanc eſſe quam Florentini imperio ſuo addide-

rint,

rint, authores memorant. Vallis ad hanc urbem, qua Florentiam itur, patet; lata, amœna, omni fructuum genere abundans; oppida, pagos, villas, caſas, palatiaque in univerſum habens quadraginta quatuor millia, ſinui Bajano non abſimilis.

Volaterræ civitas difficillimo aſperrimoque jugo impoſita; profunda quippe in valle ſublimis & præceps undique collis aſſurgit, in cujus vertice planicies, in qua urbis mœnia poſita ſunt. Mœnia ipſa quadrato lapide, longitudine fere ſenum pedum, tam affabre abſque bitumine compoſita, majori ex parte conſtant: quinis in urbem portis aditus patet; pro ſingulis fons eximius nitidiſſimas aquas jacit: intus in urbe bini ingentes.

Aretium, urbs (ut inquit Leander) perhoneſta, jucundis amœniſque in campis ſita, fructuoſo agro, ac frumenti, vini, cæterarumque frugum abunde fertili. Vrbs varias vires experta, tandem ſub Florentinis manſit.

Burgum S. Sepulchri, urbs Vmbriæ nulla antiquitatis nota inſignis, diuque ſub Eccleſiaſtico dominio verſata, ab Eugenio IV aureorum XII millibus Florentinis fuit oppignorata.

Cortona vetus civitas, quam ab

Vgitione aliquandiu tyrannide preſſam Ladiſlaus Neapol. Rex Florentinis vendidit.

Mons Politianus, nobile oppidum, frequenſque: amœno in colle ac omni optimorum fructuum genere perfæcundo, præſertim vero generoſis vinis; quondam Senenſium ditionis, ſed à Iulio II P. R. Florentinis traditum.

Extra Florentiam tribus paulo amplius ab illa paſſ. cIↃ in Apennini collibus viſuntur reliquiæ, cum Epiſcopali etiam nunc dignitate, antiquiſſimæ Etruriæ urbis Fæſulæ; quam anno cIↃ xxIV periiſſe ſcribit Blondus & alii; adeo ut pauca tantum ædificia ſuperſint.

In Senenſium porro agro ſunt, primo Mons Ilcinus, (Thuano,) vulgò Mont-Alcin; quod oppidum loco arduo ſitum, per collem porrigitur, tribus fere partibus inacceſſum. Editiori urbis parti, cui arx inſidet, planicies quædam ſubeſt, à qua parte urbs commode tentari poteſt. Leander Montem Alcinoi vocat, vino, quod apricis illis collibus gignitur, nobilem.

Groſſetum præcipua quondam illius ditionis arx, & præcipuum in ora maritima oppidum. à Senenſibus exu-

Vgicione aliquandiu tyrannide preſſam Ladiſlaus Neapol. Rex Florentinis vendidit.

Mons Politianus, nobile oppidum, frequenſque: amœno in colle ac omni optimorum fructuum genere fœcundo, præſertim vero generoſis vinis; quondam Senenſium ditionis, ſed à Iulio II P. R. Florentinis traditum.

Extra Florentiam tribus paulo amplius ab illa paſſ. cIↄ in Apennini collibus viſuntur reliquiæ, cum Epiſcopali etiam nunc dignitate, antiquiſſimæ Etruriæ urbis Fæſulæ; quam anno cIↄ xxiv periiſſe ſcribit Blondus & alii; adeo ut pauca tantum ædificia ſuperſint.

In Senenſium porro agro ſunt, primo Mons Ilcinus, (Thuano,) vulgò Mont-Alcin; quod oppidum loco arduo ſitum, per collem porrigitur, tribus fere partibus inacceſſum. Editiori orbis parti, cui arx inſidet, planicies quædam ſubeſt, à qua parte urbs commode tentari poteſt. Leander Montem Alcinoi vocat, vino, quod apricis illis collibus gignitur, nobilem.

Groſſetum præcipua quondam illius ditionis arx, & præcipuum in ora maritima oppidum, à Senenſibus exu-

uous,

libus, una cum Ilcini monte & Cluſio, Gallorum Regi traditum anno cIↄ Iↄ LVII. Sed anno cIↄ Iↄ LIX in Florentini manus ab Hiſpano conſignatum.

Pienza, olim Corſinianum dictum, quæ anno cIↄ Iↄ XLV (ut ſcribit Leander) ingentem ex terræ-motu calamitatem accepit.

Maſſa pervetuſta civitas, ubi aluminis venæ ſuperiori ſeculo inventæ.

Ad magnum Hetruriæ Ducatum pertinet Glania vallis; quam Thuanus lib. XIV ita deſcribit: Quatuor ab Arretio milliaribus copioſa aquarum colluvies in Arnum exoneratur, quæ incerto fonte diverſas in plagas per plana, prout declivius hic vel illic ſolum, modo in hanc, modo in illam partem decurrit, & pars Septentrionem verſus, pars ad Orientem tendit, & juxta Vrbeventum in Paliæ flumen delabens, Tiberi abſorbetur, pleriſque locis adeo humili alveo, ut quanquam fluat, paludis tamen potius ſpeciem, quam fluminis referat; fundumque ita tenacem habet, ut vix vado tranſiri queat. Glanii nomen ei inditum eſt, unde Glaniana vallis dicta, quæ ab Arno ad Tiberim per LX amplius milliar. porrigitur, collibus fructiferis undique cincta; & à Septentrione quidem Ar-

 retium,

retium, Caſtellionem, Florentium & Cortonam, quæ Florentinæ ditionis ſunt, ſpectat; ab Auſtro Civitellam, Marcianum & Folianum, ad quæ per Arni valleis iter eſt. Habet & ab ea parte Lucinianum, Aſiniam longam, Sarteanum, Clantianum, Cluſium, Cetonam, oppida Senenſium ditionis; inter quæ à Turrita Meridiem verſus Politianum jacet caſtellum, quod ad Florentinos pertinet. Nunc illius aquæ derivatione Etruriæ pars ea ſummè fertilis reddita eſt, citra inundationis periculum.

Plures habet portus, ſed nominatiſſimus eſt Lyburnus, hodie Livorni. ubi ab aliquot annis nova urbs Ducis auſpiciis ſurgit, unicum penè hujus Ducatus ad mare emporium. Præjacet in mari ad mille paſſus ſcopulo impoſita pharos, ingens turris, è cujus faſtigio noctu fax ingens navigantibus prælucet.

Porro Etruriam, uti hodie à Magno Duce poſſidetur, ab Occidente claudunt Reſpubl. Genuenſis & Lucenſis; Dux Mutinæ; Vallis Caferniana; Vrbini Dux prope Burgum S. Sepulchri; Parmenſis Dux prope Fivizanum & in Ducatu Caſtri; reliquis lateribus, præterquam qua mari alluitur, Eccleſia-
ſtico

retium, Caſtelionem, Florentiam & Cortonam, quæ Florentinæ ditionis ſunt, ſpectat, ab Auſtro Civitellam, Marcianum & Folianum, ad quæ per Arni valleis iter eſt. Habet & ab ea parte Lucinianum, Aſiniam longam, Serreanum, Clantianum, Cluſium, Cetonam, oppida Senenſium ditionis; inter quæ à Turrita Meridiem verſus Politianum jacet caſtellum, quod ad Florentinos pertinet. Nunc illius aquæ derivatione Etruriæ pars ea ſummè fertilis reddita eſt, citra inundationis periculum.

Plures habet portus, ſed nominatiſſimus eſt Lyburnus, hodie Livorni ubi ab aliquot annis nova urbs Ducis auſpiciis ſurgit, unicum penè hujus Ducatus ad mare emporium. Præjacet in mari ad mille paſſus ſcopulo impoſita pharos, ingens turris, è cujus faſtigio noctu fax ingens navigantibus prælucet.

Porro Etruriam, uti hodie à Magno Duce poſſidetur, ab Occidente claudunt Reſpubl. Genuenſis & Lucenſis; Dux Mutinæ; Vallis Caferniana; Vrbini Dux prope Burgum S. Sepulchri; Parmenſis Dux prope Fivizanum & in Ducatu Caſtri; reliquis lateribus, præterquam qua mari alluitur, Eccleſiaſtico

ſtico dominio undique concluditur, Bononienſi agro, Romandiola, territorio Peruſino, Tifernate, & aliis.

Caſtella & loca munita XLII. Nam ſingulæ civitates habent unam arcem, magnam parvamve. Florentia autem tres. Caſtellum Liburni longe munitiſſimum præſidio Iↄ militum cuſtoditur. In inſula Elva quatuor ſunt munimenta, in quibus præſidiarii ſunt CCC. Reliqua præcipua caſtella ſunt *la Citta del Sole* in Romagnia; *il Saſſo di Limone* verſus Peruſium; *Rocca Sibillina* ad limitem Pontremolii; *Monte Carlo, Pietra Santa*, & *il Salto della Cencia* ad limites Genuatium; Caſtellum *S. Martini* ad fines Romagniæ; *Radicofanum* ad fines Eccleſiaſtici Status: *Pitigliano, Sorano, Mariano, la torre di Bellino*, &c. quæ omnia ad minimum XXV cIↄ præſidiariorum poſcunt.

Ager Florentinus fertiliſſimus eſt, & frumenti atque leguminum, olei quoque ferax, inprimis autem vini, quod hîc præſtantiſſimum gignitur; excellit autem Trebianum, Apianum, Senenſe, quodque in agro Vulſinio aut ad oppidum Montis Falconis premitur.

Piſanus ager frumenti ita fœcundus,

ut omnem Etruriam nutrire poſſet, ſed operarum defectu, agri pene ſqualent, & regio inſalubrior, præſertim advenis, cenſetur. Vina quoque fert, ſed non admodum laudata. Cæteri fructus non inſuaves; melones autem & pepones longe optimi.

Mores incolarum.

DE moribus populorum jam pauca dicamus: quos è Formianis quæſtionibus tales accepimus. Florentini ſunt callidi, atque ne vel minimam jacturã faciant, quoſvis labores & quævis incommoda libenter perferunt: In præliis tamen hoc tantum ſpectant ut victoria potiantur,ad prędam minime avidi; ſuntq; optimi exploratores.Parci ſunt non tam avaritia aut inopia, quam natura; mira ſunt mundicie;habét in deliciis parvos quoſdam caſeos, qui à menſe martio nomen traxerunt, dictique ſunt martiolini. Senenſes minus attenti ad rem,minuſque callidi;in victu ſplendidi, erga peregrinos liberales & dapſiles. nulla gens obſtinatius pro libertate certavit,aut adhuc jugum impatientius fert. Inter Italiæ populos ſermonis nitore excellunt Florentini, magis autem Senenſes; Florentini denique ægre injurias condonant.

Opes-

ut omnem Etruriam nutrire poſſet, ſed operarum defectu, agri pene ſqualent, & regio inſalubrior, præſertim advenis, cenſetur. Vina quoque fert, ſed non admodum laudata. Cæteri fructus non inſuaves; melones autem & pepones longe optimi.

Mores incolarum.

DE moribus populorum jam pauca dicamus: quos è Formianis quæſtionibus tales accepimus. Florentini ſunt callidi, atque ne vel minimam jacturã faciant, quoſvis labores & quævis incommoda libenter perferunt: In præliis tamen hoc tantum ſpectant ut victoria potiantur, ad prędam minime avidi; ſuntq; optimi exploratores. Parci ſunt non tam avaritia aut inopia, quam natura; mira ſunt mundicie: habẽt in deliciis parvos quoſdam caſeos, qui à menſe martio nomen traxerunt, dictique ſunt marciolini. Senenſes minus attenti ad rem, minuſque callidi; in victu ſplendidi, erga peregrinos liberales & dapſiles. nulla gens obſtinatius pro libertate certavit, aut adhuc jugum impatientius fert. Inter Italiæ populos ſermonis nitore excellunt Florentini, magis autem Senenſes; Florentini denique ægre injurias condonant.

Opes

Opes Provincialium.

FLorentinus quidem ager frumenti indigus eſt, licet vino, animalibus & cæteris ad vitam humanam neceſſariis abundet; Senenſis contra omnibus ita abundat; ut etiam vicinis ſuis elargiatur, & aliorum ſubſidio fere numquam indigeat: nihilo tamen minus Magni Ducis territoria nonnumquam frumentum è longinquis regionibus petere coguntur.

Senenſium opes maxime conſiſtunt in redditibus quos è fundis & campis ſuis percipiunt, exigua ipſis mercaturæ cura. Florentini vero potius è mercatura quæſtum faciunt, cujus admodum gnari ſunt. Vrbs omnis generis artificibus conſtat, qui magna induſtria pannos texunt è lana, maxime vero è ſerico, quorum maxima copia in exteras regiones deportatur, magno oppidanorum lucro. Divitiæ autem illorum maxime enituerunt, dum libertatem ſuam tuebantur, tam bellis foris maximo ſumtu geſtis, quam domi magnificis ædificiis publicis, privatiſque.

Clérus hic ſatis opulentus, ob plures Epiſcopatus, Abbatias, Xenotrophia, & ingentem numerũ Cœnobiorum;

rum;

rum; quorum omnium redditus annuos ad quingenta millia coronatorum aſcendere fama eſt.

Opes & potentia magni Ducis.

OPes hujus Ducis primum æſtimari poſſunt è territorii amplitudine; quod in longitudine ducenta circiter milliaria Italica occupat; in latitudine, ubi minimum, quinquaginta. Deinde è divitiis ſubditorum, quas in ſuum uſum Dux variis modis poteſt convertere. Hiſce autem modis ærarium ſuum explet. Et quidem ordinario: Primo è tributo omnis generis frugibus impoſito, quod vocant *il Dritto delle Macine*; itemque carnibus; quod annuatim valet ducat. 250000. Secundo è vectigali ſalis, & aliis rebus quæ huic ſuccenturiantur; quod valet ducat. 200000. Tertio è gabella contractuum dotalium, hæreditatum, venditionum, & ſimilium; quæ reddunt quotannis duc. 100000. Quarto è portoriis, quæ variis locis ſolvuntur pro omnis generis mercibus quæ invehuntur. hæc enim pluribus locis ſolvuntur, prout olim diverſis Dominis paruerunt, licet jam unus ſit Principatus. ea reddunt ut plurimum quotannis duc. 150, 000.

Prætcrca

rum, quorum omnium redditus annuos ad quingenta millia coronatorum aſcendere fama eſt.

Opes & potentia magni Ducis.

OPes hujus Ducis primum æſtimari poſſunt è territorii amplitudine; quod in longitudine ducenta circiter milliaria Italica occupat; in latitudine, ubi minimum, quinquaginta. Deinde è divitiis ſubditorum, quas in ſuum uſum Dux variis modis poteſt convertere. Hiſce autem modis ærarium ſuum explet. Et quidem ordinario: Primo è tributo omnis generis frugibus impoſito, quod vocant *il Dritto delle Macine*; itemque carnibus; quod annuatim valet ducat. 250000. Secundo è vectigali ſalis, & aliis rebus quæ huic ſuccenturiantur; quod valet ducat. 200000. Tertio è gabella contractuum dotalium, hæreditatum, venditionum, & ſimilium; quæ reddunt quotannis duc. 100000. Quarto è portoriis, quæ variis locis ſolvuntur pro omnis generis mercibus quæ invehuntur. hæc enim pluribus locis ſolvuntur, prout olim diverſis Dominis paruerunt, licet jam unus ſit Principatus. ea reddunt ut plurimum quotannis duc. 150, 000.

Præterea

Præterea ſolvunt Florentini pro omnibus bonis immobilibus decimam; licet eorum bonorum taxatio jam olim adeo benigne ſit facta ut non ſupra viceſimam ſolvant: peculiaris huic tributo Magiſtratus deſtinatus: reddidit annuatim olim centum mill. ducatorum; (quorum XL CIↃ ſerviunt fœnori abſolvendo octies centenorum mill. duc. quæ à privatis Rebuſp. ſumſit. *Monte delle Graticiole* dicitur:) ſed hi reditus ſuperioribus annis in immenſum aucti, præſertim poſt reformationem anni CIↃ IↃ LXXIV, quia quam plurima ædificia quotidie tam in urbe quam agro ædificantur, & venundantur. Hiſce accedunt multæ quæ à negligentibus ſolvere decimas exiguntur.

Officina quoque monetaria quotannis reddit Principi duc. 100000; nam licet auri atque argenti ſumma hic ſit perfectio præ ceteris Italiæ Provinciis, tamen è minutis nummis & auri fabrorum induſtria utilitas ad Principem redit ut ſupra.

Multarum, & eorum, quæ fiſcus è bonis damnatorum percipit, certa ratio iniri non poteſt. Sicuti neq; tributi quod à Iudæis accipit Princeps. Florentiæ quidem in ſingula capita ducator.

cator. 2; Senis unum & dimidium; Piſæ perparum.

Reditus bituminis in portu Ferrario, & ferri fodinarum in inſula Elva, nonnullam quoque utilitatem præſtant.

Præterea Princeps ubi opus habet, privatorum opibus facile utitur hoc modo; Si centum aut ducentis millibus coronatorum ipſi opus fuerit, cenſum init eorum qui maxime opulenti habentur; neque enim facile latere poſſunt: & quid à ſingulis p̃ro opum ratione poſtulet explicat, modo ne à quoquam ſupra v mill. ducatorum exigatur. facta hac diviſione ſingulis indicatur ut illam ſummã intra breve tempus in ærarium inferant & mutuam dent. neque quiſquam facile officium ſuum hic deſiderari patitur, ne Principis gratia excidat aut mulctetur. ſumma autem perſoluta, tantumdem ſingulis aſſignatur, tributorum aut vectigalium, per totum illius ſtatum, biennii ut plurimum tempore, percipiendorum; atque ita ſummo compendio & nullo aut levi ſubditorum detrimento Princeps ærarium ſuum ſupplebat. Sed ea eſt hodie Ducum opulentia, ut hoc medio uti minime neceſſe ſit, ſed ipſi magnam pecu-

catot. 2; Senis unum & dimidium; Piſæ perparum.

Reditus bituminis in portu Ferrario, & ferri fodinarum in inſula Elva, nonnullam quoque utilitatem præſtant.

Præterea Princeps ubi opus habet, privatorum opibus facile utitur hoc modo; Si centum aut ducentis millibus coronatorum ipſi opus fuerit, cenſum init eorum qui maxime opulenti habentur; neque enim facile latere poſſunt: & quid à ſingulis pro opum ratione poſtulet explicat, modo ne à quoquam ſupra v mill. ducatorum exigatur. facta hac diviſione ſingulis indicatur ut illam ſummá intra breve tempus in ærarium inferant & mutuam dent. neque quiſquam facile officium ſuum hic deſiderari patitur, ne Principis gratia excidat aut mulctetur. ſumma autem perſoluta, tantumdem ſingulis aſſignatur, tributorum aut vectigalium, per totum illius ſtatum, biennii ut plurimum temporе, percipiendorum; atque ita ſummo compendio & nullo aut levi ſubditorum detrimento Princeps ærarium ſuum ſupplebat. Sed ea eſt hodie Ducum opulentia, ut hoc medio uti minime neceſſe ſit, ſed ipſi magnam pecu-nia

niæ vim apud menſarios deponant. Redditus annui (ut à Legato Veneto obſervatũ invenio) adſcendunt ad ſeſquimillionem aureorum. In Florentina quippe urbe è tributis & vectigalibus aliiſque oneribus colliguntur ducat. 600000. Senis 150000. Lyburni 13000. Datium molendinarum per totum Ducatum (excepta Senenſi urbe) reddit 180000, Datium carnium Duc. 160000. Ex ſalinis, ferri & argenti metallis, pene tantumdem. Lucrum quoque facit è pecuniis quas apud menſarios deponit, quarum ingens eſt ſumma; itemque è naulo duarum triremium, quæ merces quaqua verſum vehunt. Ingentem autem theſaurum, à Duce Ferdinando potiſſimum congeſtum, haud fruſtra opinantur, & ut quidam produnt, millionum decem, vel, ut alii, viginti; præter gemmas & monilia maximí pretii.

Qui diligentiſſime rationes annuorum redituum tam ordinariorum quam extraordinariorũ ſcrutati ſunt, hunc calculum nobis prodiderunt, ordinarios reditus eſſe millionem ducat. Novum quippe Dominium quod pluribus etiamnum immunitatibus gaudet, una cum Marchionatu *di Caſtiglione*,

glione, quem duciſſa Eleonora à D. Silvia Piccolominea tercentum millib. ducatis comparavit, reddere quotannis tercentum millia ducatorum; vetus autem Dominium ſepties centena millia. Quæ è quatuor fontibus promanant, quos jam ante indicavimus. Præter hæc extra ordinem è variis rebus proveniunt annuatim, ut ſupra enumeravimus, ad ducatorum 300000. Quibus accedunt reditus è bonis fundi Magni Ducis & familiæ Mediceæ; qui deductis expenſis annuatim valent 300000 ducat. & amplius. Ita ut, omnibus ſubductis, annui reditus ſint 1300000 ducat. Et quum plurimos officiales deſignare, plurimaque & utiliſſima beneficia poſſit in ſuos miniſtros Princeps conferre, ſine ulla ſua expenſa bene meritis refert gratiam. Iidem authores & expenſarum accuratam ineunt rationem; eaſque ad octies centena ducat. millia aſcendere probant in hunc modum. Caſtellorum præſidia aliaque neceſſaria poſcunt quotannis ducat. 20000. Equitum turmæ cum ſuis tribunis & aliis officialibus poſcunt 100000. Pedeſtres copiæ cum ſuis tribunis & aliis officialibus poſcunt 22000. Maritimarum copiarum expenſæ

gliam, quem ducilla Eleonora à D. Silva Piccolominea tercentum mil. ducatis comparavit, reddere quotannis tercentum millia ducatorum verſus autem Dominium ſepius centena millia. Quæ è quatuor fontibus promanant, quos jam ante indicavimus. Præter hæc extra ordinem è variis rebus proveniunt annuatim, ut ſupra enumeravimus, ad ducatorum 300000. Quibus accedunt reditus è bonis fundi Magni Ducis & familiæ Mediceæ; qui deductis expenſis annuatim valent 300000 ducat. & amplius. Ita ut, omnibus ſubductis, annui reditus ſint 1300000 ducat. Et quum plurimos officiales deſignat, plurimaque & utiliſſima beneficia poſſit in ſuos miniſtros Princeps conferre, ſine ulla ſua expenſa bene meritis refert gratiam. Iidem authores & expenſarum accuratam ineunt rationem; eaſque ad octies centena ducat. millia aſcendere probant in hunc modum. Caſtellorum præſidia aliaque neceſſaria poſcunt quotannis ducat. [illegible]000. Equitum turmæ cum ſuis tribunis & aliis officialibus poſcunt [illegible]000. Pedeſtres copiæ cum ſuis tribunis & aliis officialibus poſcunt 13000. Maritimarum copiarum expenſæ

penſæ hic non veniunt in rationes, quia eæ aliunde capiuntur, nimirum è decimis Cleri & Ordine S. Stephani, item è ſpoliis inimicorum, & vectura mercium, & ſimilibus.

Quibus ſi addas ſumtus qui fiunt in aula, in ſtipendia aulicorum, aliaque ejus generis, fiet totalis ſumma, ut creditur, 800, 000 duc.

Ad vires militares quod attinet; habet Dux perpetuo deſcriptam militiam triginta ſex aut octo mill. peditum, & armorum exercitio & diſciplina præſtantium. Has copias præſtant non modo regiones, ſed & urbes omnes, excepta Florentia. (nam oppidanos hoſce armatos eſſe forte minus tutum eſſet, nondum plene oblitos priſtinæ libertatis.) nec quiſquam ab hac militia excluditur præter Clericos & Scholares; neque cuiquam præter hoſce conſcriptos aut extra aut intra urbem arma ferre licet, aut ſtipendium accipere, domi foriſve, ſub gravibus pœnis. Gaudent autem milites plurimis privilegiis & immunitatibus; inprimis eo, quod debitorum cauſa incarcerari non poſſint. quare multi, qui foris militiæ operam dederunt, huic militiæ aſſcribi unice appetunt. Singuli autem & arma à Principe pretio accipiunt

eaque nitida ſuis ſumtibus conſervare tenentur. Poteſt autem Dux, intra ſex aut octo dierum ſpatium, omnes haſce copias Florentiam cogere, utpote quæ pene in meditullio ſit ſita. Habet præterea magnum numerum Foſſorum ſeu Vaſtatorum deſcriptum, quibus & pacis tempore utitur, in arcibus reſtaurandis, aliiſque operis nauticis & agreſtibus. Cataphractorum equitum centum ordinarie alit; quibus pacis tempore in ſingulos menſes numerat VII coronatos, belli ordinarium ſtipendium. Velitum autem quadringentos; quibus pacis tempore III coronatos, belli ordinarium dat ſtipendium. Hi quoque equites in territorio Ducis deſcribuntur, & præter ſtipendium multis immunitatibus donati ſunt. Atque hæ quidem ordinariæ illius copiæ, tam pedeſtres, quam equeſtres. Non eſt autem dubium, quin tempore neceſſitatis lõge majores cogere poſſit, tum è terris ſuis ſatis populoſis, tum aliunde, ob pecuniæ paratæ abundantiam. Vt autem maris quoque potens eſſet, Coſmo debetur, qui Ilvam inſulam à Carolo V obtinuit, Apianis, veris dominis, cedentibus: Ilva autem (hodie Elbe) à continentis promontorio (ubi hodie Plombinum, olim

eaque nitida ſuis ſumtibus conſervare
teneantur. Poteſt autem Dux, intra ſex
aut octo dierum ſpatium, omnes haſce
copias Florentiam cogere, utpote quæ
pene in meditullio ſit ſita. Habet præ-
terea magnum numerum Foſſorum
ſeu Vaſtatorum deſcriptum, quibus &
pacis tempore utitur, in arcibus re-
ſtaurandis, aliiſque operis nauticis &
agreſtibus. Cataphractorum equitum
centum ordinarie alit; quibus pacis
tempore in ſingulos menſes numerat
VII coronatos, belli ordinarium ſti-
pendium. Velitum autem quadrin-
gentos; quibus pacis tempore III co-
ronatos, belli ordinarium dat ſtipen-
dium. Hi quoque equites in territo-
rio Ducis deſcribuntur, & præter ſti-
pendium multis immunitatibus do-
nati ſunt. Atque hæ quidem ordina-
riæ illius copiæ, tam pedeſtres, quam
equeſtres. Non eſt autem dubium, quin
tempore neceſſitatis lōge majores co-
gere poſſit, tum è terris ſuis ſatis popu-
loſis, tum aliunde, ob pecuniæ paratæ
abundantiam. Vt autem maris quo-
que potens eſſet, Coſmo debetur, qui
Ilvam inſulam à Carolo V obtinuit,
Apianis, veris dominis, cedentibus.
Ilva autem (hodie Elbe) à continentis
promontorio (ubi hodie Plombinum,
olim

olim paulo ſupra ad Occidentem Populonia erat, quæ nunc Portus Faratus dicitur) x circiter milliarium ſpatio abeſt, interjacente Pandataria, deſerta fere & nullis operibus munita inſula. In Ilva (inquit Thuanus lib. v) portus eſt navium maxime capax, cui duo colles imminent, quos ex conſilio Io. Baptiſtæ Camerini, muniendarum arcium peritiſſimi architecti, Coſmus erectis caſtellis firmavit: atq; humiliori quidem, à propugnaculorum forma, quibus tamquam radiis undiq; ſe porrigentibus cingitur, Stellæ nomen; editiori, quod alteri tanquam prædæ accipiter incumbit, Falconis datum eſt. Tertium propugnaculum in portus faucibus ædificatum eſt, quia linguæ ſpecimen referat, Lingula appellatum. Ea quod à ſe invicem lōgius diſtarent, muro conjungere inſtituit, ut eo magis & portum & urbem ſecuram redderet, tecto milite, & inde tutius cum opus eſſet, ultro citroque ad arces commeante. Hactenus Thuanus.

In arcibus hiſce multa ſunt tormenta bellica, & varius belli apparatus. Præterea habet magnus Dux Piſis navale armamentarium, in eoque magnam copiam lignorum, ſtuppæ, cannabis, aliorumque ad ædificandas na-

ves neceſſariorum. Simile armamentarium habet in Inſula Ilva, ubi Ducis triremes ſunt, & magnus operarum numerus. Habuit hic olim duodecim triremes, & aliquot galeaſſas, ut vocant: item galeones duos, quibus merces devehuntur, magno Ducis emolumento.

Vt autem militiæ ſuæ maritimæ nomen & robur conciliaret Dux Coſmus, anno cIↄ Iↄ LXI Ordinem Equitum S. Stephani inſtituit, obtinuitque à Pontif. Pio V multa privilegia; & illius Magiſter ipſe eſſe voluit. Reditus illius annui ſunt ducat. XXVI mill. quorum XV aut XVI quotannis expenduntur. Equites oportet eſſe circiter LX è diverſis nationibus. Habet præterea circiter centum commendas (ut vocant) quæ annuatim reddunt 30000 duc. Inſtrumentis inſuper bellicis probe inſtructus eſt Magnus Dux. nam in arce Florentina plus minus centum quinquaginta ſunt tormenta campeſtria, & ita in aliis arcibus.

De Conſilio Principis.

Conſilium privatum Principis è paucis admodum conſtat: in rebus autem dubiis, & quæ diligentiorem deliberationem poſcunt, ſolet adhibere

ves neceſſariorum. Simile armamentarium habet in Inſula Ilva, ubi Ducis triremes ſunt, & magnus operarum numerus. Habuit hic olim duodecim triremes, & aliquot galeaſſas, ut vocant: item galeones duos, quibus merces devehuntur, magno Ducis emolumento.

Ut autem militiæ ſuæ maritimæ nomen & robur conciliaret Dux Coſmus, anno cIↃ IↃ LXI Ordinem Equitum S. Stephani inſtituit, obtinuitque à Pontif. Pio V multa privilegia; & illius Magiſter ipſe eſſe voluit. Reditus illius annui ſunt ducat. XXVI mill. quorum XV aut XVI quotannis expenduntur. Equites oportet eſſe circiter CCC è diverſis nationibus. Habet præterea circiter centum commendas (ut vocant) quæ annuatim reddunt 30000 duc. Inſtrumentis inſuper bellicis probe inſtructus eſt Magnus Dux. nam in arce Florentina plus minus centum quinquaginta ſunt tormenta campeſtria, & ita in aliis arcibus.

De Conſilio Principis.

CОnſilium privatum Principis è paucis admodum conſtat: in rebus autem dubiis, & quæ diligentiorem deliberationem poſcunt, ſolet adhibere

bere XII nobiles, partim doc[illegible]s, p[illegible] [illegible] in [illegible]gationibus ad extero[illegible] [illegible]os. In rebus bellicis conſulit [illegible] militares, qui ætate & experientia reliquos antecellunt; potiſſimum autem familiæ ſuæ Principes, ſi domi ſint; quorum quidam ſuperioribus annis laude militari claruerunt. Florentinæ & Senenſis civitatum regimen politicum & civile pene ad eundem modum hodie ſe habet, quo olim tempore libertatis: nec Princeps facile ſe immiſcet civilibus cauſis; tantum criminales, ſi alicujus momenti ſint, ad Cancellarium & Secretarios illius referri ſolent.

Quibus gradibus domus Medicea ad tantam potentiam aſcenderit.

FLorentinorum res à ſuperiori tantum ſeculo repetemus, quo Ducum Florentinorum res primum ſtabiliri cæperunt. Anno quippe cIↃ IↃ XXX, poſt diuturnam obſidionem Florentia Cæſari Carolo V dedita fuit; qui, uti inter ipſum & Pontificem convenerat, Alexandrum Medices Nothum, Laurentii F., Florentinorum Ducem creavit: Pontifex autem, qui patriam, id eſt, Florentinorum Rempubl. everterat, ut navem, quod dicitur, contra

procelloſam noctem duabus anchoris firmaret, adfinitatem cum Franciſco I Gall. Reg. contraxit, & Catharinam, Laurentii ex Magdalena Turria filiam, Henrico ex Franciſci liberis ſecundo in matrimonium tradidit, Senenſes qui Petrucciis à gubernatione Reipublicæ remotis, populari dominatione regebantur, & occultas cum Florentinis inimicitias exercebant, jam ab illo tempore, quo Piſani contra Florentinos pro libertate certantes, Genuenſium, Senenſium & Lucenſium opibus ſuſtentabantur, initio ſuſtulerant animos, Io. Bapt. Palmerii impulſu, qui detecta conjuratione, cives ſuos contra Clementem & Florétinos adeo efferaverat, ut ab injuriis non temperarent. Inde ſequuta mox obſidione urbis, quæ magno hoſtium damno & dedecore, deleto pene exercitu & amiſſis tormentis, ſoluta eſt, elatiores redditi; ad hæc Cæſaris cum Pontifice diſſidentis opibus confirmati, jam in apertas inimicitias eruperant. Sed cum poſtea Cæſar, pace cum Clemente facta, & Florentia capta, ſtatum Reip. ex ſententia Pontificis ordinaſſet, & Senenſium ſpiritus paulatim infringi, & libertas labefactari cœpit.

Florentinorum rebus ita conſtitu-

tis,

procelloſam noctem duabus anchoris firmavit, adfinitatem cum Franciſco I Gall. Reg. contraxit, & Catharinam, Laurentii ex Magdalena Turria filiam, Henrico ex Franciſci liberis ſecundo in matrimonium tradidit. Senenſes qui Petrucciis à gubernatione Reipublicæ remotis, populari dominatione regebantur, & occultas cum Florentinis inimicitias exercebant, jam ab illo tempore, quo Piſani contra Florentinos pro libertate certantes, Genuenſium, Senenſium & Lucenſium opibus ſuſtentabantur, initio ſuſtulerant animos, Io. Bapt. Palmerii impulſu, qui detecta conjuratione, cives ſuos contra Clementem & Florẽtinos adeo efferaverat, ut ab injuriis non temperarent. Inde ſequuta mox obſidione urbis, quæ magno hoſtium damno & dedecore, deleto pene exercitu & amiſſis tormentis, ſoluta eſt, elatiores reddici; ad hæc Cæſaris cum Pontifice diffidentis opibus confirmati, jam in apertas inimicitias eruperant. Sed cum poſtea Cæſar, pace cum Clemente facta, & Florentia capta, ſtatum Reip. ex ſententia Pontificis ordinaſſet, & Senenſium ſpiritus paulatim infringi, & libertas labefactari cœpit. Florentinorum rebus ita conſtitutis,

tis, ut ſummum imperium penes Mediceos eſſet, Alexander Laurentii Vrbini Ducis naturalis F. civitati perpetuus gubernator imponitur, cui mox Cæſar Margaritam naturalem F. in matrimonium tradidit; qui ſe ita geſſit deinceps, ut omnium odiis in ſe concitatis, à Laurentio in principatu proximo occideretur; qui cum profugiſſet, antequam Alexandri mors evulgaretur, Mediceæ factionis Principes, Coſmum, tunc tantum XVI annorum, Ducem crearunt. Coſmus is Ioannis F. fuit, in agro Mantuano occiſi, & Mariæ Salviatæ genere & moribus nobiliſſimæ fœminæ: qui, matre licet diſſuadente, principatum adiit, eumque ita geſſit, ut plusne fortunæ, an induſtriæ ipſius, tribuendum ſit, difficile fuerit dicere. Nam Reipublicæ optimates à Clemente & Alexandro urbe exactos, nullo negotio cepit, & VIII-virorum judicio ad mortem damnavit. Hoc metu liberatus, Cæſaris benevolentiam, in cujus clientela poſtea conſtantiſſimus fuit, fide & obſequio demereri ſtatuit; arceſque urbium facile in poteſtatem accepit. cumque Margaritam Alexandri viduam à Cæſare uxorem haud impetraſſet; Heleonoram Petri Toletani, qui tunc Regni

Neapolitani præſes erat, filiam, uxorem duxit. Hæc novi, ſed potentiſſimi tota hodie Italia Imperii, in ea familia confirmati, primordia fuerunt. Anno cIↃ IↃ XLVII præſidium Hiſpanorum à Senenſibus acceptum, annitente Coſmo, qui ſi Cæſarianum præſidium reciperetur, Senis ſe aliquando potiturum ſperabat. Anno cIↃ IↃ XLVIII Mendoza Plombinum Apianis veris & antiquis dominis ademit, ſatagenti itidem Coſmo, qui ſuggerere Cæſari non deſinebat, intereſſe totius Etruriæ, illud in poteſtate Cæſaris eſſe & ejus qui Cæſaris partium ſtudioſus ſit; propter Ilvam inſulam littori prætenſam, quam ſi quis in poteſtate habeat, is toti oræ maritimæ immineat. Eam igitur & arcem Plombini ſedulo muniendam atque præſidio firmandam. In eam rem CL aureorum M numerari juſſerat Coſmus: & fidem interpoſuerat Cæſar, de pecunia illa reddenda, aut de Plombino ejuſque territorio in Coſmi manus conſignando; prius compenſatione Iacobo Apiano facta: ſed Iacobo mortuo, alius color quæſitus; & primum viduæ & pupillo arx Plombini ademta; mox Coſmo, qui pecuniam interim repoſcebat, portus Ferrati (id præcipuæ in inſula urbi

Neapolitani præſes erat, filiam, uxorem duxit. Hæc novi, ſed potentiſſimi tota hodie Italia Imperii, in ea familia confirmati, primordia fuerunt. Anno cIↃ IↃ XLVII præſidium Hiſpanorum à Senenſibus acceptum, annitente Coſmo, qui ſi Cæſarianum præſidium reciperetur, Senis ſe aliquando potiturum ſperabat. Anno cIↃ IↃ XLVIII Mendoza Plombinum Apianis veris & antiquis dominis ademit, ſatagenti itidem Coſmo, qui ſuggerere Cæſari non deſinebat, intereſſe totius Etruriæ, illud in poteſtate Cæſaris eſſe & ejus qui Cæſaris partium ſtudioſus ſit, propter Ilvam inſulam littori prætenſam, quam ſi quis in poteſtate habeat, is toti oræ maritimæ immineat. Eam igitur & arcem Plombini ſedulo muniendam atque præſidio firmandam. In eam rem CL aureorum M numerari juſſerat Coſmus: & fidem interpoſuerat Cæſar, de pecunia illa reddenda, aut de Plombino ejuſque territorio in Coſmi manus conſignando, prius compenſatione Iacobo Apiano facta: ſed Iacobo mortuo, alius tutor quæſitus; & primum viduæ & pupillo arx Plombini ademta; mox Coſmo, qui pecuniam interim repoſcebat, portus Ferrati (id præcipuæ in inſula urbi

nomen) muniendi facultas facta, quod ille ſumma celeritate rebus jam ante proviſis perfecit. Nec dudum poſt rumoribus de Gallorum molitionibus ſparſis, à Cæſarianis miniſtris Plombinum & reliquas arces in poteſtatem accepit. Sed cum Apianus Genuenſibus ſuadentibus de his apud Cæſarem queſtus eſſet, Cæſar, quæ à ſuis acta eſſent, improbavit, & ſtatum Plombinenſem cum arcibus rurſus in Mendozæ manus tradi voluit: ita Plombinũ & Ilva à Cæſarianis reddita & triennio poſt rurſus Coſmo tradita. (vide Thuan. lib. XI.) Quæ deinde anno cIↃ IↃ LVII per Philippum Hiſp. Reg. à Coſmo certis conditionibus recepta & Iacobo Apiano vero domino reſtituta ſunt. Hæc compendio è Thuani lib. V. Anno cIↃ IↃ XLIX res Hiſpanorum in Senenſium urbe confirmatæ ſunt, ad majorem ſecuritatem mutata Reipub. forma à Mendoza; qui præter præſidium, CCCC Hiſpanos in vicinia ita locaverat, ut eos introducere poſſet ubi vellet: ut Pontifex, cui aliqua ſpes hactenus affulſerat urbis obtinendæ, jam penitus deſperaret. Anno dein cIↃ IↃ LII ab exſulibus Senarum urbs ex inſidiis intercepta: & mox arx ab Hiſpanis dedita, culpa in Coſmum re-

jecta, qui ſubſidia à Pontifice territus abduxerat, & cum Senenſibus certis conditionibus convenerat. Pontifex deinde Coſmi monitu Cardinalem Senas miſit; qui XVI viris creatis, & conſilio IↃCCC civium inſtituto, novam Reip. formam induxit, ſed in qua pars illa prævaleret, quæ quia Cæſarem graviter offenderat, quamvis retinendæ libertatis cupida, amicitiam Gall. Regis, ut rebus ſuis neceſſàriam, amplectebatur. Itaque legatio ad Regem decreta. Qua re offenſus Coſmus à pactis reſiliit, & Mendozæ ut Orbitellum retineret author fuit. Rex vero Galliæ Senas Cardinalem Ferrarienſem miſit; Coſmus autem Ferrarienſem non modo amice excepit, ſed & equiti & pediti quotidie è Gallia Cisalpina in Hetruriam deſcendenti tutum tranſitum conceſſit, diſſimulatione illa periculum quod à victore finibus ſuis imminebat, tantiſper declinans, donec Cæſar, cujus opera in eo negotio egebat, verſis in Italiam armis, ad communem hoſtem propulſandum vires conjunxiſſet. Anno CIƆ IƆ LIII Cæſar Petro Toletano Neapol. Proregi bellum adverſus Senenſes mandavit, Coſmo qui à Gallis ſibi metuebat in partes tracto; Toletanus cum Liburnum appuliſſet,
Floren-

jecta, qui ſubſidia à Pontifice tertius abduxerat, & cum Senenſibus certis conditionibus convenerat. Pontifex deinde Coſmi monitu Cardinalem Senas miſit; qui xvi viris creatis, & conſilio Lxxx civium inſtituto, novam Reip. formam induxit, ſed in qua pars illa prævaleret, quæ quia Cæſarem graviter offenderat, quamvis retinendæ libertatis cupida, amicitiam Gall. Regis, ut rebus ſuis neceſſariam, amplectebatur. Itaque legatio ad Regem decreta. Qua re offenſus Coſmus à pactis reſiliit, & Mendozæ ut Orbitellum retineret author fuit. Rex vero Galliæ Senas Cardinalem Ferrarienſem miſit; Coſmus autem Ferrarienſem non modo amice excepit, ſed & equiti & pediti quotidie è Gallia Ciſalpina in Hetruriam deſcendenti tutum tranſitum conceſſit, diſſimulatione illa periculum quod à victore finibus ſuis iminebat, tantiſper declinans, donec Cæſar, cujus opera in eo negotio egebat, verſis in Italiam armis, ad communem hoſtem propulſandum vires conjunxiſſet. Anno cIↄ Iↄ LIII Cæſar Petro Toletano Neapol. Proregi bellum adverſus Senenſes mandavit, Coſmo qui à Gallis ſibi metuebat in partes tracto; Toletanus cum Liburnum appuliſſet, Floren-

Florentiam contendit, & magnum tormentorum numerum cum reliquo apparatu à genero accepit; ſed dum in his eſſet, deceſſit. Patri in militiæ præfectura ſucceſſit Garſias, qui Aſinam longam & Lucinianum, & ignobilia aliquot in Clanienſi valle oppida, Mõtem Fellonicum, Corſinianum, hodie Pienzam, Monticulum, exiguum caſtellum, Bonconvétum, cepit, & montem Ilcinum obſedit. Injectæ à Coſmo, quia ob viciniam multum damni accipiebat, pacis conditiones; quæ primo non ſatis bene proceſſerunt: nihilo tamen minus Hiſpani in Neapolitanum Regnum retroceſſêrunt. quare & Coſmus militem revocavit: Senénſes vero & Lucinianum repoſcentes annitente Pontifice receperunt. Verum anno cIↄ Iↄ LIV Coſmus majore animo bellum paravit: & ut res ſuas magis firmaret, Cæſare alibi ſatis occupato, unam è filiabus Pontificis Nepoti, alteram Paulo Iordano Vrſinæ familiæ Principi deſpondit: interim per Legatum cum Cæſare agit de Gallis Etruria pellendis. Hæc quidem licet occulte à Coſmo agerentur, Regem Galliæ minime latuerunt; qui Stroſſio capitali Mediceæ domus hoſti belli Hetruſci provinciam demandavit: quod Coſmum

mum penitus à pacis conditioni[illegible] abalienavit: & Ferrarienſem Senis [illegible] gentem ſegniorem fecit. A Coſmi dein copiis munimentum ſub ipſis pene Senarum portis ex inſidiis noctu interceptum; & mox bellum utrimque denunciatum. Senæ arctius preſſæ, vicinis aliquot caſtellis captis, & fontium canalibus reſectis. Multa quoque à Gallis ad obſidionem ſolvendum tentata, quæ irrita fuerunt: præſertim Gallis magno prælio victis. Anno cIↃ IↃLV majori vi Senæ oppugnatæ. Denique in haſce conditiones conventum eſt: ut Cæſar civitatem ac Remp. Senenſem in fidem ſuam & Imperii acciperet, ſalva libertate & magiſtratuum antiqua auctoritate; præteritorumque oblivio indiceretur, &c. apud Thuan. lib. xv. Ita urbs Cæſari dedita, & Galli dimiſſi, una cum multis Senenſibus; qui exilium ſponte amplexi, Ilcini montem conceſſere: ibique novum Senatum & Reipubl. umbram efformarunt.

Senis vero captis præſidium Hiſpanorum & Germanorum introductum; reipubl. ſtatus à Coſmo ordinatus; arma civibus ademta. Vnde multi urbe exceſſerunt. Corſiniano deinde atq; aliquot captis caſtellis, inſtigante Coſmo,

copiæ

[illegible] penitus à pacis condition[illegible] abalienavit: & Ferrarienſem Senis [illegible] gniorem fecit. A Coſmi dein copiis munimentum ſub ipſis pene Se[illegible] portis ex inſidiis noctu inter[illegible], & mox bellum utrimque de[illegible]ceptum, & mox bellum utrimque denunciatum. Senæ arctius preſſæ, vicinis aliquot caſtellis captis, & fontium canalibus reſectis. Multa quoque à Gallis ad obſidionem ſolvendum tentata, quæ irrita fuerunt: præſertim Gallis magno prælio victis. Anno clↄ Iↄ LV majori vi Senæ oppugnatæ. Denique in haſce conditiones conventum eſt: ut Cæſar civitatem ac Remp. Senenſem in fidem ſuam & Imperii acciperet, ſalva libertate & magiſtratuum antiqua auctoritate; præteritorumque oblivio indiceretur, &c. apud Thuan. lib. XV. Ita urbs Cæſari dedita, & Galli dimiſſi, una cum multis Senenſibus; qui exilium ſponte amplexi, Ilcini montem conceſſere: ibique novum Senatum & Reipubl. umbram efformarunt.

Senis vero captis præſidium Hiſpanorum & Germanorum introductum; reipubl. ſtatus à Coſmo ordinatus; arma civibus ademta. Vnde multi urbe exceſſerunt. Corſiniano deinde atq; aliquot captis caſtellis, inſtigante Coſmo, copiæ

copiæ Herculis portui admotæ, qui brevi in Hiſpanorum poteſtatem devenit. Mox Senis non modo nova Reipubl. forma inſtituta, ſed & omnis libertatis ſpecies prorſus ſublata: denique Cæſar ditionem Senenſium, jure Imperii ad ſe devolutam, Philippo filio conceſſit, &, reſciſſis pactis à Coſmo convétis, ſupremum ac merum in eam rempubl. Imperium, à civibus ipſis in ſe tranſlatum, (eo quippe ipſos partim precibus partim minis adegerat,) eidem attribuit, & ædificandarum arcium & quarumvis aliarum rerum etiam citra Senatus & populi conſenſum ordinandarum poteſtatem fecit. quod Coſmus, licet in ſui perniciem fieri non ignoraret, prudenter, tempori ſerviens, diſſimulavit: eadem quoque diſſimulatione Pontificis molitiones tranſmiſit. Pontifex cum Gallis fœdus percuſſit, Gallis infauſtum, ut poſtea patuit. Grevotium in Hetruria à Cæſarianis occupatum. Anno denique clↄ Iↄ LVII magna acceſſio ad Coſmi Florentinorum Ducis fortunam facta eſt, tranſlata in eum à Philippo Hiſpaniarũ Rege ingratiis, &, quod magis mirum eſt, invito ipſo qui dabat, Senenſis ditionis, uti à Cæſare parente in Philippum filium collata fuerat, poſſeſſione: (quomodo res

res geſta fuerit, diligenter perſcribit Thuanus lib. XVIII.) exceptis Herculis portu, Telamone, Monte argentario, Orbitello, & Plombini arce, quam ſibi Philippus ſervabat. Senis potitus Coſmus, ſic initio magiſtratus ordinari curavit, quaſi adhuc in libera civitate degerent, ſervata magiſtratuum ſupremorum electione, & ablatis rurſus armis: permiſſi dein Senenſes cum Florentinis: & eadem privilegia conceſſa antiquis Senenſium familiis, ſi quæ ademta Senis libertate remanſerant, quæ Florentinis; ut ſic paulatim in unum coaleſcerent, & ejuſdem heri jugum ferre in poſterum aſſueſcerent. Senēſes exules, qui ſuperèrant, & montem Ilcini & aliquot alia loca tenebant, omni re exhauſti, omne imperium in Gallos transferunt. Anno autem cIↃ IↃ LIX, pace inter Gallum & Hiſpanum facta, conditionibus inter alia perſcriptum fuit, ut Rex Gall. omnibus oppidis & arcibus in Etruria excederet, & iis præſidia deduceret, ea lege, ut patritiis Senenſibus & aliis, qui ad Ilcini montem ſe receperant, præteritorum memoria condonetur, & obtemperantibus omnia bona reſtituantur. ſed illi diu fluctuantes, cum etiam Pontifici ſe dedere fruſtra tentaſſent,
tan-

res geſta fuerit, diligenter perſcribit Thuanus lib. xviii.) exceptis Herculis portu, Telamone, Monte argentario, Orbitello, & Plumbini arce, quam ſibi Philippus ſervabat. Senis potitus Coſmus, ſic initio magiſtratus ordinarios curavit, quaſi adhuc in libera civitate degerent, ſervata magiſtratuum ſupremorum electione, & ablatis rurſus armis: permiſſi dein Senenſes cum Florentinis: & eadem privilegia conceſſa antiquis Senenſium familiis, ſi quæ ademta Senis libertate remanſerant, quæ Florentinis; ut ſic paulatim in unum coaleſcerent, & ejuſdem hei jugum ferre in poſterum aſſueſcerent. Senēſes exules, qui ſupererant, & montem Ilcini & aliquot alia loca tenebant, omni re exhauſti, omne imperium in Gallos transferunt. Anno autem cIↄ Iↄ LIX, pace inter Gallum & Hiſpanum facta, conditionibus inter alia perſcriptum fuit, ut Rex Gall. omnibus oppidis & arcibus in Etruria excederet, & iis præſidia deduceret, ea lege, ut patritiis Senenſibus & aliis, qui ad Ilcini montem ſe receperant, præteritorum memoria condonetur, & obtemperantibus omnia bona reſtituantur. ſed illi diu fluctuantes, cum etiam Pontifici ſe dedere fruſtra tentaſſent, tan-

tandem, ab omnibus deſerti, Coſmo ſe dediderunt. Eodem anno Coſmus, Pōtifice mortuo, interregni occaſione uſus, Pondium caſtellum in Etruriæ & Vmbriæ limite cepit.

Tum & conjuratio in Coſmum Florentiæ deteſta, & in conſcios animadverſum. Anno cIↄ Iↄ LX Coſmus filiam Ferrarienſi Duci elocavit. Pontifex vero, qui ſe è Medicea familia ferebat, ut Coſmum magis extolleret, Hiſpanum ſollicitavit, ut Franciſco Coſmi filio, ſororem ſuam Regis Portugalliæ viduam, in matrimonium traderet. & nē impares nuptiæ viderentur, jus regum & inſignia in illum conferre meditabatur. ſed res minime proceſſit, & magnam Coſmo ubique invidiam concitavit. Tum & Soanum Coſmus Petiliano vi eripuit, & Pontifex ut authoritatem ſuam interponeret, à Cæſaris & Regis oratoribus rogatus, eam in Coſmi poteſtatem, altera parte inaudita, tradidit, & Coſmi machinationem inſigni violatæ fidei infamia cumulavit. Coſmus dein novum Equitum ordinem, ad Hieroſolymitani imitationem inſtituit, qui de B. Stephani Pontificis nomine appellati ſunt, & ſibi ac ſucceſſoribus ordinis principatum ſumſit. Anno autem cIↄ Iↄ LXII Fran-

Franciſcum majorem natu filium in Hiſpaniam miſit. ſed & cladem domeſticam inſignem accepit. nam cum filius ejus Garſias Ioannem fratrem in ſylva occidiſſet, pater mox Garſiam, eodem pugione quo fratrem occiderat, confodit. quod tum aliter in vulgus ſparſum, tanquam uterque morbo interiiſſet. uxor quoque paulo poſt fatis conceſſit. Anno cIↃ IↃ LXIV Coſmus publicam imperii adminiſtrationem in Franciſci grandioris natu filii manus reſignavit, (is jam XXIV annum attigerat,) titulos ac dignitates ſibi ſervans. Franciſcus dein Ioannam Ferdinandi Imper. filiam in uxorem duxit anno cIↃ IↃ LXV. Diu inter Florentinum & Ferrarienſem de prærogativa dignitatis certatum, cauſam inde Cæſare, hinc Pontifice ad ſe trahente. Tandem Pontifex cauſam inſigni præjudicio jugulavit, & Coſmum Magnum Etruriæ ducem creavit anno cIↃIↃ LIX. Cæſar autem Maximilianus id indignè tulit, & per Legatum interceſſit: Magna contentione res acta; ſed Cæſar tandem conceſſit: Coſmus autem anno cIↃ IↃ LXXIV, anno ætatis LV, diſceſſit. Tres filios è priore conjugio reliquit: Franciſcum, Ferdinandum Cardinalem, & Petrum. Franciſcus jam
vivo

Franciſcum majorem natu filium in Hiſpaniam miſit. ſed & cladem domeſticam inſignem accepit. nam cum filium ejus Garſias Ioannem fratrem in ſylva occidiſſet, pater mox Garſiam, eodem pugione quo fratrem occiderat, confodit. quod tum aliter in vulgus ſparſum, tanquam uterque morbo interiiſſet. uxor quoque paulo poſt fatis conceſſit. Anno cIↃ IↃ LXIV Coſmus publicam imperii adminiſtrationem in Franciſci grandioris natu filii manus reſignavit, (is jam XXIV annum attigerat,) titulos ac dignitates ſibi ſervans. Franciſcus dein Ioannam Ferdinandi Imper. filiam in uxorem duxit anno cIↃ IↃ LXV. Diu inter Florentinum & Ferrarienſem de prærogativa dignitatis certatum, cauſam inde Cæſare, hinc Pontifice ad ſe trahente. Tandem Pontifex cauſam inſigni præjudicio jugulavit, & Coſmum Magnum Etruriæ ducem creavit anno cIↃ IↃ LIX. Cæſar autem Maximilianus id indignè tulit, & per Legatum interceſſit: Magna contentione res acta; ſed Cæſar tandem conceſſit: Coſmus autem anno cIↃ IↃ LXXIV, anno ætatis LV, diſceſſit. Tres filios è priore conjugio reliquit: Franciſcum, Ferdinandum Cardinalem, & Petrum. Franciſcus jam vivo

vivo parente Imperii compos, anno cIↃ IↃ LXXXVII, ſine maſculis hæredibus diſceſſit, eique ſucceſſit Ferdinandus frater; Franciſci filia Heleonora Vincentio Mantuæ Duci nupſerat; Maria poſtea Henrici IV Gall. Regi nupſit. Ferdinandus anno cIↃ IↃ LXXXVIII cum bona Pontificis venia Cardinalatu ſe abdicavit; & Chriſtiernam Caroli Lotharingiæ Ducis & Claudiæ Reg. Gall. ſororis filiam in uxoré duxit. Et anno cIↃ IↃ LXXXIX Henricum III, à Romano Pontif. proſcriptum, conſilio, una cum Venetis & Mantuæ Duce, juvit; Saluciarum quidem principatum, pro magna pecuniæ ſumma pignori oblatum, recuſavit; ſed duodecies centena cIↃ aureorum obtulit, ſi certis conditionibus Maſſiliam ſibi oppignorare vellet. Eæ autem erant; ut arces præſidio tenere, & alias ſibi in urbe extruere, ac validis præſidiis firmare ſuo ſumtu liceret, quos Rex refundere cum uſuris teneretur, cum urbem à ſe reciperet. Quod ſumma prudentia ſimul & æquitate Etruſcus facere videri volebat, ut, ſi regnum è tantis tempeſtatibus emergeret, quum vix ſperabatur, merito gloriari poſſet quod Regem tam neceſſario tempore minime deſeruiſſet; ſin periclitari contingeret,

hanc præcipuam naufragii tabulam, tanquam optimum tantæ depenſæ à ſe pecuniæ fidejuſſorem, haberet, & emporium toto Mediterraneo mari ſitu maxime opportunum, aut ſibi ſervaret, aut Hiſpanis aliquando pro Herculis portu, Telamone & Orbitello, quæ illi in Senenſi ditione tenent, compenſationis loco traderet. quam eandem mentem uſque ad belli exitum conſtāter retinuit, Taxianæ arcis præſidiariis ſemper ſtipendio è ſuo perſoluto, & aliis munitionib⁹ in vicinis inſulis exſtructis; hoc diligenter interim ſervans, ne urbs Hiſpanorum partibus accreſceret. Poſt nefandam autem Regis cædem, occulto primum favore Regis Henrici IV proſecutus eſt, & per Thuanum neptis ſuæ Mariæ conjugium alicui è regiæ ſtirpis proceribus obtulit, & ccc aureorum M ſe nepti pro dote numeraturum promiſit, quæ Rex in ſuos uſus poſſet convertere; aſſignatis in Novempopulonia aliquot ditionis ſuæ oppidis. Rex Henricus IV anno cIↄIↄc Mariam hanc Franciſci Ducis filiam in uxorem accepit. Anno cIↄIↄciv Ferdinandus ad incendendas Turcorum naves, quæ ad Cæſaream Iuliam in oppoſita Africæ ora hiemabant, triremes inſtruxit;
sed

hanc præcipuam naufragii tabulam, tanquam optimum tantæ depenſæ à ſe pecuniæ fidejuſſorem, haberet, & emporium toto Mediterraneo mari ſitu maxime opportunum, aut ſibi ſervaret, aut Hiſpanis aliquando pro Herculis portu, Telamone & Orbitello, quæ illi in Senenſi ditione tenent, compenſationis loco traderet. quam eandem mentem uſque ad belli exitum conſtãter retinuit, Taxianæ arcis præſidiariis ſemper ſtipendio è ſuo perſoluto, & aliis munitionib⁹ in vicinis inſulis exſtructis; hoc diligenter interim ſervans, ne urbs Hiſpanorum partibus accreſceret. Poſt nefandam autem Regis cædem, occulto primum favore Regis Henrici IV proſecutus eſt, & per Thuanum neptis ſuæ Mariæ conjugium alicui è regiæ ſtirpis proceribus obtulit, & ccc aureorum M ſe nepti pro dote numeraturum promiſit, quos Rex in ſuos uſus poſſet convertere, aſſignatis in Novempopulonia aliquot ditionis ſuæ oppidis. Rex Henricus IV anno cIↃ IↃ c Mariam hanc Franciſci Ducis filiam in uxorem accepit. Anno cIↃ IↃ c IV Ferdinandus ad incendendas Turcorum naves, quæ ad Cæſaream Iuliam in oppoſita Africæ ora hiemabant, triremes inſtruxit; ſed

ſed re à Iudæis detecta, conatus irritus fuit. Anno dein cIↃ IↃ c VII, expeditionem in Africam ſuſcepit, ad intercipiendam & vaſtandam Hipponam; quæ feliciter ſucceſſit, urbe capta, & cum ſervari non poſſet, direpta, & ingenti præda abducta. Hactenus è Thuani Hiſtoria. Obiit denique Ferdinandus anno cIↃ IↃ c IX; relicto hærede Coſmo. qui anno ſuperiore Mariam, Caroli Archiducis filiam, & Ferdinandi, nunc Imperatoris, ſororem, uxorem duxerat. ex qua ſuſcepit filium Ferdinandum, qui jam rerum potitur, ſed adhuc ſub tutela aviæ & matris conſtitutus. Obiit autem Coſmus hic ſecundus anno cIↃ IↃ c XX, menſe martio. Ferdinandus autem, qui hodie rerum potitur, contraxit matrimonium cum filia unica Principis Vrbini.

Quibus hi Principes obnoxii ſint aut infenſi.

MAgnus Dux Etruriæ à duabus partibus finitimũ habet Hiſp. Regem, verſus mare Tyrrhenum, ubi ipſi imminent portus Herculis, Talamon, Orbitellum atque Plumbinum, & verſus Longobardiam ratione Pontremoli. Hunc Dux parum amare creditur,

quia & ſuſpectam habet nimiamRegis potentiam & ambitionem, & ſuæ felicitati viciſſim ab Hiſpanis invideri non ignorat. Pontificem multis partibus vicinum habet, & amicum. Genuatium Reſpubl.,quia Dux in Corſicam inſulam nonnullum jus ſibi vindicat, haud ſatis amica judicatur, ſed per ſe ipſi nocere non poteſt. Eadem & Lucenſis Reipubl. ratio, quæ metuit, ne Dux jus ſuum repoſcat Piſanæ Reipub.nomine,quæ Lucẽſi quondam jus dedit. Vicinum præterea habet Mutinenſem Ducem, magna neceſſitudine & affinitate conjunctum: itemque Parmenſem, à duabus partibus, neutiquam ipſi offenſum. Comitem S. Floræ, qui ipſi vicinus, per Pontem Acentinum & Dominium Sforzianum obnoxium tenet, uti & Principem Maſſatenſem,& alios Marchiones è familiaMalaſpinarum;plurimoſq;Barones & Vaſallos Imperii,vicinos juxta atque obnoxios habet, Marchionem del mõte,Comites Petiliani, alios. Veneta Reſpub. licet ipſi vicina non ſit, amiciſſima tamen eſt, ob unum utriuſque ſtudium, Italiæ libertatem conſervandi.Inter Sabaudiæ Ducem & hunc nonnulla æmulatio, & leves quædam offenſæ. Cum ex-

teris

quia & ſuſpectam habet nimiam Regis potentiam & ambitionem, & ſuæ felicitati viciſſim ab Hiſpanis invideri non ignorat. Pontificem multis partibus vicinum habet, & amicum. Genuatium Reſpubl., quia Dux in Corſicam inſulam nonnullum jus ſibi vindicat, haud ſatis amica judicatur, ſed per ſe ipſi nocere non poteſt. Eadem & Lucenſis Reipubl. ratio, quæ metuit, ne Dux jus ſuum repoſcat Piſanæ Reipub. nomine, quæ Luceſi quondam jus dedit. Vicinum præterea habet Mutinenſem Ducem, magna neceſſitudine & affinitate conjunctum: itemque Parmenſem, à duabus partibus, neutiquam ipſi offenſum. Comitem S. Floræ, qui ipſi vicinus, per Pontem Acentinum & Dominium Sforzianum obnoxium tenet, uti & Principem Maſſatenſem, & alios Marchiones è familia Malaſpinarum; plurimoſq; Barones & Vaſallos Imperii, vicinos juxta atque obnoxios habet, Marchionem del mõte, Comites Petiliani, alios. Veneta Reſpub. licet ipſi vicina non ſit, amiciſſima tamen eſt, ob unum utriuſque ſtudium, Italiæ libertatem conſervandi. Inter Sabaudiæ Ducem & hunc nonnulla æmulatio, [illegible]dam offenſæ. Cum cæteris

teris Principibus optime illi convenit; nam & Imperatori multis affinitatum & neceſſitudinum vinculis alligatus eſt; nec minus Galliarum Regi, de quo & bene meruit aliquando: magnæ Britanniæ Regis amicitiam colit ob commerciorum opportunitatem: Cum cæteris quoque Regibus nullæ ipſi controverſiæ, uti longius ab ipſo diſſitis; & comiter horum quoque majeſtatem colit.

Principum Florentinorum è familia Medicæa ſtemma.

E*Verardus* de Medices, cognomento Bicci, Principatum à populo Nobilitati infenſo oblatum refutat anno cIↃ CCC XC.

Ioannes de Medices, & de Bicci, omnibus honorum gradibus citra ambitum perfunctus, obiit anno cIↃ CCCC-XVIII. Duo ipſi filii fuere, Coſmus & Laurentius; quorum genealogiam ſeparatim proſequar.

Coſmus Magnus, & Pater patriæ publico decreto nominatus, omnium ſui ævi per Italiam longe opulentiſſimus, obiit ſeptuagenario major, anno 1464. Huic tres filii fuerunt; quorum duo, Ioannes & Carolus, nullis relictis liberis obierunt.

Petrus Coſmi F., laudabilis patris æmulator, magis civem quam Principem ſe geſſit. Obiit anno 1472. Huic duo filii fuerunt; Iulianus & Laurentius.

Iulianus, à Paccianis confoſſus anno 1478, relicto filio Iulio; qui ab avo educatus, & in Pontificem R. electus, Clemens VII fuit dictus. Obiit anno 1534.

Laurentius, Petri F., obiit anno 1492. Huic tres fuere filii. Ioannes; qui in Papam electus, nomen Leonis X aſſumſit. Iulianus, Capitaneus S. Eccleſiæ; qui duxit ſororem Ducis Sabaudiæ, amitam Franc. I Galliarum R.; & factus eſt in Gallia Dux Nemoroſii. obiit anñ. 1515. &

Petrus, Laurentii F. In exilio periit anno 1503. Huic duo filii fuere. Coſmus, ob vagas libidines & adulteria occiſus. &

Laurentius, Petri F.; quem Leo X avunculus Ducem Vrbini creavit. Conjux illius fuit Magdalena filia Ioannis Ducis Bolonienſis in Picardia. Quæ illi peperit Catharinam; quæ nupſit Henr. II Galliar. R. Habuit & nothum Laurentius, Alexandrum nomine qui duxit Margaritam Auſtriam Car. V Imper. notham; & ann. 1537 fuit occiſus à

Petrus Coſmi F., laudabilis patris æmulator, magis civem quam Principem ſe geſſit. Obiit anno 1472. Huic duo filii fuerunt; Iulianus & Laurentius.

Iulianus, à Paccianis confoſſus anno 1478, relicto filio Iulio; qui ab avo educatus, & in Pontificem R. electus, Clemens VII fuit dictus. Obiit anno 1534.

Laurentius, Petri F., obiit anno 1492. Huic tres fuere filii. Ioannes; qui in Papam electus, nomen Leonis X aſſumſit. Iulianus, Capitaneus S. Eccleſiæ; qui duxit ſororem Ducis Sabaudiæ, amitam Franc. I Galliarum R.; & factus eſt in Gallia Dux Nemoſii. obiit ann. 1515. &

Petrus, Laurentii F. In exilio periit anno 1503. Huic duo filii fuere. Coſmus, ob vagas libidines & adulteria occiſus. &

Laurentius, Petri F.; quem Leo X avunculus Ducem Vrbini creavit. Conjux illius fuit Magdalena filia Ioannis Ducis Bolonienſis in Picardia. Quæ illi peperit Catharinam; quæ nupſit Henr. II Galliar. R. Habuit & nothum Laurentius, Alexandrum nomine qui duxit Margaritam Auſtriam Car. V Imper. notham; & ann. 1537 fuit occiſus à Lauren-

Laurentio Mediceo, relicto tantum filio naturali Iulio, quem aliqui Senatores poſt cædem Patris ad Ducatum vocarunt, à Cardinali Cibo animati.

Altera pars ſtemmatis.

L*Aurentius*, Ioannis F., Coſmi magni frater. Huic fuit filius

Petrus Franciſcus. huic autem duo filii fuerunt: nimirum Laurentius; qui duxit uxorem è familia Apiana; quæ ipſi genuit Petrum & Everardum; è Petro Franciſco nati Laurentius & Iulianus. Laurentius hic Ducem Alexandrum in ædibus ſuis truculenter occidit: &, quum fuga ſe proripuiſſet primo Venetias, dein in Franciam, neque tutas latebras inveniret, Conſtantinopolim ſe contulit: &, quum etiam ibi ſe à Turca quæri cognoviſſet, Venetias eſt reverſus; ubi à duobus Volaterranis, qui cuſtodes corporis fuerant Duci Alexandro, fuit cæſus, anno. 1537.

Ioannes, Petri F. Huic fuit uxor Catharina Galeacii Mariæ Sfortiæ Duc. Mediolan. fil. Quæ illi peperit

Ioannem, qui Fulgur belli fuit agnominatus. Vxor illi filia Iacobi Salviati. Periit juvenis Mantuæ, ad

ripam Mencii ictus, anno 1526. Huic unicus fuit filius,

Coſmus, natus Florentiæ ann. 1519; quem Florentini vix XVIII annum egreſſum ſibi ducem conſtituerunt poſt Alexandri necem. Huic ex uxore Eleonora Petri Toletani Vice-Regis Neapol. plures liberi fuerunt. Obiit anno 1574.

Franciſcus, Coſmi fil., Magnus Dux Hetruriæ. Huic uxor Ioanna Ferdinandi Imp. F. Peperit Philippum Coſmum; qui infans obiit: Eleonoram; quæ nupſit Vincentio D. Mantuano: & Mariam; quæ nupſit Henrico IV Galliarum R.

Ferdinandus, Coſmi fil. Qui primo Cardinalis, poſt fratris obitum, Magnus Dux eſt factus: habuitq; uxorem Chriſtinam filiam Caroli D. Lotharingiæ; è qua ipſi natus

Coſmus, II Magnus Dux, natus anno 1590; cui ex uxore Maria Magdalena Caroli Archiduc. Auſtriæ fil. natus anno 1610

Ferdinandus, II Magnus Hetruriæ D., hodie ſuperſtes. Natus anno 1610, menſe Iulio.

Fuerunt cæteri Coſmi primi M. D. liberi: Ioannes Cardinalis, qui obiit anno ætatis XIX; & Garſias, qui obiit anno-

[illegible]gnam Mencii ictus, anno 1525. Hic unicus fuit filius,

Cosmus, natus Florentiæ an. 1519 quem Florentini vix XVIII annum [illegible]greſſum ſibi ducem conſtituerunt poſt Alexandri necem. Huic ex uxore Eleonora Petri Toletani Vice-Regis Neapol. plures liberi fuerunt. Obiit anno 1574.

Franciſcus, Coſmi fil, Magnus Dux Hetruriæ. Huic uxor Ioanna Ferdinandi Imp. F. Peperit Philippum Coſmum; qui infans obiit: Eleonoram; quæ nupſit Vincentio D. Mantuano: & Mariam; quæ nupſit Henrico IV Galliarum R.

Ferdinandus, Coſmi fil. Qui primo Cardinalis, poſt fratris obitum, Magnus Dux eſt factus: habuitque uxorem Chriſtinam filiam Caroli D. Lotharingiæ; è qua ipſi natus

Coſmus, II Magnus Dux, natus anno 1590; cui ex uxore Maria Magdalena Caroli Archiduc. Auſtriæ fil. natus anno 1610

Ferdinandus, II Magnus Hetruriæ D., hodie ſuperſtes. Natus anno 1610, menſe Iulio.

Fuerunt cæteri Coſmi primi M. D. liberi: Ioannes Cardinalis, qui obiit anno ætatis XIX: & Garſias, qui obiit anno-

annorum XV: & Petrus, qui Regi Hiſpan. Philippo militavit, ducta in uxoré Eleonora Garſiæ Toletani fil. Obiit 1603. Filiæ, Virginia, uxor Cæſaris Ateſtini, Mutinæ & Rheg. Duc.; Lucretia, uxor Alfonſi D. Ferrariæ; Iſabella conjux Pauli Iordani Vrſini.

Coſmi autem II reliqui liberi ſunt: Ioannes Carolus natus an. 1611:

Matthias, natus anno 1613:

Franciſcus, natus anno 1614:

Leopoldus: Chriſtina; Anna Maria; & Anna filiæ.

VII.

DE MANTVÆ & MONTIS FERRATI DVCATV.

MANTVAE Ducatus partim eſt in Lombardia Ciſpadana, partim in Tranſpadana; circumvallaturque à Venetorum dominio; ſiquidem Veronenſem agrum habet à ſeptentrione & ab ortu; à qua parte Ferrariæ Ducatum quoque attingit; ab occaſu autem habet Brixienſe

 terri-

territorium, uti & Cremonenſe; à meridie autem Mutinæ Ducatum habet, ac Mirandulanum principatum. Mantua urbs haud dubio antiquiſſima, varia fortuna uſa eſt. anno demum cIↃ CCC XVIII populi voluntate *Ludovicum* Gonzagam accepit. is deceſſit ann. cIↃ CCC LX, & *Guidonem* (aut, ut alii, Philippinum) in principatu hæredem reliquit. is diſceſſit anno cIↃ CCC LXIX. poſt ipſum *Ludovicus* F. Mantuæ capitaneus dominuſque & Vicarius Rom. Imp. perpetuus annis XII fuit. Huic ſucceſſit *Franciſcus* filius, armorum ſtudio ſummam gloriam conſecutus; qui anno cIↃ CCCC VII deceſſit. Succeſſorem habuit *Ioannem Franciſcum* F. Quem Sigiſmundus Imperator anno cIↃ CCCC XXXII Marchionem dixit. Is obiit anno cIↃ CCCC XLIV, diviſo Principatu inter quatuor filios; Ludovico maximo natu tribuit Mantuam, Marcheriam, Goitum, omnia Veronam verſus ſita; Carolo Regiolum, Gonzagam, Luzariam, Inſulam, Ripariolum, Bozolum, Sanmartinum, Sabulonetam, Gaciolum, Vadianam, Suzariam & Palatium urbis in foro D. Petri, ubi turris; Alexandro, domum ei palatio contiguam, Canetum, Rodondiſcum, Marcanam, Caſtellum Ziphræum,

territorium, uti & Cremonenſe; à meridie autem Mutinæ Ducatum habet, ac Mirandulanum principatum. Mantua urbs haud dubio antiquiſſima, varia fortuna uſa eſt. anno demum cIɔ ccc xviii populi voluntate *Ludovicum* Gonzagam accepit. is deceſſit ann. cIɔ ccc lx, & *Guidonem* (aut, ut alii, Philippinum) in principatu hæredem reliquit. is diſceſſit anno cIɔ ccc lxix. poſt ipſum *Ludovicus* F. Mantuæ capitaneus dominuſque & Vicarius Rom. Imp. perpetuus annis xii fuit. Huic ſucceſſit *Franciſcus* filius, armorum ſtudio ſummam gloriam conſecutus; qui anno cIɔ cccc vii deceſſit. Succeſſorem habuit *Ioannem Franciſcum* F. Quem Sigiſmundus Imperator anno cIɔ cccc xxxii Marchionem dixit. Is obiit anno cIɔ cccc xliv, diviſo Principatu inter quatuor filios; Ludovico maximo natu tribuit Mantuam, Marcheriam, Goitum, omnia Veronam verſus ſita; Carolo Regiolum, Gonzagam, Luzariam, Inſulam, Ripariolum, Bozolum, Sanmartinum, Sabulonetam, Gaciolum, Vadianam, Suzariam & Palatium urbis in foro D. Petri, ubi turris; Alexandro, domum ci palatio contiguam, Canetum, Rodondiſcum, Marcanam, Caſtellum Ziphræum,

phræum, Medolas, Caſtilionem Stiverorum, & Oſtianum; Ioanni Lucido in Eccleſiaſtica dignitate locato Rhodigium, Voltam, Caprianam, Ceresariam, Plubecam & Caſtellariam. Poſt Ioannem Franciſcum Principatum tenuit *Ludovicus* ann. xxxii. Obiit ann. cIɔ cccc lxxviii. Liberos reliquit quinque: Fredericum, Ioannem Franciſcum, Franciſcum Cardinalem, Rudolphum, & Ludovicũ electum Epiſcopum Mantuæ. Inter quos ſua diviſit; Frederico autem natu maximo Principatum reliquit. Is, eximius Princeps, obiit an. cIɔ cccc lxxxiv. Vxorẽ habuit Margaritam Bavariæ Ducis filiam. è qua tres filios ſuſtulit: Franciſcũ, Sigiſmundum Cardinalem, & Ioannem Franciſcum; cujus poſteri adhuc ſuperſunt. Cæterũ, natu maximus *Franciſcus* in Principatum ſucceſſit. Hic uxorem duxit Iſabellam Herculis I Ferrarienſis Ducis filiam. ex qua tres filios, Fredericum primogenitũ, Herculem Cardinalem magni nominis, & Ferdinandum, (cujus filius eſt Cæſar hodieque Dux Guaſtallæ,) & totidem filias ſuſtulit. Obiit anno cIɔ Iɔ xix. *Fredericus* filius illi ſucceſſit; qui ſemper egregiam militaris virtutis laudem tulit; à Carolo V Dux nominatus anno cIɔ Iɔ xxx

uxorem

uxorem duxit Margaritam Guilielmi Palæologi Montisferrati Marchionis F. E qua quatuor filios & unam filiam ſuſtulit: Franciſcum primogenitum, VVilhelmum, Ludovicum & Fredericum Cardinalem. Obiitque ann. cIↄ Iↄ XL. Eique ſucceſſit filius Franciſcus puer VII annorum, Principatum pro ipſo adminiſtrante, dum minor eſſet, HerculeCardinale patruo.annoautem cIↄ Iↄ XLIX Catharinam Ferdinandi Rom. Reg. filiam in uxorem duxit; & anno proximo,in lacu Mantuano obrutus, interiit. Huic ſucceſſit Guilielmus frater, à Maximiliano II Imper. in Ducem Montisferrati electus, & magnis privilegiis ornatus, ann. cIↄ Iↄ LXXIII. Vxor illi Leonora filia Ferdinandi Imp. Obiit an. cIↄ Iↄ LXXXVII. Et unicum filium Vincentium, annos tunc XXV natum, hæredem reliquit. Duxit is in uxorem Eleonoram Franciſci Magni Hetruriæ Ducis filiam, ſororem Reginæ Franciæ; è qua ſuſcepit tres filios,Franciſcum primogenitum, Ferdinandum, & Vincentium. Obiit anno cIↄ Iↄc XII. Illi ſucceſſit filius Franciſcus; qui jam ante anno cIↄ Iↄc VIII maximam natu filiam Sabaudiæ Ducis in uxorem acceperat. Sed idem annus, qui ipſi parentem abſtulerat,
&

uxorem duxit Margaritam Guilielmi Palæologi Montisferrati Marchionis F. E qua quatuor filios & unam ſuſcepit: Franciſcum primogenitum, VVilhelmum, Ludovicum & Federicum Cardinalem. Obiitque an. cIↃ IↃ XL. Eique ſucceſſit filius Franciſcus puer VII annorum, Principatum pro ipſo adminiſtrante, dum minor eſſet, Hercule Cardinale patruo. anno autem cIↃ IↃ XLIX Catharinam Ferdinandi Rom. Reg. filiam in uxorem duxit; & anno proximo, in lacu Mantuano ... rurus, interiit. Huic ſucceſſit Guilielmus frater, à Maximiliano II Imp. ... in Ducem Montisferrati electus, & magnis privilegiis ornatus, ann. cIↃ IↃ LXXIII. Vxor illi Leonora filia Ferdinandi Imp. Obiit an. cIↃ IↃ LXXXVII Et unicum filium Vincentium, annos tunc XXV natum, hæredem reliquit. Duxit is in uxorem Eleonoram Franciſci Magni Hetruriæ Ducis filiam, ſororem Reginæ Franciæ; è qua ſuſcepit tres filios, Franciſcum primogenitum, Ferdinandum, & Vincentium. Obiit anno cIↃ IↃC XII. Illi ſucceſſit filius Franciſcus; qui jam ante anno cIↃ IↃC VIII maximam natu filiam Sabaudiæ Ducis in uxorem acceperat. Sed idem annus, qui ipſi parentem abſtulerat, &

& ipſi funeſtus fuit, filiæ filiique unici funeribus, & fatalis: deceſſit enim menſe decembri anni cIↃ IↃ C XII, unica filia ex uxore relicta. Succeſſit ipſi frater Ferdinandus Cardinalis. Dux autem Sabaudiæ, qui doleret, filiæ ſuæ jam nihil in Ducatu Mantuano & Principatu Montisferratenſi reliquum eſſe, filiam & parvam neptem à Ferdinando petiit: quæ cum negaretur, vim paravit, & nobilitate Montisferratenſi variis promiſſis in partes tracta, Montisferratum hoſtiliter eſt ingreſſus, & Trino atque Alba ex inſidiis captis, ad Caſalis & illius arcis obſidionem ſe convertit: ſed cum Ducem Niverniæ ſe illi incluſiſſe intellexiſſet, ſuſtinuit, declarationem edere contentus, qua prætenſiones ſuas in Montisferratum propalabat. Eæ autem ejuſmodi erant; Primo: Cum familiæ Palæologorum maſculi hæredes jam ab anno cIↃ IↃ XXXIII defecerint in Ioanne Georgio; eique ſuperſtes fuerit Margarita filia Guilielmi, ſoror Bonifacii, & neptis dicti Ioannis Georgii, atque in eundem modum avus Sabaudi Carolus, ambo deſcendentes à Theodoro Palæologorum parente; Feudorum autem, quæ tam fæmellis quam maribus conceſſa ſunt, ea ſit conditio, ut,

ut, licet mas à fæmella deſcendens remotior ſit ab origine quam fæmina, tamen fæmellæ præferatur: Quin etiam cum Violanta dicti Theodori filia, Comiti Æmundo Sabaudo in matrimonium traderetur, anno cIↄ ccc xxx, diſerte tabulis dotalibus cautū fuerit, ut, ſi contingeret, mares è familia Palæologorum quandoq; deficere, Marchionatus dominium ad hæredes & ſucceſſores dictæ Violantæ devolveretur. Secundo, jus; quod ipſi tanquam domino feudi competit in terras Ciſpadanas ejuſdem Marchionatus, & ultra Tenaram, ex pactis conventis inter Ioannem Iacobum Marchionem & Amadeum Ducem Sabaudiæ, anno cIↄ cccc xxxv. à quo tempore dicti Ioannis Iacobi liberi nomine feudi Sabaudis fidem fecerint, & Sabaudo abſolute remiſerint Chivas, Brandis, Settimo & Ozergnam. Tertio, ratione teſtamenti, à Blanca Montisferratenſi Caroli I Sabaudiæ Ducis uxore facti, in favorem Carolii II, avi præſentis Ducis, tam ratione juris quod ipſi competebat in unam partem Montisferrati, quam nomine dotis quam Carolus V Imperator ei adjudicavit, octuaginta millium ducatorum: quæ jam ratione ſubducta ad ſummam ſeptingen-

ur, fiet mas à fœmella deſcendens remotior ſit ab origine quam fœmina, tamen fœmellæ præferatur: Quin etiam cum Violanta dicti Theodori filia, Comiti Æmundo Sabaudo in matrimonium traderetur, anno cIↄ cccc xx, diſerte tabulis dotalibus cautū fuerit, ut, ſi contingeret, mares è familia Palæologorum quandoq; deficere, Marchionatus dominium ad hæredes & ſucceſſores dictæ Violantæ devolveretur. Secundo, jus; quod ipſi tanquam domino feudi competit in terras Ciſpadanas ejuſdem Marchionatus, & ultra Tenaram, ex pactis conventis inter Ioannem Iacobum Marchionem & Amadeum Ducem Sabaudiæ, anno cIↄ cccc xxxv. à quo tempore dicti Ioannis Iacobi liberi nomine feudi Sabaudis fidem fecerint, & Sabaudo abſolute remiſerint Chivas, Brandis, Setimo & Ozergnam. Tertio, ratione teſtamenti, à Blanca Montisferratenſi Caroli I Sabaudiæ Ducis uxore facti, in favorem Caroli II, avi præſentis Ducis, tam ratione juris quod ipſi competebat in unam partem Montisferrati, quam nomine dotis quam Carolus V Imperator ei adjudicavit, octuaginta millium ducatorum: quæ jam ratione ſubducta ad ſummam ſeptingen-

ptingentorum millium ducatorum aſcendant. Dux autem Mantuanus reſpondit, prætenſiones haſce eaſdem eſſet quas avus præſentis Ducis coram Imperat. Carolo V protulit. Quibus non obſtantibus, Imperator pro Mantuano judicavit. Sed cum non modo plerique Italiæ Principes, ſed & Rex Hiſpaniæ è Ducatu Mediolanēſi Mantuano ſuppetias ferrent, tandem pax facta eſt. Sed bellum hoc ingens damnum Mantuano dedit, in quod ſupra millionem aureorum impendiſſe dicitur. Nec tamen hæc pax diu fida fuit, ſed ſæpe interrupta, & demum anno cIↄ Iↄ c xviii plene confirmata, & utrimqueperfecta. Porro ann. cIↄ Iↄc xxiv Cæſar affinem ſuum Mantuæ DucemGeneralem ſuum Vicarium per Italiam conſtituit; quo officio Sabaudiæ Dux hactenus functus fuerat.

Iam antè anno cIↄ Iↄc xxii gravis controverſia inter Sabaudum & Mantuanum mota fuerat de dignitatis paritate, & lis magna contentione inter hos agitata. hoc autem facto Imperator non leve præjudicium cauſæ Sabaudi attuliſſe viſus fuit.

Porro urbs Mantua (inquit Leander) in medio paludum poſita eſt, quas Mincius amnis creat, ut adeo munitum.

tum, quam ulla Italiæ urbs, obtineat ſitum: Ampla ſplendideque ædificata eſt, & multis ſumtuoſiſſimis ædificiis ornata: omnibus rebus ad vitam humanam neceſſariis cūprimis affluens. Extra urbem alta lataque foſſa cernitur, cum valido aggere, millia fere xxx colligens, & agri Mantuani partem concludens, quam Seralium vocant. hanc ad urbis tutelam & munitionem Mantuani anno cIↃ CC XLIX perfecerunt. Tranſito lacu præclara mox apparet villa Marmiroli, à Frederico I Marchione, magno ſumtu ædificata. Secundum Mincium hinc adverſo itinere Vallecium occurrit oppidum, ubi pons amnis tranſitum jungit. Altius dein ubi flumen è lacu emergit, munitiſſimum eſt oppidum Piſcheria cum ponte. Incipit hic lacus Benaci, (quem hodie lacum Garde vocant à Caſtrogarda, quod juxta ſitum eſt) qui inter Piſcheriam & Rivam XXXV M. P. in longitudinem patet; latitudo milliarium cenſetur XV à Salidio ad Occidentalem ripam, ad Gardam aut Lagiſum in Orientali. Rurſus ab urbe Mantua per lævam Mincii ripam x° lapide Goitum oppidum; inde quinto Volta, Caprianaque. Cætera loca è Geographis peti poſſunt.

Montem-

tam, quam ulla Italiæ urbs, obtineat
ſitum: Ampla ſplendideque ædificata
eſt, & multis ſumtuoſiſſimis ædificiis
ornata: omnibus rebus ad vitam hu-
manam neceſſariis cùprimis affluens.
Extra urbem alta lataque foſſa cerni-
tur, cum valido aggere, millia fere xx
colligens, & agri Mantuani partem
concludens, quam Seralium vocant.
hanc ad urbis tutelam & munitionem
Mantuani anno clↃ cc xlix perfece-
runt. Tranſito lacu præclara mox ap-
paret villa Marmiroli, à Frederico I
Marchione, magno ſumtu ædificata.
Secundum Mincium hinc adverſo iti-
nere Vallecium occurrit oppidum, ubi
pons amnis tranſitum jungit. Abhinc
dein ubi flumen è lacu emergit, muni-
tiſſimum eſt oppidum Piſcheria cum
ponte. Incipit hic lacus Benaci, (quem
hodie lacum Garde vocant à Caſtro-
garda, quod juxta ſitum eſt) qui inter
Piſcheriam & Rivam xxxv M. P. in
longitudinem patet; latitudo millia-
rium cenſetur xv à Salidio ad Oc-
cidentalem ripam, ad Gardam autem
Lagiſum in Orientali. Rurſus ab urbe
Mantua per lævam Mincii ripam x°
lapide Goitum oppidum; inde quinto
Volta, Caprianaque. Cætera loca è
Geographis peti poſſunt.

Montem-

Montemferratum Merula ita de-
ſcribit: Mons eſt perpetuis expanſus
jugis, totus amænus & fructifer, om-
niumque rerum ad vitam utilium fer-
tilis, & colonis admodum frequens. In-
cipit diurno fere itinere ab Alpibus,
planitieque ſeparatur, quæ inter illos
colles ac Alpes intercedit. Nihil hic
incultum, propter ſoli bonitatem,
opportunitatemque. Lævam Tanarus,
dextram Padus alluit, nec ullius al-
veum regio egreditur. Quanto magis
autem ab amnibus abſcedunt colles,
tanto majores amœnioreſque campi
inter eos panduntur. Poſt Tanarum
ad ejus oſtium quo miſcetur Pado,
ubi collis incipit, haud procul Baſſia-
na ſive Auguſta Vacienorum cernitur:
antiquum deinde oppidum Valentia
ſequitur. Colli dein Pomarium inſi-
det, ubi arx tam loci natura quam
arte munita. Iuxta eſt fraxinetum &
Caſale S. Evaſii, urbs admodum fre-
quens, & ſplendidis ornata ædificiis,
hodie (inquit Thuanus lib. xv) prin-
cipatus Montisferratenſis caput, opi-
bus & nobilitate potens, cujus præci-
puæ familiæ ſunt San-Martinorum
& Blandratarum Comitum. Agrum
bonum habet & amœnum, tam colli-
num quam planum, frumenti, vini,

T cæte-

cæterarumque frugum fertilem. Dehinc Tanari in dextra ripa Burgetum eſt. Poſt Auguſtam Vacienorum colles Mediterranei undique nitent oppidis, inter quæ Mons Caſtelli, Pavonum,& itinere per Montis dorſum incedendo ad D. Salvatorem, ubi arx munitiſſima. item Gerella, Suitianum, Caſtellettum, Lugum, Mons magnus, aliaque plura.

Rurſus à Caſali per Padi ripam ſi pergas, haud procul duo apparent colles inſtar brachiorum in quæ mons diducitur, inter ſe diviſi,& flumine circumdati, multaq; paſſim hoc ſitu tam in jugis quam convallibus honeſta oppida pagique: nominatim ad Padum Pons Sturæ, ab amne Stura quo alluitur appellatus; Arx hîc tutiſſima: In colle dein ſecundũ Padi ripam Caminum, mox Gabianum; ſequitur Verruca, Villaque nova nonnihil à Pado diſtans. Intus ſupra Caſale eſt ad D. Georgium, item Occinnianum, honeſtum & frequens caſtrum, ubi vetuſta Montisferrati Marchionum habitatio ſedeſque fuit. Situ hoc quoq; finitimo Burgum D. Martini, Mons Calvus, Gallianum, aliaq; oppida complura. Thuanus etiam memorat Villadium caſtellum, ſaxo undique prærupto inſidens. Deni-

cæterarumque frugum fertilem. Dehinc Tanari in dextera ripa Burgerum [illegible]. Poſt Auguſtam Vacienorum valles Mediterranei undique nitent oppidis, inter quæ Mons Caſtelli. Pro[illegible], & itinere per Montis dorſum [illegible] cedendo ad D. Salvatorem, [illegible] munitiſſima. item Gerella, Sui[illegible], Caſtellettum, Lugum, Mons magnus aliaque plura.

Rurſus à Caſali per Padi ripam ſi pergas, haud procul duo apparent colles inſtar brachiorum in quæ mons diducitur, inter ſe diviſi, & flumine circumdati, multaq; paſſim hoc ſitu tam in jugis quam convallibus honeſta oppida pagique: nominatim ad Padum Pons Sturæ, ab amne Stura quo alluitur appellatus; Arx hic tutiſſima: in colle d. in ſecundũ Padi ripam Cam[illegible]num, mox Gabianum; ſequitur Vero[illegible]ca, Villaque nova nonnihil à Pado diſtans. Intus ſupra Caſale eſt ad D. Georgium, item Occinnianum, honeſtum & frequens caſtrum, ubi vetuſta Montisferrati Marchionum habitatio ſedeſque fuit. Situ hoc quoq; finitimo Burgum D. Martini, Mons Calvus, Gab[illegible]anum, aliaq; oppida complura. Thuanus etiam memorat Villadium caſtellum, ſaxo undique prærupto inſidens.

Denique ex Iac. Aug. Thuano operæ pretium fuerit audire quæ ad illuſtrationem Montisferratenſis principatus & cauſam quæ inter Sabaudum & Mantuanum controvertitur facere quivis facile judicabit. Caſalium S. Evaſii vulgo dictum, olim populo frequens & opulentum ob loci commoditatem municipium, quippe in Padi ripa ſitum, neque tamen tunc ullis mœnibus cinctum, poſtea dein variis & amplis privilegiis & immunitatibus ab Imperatoribus ornatum, ac poſtremo meri ac mixti imperii juriſdictione donatum fuit à Friderico I anno ſal. ſexto ſupra milleſimum centeſimum & octogeſimum; quam & gratiam illis c xxvII annis poſt confirmavit Henricus. ſed cum poſtea Caſalenſes tanti beneficii immemores cum Ticino, Alba, Pompeia, Vercellis, & Valentio contra *Henricum* ipſum conſpiraſſent, univerſæ illæ urbes privilegiis & gratia à Cæſaribus conceſſa exciderunt, indicto etiam imperiali exilio, ut Albericus Roſatenſis illius temporis IC. loquitur, hoc eſt, tanquam perduelles edicto Cæſareo proſcriptæ ſunt. Hujus edicti ſeveritatem veriti Caſalenſes in patrocinium Andronici Palæologi Orientis Imperatoris

confugerunt, cujus filius Theodorus Montisferrati principatum tenebat. ea eſt ditio inter Alexandriam & Aſtenſem agrum ſita, quæ à Meridie Liguribus, à Septentrione Pado terminatur. Theodoro ſucceſſit Ioannes F., & Ioanni Guilielmus, & poſt eum Iacobus, cujus filius fuit Guilielmus II, qui oppidum primum mœnibus firmavit, & ut civitatis jure atque adeo Epiſcopali dignitate ornaretur, à Sixto IV impetravit anno cIↃ cccc LXXIV. ab eo tempore Caſalium, quod ſecuritatem, opes & amplitudinem omnem ſuam Palæologis debebat, poſtquam ab Occidentali Imperio proſcriptum fuit, ſub eorum quoque ditione manſit uſque ad Io. Georgium, qui Bonifacio fratris F. *miſerabili* caſu inter ludendum occiſo ſucceſſit. Quo rurſus paullo poſt defuncto anno hujus ſeculi XXXV, quod nulli *maſ*culi ex illuſtriſſima Palæologorum familia ſupereſſent, orta lis de ſucceſſione inter Ducem Sabaudiæ, Saluciarum Marchionem, & Fridericum Gonzagam Mantuæ Ducem, qui Margaritam Bonifacii II ſororem in uxorem duxerat. Summis ſtudiis & ambitu, ut de re non levi, coram Carolo V agitata eſt, Caſalenſibus jam tum cauſſam ſuam à Montisfer-

rati

[illegible], cujus filius Theodorus Montisferrati principatum tenebat. ea eſt ditio inter Alexandriam & A- [illegible] agrum ſita, quæ à Meridie Li- [illegible], à Septentrione Pado termi- natur. Theodoro ſucceſſit Ioannes F. & Ioanni Guilielmus, & poſt eum Ia- cobus, cujus filius fuit Guilielmus II, qui oppidum primum mœnibus fir- mavit, & ut civitatis jure atque adeo Epiſcopali dignitate ornaretur, à Sixto IV impetravit anno cIɔ cccc LXXIV. ab eo tempore Caſalium, quod ſecuri- tatem, opes & amplitudinem omnem ſuam Palæologis debebat, poſtquam ab Occidentali Imperio proſcriptum fuit, ſub eorum quoque ditione man- ſit uſque ad Io. Georgium, qui Boni- facio fratris F. miſerabili caſu inter le- dendum occiſo ſucceſſit. Quo rurſus paullo poſt defuncto anno hujus ſeculi XXXV, quod nulli maſculi ex illuſtriſſi- ma Palæologorum familia ſupereſſent, orta lis de ſucceſſione inter Ducem Sa- baudiæ, Saluciarum Marchionem, & Fridericum Gonzagam Mantuæ Du- cem, qui Margaritam Bonifacii II ſo- rorem in uxorem duxerat. Summis ſtu- diis & ambitu, ut de re non levi, co- ram Carolo V agitata eſt, Caſalenſibus [illegible] tum cauſſam ſuam à Montisfer- rati

rati cauſſa, tanquam ſingulari juri in- nixam, ſeparare ſatagentibus, & jura antiqua à Cæſaribus conceſſa in me- dium proponentibus, beneficiumque illud liberis maſculis deficientibus ad Imperium devolutum dictitantibus. verum pro tempore minime auditi ſunt, & Carolus, qui Friderico Gonza- gæ, ne ad noſtras partes tranſiret, gra- tificari malebat, aditum fœminis ad illud beneficium patefecit, & ſecun- dum Gonzagam pronunciavit, eique Caſalium cum Montisferrati princi- patu adjudicavit, non ſine occulta Sa- baudi offenſione. ſed cum poſtea Gui- lielmus Gonzaga Friderici fil. idem ſibi jus à Ferdinando Cæſare confir- mari peteret, non primo tenuit, obre- ptum Caroli fratri contendentibus qui circa eum erant; qua fiducia freti Con- radus Mora, & Olivarius Capellius I. C. primariæ inter Caſalenſeis aucto- ritatis, in ſpem libertatis erecti multos ex civibus in ſuas partes pertrahunt, iiſque præeuntibus fit in civitate de- cretum, ut publicis ſumptibus anti- quorum privilegiorum confirmatio à Maximiliano, qui Ferdinando patri in imperio ſucceſſerat, peteretur; delecti- que illi ipſi, qui auctores decreti fue- rant, ut negotium illud in aula Cæſarea

T 3 procu-

procurarent. igitur Guilielmus Mantuæ dux eo quoque Paullum Æmilium Bardelonum ampliſſimis mandatis egregie inſtructum mittit, qui cauſſam ſuam contra Caſalenſeis tueretur. is cum vetera illa privilegia, quibus ſe Caſalenſes ipſi culpa ſua ab Henrico deficientes privaſſent, revocata & antiquata diceret, & Ioannem Palæologum à Carolo IV Cæſare poſtea anno ſal. cIↃcccIV, in fidem publico inſtrumento acceptum tanquam Montisferrati & Caſalii Marchionem, eique Caſalenſes annuum tributum pactos juxta diploma Cæſareum jurejurando fidem obſtrinxiſſe oſtendiſſet, Maximilianus ſtatuit nihil ea in re innovandum, & Caſalium cum Montisferrati principatu Mantuanis ducibus addixit. Mola & Capellius ſpe ſua falſi, ultionem veriti, lare ac patria relictis diverſi, huc illuc abiere, ſollicitatis interim concivibus, ſi quidem occaſio ſe in manus daret, ne ſibi deeſſent, ſed jus ſuum, quod gratia inferiores contra potentiores defendere non potuerant, vi & armis tuerentur. & Capellius quidem, homo quam ingenio tam manu promptus, Sabaudo, qui jus ſibi in ea hereditate vindicabat, militabat; ſuſpicioque fuit, quaſi ejus favore

potentatur. igitur Guilielmus Ma-
cur d[illegible] eo quoque Paullum [illegible]
[illegible] ampliſſimis mandatis
[illegible] inſtructum mittit, qui cauſſam
[illegible] contra Caſalenſeis tueretur. &
cum vetera illa privilegia, quibus Ca-
ſalenſes ipſi culpa ſua ab Henrico [illegible]
cientes privaſſent, revocata & anti-
ra diceret, & Ioannem Palæologum i
Carolo IV Cæſare poſtea anno ſal. cIɔ
ccc IV, in fidem publico inſtrumento
acceptum tanquam Monteiſferrati &
Caſali Marchionem, eique Caſalenſes
annuum tributum pactos juxta diplo-
ma Cæſareum jurejurando fidem ob-
ſtrinxiſſe oſtendiſſet, Maximilianus
ſtatuit nihil ea in re innovandum, &
Caſalium cum Monteiſferrati prisco
patu Mantuanis ducibus addixit. No-
la & Capellius ſpe ſua falſi, ultionem
veriti, lare ac patria relictis diverſi
huc illuc abiere, ſollicitatis interim
concivibus, ſi quidem occaſio ſe i
manus daret, ne ſibi deeſſent, ſed jus
ſuum, quod gratia inferiores contra
potentiores defendere non poterant,
vi & armis tuerentur. & Capellius
quidem, homo quam ingenio tam
manu promptus, Sabaudo, qui jus
ſibi in ea hereditate vindicabat, mi-
litabat; ſuſpicioque fuit, quaſi ejus
favore

favore factio in urbe foveretur. qua de re multis indiciis ac nunciis & Epiſcopi Alexandrini inprimis literis certior factus Guilielmus, Caſalium venerat, cum familia & Veſpaſiano Gonzaga gentili ſuo, ut conſiliis de urbe proditione ab exulibus capienda præverteret. cumque ſe in arcem recepiſſet, diſploſione tormentorum geminata ſigno dato vicinis agreſtibus, ut in urbem armati convenirent, ſummo mane XV militum vexilla ab agro intra urbem admiſſa ſunt. *Quibus viribus* confirmatior, & irritis Capellii conatibus, qui cum XII cIɔ peditum venturus dicebatur, redditis, Guilielmus diſcedit, relicto in urbe Veſpaſiano Gonzaga, qui diſcuſſo periculo præſenti per otium in ſuſpectos diligenter inquiſivit, captoſque conſcios ſupplicio affecit. Flaminio Palæologo illuſtris illius familiæ ſpurio, conjurationi participaſſe convicto, hoc datum, ut perpetuo carcere capitalem pœnam expiaret; qui paullo poſt ex mœrore obiit in Gotto oppido ad Mincii ripam ſito, ad quod arcem non minus ædificiorum elegantia, quam firmitudine ſpectandam Guilielmus magnis ſumptibus ac cura extruxit.

Ferdinandus Mantuæ Dux obiit an.

cIↄ Iↄc xxvi, ſine liberis maſculis, eique ſucceſſit germanus frater Vincentius; qui quoque ſine liberis diſceſſit an. cIↄ Iↄc xxvii, menſe decembri. eique ſucceſſit ut proximus hæres Carolus Dux Nivernenſis. quod ut liquidius pateat, Ducum Mantuanorum & Monferratenſium ſtemma hic addemus.

Stemma Mantuanorum Ducum, poſtquam Montisferrati potentes ſunt facti.

FRedericus I Mant. Dux. Vxor Margarita Montisferrati hæres. Liberi, Franciſcus, Guilielmus, Ludovicus.

Franciſci filius Fredericus. Sine liberis deceſſit, anno 1555.

Guilielmi uxor, Leonora Ferdinandi Imp. filia. Obiit anno 1587. Filius

Vincentius, Mantuæ Dux. Vxor Magni Hetrur. D. filia. Obiit anno 1612. Filii, Franciſcus; (cujus uxor Ducis Sabaudiæ filia; & unica filia, Maria;) Ferdinandus Cardinalis, Dux Mantuæ; & Vincentius, Dux Mantuæ; qui ambo ſine liberis maſculis defũcti.

Ludovicus tertius, Friderici I filius ſupra nominatus, uxorem habuit Henriettam Nivernenſem. Obiit anno 1595. Ejus filius, Carolus, Dux Nivernii & Rhetel.

Paulo

[illegible] con, ſine liberis maſculis, [illegible] ſucceſſit germanus frater Vincentii qui quoque ſine liberis diſceſſit [illegible] XXVI, menſe decembri. [illegible] ut proximus hæres Carolus [illegible] Nivernenſis. quod ut liquidius [illegible] Ducum Mantuanorum & Monfer[illegible] ſium ſtemma hic addemus.

Stemma Mantuanorum Ducum, poſt quam Montisferratij [illegible] sentes ſunt facti.

FRedericus I Mant. Dux. Vxor Margarita Montisferrati hæres. Liberi, Franciſcus, Guilielmus, Ludovicus. Franciſci filius Fredericus. Sine liberis deceſſit, anno 1555.

Guilielmi uxor, Leonora Ferdinandi Imp. filia. Obiit anno 1587. Filius

Vincentius, Mantuæ Dux. Vxor Magni Hetrur. D. filia. Obiit anno [illegible]12. Filii, Franciſcus; (cujus uxor Ducis Sabaudiæ filia; & unica filia, Ma[illegible]ria;) Ferdinandus Cardinalis, Dux Mantuæ; & Vincentius, Dux Mantuæ, qui ambo ſine liberis maſculis deceſſerunt.

Ludovicus tertius, Friderici I filius ſupra nominatus, uxorem habuit Henriettam Nivernenſem. Obiit anno [illegible]595. Ejus filius, Carolus, Dux Nivernii & Rhetel.

Paulo

Paulo ante obitum Vincentii Ducis venerat ad ipſum Legatus Regis Galliarum. qui, quum ſingulari induſtria, omnia quæ adverſarii atque æmuli Ducis Nivernii moliebantur, opportune admodum eſſet ſubodoratus, & Duci ægro aperuiſſet; ita illum rei indignitate commovit, ut non modo publico decreto Nivernium hæredem & ſucceſſorem nominaret, ſed & filium illius primogenitum D. Rhetelenſem nepti ſuæ Mariæ Franciſci D. filiæ conjugem daret. Hæc res poſt obitum illius Ducem Sabaudiæ magnopere exacerbavit, qui exinde quæſito colore & ipſe Nivernio infenſior fuit, & grave bellum per Imperatorem & Hiſpanum ipſi inferendum procuravit.

VIII.

DE MVTINÆ & RHEGII DVCE.

MVTINA (inquit Leander Albertus) altiori loco verſus montes olim fuit, uti adhuc veterũ ædificiorum ruinæ demonſtrant. Nunc paulo declivior & paucis ante ſeculis reſtaurata. Ejus dominatum primus

T 5 Opizo

Opizo Ateſtinus Raynaldi Ferrarienſis Marchionis filius à civibus Mutinenſibus (ut tradit Ioan. Bapt. Pigna lib. III) accepit ann. cIↃ CC LXXXIX. anno autem cIↃ CCC XII Franciſcus Picus Mirandulanum ab Henrico VII Imperatore Vicarius Mutinæ eſt conſtitutus, ſic tamen ut integrum urbis jus Imperator ſibi reſervaret. Exin Paſſarinus, & Butiro Bonacolſius, Mantuæ Tyranni, invaſere, & tenuere ad annum cIↃ CCC XXVII. Deinde anno cIↃ CCC XXXI Manfredus Pius Vicarius, à Ioanne Bohemiæ R. inſtitutus, hic Principis nomen aſſumſit. Qui illam Opizoni ſecundo Ferrariæ Marchioni conceſſit ann. cIↃ CCC XXXVI. Ex hoc tempore in Ateſtinæ familiæ ditione Mutina perſeveravit uſque ad annum cIↃ IↃ X. quo Iulius II urbem cepit, & Maximiliano Aug. ceſſit; à quo anno cIↃ IↃ XIV Leoni X pro decem millibus aureorum nummûm pignori data eſt. Demũ ann. cIↃ IↃ XXVII, cum Clemens à Caroli V legionibus in mole Hadriani obſideretur, Alfonſi Ateſtini Ferrariæ Ducis armis recepta eſt. Vnde in illius & Herculis II ditione permãſit. Herculi II ſucceſſit Alfonſus II. qui ſine legitimis hæredibus deceſſit. Cæſar tamen filius Alfonſi alterius,

Opizo Ateſtinus Raynaldi Ferrariæ [illegible] Marchionis filius à civibus Mantuanis (ut tradit Ioan. Bapt. Pigna [illegible]) accepit ann. clɔ cc LXIV. [illegible] autem clɔ ccc XII Franciſcus [illegible] Mirandulanum ab Henrico VII Imperatore Vicarius Mutinæ dictus [illegible], ſic tamen ut integrum [illegible] jus Imperator ſibi reſervaret. [illegible] Paſſarinus, & Butiro Bonacolſius, Mantuæ Tyranni, invaſere, & [illegible] re ad annum clɔ ccc XXVII. Deinde [illegible] no clɔ ccc XXXI Manfredus Pius Vicarius, à Ioanne Bohemiæ R. inſtitutus, hic Principis nomen aſſumſit. Qui illam Opizoni ſecundo Ferrariæ Marchioni conceſſit ann. clɔ ccc XXXII. Et hoc tempore in Ateſtinæ familiæ ditione Mutina perſeveravit uſque ad annum clɔ Iɔ X. quo Iulius II urbem cepit, & Maximiliano Aug. ceſſit; à quo anno clɔ Iɔ XIV Leoni X pro decem millibus aureorum nummûm [illegible] gnori data eſt. Demû ann. clɔ Iɔ XXVII, cum Clemens à Caroli V legionibus in mole Hadriani obſideretur, Alfonſi Ateſtini Ferrariæ Ducis armis recepta eſt. Unde in illius & Herculis II ditione permanſit. Herculi II ſucceſſit Alfonſus II. qui ſine legitimis hæredibus deceſſit. Cæſar tamen filius Alfonſi alterius,

rius, qui Alfonſi primi ex contubernio vilis fœminæ gnatus erat, & Iuliæ Roboreæ Guidi Vbaldi Vrbinatis Ducis filiæ, cum Ferrarienſem Ducatum, quod Alfonſus II obnixè petierat, obtinere à Pontifice non potuiſſet, Mutinam, Rhegium Lepidi, & Carporum oppidum, aliaſque ad Imperialem ditionem ſpectantes ditiones retinuit. Quippe hiſce conditionibus cum Pontifice tranſegit: (ut è Thuano didicimus lib. CXIX:) Cæſar cum uxore, liberis, ac domeſticis, iiſque qui ipſi hoc bello militarunt, à diris Eccleſiaſticis abſolvuntor. P. Aldobrandinus Pontificis Legatus ante diem tertium kal. januar. Ferrariam non ingreditor. Cæſar ditiones ad ſanctam Sedem non pertinentes, & bona propria allodialia, ad XL clɔ aureorum annui redditus, alia item ab Alfonſo Duce profecta, paris redditus, hortos ſuburbanos inſuper ac viridaria, quæ Alfonſi fuerant, iis exceptis quæ mœnibus cohærent, ſibi ſervato, cum dimidia parte omnium armorum & machinarum bellicarum; inſtrumenta ac documenta omnia, quæ ad ſanctam Sedem non pertinebunt, ſecum aſportato. Ex Camera apoſtolica quotannis XVI clɔ ſaccorũ Cerviani ſalis omni tributi onere

libera

libera accipito. Hujus tractat⁹ vi Pomposæ & Bondenæ cœnobia, quæ ab Alexandro Cæſaris fratre poſſidentur, XIII CIↃ aureorum annui redditus æſtimata, retineto. Paludes territorii Carpenſis, quæ ab Eccleſia Bononienſi poſſidentur, & III CIↃ aureorum annui redditus æſtimantur, reſtituantur. Carporum oppidum Epiſcopali dignitate ornator. Romæ eandem ordinis prærogativam, quam Alfonſus Dux olim habuit, & nunc habeto. Sancta ſedes ejús patrocinium recipito, & omnes ditiones ejus Imperiales contra quemlibet defendito.

Mutinæ & Rhegii Ducatus continet, præter has duas civitates, Carpenſe dominium, Fugnanum atque Caferinianæ vallis bonam partem: à Septentrione ſunt Mantuanum & Mirandulanum territoria: ab Oriente Eccleſiaſticum dominium prope Scultennam: ab Occidente Parmenſis Ducatus: atque à Meridie, cum ultra Apenninum extendatur, finitimi ſunt Magnus Hetruriæ Dux & Lucenſes.

Rhegium Lepidi, urbs eſt perlauta, (inquit Leander,) nobilis & frequens, omnibuſq; rebus ad mortalium uſum affluens; agro quippe fœcundiſſimo, ac tritici, fabarum, hordei, cæterarumque

[illegible]era accipito. Hujus tractatus vi Pom-
poſæ & Bondenæ cœnobia, quæ à
Alexandro Cæſaris fratre poſſidentur,
XIII cIↃ aureorum annui redditus æſti-
mata, retineto. Paludes territorii
Carpenſis, quæ ab Eccleſia Bononienſi
poſſidentur, & III cIↃ aureorum an-
nui redditus æſtimantur, reſtituantur.
Carporum oppidum Epiſcopali digni-
tate ornator. Romæ eandem ordinis
prærogativam, quam Alfonſus Dux
olim habuit, & nunc habeto. Sanctæ
ſedes ejus patrocinium recipito, & o-
mnes ditiones ejus Imperiales contra
quemlibet defendito.

Mutinæ & Rhegii Ducatus continet,
præter has duas civitates, Carpenſe
dominium, Fognanum atque Caſe-
nianæ vallis bonam partem: à Septen-
trione ſunt Mantuanum & Mirando-
lanum territoria: ab Oriente Eccle-
ſiaſticum dominium prope Scultena-
[illegible]: ab Occidente Parmenſis Duca-
tus: atque à Meridie, cum ultra Apen-
ninum extendatur, finitimi ſunt Ma-
gnus Hetruriæ Dux & Lucenſes.

Rhegium Lepidi, urbs eſt perlauta,
(inquit Leander,) nobilis & frequens,
omnibuſq; rebus ad mortalium uſum
affluens: agro quippe fœcundiſſimo, ac
tritici, fabarum, hordei, cæterarum-
que

que frugum, & vini, cum albi, tum hel-
voli, abundante; cœloque ſalubri.

Carporum Principatum diu tenuit
nobiliſſima Piorum familia: Gilber-
tus autem bonam illius partem Her-
culi primo Ferrarienſi Duci ceſſit: re-
liqua pars, quæ Alberto ſecundo re-
manſerat, à Carolo V Ferrarienſi Duci
fuit donata.

Grafiniana vallis (inquit Leander)
ultra citraque Sercium amnem jacet;
(qui ex Apennino oritur ſupra Sylla-
num, & per mediam Caferonianam &
propter Lucam tandē mari illabitur;)
quæ vicis caſtelliſque haud infrequen-
tibus nitet: altiuſque in amnis dextra
Caſtellum novum, cognomine Grafi-
nianum; pernobile ac opulentum, &
negotiatoribus frequens; olim cum
aliis plurimis hujus tractus in ditione
Bononienſium, nunc in Ferrarienſium.

Porro Mutinæ Ducis filius (nam &
connubia Principum noſcere utile &
neceſſarium eſt) anno cIↃ IↃc VIII fi-
liam Ducis Sabaudiæ uxorem duxit:
quæ obiit anno cIↃ IↃc XXVI.

Nobiliſſima autem hæc familia A-
teſtina non modo in Italia illuſtris fuit
à multis ſeculis, ſed & nobiles familias
in Germania propagavit, Brunſvicen-
ſem & Luneburgenſem, Badenſem,
alias;

alias; connubiiſque vincta fuit cum ſummis Principibus; uti plenius videre eſt in Hiſtoria Io. Bapt. Pignæ, qui elegantiſſime res geſtas principum Aeſtinorum lib. VIII deſcripſit.

IX.
DE PARMÆ & PLACENTIÆ DVCE.

FARNESIORVM potentia ſub Paulo III Pontifice primũ adolevit, qui ſueto Pontificum more, filio ſuo Petro Aloiſio, primo Novariam urbem à Cæſare Carolo V impetravit; dein nepoti ſuo è Petro Aloiſio Octavio Margaritæ Auſtriæ Cæſaris filiæ & Alexandri Medicis Florentiæ Ducis viduæ nuptias conciliavit; & Camertium principatum, poſt Franciſci Mariæ Ruveri vel Roborei Vrbinatium Ducis obitum, ab hærede illius extortum; cauſa quæſita, quod jam olim ad Eccleſiãm per defectum maſculi hæredis devolutus eſſet; grandique pecunia cunctis qui aliquid juris in illo prætendere poterant perſoluta, Octavio Farneſio nepoti ſuo una cum Nepe ditione & Ducatus inſignibus beneficia-

rio

[illegible]: connubiiſque vincta fuit cum [illegible] Principibus; uti plenius videre eſt in Hiſtoria Io. Bapt. Pignæ, qui [illegible] res geſtas principum A[illegible]orum lib. VIII deſcripſit.

IX.

DE PARMÆ & PLACENTIÆ DUCE.

FARNESIORUM potentia ſub Paulo III Pontifice primum adolevit, qui ſueto Pontificum more, filio ſuo Petro Aloiſio, primo Novariam urbem à Cæſare Carolo V impetravit; dein nepoti ſuo e Petro Aloiſio Octavio Margaritæ Auſtriæ Cæſaris filiæ & Alexandri Medicis Florentiæ Ducis viduæ nuptias conciliavit; & Camertium principatum, poſt Franciſci Mariæ Roverei vel Roborei Urbinatium Ducis obitum, ab hærede illius extortum; cauſa quæſita, quod jam olim ad Eccleſiam per defectum maſculi hæredis devolutus eſſet; grandique pecunia cunctis qui aliquid juris in illo prætendere poterant perſoluta, Octavio Farneſio nepoti ſuo una cum Nepe ditione & Ducatus inſignibus beneficiario

rio jure conceſſit, quum ipſum paulo ante in ejuſdem Roborei defuncti locum urbis præfectum dixiſſet. Anno autem cIↃ IↃ XLIV Parmam & Placentiam à Gallis olim conſervatas, demum Eccleſiæ ademtas, Petro Aloiſio attribuit, Camertium principatu & Nepe Dominio, quæ, contracto cum Octavio nepote & Margarita Auſtria matrimonio, avus ipſis liberiſque ipſorum conceſſerat, permutationis titulo in locum illarum civitatum viciſſim Eccleſiæ attributis, cum penſione VIII cIↃ aureorum, ut ſcribit Thuanus, vel ut Onuphrius X cIↃ aureorum annuo tributo impoſito. Rem graviſſime tulit Cæſar, quippe qui has civitates ad Mediolanenſe imperium pertinere contenderet: itaque licet urgeret Pontifex, ut id ratum haberet Cæſar, ille primo excuſare & tergiverſari, ad extremum dicere ſuarum non eſſe partium, ſiquidem illæ civitates Eccleſiaſticæ ditionis eſſent, de his ſtatuere; ſi vero ad Imperium pertinerent, non poſſe ſe in ditionis ac dignitatis Imperialis præjudicium illas alienare.

Petro autem Aloiſio omnibus vitæ ſceleribus infami, (& inprimis immani illo facinore, in Coſmum Gherium

riumEpiſcopum Faventinum patrato, quem primo fruſtra blanditiis tentatum, ad extremum ſpecie colloquii in ſecretius cubiculum ſevocatum, ope ſervorum, quamlibet renitentem, per vim compreſſerat; unde ille ex mœrore animi paulo poſt deceſſit;) & alioqui ſubditis ſuis ſupra modum inviſo, à conjuratis nobilibus trucidato, Placentia àCæſarianis intercepta fuit;Parma ægre à Pontificiis conſervata; cui mox à Pontifice Camillus Vrſinus cum valido præſidio fuit impoſitus. Cumque Pontifex in Rege Galliæ adverſus Cæſarem concitando fruſtra fuiſſet; placandi Cæſaris conſilium cepit. mittitur Iulius Vrſinus;qui Margaritæ filiæ & nepotum nomine Cæſarem exoraret, ut Farneſios, quos in fidem acce piſſet & adfinitate ſibi junxiſſet, tuendos ſuſciperet, ac Placentiam ipſi per mortem patris, deteſtanda fraude occiſi, ablatam reſtitui impetraret. Sed à Granvellano ad quem remiſſus erat Legatus objectis P. Aloiſii mortui criminibus & inſigni perfidia, quod homo quem Cæſar adfinitate ſua dignatus eſſet, tanti beneficii immemor ad Galli partes tranſiiſſet, cujus perfidiæ conſcium fuiſſe ipſum Pontificem ajebat; neque enim patris injuſſu tantas

res moliri auſurum filium, quas ſine illius opibus exſequi non potuiſſet; etiam Parmam Cæſar reddi poſtulat, compenſatione ampla ultro oblata. Ea non accepta, Iulius cum Cæſaris literis peramanter ſcriptis, re nihilominus infecta, ad Pontificem revertitur. Rurſus ſemel atque iterum Iulius ad Cæſarem mittitur, qui de Placentiæ reſtitutione eum urgeret. quam cum ad ditionem Eccleſiaſticam pertinere pernegaret Cæſar, Iulius contra & Placentiam & Parmam, *poſtquam* oppignoratæ fuiſſent, ex novo fœdere in Eccleſiæ Romanæ ditionem tranſlatas diceret, Cæſar fœderis tabulas exhiberi poſtulat, lætitiam animi præ ſe ferens ſi ſibi ex fœdere facultas daretur, qua ſine invidia rerum Imperii alienatarum, Farneſiis, quos filiorum loco habebat, gratificari poſſet. ſed cum tabularum tantum exemplum exhiberetur, deſcriptum è Codice in Hadriani Mole adſervato, in quem jura R. E. referri ſolent, & ſe ejus minime memorem Cæſar diceret; miſſus Didacus Vrtadus Mendoza Senenſium præſes, qui archetypum inſpiceret. quod cum manu Cæſaris ſubſcriptum non eſſet, nullius fidei eſſe judicatum fuit.

Pontifex de reſtituenda Eccleſiæ Par-

ma, & Camertium ditione Octavio nepoti cum ccc aureorum millibus, reſoluta permutatione, rurſus concedenda, quod minore cum invidia fieri poſſe exiſtimabat, cogitare cœpit. verum Octavius, qui nō deſperaret ſe aliquando cum Cæſare tranſigere poſſe, induci non potuit ut Parma excederet. Interim dum Cæſaris animus placaretur, ſe veluti in Regis Galliæ tutelam dedit, à quo & Conchyliati torquis honore ornatus, & L haſtatorum equitum præfectura donatus eſt. Pontifex à Cæſarianis, ſpe Senenſis ditionis, compenſationis loco pro Parma & Placentia accipiendæ, aliquandiu eluſus. Rex autem Galliæ qui arma in Italiam transferre cogitabat, Pontificem ſolicitabat, ut Parmam Horatio alteri nepoti, quem ſibi generum deſtinabat, traderet: Coſmus vero Pontificem ad Cæſaris partes pertrahere conabatur, & Octavii conſilia cum avo reconciliare. quæ cum non ſuccederent, Octavius de aſtu ſeu vi invadenda Parma præter avi voluntatem conſilium cepit: ſed ſpe ſua falſus, cum Cæſare tranſigendum ducens, ad Cardinalem fratrem dat litteras, ut Pontificem de rerum ſuarum ſtatu certiorem faceret, & ab eo impetraret, ut ſibi

Parma

Parma reſtitueretur ; alioquin fore, ut cum Gonzaga tranſigeret, & injuſte ſibi ablata Cæſaris ope & armis perſequeretur. has literas cum Cardinalis Pontifici exhibuiſſet, ita ſenex excanduit, ut in animi deliquium incideret, & febri contracta intra triduum decederet.

Poſt Pontificis obitum à Cardinalibus juſſus Vrſinus, ut Parmam Octavio traderet, tamen recuſavit: Sed cum Iulius III Pontificatũm ſuſcepiſſet anno cIↃ IↃ L, Parmam Octavio reſtituit, & ſummam Eccleſiæ præfecturam confirmavit : cumque videret, Parmam, vicino tam formidoloſo hoſte, non niſi præſidio teneri poſſe, initio in eam ré libenter pecuniam contulit; ſed mox ſententiam mutavit, alienoq; ſe prorſus ab Octavio animo eſſe oſtendit; & cum Octavius ſe in Regis Galliæ tutelam dediſſet, Pontifex præcipiti animo Octavio bellum indixit: quæ res Cæſarem & Regem Galliæ rurſus commiſit. Anno demum cIↃ IↃ LVI Coſmi interventu Octavius Farneſius Parmæ Dux cum Cæſare ſocero reconciliatus eſt, accepta Placentiæ, Novaræ, ac Novarienſis territorii & caſtellorum in Parmenſi agro à Cæſarianis occupatorum poſſeſſione, hiſce legibus, ut Placentiæ arcibus præſidium Hiſpanorũ accipere

& illud ſuo ſtipendio alere teneretur; manerent Imperio & R.S. ſalvæ rationes, quas in Parmenſi ditione habent, &c. Obiit Octavius admodum ſenex an. cIↄ Iↄ LXXXVI, cum Margarita illius uxor Caroli Cæſaris filia naturalis paulo ante Ortonæ, quæ illi dotalis erat civitas in regno Neapolitano, fatis conceſſiſſet. Succeſſit Alexander filius rebus in Belgio geſtis nobilis: qui anno ſuperiore cum in Antvverpiæ obſidione hæreret, Philippum Hiſpaniarum Regem eò perpulerat, ut Placentinam arcem quam Hiſpani *hactenus* retinuerant, pene invitus reſtitueret: arciſque poſſeſſionem Ranutius Alexandri filius avi nomine caperet. Hic ann. 1592 deceſſit, ætatis XLVII; duos filios relinquens ex Maria Luſitana, Ranutium, qui ipſi in ditionibus ſucceſſit, & Odoardum, qui poſtea in collegium Cardinalium cooptatus fuit. Margarita filia poſt nuptias cum Mantuæ Duce, conjugio inhabilis judicata, in cœnobium Placentiæ ultro commigravit.

Princeps Parmæ ann. cIↄ Iↄ LXXXVIII duxit in uxorem Margaritam mediceam Magni Hetruriæ Ducis filiam.

X. DE

X.

DE VRBINI DVCE.

ROBOREORVM gens, quæ originem exSavona humili admodum loco habet, à Sixto IV condita, à Iulio II evecta, à Pontificibus qui deinceps ſecuti ſũt, pene oppreſſa fuit. Nam Franciſcus Maria Ioannis Mariæ F., Raphaëlis qui SixtiIV frater fuit, N., cum ex jure matris Ioannæ Guidi Vbaldi Feltrii ſororis in Vrbini principatum ſucceſſiſſet, à Leone X proſcriptus & multis ac variis modis vexatus, tandem ſub Hadriano, ac deinde ſub Clemente, ſub quo fœderatorum exercitus in Italia Dux fuit, aliquantum reſpiravit. Sed cum commoditate loci & proximitate allectus Camertium ditionem cum Vrbini principatu conjungere cuperet, occaſionem quæ ſe in manus dabat, minime prætermittendam exiſtimavit. Ioanne Maria mortuo ultimo ex familia Varanorũ, unica filia ex Catharina Ciboa legitimo matrimonio ſuſcepta ſuperabat; eam Franciſcus Maria à matre, quæ ſibi & filiæ metuebat, vixque ſe contra Sarram

Columnam Matthiæ Varani ſpurii ſocerum tueri poterat, Guido Vbaldo filio uxorem facile impetravit. Ita Camertium ditione potitus eſt, quouſque Paulus III, qui liberorum ac opes provehendorum cupiditate ſupra modum flagrabat, Camerteis, tanquam ad Pontificiam juriſdictionem pertinentes & per vim nullo titulo uſurpatos, ab eo repetiit. Iamque res ad arma ſpectabat, nec generoſus vir tot Palmatum Dux adduci poterat, ut qui Leonis tam vegeti potentiæ reſtitiſſet, effœti & decrepiti ſenis cōminationibus victas manus daret. Sed cum ſub id tempus jam rebus omnibus ad bellum paratis, fato conceſſiſſet, Guidus Vbaldus diſpar patri filius, Venetorum & Coſmi novi Florentiæ Ducis promiſſo auxilio deſtitutus, ut ſine periculo cætera oppida retineret, Camertium poſſeſſione ceſſit, quos mox ambitioſus & indulgens Senex Octavio Nepoti attribuit.

Hæc è Thuano. Guidus hic Vbaldus ann. 1547 mortua priore uxore, Victoriam Farneſiam Pontificis neptim in matrimonium accepit. Homo alienis auſpiciis & ſumtibus militare ſolitus, cujus alioqui ditio optimo milite abundat, & unde per Picenum in Samnium deſcenſus in promtu eſt.

Anno

C[illegible] Matthiæ Varani ſponſo.
[illegible] poterat, Guido Vbaldo ſ.
[illegible] facile impetravit. Ita Ca-
[illegible] dicione potitus eſt, quoniq;
Paulus III, qui liberorum ac [illegible]
[illegible] dorum cupiditate ſupra mo-
dum flagrabat, Camerteis, tanq.
ad Pontificiam juriſdictionem p[illegible]
[illegible] & per vim nullo titulo [illegible]
[illegible] repetiit. Jamque res ad [illegible]
ſpectabat, nec generoſus vir tot Palma-
[illegible] Dux adduci poterat, ut qui Leonis
[illegible] potentiæ reſtitiſſet, effœti
& decrepiti ſenis cõminationibus vi-
ctas manus daret. Sed cum ſub id tem-
pus jam rebus omnibus ad bellum pa-
ratis, fato conceſſiſſet, Guidus Vbaldus
diſpar patri filius, Venetorum & Coſmi
novi Florentiæ Ducis promiſſo auxilio
deſtitutus, ut ſine periculo cætera op-
pida retineret, Camertium poſſeſſione
ceſſit, quos mox ambitioſus & indul-
gens Senex Octavio Nepoti attribuit.

Hæc è Thuano. Guidus hic Vbaldus ann. 1547 mortua priore uxore, Victoriam Farneſiam Pontificis neptim in matrimonium accepit. Homo alienis auſpiciis & ſumtibus militare ſolitus, [illegible] ditio optimo milite abundat, & unde per Picenum in Samnium deſcenſus in promtu eſt.

Anno

Anno CIↃ IↃ LIV copiarum Pontificiarum præfectus à Paulo IV ab Eccleſiæ gubernaculis remotus: inde à Rege Hiſpaniæ Velleris aurei eques eſt factus, anno 1569. obiit anno 1574.

Succeſſit illi filius Franciſcus Maria II, Princeps humanus & literarum amans. uxor illi Lucretia Eſtenſis Herculis II Ferrariæ Ducis filia. Scribit Boterus lib. XIV; Hunc, cum jam ſenex eſſet & ſine prole, vereretur que, ne orbitate ſua & obitu, Ducatus caduci jure ad Eccleſiam devolveretur, votum D. Franciſco de Paula nuncupaſſe, atque ex ea prole maſcula auctum, votum Auguſtæ Turonum perſolviſſe anno 1607.

Autor incertus qui anno 1624 rationem principatuum Italiæ inivit, de hoc Duce ita infit: Ducatus Vrbini paulo antiquior eſt Parmenſi, ad Roboreorum familiam pertinens, per Iulium II P. multum auctus; qui nepotem ſuum familiæ Montisfeltrii, quę tum Ducatu potiebatur, per connubium inſevit. periculum eſt ne Ducatus hic ad Eccleſiam revertatur haud ſecus quam Ferrarienſis, quandoquidem eiſdem conditionibus ab Eccleſia in feudum tenetur. Dux quippe octuagenarius jam ante paucos menſes Prin-

 cipem

cipem filium unicum amiſit, qui uxorem reliquit prægnantem, unde ſucceſſio incerta eſt, quippe cum tantum in maſculum cadat. Papa autem ægerrime tulit, quod Dux nuper admodum Hiſpanum de tutela appellaverit, ſerioque poſtulaverit, ut ſtatus ſui rationem habere dignaretur, haud fruſtra ſuſpicatus, Ducem iſta moliri in juris Eccleſiæ præjudicium. Cæterum Ducatus hic peropportunus eſſet Eccleſiæ ſtatui, ſiquidem limites conjunctos & permixtos habent verſus Marchiam Anconitanam; ipſeque Ducatus, ſolo gaudet fertili, habetque quinque aut ſex oppida, & annuum redditum trecentorum aut quadringentorum cIↃ coronatorum. Hæc ille.

Mercurius Gallicus de hiſce rebus ſcribit in hunc modum tom. x ad annum cIↃ IↃc XXIV. Julius II P. R., cui magis curæ fuit exaltatio familiæ ſuæ quam Italiæ quies, Ducatum Vrbini Laurentio Mediceo ablatum in nepotes ſuos contulit, additis Piſauro, Senegallia, & Ducatibus Montisfeltrii & Caſtelli Durantis, quæ feuda Imperii eſſe dicuntur. Porro feudorum Eccleſiaſticorum ea eſt natura & conditio, ut ſoli mares iis inveſtiantur, neque fœminæ quicquam juris in iis ſibi poſ-

ſint

cipem filium unicum amiſit, qui uxorem reliquit prægnantem, unde ſucceſſio incerta eſt, quippe cum tantum in muliebrem cadat. Papa autem ægre nimis tulit, quod Dux nuper admodum Hiſpanum de tutela appellarerit, ſerioque poſtulaverit, ut ſtatus ſui rationem habere dignaretur, haud ſiniſtra ſuſpicatus, Ducem iſta moliri in juris Eccleſiæ præjudicium. Cæterum Ducatus hic peropportunus eſſet Eccleſiæ ſtatui, ſiquidem limites conjunctos & permixtos habent verſus Marchiam Anconitanam; ipſeque Ducatus, ſolo gaudet fertili, habetque quinque aut ſex oppida, & annuum redituum trecentorum aut quadringentorum clↄ coronatorum. Hæc ille.

Mercurius Gallicus de hiſce rebus ſcribit in hunc modum tom. X ad annum clↄ Iↄc XXIV. Julius II P. R., cui magis curæ fuit exaltatio familiæ ſuæ quam Italiæ quies, Ducatum Urbini Laurentio Mediceo ablatum in nepotes ſuos contulit, additis Piſauro, Senegallia, & Ducatibus Montisfeltrii & Caſtelli Durantis, quæ feuda Imperii eſſe dicuntur. Porro feudorum Eccleſiaſticorum ea eſt natura & conditio, ut ſoli mares iis inveſtiantur, neque fœminæ quicquam juris in iis ſibi poſſint

ſint arrogare. Dux Vrbini qui hodie vivit filium unicum habuit, qui nuper ſubitanea morte deceſſit, relicta uxore prægnante, magni Ducis Florentiæ qui hodie rerum potitur amita, quæ paulo poſt filiam enixa eſt; quare Ducatus Vrbini poſt obitum præſentis Ducis abſque dubio ad patrimonium Eccleſiæ rediturus eſt, neque umquam alteri infeudari poterit, propter bullas Papales, quas Papæ & Cardinales ſolemni juramento ſe obſervaturos promittunt. Iunior hic Dux paucos dies obiit ante Papam Gregorium XV. Vrbanus VIII qui illi ſucceſſit nihil prius habuit quam operam dare ut Ducatus Vrbini patrimonio Eccleſiæ ſine ulla contradictione aut imminutione reuniretur: atq; in hunc finem tres prælatos quibus fidebat, ad vicinas Ducatui provincias dimiſit, cum poteſtate quantas poſſent copias cogendi, ſi quid in Vrbinate Ducatu moveretur. Cauſa præcipua erat, quod Papæ innotuiſſet, Florentiæ conſilium captum eſſe de connubio inter Ducem Hetruriæ & filiolam hanc contrahendo, idque conſcio & authore Imperatore. Imperator quippe Comitem Franciſcum Gambaram legaverat ad Vrbinatem, in ſpeciem quidem ut

 ipſum

ipſum conſolaretur, revera autem ut ab ipſo impetraret ut Ducatum Montisfeltrii & Caſtelli Durantis haud invitus pateretur poſt obitum ſuum ad Imperium redire, ea conditione, ut neptis illius iiſdem inveſtiretur, & per conſequens Magnus Dux, qui ipſi maritus deſtinabatur. Hæc petitio nequaquam ita à Duce Vrbini fuit accepta, ac ſperabatur; Dux enim qui reliquam ætatem quiete tranſigere deſiderabat reſpondit, ſe Ducatum Vrbini & terras illi conjunctas, tenere à ſede Apoſtolica beneficio Sixti IV & Iulii II; itaque non licere ſibi conſenſum præbere ulli rei quæ juri ſedis illius præjudicare poſſit; Imperatori autem, ſe defuncto, integrum eſſe cum Papa experiri. Quod frigidum Ducis reſponſum parum placuit Comiti, minuſque Conſiliariis Magni Hetruriæ Ducis. Papa eodem tempore ad Ducem Vrbinatem miſit Cardinalé Cennini, qui ab ipſo haud invito impetravit, ut ſolemniter profiteretur, ſe Ducatum Vrbini & terras omnes illi conjunctas, tenere à ſede Apoſtolica, & ut poſt deceſſum ſuum deficiente maſculo hærede ad patrimonium Eccleſiæ revertterentur, jam tum velle & percupere. Itaque Papa apud Ducem Hetruriæ inſtitit,

ſtitit, ut & ipſe tanquam futurus filiolæ Ducis Vrbinatis maritus, declarationem hanc ratam haberet; quod & poſt aliquot tergiverſationes tandem obtinuit. Verum cum Papa jam omnia ex voto ſe conſecutum putaret, incidit res, quæ bene coaleſcentem inter ipſum & Ducem Vrbini amicitiam pene diſſolvit; Papa quippe ut res ſuas in Ducatu melius ſtabiliret, & conſilia Ducis atque aliorum penitius ſcrutaretur, Santorium ad Archiepiſcopatum Vrbinatem promovit, virum quidem doctum, ſed rudem & ingenii fervidi atque adeo violenti; qui ſimul ac Epiſcopatum adiiſſet, cum ſe in Ducis gratiam inſinuare eumque omni officiorum genere demereri debuiſſet, ob ceremonias quaſdam cum ipſo altercari & in conſiliis ita diſſidere ab ipſo cœpit, ut etiam minaretur. Quibus rebus Dux ſupra modum irritatus, loca pleraq; munire & novis præſidiis Florentinorum & Neapolitanorum firmare inſtitit: quæ cum animi à Pontifice abalienati, & eorum quæ ante promiſerat pœnitentis haud dubio indicia à pleriſque acciperentur, Pontifex haud leviter angebatur; quibus acceſſit incertus rumor, Ducem Hetruriæ qui interim Ducis neptem ad ſe traduxerat,

duxerat,

duxerat, de matrimonio jam minus minuſque cogitare, ſed de illa Imperatoris filio elocanda agere; quo futurum erat, ut Imperator jus ſuum eo impenſius urgeret, & Rex Hiſpaniæ, qui Papæ potentiam tanta acceſſione augeri invitus animadverteret, diſſidium inter Papam & Imperatorem aleret, quantum poſſet. Ducatus autem Vrbini (inquit author) valet circiter trecenta millia coronatorum annui redditus; abundatque viris militaribus, qui inter omnes Italos longe excellunt, & armorum uſu, & numero. Decem habet Epiſcopatus, duos portus maritimos, ſeptem aut octo arces bene munitas; denique peropportunus eſſet Dominio Eccleſiaſtico, quod illius acceſſione ab uno mari ad alterum ſe extenderet. Neptis autem Ducis abſque hoc etiam ditiſſima futura eſt; nam avus præter hunc Ducatum in regno Neapolitano poſſidet L mill. coronatorum annui redditus, quos percipit è variis agris & dominiis: itemque terras allodiales quamplurimas in ipſo Ducatu, & trecenta aut quadraginta millia ducatorum in ſupellectile aliiſque mobilibus bonis. Quid multa, dos illius haud dubio duas myriades aureorum ſuperabit; neque

facile

facile Dux Hetruriæ locupletiorem ſponſam poterit reperire. Hæc ille ad annum 1624. Ad annum autem 1626 narrat Vrbanum VIII, cum animadvertiſſet, Leopoldum Auſtrium Argentinenſi & Paſſavienſi Epiſcopatibus relictis, cum Ducis nepte conjugium meditari, (inque illum finem jam ab Imperatore feuda Imperialia poſt diſceſſum Ducis impetraviſſe,) neque quicquam ſibi negotii cum Imperatore intercedere cuperet Papa, rem aſtu ita tractaſſe, ut Dux adhuc ſuperſtes, ipſi Ducatum omnem ceſſerit, centum millibus ducatorum pro machinis, armis & reliquo apparatu bellico-arcium ſuarum acceptis; atque ita Papam jam Ducatus Vrbini potẽtem factum; & dominium Eccleſiaſticum ſupra *centum viginti milliaria in longitudine*, à Terracina & ultimis regni Neapolitani limitibus, ad fines uſque dominii Venetorum, ab oſtio autem Tiberis ad Anconam uſque juxta mare ſuperum integram Italiæ latitudinem obtinere.

XI. DE

XI.

DE MIRANDVLÆ & Concordiæ Comitibus,

E Thuani Hiſtor. lib. VIII.

Hic locus (inquit) poſtulat ut de Picorum gente quæ nunc Mirandula & Concordia potitur, & ejus rebus, breviter ediſſeram. Omiſſis fabuloſis initiis, quæ genti huic ab iis affinguntur, qui illius originem ad Conſtantium Conſtantini Magni F. referunt, conſtat, Picos primarios Mutinæ cives in ea civitate multis egregie factis ab anno Chriſti clↄc x floruiſſe, ac demum cc circiter annis poſtea, Franciſcum Picum a Ludovico IV Cæſare Vicarium Imperii in ea conſtitutum: ſed mox Paſſarinum Bonacolſium inter Mutinenſes civeis allectum, cum à Pico ſibi timeret, eo de medio ſublato & Prendiparte ac Tomaſſino ipſius filiis occiſis, Mirandulam, quæ illis perfugium fuerat, ſolo æquari juſſiſſe, anno Chriſti clↄ ccc xxxi. Bonacolſio deinde à Gonzagis, qui tunc Mantua potiebantur, in ordinem redacto, rurſus Mirandula inſtaurari & Picorum gentis reliquiæ colligi cœpere.

Ex

Ex Franciſco Nicolaus ſuperabat, qui Curiæ Quadragenariæ municipum favore adjutus, rurſus Mirandulam Gonzagarum beneficio recepit.

Nicolao Prendipartes & Prendiparti Paulus ſucceſſit. Hujus filius Franciſcus Ioannem & Franciſcum ſibi cognominem ſuſtulit; qui Concordiæ Comites à Frederico III creati ſunt.

Franciſco Ioannes Franciſcus & huic Nicolaus & Nicolao rurſus Ioannes; ac Ioanni, Ioannes Franciſcus ſucceſſit, is, qui arcem à nullo antea ſeptam maxima ſua impenſa cingendam curavit, anno Chriſti cIↃ cccc LX; & moriens, Galeotum, Antonium Mariam, & Ioannem filios reliquit; Ioannem, inquam, illum qui ob admirabilem linguarum & ſcientiarum omnium accuratiſſimam ſcientiam, cum rara morum probitate & ſumma pietate conjunctam, jam in juvenili ætate ſeculi ſui Phœnix vocari meruit.

Hujus tam excellens & omni genere litterarum ornata pietas certe merebat, ut gens Pica exemplo domeſtico admonita, pietatem inter ſuos religioſius coleret: ſed cum Galeotus Ioannem Franciſcum, Ludovicum & Fridericum reliquiſſet, Ludovicus natu minor, jure gentium violato, in

Ioan-

Ioannem Franciſcum inſurgens ope Herculis I Ferrarienſis Ducis, fratrem Mirandula ejecit. is Franciſcam Io. Iacobi Trivultii notham F. in uxorem duxerat, ex qua Galeotum ſuſtulit.

Ludovico mortuo Ioannes Franciſcus, & ipſe in litteris ac Philoſophiæ Theologiæque ſtudiis patrui æmulatione verſatiſſimus, à Iulio II in avitam poſſeſſionem reſtituitur, ex qua rurſus poſt Ravennatem pugnam à Ludovico XII ejectus, poſtremo à Matthæo Lango Cardinali Gurgenſi Maximiliani I Legato reſtitutus, Mirandulam uſque ad annum cIↄIↄxxxiii tenuit; quo Galeotus Ludovici F. noctu oppidum cum XL armatis ingreſſus, patruum, ſumma pietate virum, ante Chriſti in Cruce pendentis imaginem ſuppliciter proſtratum, & Dei opem implorantem, immani parricidio obtruncavit, unaque Albertum filium; Ioanna Caraffa Alberti uxore cum Paulo filio in carcerem conjecta, & Carlota Vrſina Ioannis Thomæ alterius ex filiis itidem uxore. Ita per ſummum ſcelus Mirandula potitus, cum ſibi merito à patruelibus timeret, anno cIↄIↄxLviii Mirandulam in Henrici II Galliar. Regis manus tradidit, accepta in Gallia ex

lia ex regio patrimonio compenſatione.

Anno dein cIɔ Iɔ LXXI (inquit Thuanus lib L) Mirandulæ res turbavere. Nam Fulvia Corregia Galeoti Comitis vidua cum in ſuſpicionem veniſſet, Ludovicum viri defuncti fratrem ac liberorum tutorem, qui, olim Lemovicum in Gallia Epiſcopus, poſtea vitam ſacerdotalem ejeraverat, occulta conſilia cum Ferrarienſi, jamdudum Mirandulanæ ditioni inhiante, agitare, eum cum Oliva ſorore, quæ ſpecie amicitiæ ad viſendos fratris filios venerat, intempeſta nocte oppido expellit: moxque ad Regem Galliæ, in cujus patrocinio Mirandula erat, dat litteras, quibus factum neceſſitate excuſabat. Arnoldus Ferrerius regius apud Senatum Venetum Orator, cui id negotii datum fuerat, cum de re per indicia ac probationes diligenter cognoviſſet, ad Regem retulit; qui non ſolum id diſſimulavit, ſed tutelam Galeoti liberorum Corregiæ matri attribuit, & CC militum præſidio Duce Artuſerio locum firmavit. Hactenus Thuanus.

Ita dudum Mirandula ſub patrocinio Galliæ Regis manſit; an autem Mirandulani ab illius patrocinio receſſerint, nondum inveni.

XII.

IVDICIVM
Illuſtriſſ.
CARDINALIS OSSATI
de Italiæ Principum potentia & affectu erga Papam aut alios Principes; in Epiſtola ad Regem Galliæ anno 1597. In controverſia Papæ cum Ferrarienſi Notho.

QVANTVM (inquit) ad Principes Italiæ in genere attinet, Majeſtas tua minime ignorat, quanta invidia Principes inter ſe flagrent. Vix unus reperitur, qui vicini ſui potentiam augeri cupiat, niſi forte quia incrementum unius, deminutio eſt alterius potentioris, cujus potentia adhuc magis invidioſa eſt. Hæc invidia vel maxime Italorum Principum animos occupat, & inprimis nolunt plerique omnes Papæ potentiam in temporalibus creſcere. quippe cum in ſpiritualibus ſupremus ſit totius Chriſtianitatis, ita ratiocinantur, illum armis ſpiritualibus & cenſuris Eccleſiaſticis, & ſola infula ſine ullis armis té-poralibus, ſub jugum miſiſſe aliquando maximos Principes, Reges, & Imperatores longe potentiores quam ſunt

XII.

IUDICIUM

Illuſtriſſ.

CARDINALIS OSSATI

de Italiæ Principum potentia & affectu erga Papam aut alios Principes in Epiſtola ad Regem Galliæ anno 1597. In controverſia Papæ cum Ferrarienſi Notho.

QVANTVM (inquit) ad Principes Italiæ in genere attinet, Majeſtas tua minime ignorat, quanta invidia Principes inter ſe flagrent. Vix unus reperitur, qui vicini ſui potentiam augeri cupiat, niſi forte qui [illegible] incrementum unius, dominatio [illegible] alterius potentioris, cujus potentia adhuc magis invidioſa eſt. Hæc invidia vel maxime Italorum Principum animos occupat, & inprimis nolunt plerique omnes Papæ potentiam in temporalibus creſcere. quippe cum in ſpiritualibus ſupremus ſit totius Chriſtianitatis, ita ratiocinantur, illum armis ſpiritualibus & cenſuris Eccleſiaſticis, & ſola infula ſine ullis armis temporalibus, ſub jugum miſiſſe aliquando maximos Principes, Reges, & Imperatores longe potentiores quam ſunt

ſunt hodie omnes & ſinguli Principes Italiæ conjunctim; & verentur ſi ſupremæ huic potentiæ ſpirituali, jam ſatis per ſe formidabili, inſignior aliqua poteſtas temporalis acceſſerit, qualis lapſu temporis per tot feudorum Eccleſiaſticorum ad patrimonium Eccleſiæ reditum abſque dubio ſperari poteſt, ſe nequaquam ipſi pares eſſe poſſe, quandocunque cum ipſis voluerit contendere. Fatentur nihilominus, pleroſque Papas bonos eſſe ac juſtos; ſed nonnumquam inter illos reperiri à quibus nihil humani alienum ſiet; atque in eum finem ad memoriam revocant bella ſingularia quæ Pontifices aliquando adverſus Principes & Reſpublicas Italiæ geſſerunt. Quibus addunt, nũquam defuturas occaſiones & cauſas diſſidiorum inter Pontifices & Principes Italiæ, vel ratione Iuriſdictionis Eccleſiaſticæ, cujus reſpectu Pontifex ut plurimum de omnibus queritur, & hodie maxime de Hiſpanis in Ducatu Mediolanenſi, & magis adhuc in Regnis Neapolitano & Siciliæ.

Sed ut de ſingulis jam particulatim agamus; Rex Hiſpaniæ vel maxime iniquo animo feret Papæ potentiam in temporalibus incrementum capere. cum ſibi conſcius ſit, quemadmodum

meliorem & potiorem Italiæ partem poſſidet, & limites cum Eccleſiaſtico dominio conjunctos habet, ita etiam crebrius & quaſi quotidie ſanctæ Sedi, tam in Iuriſdictione, quam juribus Eccleſiaſticis, injuriam facere. Solus quoque omnium Principum exterorum in Italia dominatus poſſidet, Principeſque Italiæ illius ſolius dominationem & viciniam haud ſatis æquo animo ferunt; idem quoque particulariter potentiam Pontificis temporalem reformidat, quæ ſupra alios illius ruinam & libertatem Italiæ, quam Hiſpani opprimunt, poteſt promovere; quemadmodũ aliquando nonnulli Papæ tentarunt facere, & haud ita pridem Paulus & Pius quartus & Sixtus quintus, ſi diutius ſuperfuiſſet. Quinetiam Cæſar Eſtenſis illum judicem à Papa poſtulat, & Pontificem rogat ut litem hanc arbitrio Majeſtatis Archicatholicæ velit deferre.

Poſt Regem Hiſpaniæ, meo judicio, Veneti omnium minime optabunt Ducatum Ferrarienſem ad ſanctam Sedem reverti, tum quod ſapientiſſimi ſunt mortales, & dominii ſui retinentiſſimi, quiq; diligentiſſime proſpiciunt omnia quæ ipſis aut prodeſſe aut obeſſe poſſent, tam è vicino quam è longinquo;

ginquo; tum etiam quod præoptent vicinum habere particularem potius Ducem Ferrarienſem, quam Pontificem Ducem Ferrarienſem & præterea tot aliorum principatuum Dominum. Accedit cauſſa peculiaris quæ illos inprimis movet, quod jam dudum è Ducatu Ferrarienſi uſurpaverint Comitatum Rovigo, atque alias ditiones, quæ una cũ Ducatu Ferrarienſi ad ſanctam Sedem reduci debere dicuntur: quare ſi Ducatus ipſe dominio Eccleſiæ reſtituatur, & reuniatur, difficulter ſeſe excuſare poterunt ab iis, quæ ipſi jam detinent, ſimiliter reſtituendis.

Magnus Hetruriæ Dux tantumdem aut amplius, incrementum & exaltationem ſanctæ Sedis ſuſpectam habet, quam alius quivis Italiæ Princeps, quia non ſolum fines dominiorum ſuorum cum ipſa conjunctos habet, ſed quaſi permixtos & terris Eccleſiæ inſertos. Præterea Ducatus Florentinus haud ita antiquus eſt, ut Reipublicæ Florentinæ & Senenſis memoria jam excidiſſe potuerit ex animis multorum, imo ne Pontificis quidem; & quædam diffidentiæ mutuæ inter hos Principes tam vicinos indicia animadvertere eſt: Sedeſque Apoſtolica jus aliquod ſibi vendicat in nonnulla Hetruriæ loca, quo-

rum unus eſt Burgus S. Sepulchri. Cæterum Cæſar Eſtenſis ſororem magni Ducis in matrimonio habet, & ex illa liberos, qui ſunt magni Ducis cognati: quare haud fruſtra plerique judicant, ipſum, Ducatũ Ferrarienſem affini ſuo & cognatis, quam Papis, præoptare.

Dux Mantuanus limites jungit cum Ducatu Ferrarienſi, & affinitate junctus eſt tam cum familia Eſtenſi, quam cum Magno Hetruriæ Duce, quippe cujus ſoror uxor fuerit poſtremi Ducis Ferrarienſis, & jam vidua ſit, ipſe autem cognatam magni Ducis in matrimonio habeat. Mater illius è familia Auſtriaca fuit, amita Imperatoris, & cognata Regis Hiſpaniæ: Nihilominus certior factus ſum, illum auxilia ſua prolixe Pontifici detuliſſe contra Eſtenſem, & jam tum conatum eſſe, oppidum Ducatus Ferrarienſis in finibus Mantuanis, Breſſet nomine, ex inſidiis intercipere. Quinetiam (præterquam quod alias forte cauſas & prætenſiones habere poteſt) Dux Ferrarienſis nuper defunctus, ſorori ipſius viduæ, tantum ad vitam reliquit quatuor millia coronator. annui redditus.

Comes Mirandulę, vicinus eſt utriuſque Ducis & Ferrarienſis & Mantuani, habetq; in matrimonio Cæſaris Eſten-
ſis

ſis ſororem ; & ſunt qui ipſum jam illius partes amplexum dicant; ſed neutiquam veriſimile eſt, illum adeo præcipitem fuiſſe, cum ſatis tempeſtive venire poſſit, & gratias à ſancta Sede expectet, & ab hoc ipſo Pontifice, tam ſibi quam fratri ſuo Alexandro: & jam certior fio ipſum Pontifici ſignificaſſe ſibi propoſitum eſſe neutrarum partium eſſe.

De Sabaudiæ Duce quid dicam neſcio, & forte ne ipſe quidem novit, cui potiſſimum adhæreat, tantum ipſi negotii eſt domi. credo eqüidem niſi tam egregie à M. T. per Dediguerium fuiſſet caſtigatus, ea arrogantia fuiſſe futurum, ut parum curaret cui potiſſimum Ferrariæ Ducatus cederet, & à quocunque tandem illum ſe abripere poſſe ſperaret, non minus quam Marchionatum Saluciarum Regi Galliæ eripuit, etiam eo tempore quo conventus omnium Ordinum Regni agebatur; hoc facto evidenter demonſtrans, ſe ne flocci quidem facere Majeſtatem Chriſtianiſſimam, neque totam adeo Galliam. cujus facinoris caſtigatio, ad exemplum poſteritatis, divina providentia fortitudini & felicitati M. T. fuit reſervata.

Nihil hic de Vrbinatium Duce di-

cam, quia, licet Cæſar Eſtenſis ſit illius è ſorore nepos, & ipſe Dux defuncti Ducis Ferrarienſis ſororem in matrimonio habeat, tamen propter divortium ipſius ab uxore jam à longo tempore, hæc affinitas potius decrementum, quam incrementum attulit, harum duarum familiarum amicitiæ & mutuæ concordiæ. Dux autem Vrbinatium cum ſe poſtremum familiæ ſuę marem animadverteret, & Ducatum poſt obitum ſuum neceſſario ad S. Sedem rediturum non ignoret, potius contemplationi quam actioni ſe addixit, videturque omnino quiete vitæ periodum velle abſolvere. præterquam quod certo cognoverim ipſum ad literas Cæſaris Eſtenſis, poſt mortem poſtremi Ducis ad ſe ſcriptas, ita reſpondiſſe, ut & titulis honoris parceret, neque illum Ducem Ferrarienſem agnoſceret: & certe minus vicinus eſt directo Domino, quam ut ipſi ullum præjudicium auſit facere.

Non magis de Genuenſi Republ. hic loquor, quia præterquam quod potentia illius tantum mediocris ſit, compoſita eſt ex hominibus, qui plus ſuarum rerum ſatagunt, quam publicarum; & cum Regi Hiſpaniæ obnoxii ſint, cauſas habent partim metuendi ipſum &

nihil

[illegible] Cæſar Eſtenſis [illegible] è [illegible], & ipſe Dux [illegible] Ducis Ferrarienſis ſororem [illegible] habeat, tamen propter [illegible] ab uxore jam [illegible] hæc affinitas potius [illegible] quam incrementum [illegible] duarum familiarum [illegible] concordiæ. Dux autem [illegible] quum ſe poſtremum familiæ [illegible] animadverteret, & Ducem [illegible] ſuum neceſſario [illegible] rerum non ignoret, [illegible] contemplationi quam actioni [illegible] dit, videturque omnino quietem [illegible] periodum velle abſolvere. præterquam quod certo cognoverim ipſum [illegible] ras Cæſaris Eſtenſis, poſt mortem [illegible] ſtremi Ducis ad ſe ſcriptas, ita [illegible] diſſe ut & titulis honoris [illegible] que illum Ducem Ferrarienſem [illegible] & certe minus vicinus [illegible] [illegible] Domino, quam ut ipſi [illegible] præjudicium auſit facere.

Non magis de Genuenſi Republica [illegible], quia præterquam quod [illegible] illius tantum mediocris ſit, compo[illegible] eſt ex hominibus, qui plus ſuarum [illegible] rerum ſatagunt, quam publicarum; & [illegible] Regi Hiſpaniæ obnoxii ſint, [illegible] habent partim metuendi ipſum & nihil

nihil quod ipſi ingratum ſit faciendi, partim propter injurias quas quotidie ab illo accipiunt, favendi illis qui ipſum in ordinem poſſent cogere & ipſos ab tyrannide illius liberare: & certe ſe nonnihil Pontifices commodis ſtudere, ipſique placere velle demonſtrant.

Lucenſis Reſp. tam exigui momenti eſt, ut non ſit operæ precium illius hic meminiſſe, aut illius rationem habere; metuit quippe vicinos ſuos omnes, & Ducem Ferrarienſem tam iniquum experta eſt in finibus dirimendis, ut pejus timere ab Eccleſia neutiquam poſſit.

XIII.

DISCURSUS POLITICUS DE PRINCIPIBUS ITALIÆ,

Quo animo & inter ſe, & erga Regem Hiſpaniæ affecti ſint, & de ſingulorum viribus, è Gallico anonymo ſcripto.

REx quidem Hiſpaniæ magnam Italiæ partem tenet, ſed non magna emolumenta ex Regnis illis & Provinciis percipit, quia expenſæ rationes, acceptæ aut æquant aut non raro ſuperant.

Quemadmodum autem ingenia ſubditorum illius in Italia multum inter ſe diverſa ſunt, ita etiam rationibus multum diverſis ab ipſo reguntur: Neapolitanis quippe impotenter, Siculis gratioſe, Mediolanenſibus temperate dominatur: Neapolitani enim natura ſua arrogantes, ſeditioſi, ſemperque avidi rerum novarum, & jugum Hiſpanicum impatienter ferunt, & niſi tam duriter haberentur facile excuterent. Variis autem mediis utitur ad mutabiles hoſce populos in officio continendos. Nam peſſimum quemq; & ſeditioſiſſimum per crebros delectus exhaurit, & alio ad bellum in Germania aut Belgio gerendum traducit; potentiores vero vanis titulis & honoribus, quorum ſupra modum ambitioſi ſunt, ſibi conciliat atque devincit, cum nullis niſi Hiſpanis, aut ſibi ſerviliter addictis principalia & utiliſſima Regni munia mandet: Proreges autem vigilantiſſimos huc mittere conſuevit, qui omnium actiones atque inclinationes ſedulo inſpiciunt; potiſſimum autem dant operam ut intra triennium, quo plerumque præſunt, ingentes theſauros ſibi conquirant; itaque & plebem miſere exhauriunt, & omnes omnino gravant; idque eo liberius & accura-

tius,

tius, quia certo judicio id facere præ ſe ferunt, ne populus nimia opum affluentia inſoleſcat, & ad ſeditiones ad quas per ſe ſatis propendet eo proclivius ruat. Siculorum autem longe alia eſt ratio. nam & ſponte Regibus Hiſpaniarum ſe ſubdiderunt, & diu in obſequio perſtiterunt. quare multis privilegiis atque immunitatibus à Regibus donati ſunt, quæ Rex ſtudioſe cavet ne ulla ex parte imminuantur. nam cum gens ita à natura comparata ſit, ut nec ſervitutem ferre poſſit, nec plenam libertatem, ſitque ingenio facile irritabili, & ſemel irritati atque commoti ægerrime ad quietem reducantur, ſtudioſe providet Hiſpanus ne irritentur. itaque pauci admodum Proreges jam à centum annis Siciliæ præfuerunt, quos non Siculi poſtquam è Provincia abierant, graviter apud Regem accuſaverint, quique non aliqua cenſura aut nota fuerint eo nomine affecti. In ſumma Siculi lubenter Hiſpanis parent, Neapolitani inviti, itaque & diverſo modo ab Hiſpanis habentur, evidenti diſcrimine inter voluntarium obſequium & coactum. Mediolanenſis denique Ducatus, qui, Franciæ vicinior, alteram veluti Italiæ extremitatem occupat, media inter utraque Imperia

via

via gubernatur. Lombardorum enim ingenia obtuſiora ſunt & inurbana. itaque facilius in ordinem coguntur; licet non minus hic quam alibi dominationis firmamenta, arces, aliaque loca munita, & præſidia idoneis locis diſpoſita cernantur; & potiſſima Reipublicæ munia in Hiſpanos aut valde obnoxios conferantur. Dux autem Feriæ homo ſagax & prudentiæ ſingularis, Domini ſui potentiam hic mirum in modum ſtabilivit, & Rhætorum pleriſque aut conciliatis aut ſervitio preſſis ita munivit, ut in rebus in integrum reſtituendis plurimum à vicinis laboretur, & hactenus fruſtra. Porro Mediolanenſis hic Ducatus longe maximi momenti eſt ad Regis Hiſpaniæ res in Italia ſtabiliendas. nam exercitibus illius aditum in Italiam aperiunt, per Genuatium portus, qui perpetuo ipſi parent, cum per Neapolitanum regnum & longior & impeditior via ſit. Idem & delectibus habendis, & copiis conjungendis aptiſſimus eſt; & proclive eſt, è Mediolanenſi Ducatu militem in Germaniam, aut per Burgundiam in Belgium, aut alio traducere. Itaque Hiſpanus de Ducatu hoc conſervando plurimum ſollicitus eſt, haud ignarus, Principes æmulos aut

oſten-

offenſos plurimum illi inhiare, eoque ſemel amiſſo perdifficile ipſi futurum & Neapolitanum regnum conſervare; contra autem quandiu illo potietur, & vicinos Principes quorum finibus imminet facilius coërceri, aut ſi hoſtile quid moliantur, ex hac veluti arce invadi poſſe. Tamdiu autem hæc opportunitas duratura eſt quamdiu amicitia inter ipſam & Rempubl. Genuenſem conſtabit. quam diuturnam & perennem fore vix dubium eſt, multis quippe & officiorum & neceſſitatum vinculis aſtrictam; niſi Princeps aliquis, pari cum Hiſpano aut non multum inferiori potentia, & utriſque æque infenſus, Principum Italiæ ope Genuam intercipiat, ut facilius Mediolanenſem Ducatum Hiſpano ereptum eat. Sed tantum abeſt ut ab hac parte potentia Hiſpani minuatur, cum nuper adhuc majus incrementum ceperit, Monaco nuper intercepto, & Finalio & Plumbino acquiſitis, poſtquam jam Coregii & Mirādulæ compos eſſet factus, Dominis illorum Dominiorum in clientelam receptis. Itaque quod illi à Regni Neapolitani parte propter Eccleſiaſtici dominii vicinitatem non licet, ab hac parte potentiam ſuam in Italia augere & fines ſuos promovere ſatagit

git. Quam ſiniſtro autem oculo à Venetorum Republ. & Sabaudiæ Duce, tam propitio à Genuenſibus ab una;& à quinque pagis Helvetiorum qui Regi Hiſpaniæ particulariter confœderati ſunt, ab altera parte adſpicitur. Quibus accedit & Tridentinæ urbis & adjacentium regionum opportunitas, quibus pro libitu utitur Rex Hiſpanus, Madrucos illarum Dominos in temporalibus & ſpiritualibus, jam dudum plurimis donis & officiis in hunc modum demeritus, ut nihil non ipſi concedant: Vt vere dici poſſit, Hiſpanum jam omnium harum terrarum à mari Genuatium ad radices Alpium, atque ultra, potentem eſſe: quibus ſi vallem Tellinam cui inhiat, & quæ jam in Rhætorum finibus occupavit, adjungas; & magnum triremium numerum quas in hoc mari poſſidet; non difficile ipſi fore videtur, reliquam Italiam, ad Principatum Auſtriæ & Imperium Germaniæ adjungere.

Verumtamen jam tempus eſt ſerio perpendere, poſt tam ampla Dominia quæ Rex in Italia poſſidet & quæ fere dimidiam illius partem æquant, quid denique in Italia reliquum ſit, quod tantæ Hiſpaniæ potentiæ opponi poſſit, atque adeo impedire ne reliquam

Ita-

Italiam, quod jam diu meditatur, ſub jugum mittat. Principatus ergo Italiæ conditionis ſunt diverſæ, atque adeo duplicis, alii enim quidem ampli ſunt & potentes per ſe, ſed ſoli potentiæ Hiſpanorum minime pares; ut Reſpubl. Veneta, Dux Sabaudiæ, Magnus Hetruriæ Dux & Pontifex Romanus: alii vero parvi momenti, & qui omnes ſimul vix tantum poſſunt, quantum unus horum quatuor, ut Duces Mantuæ, Mutinæ, Parmæ & Placentiæ, Vrbini: nihilo tamen minus omnes de libertate ſua conſervanda ſolliciti. quare & omnes, ſed magis impotentiores, Hiſpanum metuunt, & quo minus amant, eo magis in ſpeciem ſe venerari illum ſimulant: nonnulli & patrocinium illius occultis quibuſdam officiis ambiunt & demerentur: ab hac autem ſimulatione ne magnus quidem HetruriȩDux penitus liber eſt, qui non raro Regem Hiſpaniæ venerari & ſuſpicere viſus eſt, cum revera illum abhorreret & hoſtium illius molitiones clanculum adjuvaret.

Venetorum autem & Papȩ longe diverſa eſt ratio. Hic enim propter ſupremam in ſpiritualibus dignitatem, ab Hiſpano qui Catholiciſſimus haberi vult, demiſſe in ſpeciem colitur, licet

revera

revera ne in minima quidem re, ubi quicquam inter ipſos controvertitur, Pontifici concedat. Veneti autem fiducia virium ſuarum & animorum, uti non facile tam potentem vicinum palam offendere in animū inducunt, ita nihil quicquam ipſi concedunt: ſed ſedulo ſibi per prudentia conſilia ab ipſo cavent, & clam hoſtibus illius vires animoſque ſubminiſtrant, nullum autem ipſi bellum movent. Sabaudiæ Dux licet dudum partes Hiſpanorum ſecutus fuerit, non ſine damno reliquorum Principum Italiæ, tamen poſtea in contrarium vortit, & paulo ante cædem Regis Galliarum, cum quo conſilia ſecreta habebat, etiam hoſtilia auſus fuit, neque ab illo tempore, aut infenſus Hiſpanis, aut apertus inimicus eſſe deſiit. Ex quibus omnibus licet ſatis appareat, quo animo Principes Italiæ erga Regem Hiſpaniæ affecti ſint; & quid Rex Franciæ illius æmulus ab iiſdem expectare poſſit, à quo nihil libertati ſuæ adhuc metuunt, & plurimum ſperant ſecuritatis: Tamen non abs re fuerit ſingulorum Italiæ Principum & vires ponderare, & quo animo erga hunc illumve Principem affecti ſint, paulo diligentius inquirere.

Veneti reliquos Italiæ Principes & poten-

potentia & dominii amplitudine longe præcellunt. fines autem habent ab una quidem plaga dominium Eccleſiaſticum per Ducatum Ferrarienſem, ab altera Ducatum Mediolanenſem, à tertia Rhætos & regiones quæ hodie Auſtriis parent, denique in Dalmatia & ceteris Provinciis quas ad mare Hadriaticum occupant, Turcas. Dominium autem illorum omne contiguum, & optime per ſe diſtinctum; in limite autem munitiſſimis qua urbibus, qua arcibus undiquaque vallatum; quales ſunt Vrſinovi, & Palma in finibus, vel ut quidam volunt in ipſa ditione Auſtriorum verſus Forum Iulii. Porro inter ea quæ Veneti in continente poſſident, excellunt Lombardiæ quædam partes, ſive oppida reſpicias Patavium, Vincentias, Veronam, Brixiam; Bergamum & plura, & opum affluentia, & munimentis præclare adverſus hoſtes quoſcunque comparata: ſive agrorum fœcunditatem; è quibus non minus quam ex commerciis maritimis ingentes fructus percipiunt: Ii ſi ipſis credimus quotannis ad tres quatuorve milliones auri aſcendunt, & licet alii minorem ſummam prodant, tamen magis veriſimile eſt, rem ita uti fertur ſeſe habere, ea eſt ditionis

illorum amplitudo & ubertas: quibus accedunt artes ipſis fere peculiares, quibus è ſubditis ſuis haudquaquam invitis, ampla tributa emungere norunt: quæ per ſe gravia, eo æquius & faciliùs tolerantur, quia ab omnibus æquabili temperamento exiguntur. Magnum autem theſaurum quotannis accumulare creduntur. nam licet immmenſos ſumtus faciant, in arcibus reſtaurandis, præſidiariis militibus alendis, triremibus fabricandis & inſtruendis, & ſimilibus; idq; adeo ſplendide, ut nihil addi poſſe videatur; tamen tanta tamque accurata œconomia ſingula diſpenſant, ut plus uno coronato efficiant, quam alii binis. Vires illorum maritimas longe maximas eſſe vel ſolum illorum armamentarium fecerit fidem.

Nam cum pene ſoli toto illo mari Hadriatico dominentur, omnino pluribus triremibus & navibus ipſis opus eſt: ad maris Hadriatici ingreſſum, Inſulam Corcyram poſſident, bene munitam; dein Cephaloniam, denique Cretam maximam & populoſiſſimam inſulam; è qua ſe decem millia militum educere poſſe non dubitabant, cum ſibi cum Pontifice interdicti cauſa belligerandum nuper exiſtimarent

Cæte-

Cæterum & Albanorum copiis è Dalmatia adjuvantur; & par eſt credere, nunquam ipſis milites, quandiu hiſce opibus cluent, defuturos. Civitas denique illorum, quod rei caput eſt, ita à natura munita eſt, ut jure inexpugnabilis cenſeatur: Nam cum ſuperiori ſeculo Confœderati Principes omnia ipſis eripuiſſent quæ in continenti poſſidebant, tamen ipſam urbem aggredi nunquam tentarunt; qua ſalva, longe minori negotio, ſua paucis annis fere ſoli recuperarunt, quam potentiſſimi totius Europæ Principes eadem conjunctim illis eripuerant. Cæterum Veneti jam à multis annis & poſtquam Rex Hiſpaniarum Mediolanenſi Ducatu eſt potitus, hoc tantum videntur agere ut ſua tueantur. nam cum jam olim loca quædam de Ducatu Mediolanenſi delibaverint, hodieq; poſſideant, quæ Rex Hiſpaniæ maximopere ſibi reſtitui deſiderat, aut eripere per occaſionem non omitteret; eſt cur ab hac parte & in continenti hunc vicinum, vel ſi verum dicendum, inimicum metuant: in mari vero Turcam, qui ſuperiori ſeculo ipſis Cyprum eripuit, & haud dubio Cretæ inhiat; unde ſollicite cum ipſo pacem colunt. Monſtri autem ſimile videri merito

poſſit, quo pacto hæc Reſpublica inter duos tam potentes Principes ſua hactenus conſervare potuerit. Superioribus quidem annis bellum geſſerunt cum Ferdinando tum Archiduce, nunc Imperatore, eique facile pares, ſi non ſuperiores, ab omnibus habiti, ſed quia metuebant ne Rex Hiſpaniæ ſe Auſtriacis adjungeret, pacem incerto belli eventui prætulerunt. Vt autem ſe adverſus tam potentes adverſarios facilius tuerentur, paulo ante Regis Henrici IV cædem, & quidem ipſo authore, cum Illuſtr. Confœderati Belgii Ordinibus fœdus fecerunt, ipſiſque & ſubſidia miſerunt pecuniaria, & militares copias ab ipſis acceperunt: nam licet ingenti terrarum intervallo à ſe invicem disjungantur, tamen claſſium, quibus valent, ope ſibi invicem præſto eſſe poſſunt, aut ſaltem nummorum copia ſe mutuo adjuvare. Ad eundem modum anno cIↄ Iↄc xiv cum Bernatibus & Tigurinis in Helvetia fœdus fecerunt, nec non cum Rhætis, licet minus proſpero ſucceſſu. Denique cum Turcam propter pacem quam diligenter cum ipſo colunt hodie parum metuant, ſolum autem Hiſpanum in Italia vereantur, omnes omnino Principes Europæ cujuſcunque demum religionis

ligionis ſint, fœdere aut amicitia ſibi propitios reddunt; Regem autem Galliæ in quo ſummum ſibi præſidium collocant, inprimis venerantur.

Poſt Venetos ſecundum ſibi locum flagitare videtur Dux Sabaudiæ, cum propter eximias ipſius virtutes, animi magnitudinem & rerum militarium juxta ac politicarum ſcientiam; tum propter ditionis illius amplitudinem; nam tranſitus ex Gallia per Alpes in Italiam potens eſt; Sabaudia quidem Delphinatui, Pedemontana autem regione Provinciæ imminet; Comitatu autem Aſtenſi (quem tamen Hiſpanus ſuum eſſe jactat) in Mediolanenſem Ducatum longe lateque invadit. Ducatum denique Montisferrati ad ſe pertinere contendit, qui magnam partem Pedemontii occupat, & hodie à Duce Mantuæ poſſidetur. Sed Rex Hiſpaniæ qui Ducis potentiam tanta acceſſione augeri non vult, numquam videtur permiſſurus ut illum Mantuano eripiat. non magis & Veneti ipſi adverſus Mantuanum fauturi ſunt ob eandem cauſam; quippe quibus hoc veluti imperii ſecretum propoſitum eſt, imbecillioribus adverſus potentes auxiliari, nec quemquam tamen in Italiam tantum creſcere ſinere, ut ipſis

formidabilis eſſe poſſit; quemadmodum autem Veneti Sabaudum adverſus Mantuanum numquam auxiliaturi ſunt, ita illum ab Hiſpano opprimi numquam patientur. Porro hic Princeps variis fœderibus res ſuas ſtabilire ſatagit atque in eum finem etiam amicitiam colit cum Rege Angliæ, Fœderati Belgii Ordinibus, Principibus Germaniæ, & præſertim Electore Saxone, quia ex hac familia genus ducere perhonorificum ſibi putat. Quia autem jam cum Hiſpano haud ſatis bene ipſi convenit, amicitiam Regis Galliæ ſtudioſe captat, & omnibus officiis demeretur: quippe potentiſſimis hiſce Principibus Gallo atque Hiſpano, æque opportunus, utri eorum acceſſerit, illi magnum momentum afferre poteſt; ſed difficili inter utrumque temperamento, vix tantillum in unum inclinare poteſt, quin ſtatim alteri ſuſpectus fiat, eumque offendat. Venetos neque metuit, neque ab illis metuitur; cum nihil ipſi cum illis intercedat negotii, quippe finibus longe ab illis diviſo. Cæterum par utriſque ſollicitudo & libertatem Italiæ conſervandi, & ſedulo cavendi, ne potentia Regis Hiſpaniæ majus hic incrementum capiat. Ius autem ſibi arrogat in oppidum Gene-

venſe,

venſe, quod jam aliquoties intercipere conatus fuit irrito eventu: itemque in Valleſiæ partem, quam Gallicè vocant *le pays de Vaux*; quam à majoribus ſuis tantum exigua pecuniæ ſumma Bernatibus oppignoratam fuiſſe contendit; verum cum Bernates nimium potentes ſint, quam ut illos poſſit cogere, hactenus fruſtra illam repetiit. Atque ita majori ſpe, quam opera, & majoribus animis quam viribus pollens, toto vitę curſu cum fortuna ſua luctatus eſt, & nunc ad Galliæ Regem, nunc ad Hiſpanum inclinando, ab utriſque obtinuit, quæ alter ipſi eripuerat; pro re nata, res ſuas altèrutrius viribus confirmaturus. Mirum autem merito videri poteſt, quibus modis tantis ſumtibus quos in poſtremum bellum contra Hiſpanum impendit, par eſſe potuerit, licet conſtans opinio ſit à Venetis ipſum fuiſſe adjutum: magis adhuc mirum, cum ſubditos ſuos ſupra modum exactionibus continuis gravare cogatur, illum tanto affectu à ſuis diligi & coli, quanto vix ullus alius Princeps in Europa.

Sabaudia fere tota mōtoſa eſt, & paucis fertilibus vallibus exceptis, fere indigens & frugum infœcunda: Sed Pedemontana regio multo locupletior

eſt & fœcunditatis Lombardiæ parti-ceps: Vtriuſque redditus annui ad duas milliones aureorum putantur aſcendere: præter hæc neque extraordinarii ærarium augendi modi ipſi deſunt. neque fides apud exteros. Denique ſi fortuna, illius magno animo reſponderet, quemadmodum poſt Hiſpanum facile cæteros Italiæ Principes potentia præcellit, ita & inter potentes Europæ Principes omnino eſſet numerandus.

Poſt Sabaudum, jure ſibi locum flagitat magnus Hetruriæ Dux. cujus ditiones cum Eccleſiaſtico Dominio fines jungunt ab una parte, cum Genuatium terris ab altera. Regiónes illius maxima parte montoſæ ſunt, ſed ditis & fœcundæ glebæ, plenæ munitis oppidis; & longo littorum ductu ſecus mare Tyrrhenum porrectæ: ubi nova urbs Livorno cernitur, cujus portus facile omnium qui ad hoc mare jacent primus habetur. Hic & Iluam Inſulam poſſidet, & arcem Coſmopolin, in qua Equites S. Stephani degunt, qui cum triremibus hujus Ducis, in mari Mediterraneo jam famam meruerunt. Magna quoque hujus Principis potentia in terra. nam magnam regionem poſſidet, longam tamen potius quam latam, & frequentiſſimam populo,

non

non modo induſtrio, ſed & bellicoſo, ſi uſus & exercitatio accederet. Sed principatus illius recentior eſt,& ſuperiori primum ſeculo natus. quare & vigilanter ſubditos ſuos obſervat,haud fruſtra metuens ne populi hi, qui ingenio atque animi magnitudine inter reliquas Italiæ nationes eminẽt, priſtinã aliquando ſatagant recuperare libertatem; præſertim Senenſes, qui ſecundam civitatem hujus Ducatus obtinent,vi atque armis à majoribus illius ſub jugum miſſi. quod ne nunc quidem ſatis patienter ferunt. quare & arcem munitiſſimam urbi impoſuit,& principalium oppidanorum dicta factaque curioſe rimatur. Qui hodie rerum potitur Dux, ſub tutela eſt aviæ ſuæ, Ducis Lotharingiæ ſororis, & matris ſuæ Imperatoris Germanæ;Itaq; domui Auſtriacæ ſanguine conjunctiſſimus, nec minus Franciæ propter matrem præſentisRegis:quæ res ipſi & foris & domi magnã dignationem adfert. Aula illius plus habet veræ magnitudinis, quam pompæ; nam modicam familiam alit; & cum redditus illius annui facile ad duos miliones aureorum aſcendant,magnam illius partem in ærarium recondit; nam haud ita maguos ſumtus facit in quaſdam

arces & triremes: præterquam quod magnum theſaurum ab avo Ferdinando congeſtum poſſidere credatur. Regi Hiſpaniæ Senarum nomine homagium facit, cætera liber, nullique obnoxius. Licet autem principatus illius novitius ſit, tamen ita bene & intus & foris conſtabilitus eſt, ut difficulter ſubrui poſſit, modo bene ipſi cum Rege Hiſpaniarum & Papa conveniat; Vtrumque autem hodie propitium habere nihil eſt dubitandum, cum ille tot affinitatis & conſanguinitatis vinculis ipſi colligatus ſit, hic autem in ditione ipſius natus & educatus. Præterea Regem Hiſpaniæ multis officiis & obſequiis demereri ſatagit, exemplo majorum ſuorum, qui ſæpe Gallis, plene & plane Hiſpani partibus adhærere viſi ſunt, licet Dux Ferdinandus Regi Galliæ in rebus arctis clam ſubſidia ſubmiſerit; quo nomine pene è gratia Hiſpani excidiſſet, niſi novis officiis ipſum poſtea placaſſet. Quantum itaque hodie conjectura aſſequi poſſumus, utrumque Regem pari quidem obſequio colit, Hiſpanum tamen magis metuit quam Gallum.

Porro Dominium Eccleſiaſticum maximi eſt momenti, tam per ſe, quam ratione illius à quo poſſidetur: Quia tamen

tamen Papæ optimè norunt quantum ipſis ab omnibus deferatur, propter ſupremam in ſpiritualibus dignitatem, & quia plerumque jam provectæ ætatis ad hoc faſtigium aſcendunt, non magnopere ſtudent limites ſuos munire; neque ſane neceſſe eſt; nam cum limites jungant ab una parte cum Regno Neapolitano, ab altera cum Venetis & Ducis Hetruriæ, quibus hoc jam ſatis notum, nihil ſe Papæ poſſe eripere, quod non mox reſtituere cogantur ingratiis, non eſt quod ſibi à vicinis ſuis metuant. Redditus Papæ ad decies & octo centena milia coronatorum putatur aſcendere; ſed potentia illius & authoritas longe major eſt, neq; ex ærarii copia debet cenſeri; nam ratione præeminentiæ quam ſibi vendicat, arbiter non modo Italiæ eſt, ſed & totius Chriſtiani orbis; omnibus ſingulorum Principum cauſis, controverſiis, actionibuſque ſe immiſcet, & plurimum poteſt etiam ubi nihil poſſe videtur, & quacunq; inclinat, magnum ubique adfert momentum, aliorumq; conatus aut animat aut enervat; quare & à potentiſſimis officioſe colitur, & ab impotentioribus ſerviliter adoratur. Huic tamen potentiæ aut augmentum aut decrementum affert ipſius Papæ

aut

aut præſtantia aut vilitas,quemadmodum ſæpe experientia comprobavit. Studioſe denique ſatagunt pro modo Rex Hiſpaniæ & Galliæ, ut ſibi obnoxios aut ſaltem non infenſos ad hanc dignitatem promoveant.

Poſt potentiſſimos hoſce Italiæ Principes & Reſpubl. ſecundo loco conſiderandi ſunt illi, qui licet ſuperioribus multum potentia concedant, & per ſe ſinguli minus poſſint, tamen alicui ſuperiorum conjuncti non leve pondus addunt, & plurimum valent ad cæteros ab Hiſpani violentia tuendos & conſervandos. Ii ſunt Duces Mantuæ, Mutinæ, Parmæ & Vrbini.

Dux Mantuæ in Ducatu ſuo præter urbem Mantuanam non habet niſi plurima municipia; & Dominium illius undique claudunt, Ducatus Mediolanenſis, Venetorum ditio, & Dominium Eccleſiaſticum per Ducatum Ferrarienſem. ſingulorum autem intereſt, Ducem hunc tueri & conſervare. Idem & Montemferratum poſſidet intra Pedemontium veluti concluſum, in quo & inſignia aliquot oppida poſſidet, & inprimis Caſalium, cum munitiſſima quidem arce, & ſeptem propugnaculis, ſed quæ Principi non tam opulento magnas adferat expen-

expenſas. Vterque hic Ducatus quotannis illi reddit ſexcenta millia coronatorum, ita ut ſi bellum abſit, quod modo habuit (& fortaſſe poſthac habiturus eſt) cum Duce Sabaudiæ propter Montisferratum, ſatis locuples ſit tempore pacis. Eſt & magnis affinitatibus ſubnixus, quippe frater hodiernæ Imperatricis, & per matrem è domo Auſtriaca deſcendens, affinis & cognatus magni Ducis, & quod vel maximi momenti eſt, Regis Galliæ, qui jam rerum potitur, cognatus.

Mutinæ Dux, haud ita magnis affinitatibus ſubnixus eſt, niſi quod filius illius Sabaudiæ Ducis filiam in uxorem accepit. Ipſe autem è ſpuria propagine familiæ Ateſtinæ deſcendit, quæ multis annis Ferrarienſem obtinuit Ducatum, qui tandem anno 1598 ob defectum legitimi maſculi hæredis à Clemente VIII. Eccleſiæ Dominio reunitus fuit. Mutina & Rhegium inter Ducatum Mediolanenſem & Dominium Eccleſiæ concluſa, quæ alterius ſunt qualitatis, & à Ducibus Ferrarienſibus acquiſita, ſolummodo familiæ hujus veluti ſtolones remanſerunt, antiquæ potentiæ veluti reliquiæ; quæ non niſi octo aut decem milliaria occupant, & Duci ſuo quotannis reddunt

dunt circiter trecenta millia coronatorum.

Dux Parmæ & Placentiæ, Mutinenſem neque potentia neque oppidorum numero multum præcellit; Ducatum Mediolanenſem attingit, habetque Placentiæ arcem ſatis munitam, è qua Hiſpanus præſidium abduxit anno 1586, ob præclaram operam, quam Dux Parmenſis ipſi in Belgio navaverat. Hic Dux apertè partes ſequitur Hiſpani, ipſique magis obnoxius eſt quam aut Mantuanus aut Mutinenſis; nam Cardinalis Farneſius Romæ Hiſpani partes fovet, licet illius potentiam ſuſpectam habeat, neque illam in Italia majores vires cupiat ſumere. Recentior eſt hic principatus, à Paulo III ante annos octuaginta filio ſuo Petro Ludovico collatus; de quo ſupra egimus.

De Ducatu Vrbini qui multo antiquior eſt Parmenſi, ſupra diximus.

XIV.

APPENDIX DE CORSICA INSVLA.

CVm ſupra de Genuenſium Republica ageremus, Inſulam Corſicam ad ipſorum imperium pertinere diximus, quare operæ

operæ pretium fuerit pauca de illa dicere.

Corſica Inſula (inquit Cluverius) hodie noſcitur eſſe longa milia c xx, lata L. Crebra admodum atque extenſa anguſtaque promontoria quum in mare emittat, circuitus illius obſervatu paulo difficilior eſt; at circum extrema promontoria ſi menſuras agas, cc circiter & LXXX millia invenias. Cæterum magnitudine tertia habita eſt omnium interni maris.

Inter Corſicam autem & Sardiniam ſtadia ſunt LX, ut habet Strabo, id eſt, M. VII, paſſ. Iↄ. De cœli ſolique natura ita Diodorus: Inſula univerſa ampla, magna ſui parte montoſa eſt, & frequentibus ſylvis opaca, parviſque fluminibus irrigua. Incolæ pro nutrimento utuntur lacte, melle, carnibus, quæ regio affatim præbet omnia. Multum buxi, ejuſque haud vulgaris, ibi naſcitur; quæ cauſa eſt, cur mel prorſus amarum exſiſtat. Ibidem & taxus abundat.

Corſorum ingenia mobilia admodum eſſe, à ſcriptoribus obſervatur, nec urbanos admodum, ſed rudiores: crudeles ſunt, & ſupra modum vindictæ cupidi; ita ut in proverbium abierit apud Italos, Corſo infenſo neque vivo neque mortuo credendum eſſe; quippe

quippe cum occiſorum cognati & affines ſummo ſtudio vindictam proſequantur, neque facile reconcilientur, niſi forte in ſpeciem. Sunt tamen ſtrenui milites & laborum patientes; durum hominum genus.

In hac Inſula primum eſt Baſtia in littore Hetruriæ oppoſito ſita, in qua Inſulæ magiſtratus jûs dicunt, muris haud ita altis cincta, ſed adjuncta arce munita: omnium Inſulæ civitatum populo frequentiſſima.

Florentii Fanum, IX à Baſtia miliaribus diſtans oppidum, in ſpatioſa planitie juxta mare ſitum, cæteroqui minimè quondam munitum, ſed demum à Gallis anno cIɔ Iɔ LIII, cum illud intercepiſſent.

Ajacium oppidum, quondam Vrcinium dictum, vulgo Adiazzo, caput totius inſulæ, oppidum mercatoribus Genuenſibus frequens, & opulentum: tribus partibus à mari circumdatum: Ager illius optimum vinum rubrum producit.

Bonifacium, primarium (inquit Thuanus) inſulæ oppidum, & olim arx belli, cum Piſani & Arragonii contra Inſulanos bellum gererent, ideoque à Genuenſibus ſummis ſumtibus & magno ſtudio munitum; ſitum in Peninſula

quæ

quæ pyri formã æmulatur, & anguſto collo reliquæ Inſulæ conjungitur. Portum habet pulcherrimum & ſecurum; quippe pene undique altiſſimis ſcopulis incinctum. Ager illius omnium fructuum fœcundus, qui Genuæ naſcuntur, præterquam ceraſorum: mare vicinum corallum ſubminiſtrat.

Calvium oppidum in mari poſitum trilatera forma, cui arx munita inſidet, undique fere inacceſſum, niſi ab ea parte, qua Franciſcanorum cœnobium ſubjectum habet.

Curia arx, ſaxo fere undiq; prærupto impoſita, in meditullio Inſulæ ſita, & qua neceſſario tranſeundum eſt ad utrumvis Inſulæ latus tendentibus.

De Corſica ita ſcribit Petrus Bizarrus.

CORſicam hodie recentiores in duas partes diſtinguunt; plagam quæ orientem ſolem reſpicit, latus interius; partem vero huic obverſam, latus exterius vocant. Pars quæ Italiæ propinquior eſt, Ciſmontana; & quæ Sardiniam verſus excurrit, Vltramontana dicitur. Inſula eſt ab omni parte aditu difficilis, cum præruptis undique collibus comprehenſa ſit. Interius ſimiliter magna ex parte montoſa, ideoque fru-

menti non adeo fertilis; vino tamen commendatur, quod illinc Romam exportant, Corſicumque à loco nomen habet. Gignit etiam equos feroces & canes venaticos ſpectatæ magnitudinis, & Muſinum quoque animal, ut Plinius auctor eſt, Arietis genus, quod lanæ loco villum fert caprinum, Moſoli vulgo appellatum. Incolas pro ſtrenuis militibus habet Italia. Hæc inſula primum à Tyrrhenis occupata fuit, deinde à Carthaginenſibus. His eam eripuerunt Romani, qui eam tenuerunt, donec inde à Saracenis expellerentur. hos ex ea profugarunt Ligures. Tandem capta à Piſanis, Pontificibus ceſſit. Vltimo ad Genuenſium jura rediit, in quorum ditione atque imperio adhuc conſtanter perſeverat.

Ioannes Boterus ſcribit, Inſulam hanc tantum LXXV millia animarum continere, cum trecenta millia poſſit alere. Situ eſt (inquit) maxima ſui parte aſpero & montoſo, dividiturque per medium, monte Gradaccio, qui in vertice in planiciem perpulchram ſternitur, in qua duo lacus viſuntur, quorum unus dicitur Ino, alter Crena; ex illo qui circiter medium milliare ambitu ſuo complectitur, deſcendit fluvius Guolo, veteribus Tavola dictus, ex hoc

vero

vero Liamone & Tavignã. (olim Ruptanus flu.) Quæ tria flumina totius Inſulæ principalia ſunt. Guolo enim agrum urbis Marianæ rigat, Tavignanus Aleriæ, Liamone Sagonæ. Montes autem hi editiſſimi ſunt, & non niſi per anguſtos calles & induſtria hominum ferroque patefactos ſuperantur. ſupra LXX millia in longitudinem porriguntur, ubique denſis nemoribus obſiti, in quibus ſunt larices, abietes, pini, fagi, taxi, buxi, caſtaneæ, aliæque arbores, utplurimum inutiles. Valles hujus inſulæ cum fœcundiſſimis Italiæ convallibus contendunt; Abundant oleo, vino, frumento & omnis generis fructibus; maxime Nicolai Vallis, quæ XVIII millia ambitu capit, & copioſiſſima eſt frumentis, & optimis paſcuis dives: præterea Cazachiæ ager, itemque Aliazzo, Balagna & Nebii & promontorii Corſi. Montes denique Scaralaſſino ita abundant paſcuis, ut pene univerſos Inſulę Paſtores ad ſe alliciant. Plinius XXXIII oppida in hac inſula numerat, & inter illa duas Romanorum colonias, Marianam & Aleriam. Habet hodie Epiſcopatus hos, Sagonenſem, Adiacienſem, Alerienſem & Marianenſem, habuit & Nebienſem, ſed Nebio penitus everſo, S. Florentii fa-

num illius loco conditum fuit. ad cujus fretum ſive ſinum Salinæ viſuntur quas vocant *della Roia*. & Fornoli ſtatio, atque Mortellæ portus, quantarumvis navium capax.

Denique conſtans opinio eſt, Rempubl. Genuenſem parum aut nihil ex hac Inſula emolumenti capere; ſed omnes redditus, in ipſa Inſula, in Magiſtratus & præſidia militum rurſus impendi.

XV.
DE PLOMBINO.

Ex Thuano lib. v. Hiſtor. ad Ann. CIↃ IↃ XLVIII.

PLombinum, & in ejus territorio Burianum, Scarlinum & Suberetum, præcipua caſtella, atque adeo Ilvam Inſulam in Tyrrheno mari ferrifodinis nobilem, ad Cæſaream jurisdictionem pertinere non ambigitur. Ea in Apianorum familia jam ab illo tempore fuere, quo Petrus, cui Gambacurtæ nomen, poſt Ioannem Agnellum, res Piſanorum, in quorum ditione Plombinum erat, diſcordiis civilibus labefactatas, in ſæviſſimam ſervitutem redegit.

Hujus

Hujus temporibus circa annum clↄ ccc xc celebratur Iacobus Apianus ab Apiano in ora Piſana pago cognomentum adeptus, vir ingenio nobilis, qui primum ſub Petro ſcribæ munus obiit. poſtea ortæ inter eum & Petrum capitales inimicitiæ, quarum exitus fuit, ut Petro cum filiis à Iacobo occiſo, hinc diſtrahente civeis Florentinorum republica, inde Galeatio Vice-Comite ac Senenſibus arto fœdere cum eo conjunctis, opera Iacobi, Piſæ in Galeatii poteſtatem devenirent. qui ut Iacobo gratiam rependeret, Plombinum cum omni illo territorio ei emancipavit.

Ab hac origine Apianorum gens fluxit, qui fuere, Iacobus ille, de quo locuti ſumus, & Gerardus Iacobi F. cui ſucceſſit Iacobus II. huic Emanuel, quem Iacobus III, IV, V, ordine ex eadem familia ſecuti ſunt. Hic poſtremus Ioannis Cardinalis Salviati ſororem in uxorem duxit; & dum ipſi res cum Coſmo magno Hetruriæ Duce eſſet, diſceſſit, relicto Iacobo VI puero in matris tutela. Quæ deinceps ſecuta ſunt, ſupra, cum de magno Hetruriæ Duce ageremus, diximus.

XVI.

DE ITALIA.

Ex Ioannis Barclaii libro qui Icon Animorum inſcribitur, cap. VI.

ITALIAM intra exiguas olim aquas quę Rubiconem faciunt æſtimatam, nunc Alpium clauſtra, propius ad Naturæ mentem, definiunt. Tellus multum ſuis bonis, ſed amplius propitiæ famæ debens. Olim Græcorum coloniis ad Orientem celebrata, tum magnitudine imperii, quo illuſtrius nulla ætas aſpexit; & ſuorũ ingeniis culta; nunc etiam poſt exciſos Romanæ magnitudinis nervos, adhuc multis gentibus manet omnis vitæ & inſtitutionis exemplum. Ibi lævigari juventutem, ibi humanitatem velut ludum aperire, noſtri homines arbitrantur. Ipſa nomina urbium, locorumque, tot hiſtoriis fabuliſque vulgata, ad ſtuporem imperitorum valent, ſemperque aliis ſyncerius quam ſibi credentium. Hoc mortalium favore, & Italiæ mala teguntur, & bona ſpecioſiora ſunt. Nec dubium quin aliquot locis amæna ſit ſupra cæterarum regionum felicitatem; qua Benacus maſculis undis per montium

clau-

clauſtra ludit, qua Avernus, Puteoli, Cumæ, laſciviunt. Etiam quicquid Gallico nomini Longobardi eripuerunt, ferme æquis & irriguis agris, pulcritudinem ſuam habet. Sed ſi totius Italiæ fortuna cum vicina conferatur Germania, Galliaque, & ad Septemtriones pertinente Britannia, tunc fortaſſe & erubeſcemus, quod prȩvaricatione noſtra qui tantam illius famam ultro alimus, dotes premat noſtrarũ regionum.

Tellus frequentia montium aſpera, aut *nimio & maxime ſterili æſtu* torrens. Solum in pleriſque locis aret, & qua ſegetes patitur, frequens rubiginis tabes crudas fruges corrumpit, aut incuſſa turbinibus grando. Ne quidem paſcuorum magna vis, improbo vellere, ciboque pejori. Et vix unquam ubertas Italiæ ſuis alumnis per triennii continuam felicitatem ſatis fecit; multo minus ſuffectura, niſi frugalitas, cœlique conditio multum cibum aſpernantis, parca & ſobria convivia temperaret. Variorum generum arbores, quæ ſub noſtrorum ſyderum manſuetudine largo proventu ſe onerant, ibi nimio Sole conſumptæ, invalidos & vix utiles fructus edunt. Malis autem aureis, puniciſque, præfervida regio, & *diverſa* ficuum ſtirpe, ad ſuorum

æſtuum levamen abundat:quę nec neceſſaria ad humanos uſus ſunt, & per Orbem circumlata, plus noſtris deliciis, quam pretio ſuo merent. Nam olivas, quanquam ibi inter tria maxima humani generis commoda (cum ſegete vinoque) numeratas, maxime ex ſuarum regionum conditione æſtimant, in quibus paſcuorum vitio ſiccę boves, exilia ubera, aut olida, mulgentibus tradunt. Carnes, ſi pauciſſimas excipias animalium ſub ſole pervicacius durantium, à noſtrarum méſarum deliciis penè in alios ſapores degenerant. Vt jam illa paraſitorum gula, GræcasRomanaſq; comœdias piſcium commendatione implens, pro illarum ſedium ſorte non parum videatur ſapuiſſe.

Vrbes eximiæ, amænis, ut plurimum, locis conditæ; Domus non è fragili materia, hæ præſertim quas Palatia appellant, plus interdum ſua mole ſpectabiles, quam ad habitantium uſum aptatas. Vario marmore, ac interdum auro nitent; faſtigia ingenti opere in altum producuntur. Exeſæ ſtatuæ precioſis locantur umbonibus, haud raro ſolo vendentium mendacio debentes quod tam ambitioſe eminent. Qua vero parietes laxantur in feneſtras, non par reliquo artificio ædibus decor eſt.

Nam

Nam plerumque aut carbaſi vile textum, aut inunctæ oleo chartæ id ſpatium amplectuntur quod recipiendo lumini deſtinant. quæ nec in publicum decent, & eorum oculos qui ſunt in ædibus, intra triclinii aut porticus fores, tanquam in cuſtodia, coërcent; longe à Britanniæ aut Galliæ cultu, quo muri in feneſtras aperti vitro junguntur, libero ad exteriora conſpectu, lætaque trepidantis, ut ſolet, ſplendoris imagine. Templa autem (nam in tantæ famæ parte ſunt) nec totam advenarum expectationem implebunt. In imaginibus, ſigniſque, ſummus decor. Nihil aris formoſius. Purpuram, ſericumque, inter gemmas, & metalla, pro vilioribus ornamentis numerant. Solum omnis artificii pavimentis effulgens diverſo marmore miſcetur, quod per idoneos colores vel imaginem florum reddit, vel in volucrum pecudumq; ſpeciem conjungitur. Columnæ etiam ex marmore, ingentes, & pene ad illius lapidis vilitatem. Sed tam opulenta pulchritudo non ad ultimum venuſtatis pervenit, faſtigiis ſcilicet plerumque non editis, & nunquam libero ſole in obſcuras ſedes admiſſo. Feneſtræ multo ferro, & ipſa picturarum denſitate inumbrantur. ſi

quam Ædem vel fores opportunæ, vel viciniæ libertas illuſtrat, etiam appoſitis velis, vel pariete interjecto, tanti ſyderis munus repudiant. Adeo religionis ſenſum putant triſtitia noctis elatũ, & per lucis jucunditatem expirare. Quicquid vero peregrini de publicis illis operibus credant, certe privatas hoſpitiorum ſordes, ac plerumque egeſtatem non ſine triſti ſenſu & mirantur, & oderunt. Quippe in diverſoria delatos, jejunæ ſqualenteſque epulæ inter aviditatem & faſtidium dividunt. Tum tricliniorum ſitus; tum culicum, cimicumque omni genere infeſta cubilia. Acer inde diverſitor, & inclementis hoſpitii gravis merces.

Sed alia illi regioni blandimenta fortuna invenit, quibus adventantium ſtudia caperentur. Nam aut publicus error, aut propitium Italiæ fatum, ex omni Europa ibi juventutem propellit; mutuo in tanta frequentia ſolatio; quod cum ipſi ſibi debeant, huic tamẽ imputant terræ. Sive igitur tuæ gentis homines amas, ibi frequentiam invenies; ſive te aliorum delectabit conſortium, in tam numeroſis diverſarum regionum cœtibus erit quoque quod deligas: præcipue quodam animorum commercio peregrinos alligante, ut interdum

terdum ad amicitiam plus valeat hoſpites ſimul eſſe, quam cives. Ita ex omnibus provinciis in unum corpus tranſeunt, ibique communem, & extemporaneam patriam, videntur conſtituiſſe. Præterea, qui in Italiam pergunt, juvenes, ac plerumque opulenti, dum aut oppida mutant, aut præcipua incolunt, dum omnia ad videndi, audiendique voluptatem ſollicitant, animos *elapſæ* pueritiæ venturæque prudentiæ medios permittunt incurioſæ remiſſioni; maxime cum à patria ſemotis non occurrat domeſticorum negotiorum facies, & hæc ætas à gravioribus curis ſeipſa ſubducat. Accedunt oblectamenta juventutis, ars equeſtris, cithara, ſpectacula, artifices ad comœdiam nati, ſed vix cothurno pares. Reverſis deinde in patriam, & negotii (ut opus eſt) plenis, quid mirum ſuavi recordatione redire mitiſſimi temporis ludum, percuſſoque animo in elapſæ nec rediturae oblectationis memoria, locum quoque tantæ felicitatis conſcium gratum eſſe?

Cæterum magni caſus, & regio toties in exitium ſui dives, illos primos, & quos ex veteribus diſcimus mores, de Italicis gentibus ut plurimum excuſſit. Animus tamen omnium rerum capax.

capax. Neque pingui impetu, & tantum ad naturæ imperium; ſed erudite, & cum artificio, virtutes aut vitia ſequuntur. Humanitatis effuſa promiſſio, ab iis omni corporis geſtu ſancitur. verba exactæ urbanitatis, & cum volunt, ad perſuadendum aptiſſima. Etiam prolixe benevolentię indulgent; & ubi vere amant, omnia diſcrimina habent infra tam humani fœderis ſanctitatem. Si quos autem oderunt, (ſive ſponte averſi, ſive ſe laceſſitos exiſtiment) ideo periculi plenior res eſt, quia hanc animi ægritudinem plerumque tegentes, alte interim æmulationis aut offenſæ memoriam recondunt. Læſi interdum ad obſequium deſcendunt, ut inter amicitiæ jura tutiori fraude graſſentur. Etiam ætatem hæc odia ferunt; Ac quod noxioſiſſimum putes, nonnunquam animus tam facilis eſt ad vulnus, quam pertinax ad cicatricem. Mentes intra triſtiorem prudentiam caſtigatæ vix ſuſtinent jocos; nec quid temere, & abſque conſilio, vel dicere aſſueti vel facere, ex ſuo quoque more alios æſtimant; nutus omnium, oculos, verba, in argumenta animi ſuperflua ſubtilitate ducentes. Ita perpetuis ſuſpicionibus, atque curis, ſui æſtus pœnas luunt. Sed & ipſa nimiæ callidi-
tatis

tatis opinio eſt ingrata, cum vix in ſimplicem nec ſuſpectam familiaritatem deſcendentes, ſemper ſtare in ſpecula credantur, quid cæteri agant arbitraturi. Venena damnatamque libidinem ideo omiſerim, quod non Italiæ propria vitia, ſed in totum Orientem criminatio, ad meridiem quoque deflectens, uni genti præcipue imputari jure non poſſit. Maxime cum hæc ſcelera tenebris fraudique mandata, & *negari facilius à conſciis poſſint*, & ab æmulis fingi. Ingens autem & publica crudelitatis opinio eſt, quâ illic feruntur odio inter ſe inimici exercere: prædoneſque graſſari. Ita affectus diſpenſante natura, ut in quibus regionibus major paſſim humanitatis ſpecies cernitur, ibi prædonibus ſit trucior animus, inimicitiarum quoque & ultionis ingenium magis in barbaros ritus degeneret. Nam Italia ultro prodigens obſequii cultuſque promiſſa, quod eſt ad odiorum immanitatem aut latronum, in extremum ſævitiæ abiit. Galli non pari humilitate verborum, geſtuumque, amicitiam colentes, multum quoq; de crudelitate remiſerunt. Neque *enim* tam facile adducuntur, ut impiis cædibus naturæ jus violent; ſaltemque mortem ſuppliciorum maximum

ximum putant, non pœnarum optabilem metam,& ad quam debeant inimicis per tormenta gradus eſſe. Demum Anglia à Gallicæ humanitatis pompa recedens etiam multo magis ab illa crudelitatis barbarie divertit. Nam & prædones ſpoliis contenti ſunt, & omnino inſolens facinus, adimere vitam. Oblongas perticas, ferroque præfixas, cervicibus euntium illidunt, ut animo per ſubitum & brevem liquente torporem, nec illi ſuas res defendere poſſint, nec ipſi ad cædis nefas adigi, qua mutuæ rixæ frequenter funeſtæ ſunt.

Italiam autem, quanquam totam Alpes & maria in ſe collegerint, unius quoque linguæ ſocietate cognatam, tamen diverſus multiplexque ſpiritus in varios mores egit. Sæpe enim, & per partes, à diverſis gentibus victa, non unius animi incolas admiſit: quos indoli ſuæ miſcens, ab iis viciſſim externi genii ſatis imbuta eſt. Acceſſit ad formanda ingenia regiminis modus, in quod ſe unaquæque pars, poſt tot cladium mutationem, compoſuit. Roma multo variarum gentium impetu jam olim de ſuæ magnitudinis ac opulentiæ faſtigio dejecta eſt, tanquam Orbis ſua ſpolia inde repoſceret. Neque

que unquam mutatio jus ſuum in hominum animos majori prodigio exercuit, quam cum illud Imperium ingenti ſpiritu Romanæ indolis erectum humilitate & ſocordia afflixit. Nunc ipſa Vrbs ſub Pontificum Iure, cum non modica Latii Vmbriæque regione, viciniſque aliquot populis, aptos quoque tali imperio animos induit. ſcriptis quippe, terroreque, & veneratione cæleſtium rerum, toto Orbe ſui Principis majeſtatem, pluſquam armis & majorum fortitudine, aſſerens. Sub Regibus autem illud omne conceſſit, quod à Piceno, ſinuque Formiano, Adriaticæ & Tyrrhenæ undæ cingunt, in ingens Ionii maris latus extrema cornua Italiæ effundentes; Sedem nomenque Imperio Neapolis dedit. Non alibi in Italiæ finibus majoribus animis nobilium virorum impetus, ac propemodum faſtus, attollitur: Equorum, armorumque ſtudioſi ſunt; faciles ad ſtimulos gloriæ, & in omnis magnificentiæ cultus intenti.

In alia Italiæ ora, qua influenti Adriatico primæ terræ intercedunt, urbem Veneti condidere, cum oppidis exuti, in illa vaſtitate quam Attila Italiæ fecit, ſuis ſe paludibus tegerent. In ea civitate quanquã toti nobilitati

gerendæ

gerendæ Reipublicæ jus eſt, tamen ſummum Imperium penes paucos ex ſenioribus manet, ſeverum quidem illud atque ſollicitum, ut neceſſe eſt, in tanta vicinorum potentia, civiumque deinde opibus, niſi cohibeantur, ad ambitum vitio divitiarum ſpectaturis. Sic illa diſciplina domitos animos per aulicorum ſtudiorum venuſtatem non deducit; ac ne quidem illis voluptatibus decorique aſſuefacit, qui patricias ſtirpes alibi tenet; ut eſt rei equeſtris armorumque diſciplina, aptæ quoque elegantiæ, & urbanitatis, pro ſeculi more, peritia. Plus denique publice ſapere, quam privatim, edocentur; niſi quod in procurando patrimonio eximiam ſedulitatem habent. Aliæ præterea urbes olim ſe compoſuerant per varia Italiæ littora in Reipublicæ auſpicium, quas fortunæ vis erepta claritate Imperii, quod per externa maria quæſierat, in Regum Principumque clientelam coëgit. Iam in iis mixti animi, ſemperque pendentes ſunt, inter glorioſæ libertatis cupiditatem, cujus adhuc imaginem vident, & Principum, ad quorum patrocinium confugêre, neceſſariam ſimul gravemque potentiam.

Inſubres autem, corporibus animiſque

que ſpeciem ac genium Galliæ Italiæque miſcuerunt, vultu membriſque pene compoſitis ad Gallorum venuſtatem, quam deinde Italicis dotibus implent. Sed & utrinque ut virtutes, ita vitia exceperunt. Cæteræ in Italia regiones Principes ſuos habent, modicis plerunque imperiis, ideoque majori calliditate, ut ſunt in ingenti pelago ſcaphæ, adgubernandis: cumque in anguſtis Provinciis niſi per immenſa vectigalia ſufficere opes non poſſint majeſtati dominantis; ſalubri conſuetudine illæ gentes aſſueſcunt & opes invenire, & pro imperio repoſcentibus non negare.

Nihil autem eſt tam arduum ſedulitati humanæ, ad quod Italici acuminis prę̃ſtãtia non attollatur. Ab ultima etiam ſorte vulgi non paucos quotidie in nomen atque opes *felix induſtria* producit. Nullum curarũ genus quod divitias promittat, aut, ſi opus eſt, *humilitatis ſpecimen aſpernantur: longi* quoque laboris ſpeique patientes: Quorum alterum *faſtus* Hiſpaniæ, alterum ſubita atque præceps *vis* Gallorum non toleret. Altæ & ad Rerumpublicarũ gubernationem validę mentes, ad omnem fortunam idoneæ. frugi homines, intentique ad futura.

Latine ſcribere inter illos haud pauci,

non utique loqui norunt. Linguam quoque qua vulgo utuntur, quanquam nihil eſt aliud quam cum corrupta Latinitate barbarorum mixtura verborũ, quantum poſſunt ab originis ſuæ veſtigiis, loquendo ſcribendoque, avertunt adeo ut in fauces revocent verba, quo aſperitas ſoni, vocumque contractio (quæ vix totę ad aures perveniunt) nihil Latinæ cognationis videatur habere. Quo more Hiſpania jam & ipſa ſuam linguam infecit, ita demergens ſimplicitatem vocum, ut confuſa & à ſummo pectore coacta aſperitas deleat multarum literarum ſuavitatem. Tamen amœnitas ſtudiorum in Italia non exigua, & maxime eæ partes ad quas vivax Naturæ lepiditas invitat. Teſtis, gentilitii carminis pulchra & ad vicinorum invidiam gravis ubertas, quæ nomina Poëtarum, tot amorum ignibus ad ſupplicii celebritatem fictis ardentia, ſacravit. Nec enim intereſt, ſua, an antiquorum lingua locuti ſint; cum ſit ejuſdem virtutis impetus, qui tenerum & opulentum ingenium in popularem, quique in veterem facundiam, laxat. Nam & Græci quæ intelligeret populus ſcribebant; & Romani Græcos mimos, & Atticæ eloquentiæ efficax robur, ad ſui vulgi

aures accommodaverunt. Iam quid de Italicis hiſtoriæ ſcriptoribus dicam? iſtis quidem ſyncera prudentia victuris, illis autem tantum nimia eloquentia & partium favore peccantibus? Sed & ſapientia cœleſtis, & humanæ prudentiæ diſciplina, cæteraque omnia quæ in Muſarum tutela ſunt, nunquam parum illius populi ingeniis debuerunt. Ad extremum non alibi ſanctiorum virtutum exempla, pejorumve facinorum, quam in Italicis animis cernas; & quod quidam de Attica dicebat, nullibi vel atrocior cicuta eſt, vel ſuavius apes exſuctis digeſtiſque floribus cellas implent.

CATALOGVS AVTHORVM,

Quibus potiſſimum in hoc *Commentario de Principibus Italiæ* uſi ſuimus.

Bernardus Saccus Ticinenſis Hiſto. lib. x. extat in Italia Illuſtrata authoribus.

Bodinus de Republica.

Cominæi Hiſtoria.

Franciſcus Guicciardinus Florentinus de bellis Italiæ.

Gaudentius Merula de antiquitatibus Galliæ Ciſalpinæ. Italiæ Illuſtr.

Iacobi Auguſti Thuani Hiſtoria.

Ioannis Boteri Hiſtoria univerſalis.

Lambertus vander Burchius de Sabaudorum Ducum Principumque Hiſtoria.

Les Eſtats, Empires, Royaumes & Principautés du monde, par le Sr D. T. V Y.

Leandri Alberti Bononienſis deſcriptio totius Italiæ.

Lettres du Cardinal d'Oſſat.

Mercure François.

Onuphrius Panuinus.

Pandulphi Collenutii I C. Piſaurenſis Neapolitana Hiſtoria.

Petrus Bizarrus de rebus Genuenſibus.

Philippus Cluverius.

Philippi Honorii praxis Prudentiæ Politicæ.

Quæſtiones Formianæ.

Scipionis Mazellæ Neapolitani deſcriptio Regni Neapolitani. Italicè.

Thomæ Coſti civis Neapolitani Appendix ad Collenutii Hiſtoriam. Italicè.

INDEX.

786268

INDEX

Rerum maxime memorabilium quæ hoc Commentario pertractantur.

A.

ABruzzo ſive Aprutii oppida. 117
Adogo tributum Neapolit. 124
Æneas Pius Ferrarienſis. 41
Alexander Medices. 240
Alexandria à Palea. 152
Allobroges populi. 217
Apiani Plombini Domini. 264. familia eorũ. 357
Apuliæ limites & qualitates. 100. Vbertas. 101
Equi præſtantiſſ. ibid.
Apulia Peucetia. 104
Apulia Plana ſive Daunia. 104
Aquæ Sparſæ Dux. 42
Aretium urbs. 245
Arnus fluvius. 242
Aſſortatores magiſtr. Lucæ. 192
Aſta oppidum. 199
Auguſta prætoria. 201
Auguſta Vallis. ibid.
Aviliana oppidum. 207

B.

BArenſis tractus oppida. 116. quid quotannis pendat. 125
Barga urbs. 209
Baſilicata R. Neapol. provin. 115. quid quotannis pendat. 124. quot urbes contineat. 115. quot turres littorales habeat. 124
Benacus lacus. 288
Bentivolius Marchio. 46
Bevilacquæ Comes. 41
Biela oppidum. 206
Bobienſis Marchio. 44, 234
Boglia Comitatus. 214
Bonviſii Lucenſes. 43
Borromæus Comes. 47
Bracciani Dux. 42
Briga in Nyzza Comitatus. 214

Briqueraſcum. 209
Brutiorum regio. 103, 104
Burgum S. Sepulchri. 245
Buſca Marchionatus. 208

C.

CAbo Spartivento. 102
Cæſii familia Rom. 42
Calabriæ cœli ſolique ratio. 100. utriuſque oppida. 116. turres littorales. 124. quid quotannis pendat. 125
Calabrorum ingenia. 113
Calognenſe vinum. 201
Camerlingus magiſtr. Luc. 194
Camertium ditio. 309
Cannabeſium. 201
Capitaneatus R. Neapol. provincia. 116. turres littorales. 124. cenſus annuus. 125
Cararaghii Marchio. 47
Carbonaria turris. 220
Carinianum. 208
Carporum Principatus. 301
Carretorum familia. 165
Caſalium S. Evaſii. 291
Caſſanum oppidum. 154
Caſtillioneus Marchio. 44
Catholici Regis potentia in Italia. 11. maritima potentia. 13. Dynaſtæ qui ipſi ſubſunt. 46. Redditus in Regno Neapolit. 125. Eccleſiæ ſub ejus patronatu. 121
Cavortium. 209
Cenami Lucenſes cives. 43
Cenſores Genuatium. 181
Ceva. 210
Chamberinum oppid. 217
Cheraſcum oppidum. 208
Cherium oppidum. ibid.
Chivas oppid. 212
Ciric municipium. 211
Civitatis Novæ Dux. 42
Civitella in Reg. Neapol. 106
Clavium caſtellum Genuenſium. 183
Cluſonia vallis. 210
Cocona Comitatus Sabaud. 219
Colorni Marchio. 46
Comes Pyrrhus. 47
Comperæ Genuenſium. 176
Comum urbs. 152
Corbellonorum opes. 47
Corſicæ Inſul, deſcr. 350

Corſorum ingenia & mores. 351
Corſinorum opes. 45
Cortegnæ Marchio. 41
Cortona urbs. 245
Coſmus I Florentinus Dux. 263
Coſmus II Florentinus Dux. 275
Cremæ territorium. 145
Cremonenſis ager. 146
Cuni oppidum. 207
Curiæ majoris Marchio. 46
Curtumilia. 212

D.

Datarii qui ſint. 50
Dogliani in Saluc. Marchion. 205
Donativum quod NeapolitaniRegi pendunt. 109. quantum fuerit ſuperioribus annis. 128
Dronero civitas. 205
Duriæ amnes duo. 203
Ducis Genuenſis dignitas. 173

E.

Ella *fluvius*. 203
Eporedia Civitas. 200
Equites B. Stephani. 271
Evenatozzi Marchio. 44

F.

Farneſiorum familia. 302
Ferdinandus magnus Hetruriæ Dux. 272
Ferdinandus II Hetruriæ Dux. 276
Ferritore amnis. 182
Finalium, illiuſque conditio. 165. quando Hiſpanis ceſſerit. 166
Florentiæ deſcriptio. 239
Florentinus ager. 249
Florentinorum ingenia. 250
Florentinorum Ducum ſtemma. 277
Foſſanum oppidum. 204
Franciſcus Hetruriæ Dux. 272

G.

Galeatiorum ſtemma. 160
Gattinara oppidum. 212
S. Gemini Dux. 42
Genuatium potentia. 19, 20, 21. Dynaſtæ qui ipſis ſubſunt. 43. politiæ illorum deſcriptio. 167. familiæ veteres & novæ. 169. Magiſtratus. 173, &c. urbis ſitus. 181. Parochiæ. 182. illius

illius portus Africo expoſitus. 182
S. Georgii Magiſtratus Genuæ. 179
Giavenna oppid. 209
Glaniana vallis. 247
Gonfalonerius Magiſtratus Lucæ. 191
Grafiniana vallis. 301
Guaſtallæ Princeps. 7

H.

HAnnibal Grimaldus Bobienſis Dynaſta. 231
Hetruriæ Ducis redditus 27, 252, 344. Dynaſtæ qui ipſi ſubſunt. 45. Ducatus limites & deſcriptio. 238. vires limitares. 256. copiæ maritimæ. 258. Armamentarium Piſanum. 259. Ordo Equeſtris. 260, 271
Hippona ab Hetruriæ Duce capta. 275
Hiſpani potentia in Italia. 330. quibus modis Italos compeſcat. 331

I.

ILua Inſula. 258
Inſulæ Neapol. Regni. 112
Ioannis Fanum in Maurienna. 218
Iſchia Inſula & Arx. 112
Iulius Riarius Bononienſis. 41
Iurea, hodie Lamporegio. 200
Ius quod Galliæ Reges ſibi vendicant in Ducatum Mediolanenſem. 161
Ius quod Imperatores ſibi in Mediolanenſem Ducatum vendicant. 163
Ius quod ſibi Galliæ Reges in Genuatium Rempubl. vendicant. 188
Ius quod Sabaudiæ Dux ſibi vendicat in Marchionat. Montisferrati. 485

L.

LAtii diviſio. 103
Lauda civitas. 151
Leucopetra, hodie Capo del armi. 103
Licentinorum ager, hodie Principatus dictus. 103
Livenza amnis. 214
Livorno, Nova urbs. 348
Lombardorum ingenia. 332
Lucania, hodie Baſilicata. 103
Lucenſis Reip. potentia. 22, 43. civitatis ambitus. 190. Magiſtratus. ibid.
Lucerna in Pedemontio. 211
Lyris fluvius, hodie Gargiliano. 103

M.

MAlvezzius Bononienſis. 41
Mantua urbs. 287
Mantuæ Ducis potentia. 27, 28, 29. Dynaſtæ qui ipſi ſubſunt. 44
Mantuani Ducatus limites. 281. Ducum ſucceſsio. 282. Stemma. 296. contentio cum Sabaudo. 287. annui redditus 348. Affinitates. 349
Marignani Marchio. 47
Martinengæ Dynaſtæ. 43
D. Martini Marchio. 44
Maurienna provincia. 218
Medeſimus portus. 166
Medicea familia quibus gradibus ad tantam potentiam pervenerit. 261
Mediolanenſis Ducatus. 143. illius limites. 144. oppida & vici. 146, & ſeq. Ducum familia. 160, 161. civitas metropolitana. 146. illius Arx. 148. Armamentarium. 148. Agri fertilitas. 146
Miolanum caſtellum Sabaud. 220
Mirandulæ Princ. opes. 39, 40. Connubium. 326
Mirandulæ & Concord. Comites. 318
Moliſsinus Comitatus oppid. 117. tributum annuum. 125
Monachii & Corregii dynaſta. 8
Mondovi oppidum. 203
Monmelianum. 220
Mons Ilcinus. 245
Mons Politianus. 245
Montes Italorum quid ſint. 49
Montisferrati Marchionatus. 286. ejus deſcriptio. 289
Montis Lancii Dux. 42
Montis Marchio. 45
Mutinæ Ducis potentia. 30. Dynaſtæ qui ipſi ſubſunt. 46. urbis deſcriptio. 297. Ducatus oppida. 300. annui redditus. 349

N.

NEapolis urbis deſcriptio. 117. arces illi adjunctæ. 118. publicum urbis conſilium. 119. Portus cum ſua mole. 118
Neapolitani regni conditio. 190. quomodo ad Arragonios pervenerit. 93. quomodo ad Hiſpanum. 94, & ſeqq. Cœli ſolique ratio. 100, 101. Ambitus & limites. 102. Provinciæ particulares. 103. oppida. 105. arces. 106.

portus pauci. 107. flumina. 108. nobilitas copioſa. 108. annui redditus regni. 108, 120, 125. militia equeſtris & pedeſtris. 110. claſſes maritimæ. 111. ſenatus regni. 113. foci totius regni. 120 Archiepiſcop. & Epiſcop. reddi-tus. 121. officia regni publica. 122. turrium littoralium numerus. 124. Regum ſeries. 129 & ſeq. Donationum quas Regi pendunt. 128
Neapolitanorum ingenia & mores. 113
Neapolitanum regnum à Normannis ad Suevos tranſlatum. 91. feudum Eccleſiæ Romanæ. 92
Nepe ditio. 303
Nizzæ Comitatus. 213. illius oppida. ib. & 214
Nizza urbs. 214
Nola urbs. 114
Novara civitas. 153
Novum caſtrum Neapol. 117

O.

Ocçininum caſtrum. 290
Octavianus Fulgoſius. 168
Octoviri Genuenſes. 178. Lucenſes. 196
Oneglia. 210
Ottagium vicus Genuenſium. 183
Ovi arx Neapol. 118

P.

Pacis conditiones inter Galliæ Regem & Ducem Sabaudiæ. 219
Pandataria Inſula. 259
Papia Ticinum. 150
Parmæ Ducis potentia. 34. & ſeq. Dynaſtæ qui ipſi ſubſunt. 46
Pedemontii limites. 197. flumina. ibid. fertilitas inſignis. ib. opes & potentia. 198. Epiſcopatus. 199. oppida & municipia. 200
Pella amnis. 210
Pepoli Comes. 41
Pienza oppidum. 247
Pinarolium oppidum. 203
Piſæ deſcriptio. 241. Piſanus ager. 249
Pizauri à Gorzone. 43
Piſtoria, vulgo Piſtoja. 207
Placentia Mediolanenſis juris. 35
Plombinum. 264, 322
Pociferum flum. 182
Pociferana vallis. 183
Pomarium oppid. Montisfer. 289
Pondium Caſtellum. 271
Pons Sturæ. 290

Pontificis ditiones. 8. 59. annuus redditus. 9. 74. 87. Expenſæ. 10. potentia maritima. 11. Dynaſtæ qui ipſi ſubſunt. 41
Pontificis creatio. 82
Portus Ferratus in Ilua Inſula. 264
Principatus R. Neapol. provincia. 115
ejus oppida & municipia. ibid.
Puteoli, olim Dicæarchia. 114
Pyrrhus Maluezius Bononienſis. 41

R.

Racconigum oppidum. 208
Raconigius dynaſta. 44
Ravellum arx. 205
Rhegium Lepidi. 300
Riarii Bononienſes. 41
Rivoli oppidum. 208
Roboreorum gens. 309
Romana Pontificis ditio. 8
Romanenſis ditio. 9

S.

Sabaudiæ Ducis potentia. 24. & ſeq. Dynaſtæ qui ipſi ſubſunt. 44. Limites regionis. 217. qualitas. 343. Arces. 220. Ducis dignitas. 221. familiæ connubia. 222. provinciæ in quas Sabaudus jus ſibi vindicat. 224 Comitum & Ducum ſeries. 226. Confœderati. 341. redditus annui. 344
Sabellii Duces Montis Lancii. 42
Salæ Marchio. 46
Salentinorum regio. 104
Salinus amnis. 107
Saluciarum civitas. 204. Marchionatus. 205
Salviatorum opes. 45
Samnium hodie Vallis Beneventana dicitur. 105
San-Bonifacii Comites. 43
Sangrio in Com. Nyzzæ. 214
Sanitatis Curatores Luc. 195
Santremenſe Caſtrum Neapoli. 88
Saporis flu. 103
Savigliano. 209
Savona. 183
Scyllaceum. 103
Senæ deſcriptio. 243. Senenſes quomodo ad Florentinos pervenerint. 262
Sermenettæ Dux. 42
Sfortiarum ſtemma. 161
Siculi quomodo ab Hiſpano regantur. 330
Siciliæ utriuſque Reges. 129

Simon

Simon Buccaniger Genuenſis. 167
Soanum à Coſmo captum. 271
Soregnæ Marchio. 46
Soſpello oppidum. 214
Spinola Marchio. 43
Spoletinus Ducatus. 9
Suſa oppidum. 207

T.

TAliacotium caſtellum. 112
Tagliacotii Duces è Columnenſi familia. 42
Tarentinus portus. 107
Tarentinæ provinciæ oppida. 116. turres littorales. 124. tributum annuum. 125
Tendæ Comitatus. 216
Terra di Bari. 104
Terra Laboris R. Neapolis provinc. 114. annui redditus. 125. oppida & municipia. 114. turres littorales. 124
Ticinum, hodie Pavia. 150. Agri fertilitas. 151
Trani portus. 107
Treſium oppidum. 154
Trivultius Marchio. 47
Turin Taurinum. 202

V.

VAvarum oppidum. 154
Venetorum potentia. 14, & ſeq. Dynaſtæ qui ipſis ſubſunt. 43. prudentia politica. 324. reditus annui. 337. Conſilia politica. 339. confœderationes. 340
Vercellæ civitas. 200
Viæ quæ è Latio in Regn. Neapolitanum ducunt. 112
Vigenanum oppidum. 154
Villapium caſtrum. 290
Villa franca. 214
Viperata flu. 107
Vmbriæ ditio. 8
Volaterræ urbs. 245
Vrbini D. potentia. 37. 38. Dynaſtæ qui ipſi ſubſunt. 45. familia Ducum. 309. reditus in Regno Neapolitano. 316
Vrbini ducatus quomodo tandem ad Papam Romanum redierit. 317

FINIS.

SVMMA PRIVILEGII.

ILluſtrium & Præpotentium D.D. Ordinum fœderatarum Belgiæ provinciarum decreto cautum eſt Bonaventuræ & Abrahamo Elzeviriis, Academiæ Leydenſis typographis, Ne quis præter illorum aut hæredum voluntatem toto decennio proximo, his in regionibus excudat, aut alibi extra provincias excuſum inferat vendatve librum hunc, cui titulus, De Principibus Italię, tractatus varii. Quod ſi quis contempta auctoritate, directe vel indirecte, librũ hunc, totum, vel partem ejus, hoc ſive alio modo, extra dictum temporis intervallum typis mandare, vel impreſſum alibi in has oras inferre & vendere præſumpſerit; confiſcatione exemplarium, mulctaque inſuper ſexcentorum florenorum damnas eſto; uti latius patet in ipſo privilegio, dato Hagæ in conventu D. D. Ordinum Generalium, XV Maji, MDCXXVI.

G. V. HERTEVELT V[t].

Ad mandatum Præpotentium D. D. Ordinum General. ſſ.

I. van GOCH.

#6.
D.

ed by Googl

Simon Buccaniger Genuenſis. 167
Soanum à Coſmo captum. 271
Soregnæ Marchio. 46
Soſpello oppidum. 214
Spinola Marchio. 43
Spoletinus Ducatus. 9
Suſa oppidum. 207

T.

Taliacotium caſtellum. 112
Tagliacotii Duces è Columnenſi familia. 42
Tarentinus portus. 107
Tarentinæ provinciæ oppida. 116. turres littorales. 124. tributum annuum. 125
Tendæ Comitatus. 216
Terra di Bari. 104
Terra Laboris R. Neapolis provinc. 114. annui redditus. 125. oppida & municipia. 114. turres littorales. 124
Ticinum, hodie Pavia. 150. Agri fertilitas. 151
Trani portus. 107
Treſium oppidum. 154
Trivultius Marchio. 47
Turin Taurinum. 202

V.

VAvarum oppidum. 154
Venetorum potentia. 14, & ſeq. Dynaſtæ qui ipſis ſubſunt. 43. prudentia politica. 324. reditus annui. 337. Conſilia politica. 339. confœderationes. 340
Vercellæ civitas. 200
Viæ quæ è Latio in Regn. Neapolitanum ducunt. 112
Vigenanum oppidum. 154
Villapium caſtrum. 290
Villa franca. 214
Viperata flu. 107
Vmbriæ ditio. 8
Volaterræ urbs. 245
Vrbini D. potentiæ. 37. 38. Dynaſtæ qui ipſi ſubſunt. 45. familia Ducum. 309. reditus in Regno Neapolitano. 316
Vrbini ducatus quomodo tandem ad Papam Romanum redierit. 317

FINIS.

SVMMA PRIVILEGII.

Illuſtrium & Præpotentium D. D. Ordinum fœderatarum Belgiæ provinciarum decreto cautum eſt Bonaventuræ *&* Abrahamo Elzeviriis, *Academiæ Leydenſis typographis, Ne quis præter illorum aut hæredum voluntatem toto decennio proximo, his in regionibus excudat, aut alibi extra provincias excuſum inferat vendatve librum hunc, cui titulus*, De Principibus Italię, tractatus varii. *Quod ſi quis contempta auctoritate, directe vel indirecte, librũ hunc, totum, vel partem ejus, hoc ſive alio modo, extra dictum temporis intervallum typis mandare, vel impreſſum alibi in has oras inferre & vendere præſumpſerit; confiſcatione exemplarium, mulctaque inſuper ſexcentorum florenorum damnas eſto; uti latius patet in ipſo privilegio, dato Hagæ in conventu D. D. Ordinum Generalium,* XV *Maji*, MDCXXVI.

G. V. HERTEVELT V[t].

Ad mandatum Præpotentium D. D. Ordinum General. ſſ.

I. van GOCH.